JACOB B. BULL

HANS NIELSEN HAUGE

STEENSKE FORLAG KRISTIANIA

Henning Larsen

Hans Nielsen

JACOB B. BULL

HANS NIELSEN HAUGE

HANS NIELSEN HAUGE

AF

JACOB B. BULL

25. TUSEN

KRISTIANIA 1912
STEEN'SKE BOGTRYKKERI OG FORLAG

1ste KAPITEL.

I Stuen paa Hauge i Tune Sogn sang det. Døren stod aaben ud; en Duft af ungt Hø kom fra Jorderne; River og Ljaaer var ophængt paa Knagger eller stod opstillet fremved Laavevæggen efter endt Dagverk; det var Sommerkveld i Juni og Høiaannen var i fuld Gang.

Sangen derinde fra den store Stue hørtes langt i Stilheden. Dybe Mandsrøster førte an; Kvindestemmer og Barnerøster fulgte Tonen, varsomt og troskyldigt.

Det var Bonden paa Hauge Gaard, Niels Mikkelsen, som holdt Kveldsbøn i sit Hus.

Nu taug det; en hørte en stærk Mandsrøst, som læste; saa sang det igjen. En lind Sommerluftning tog i Træerne ved Haven; en og anden forsinket Svale kom jagende og slog sig ind i Rede under Møningen for ikke mere at flyve ud.

Nu taug det igjen derinde; et Par Ansigter saa ud gjennem Glasset; der var en liden Stund ganske stille derinde.

Man hørte Sildret af en tjoret Hest, som flytted sig efter Beite borte paa Jordet. Saa kom Tjenestefolket én efter én ud.

Tjenestegutten gik med Hænder i Lommerne

bortover mod Laaven, hvor den tomme Langarm stod ved Broen; der satte han sig i Skjorteærmerne stille; saa begyndte han saa smaat at nynne. Det var noget af en Kjærlighedsvise, som gik i Bygden paa disse Tider.

Tjenestejenten gik til Stalden efter en Bøtte, smilte og sagde et Par Ord, idet hun gik forbi Gutten, som sad paa Langarmen. Saa gik hun til Fjøset for at melke.

Og atter faldt Junikveldens varme Stilhed over Gaarden.

— — —

Der kom to Gutter, en i sekstenaars Alder og en omkring de fjorten, stilfærdig ud af den aabne Stuedør. De stod lidt paa Svalstenen; saa gik de langsomt bortover til Tjenestegutten, som sad paa Langarmen, og slog sig ned der. Det var to af Niels Mikkelsens Sønner, Mikkel og Ole.

Der var igjen Stilhed; Tjenestegutten havde faaet Tollekniven frem og sad nu og skar paa en Tørflis, han havde fundet. Gutterne sad med Hænder i Fang. En kunde gjennem Glasset ved Svalen se Faderens brede Skikkelse; han sad og læste derinde. Og Døren stod fremdeles aaben.

Nu kom Hunden langsomt og dovent ud, stod i Svalgangen, veired og kom smaalogrende opover mod de tre. Den blev strøgen over Ryggen, gik fra den ene til den anden og derpaa langsomt videre, bortover mod Grinden, hvor den lagde sig paa Vagt.

Tjenestegutten sad og smaanynned og skar Flisen af Tørveden. Kasted saa en og anden

paa Gutterne og smilte i det samme. De kasted igjen, smilte, men sagde intet.

Om lidt stakk Tjenestegutten Kniven i Skeden, lod Tørvedkvisten falde og sad med Hænder i Fang.

«Det er Dans paa Braaten inat,» sagde han.

Gutterne saa paa ham.

«Saa?» sagde de begge paa en Gang.

Og der blev grundende stille.

Endelig talte den yngste, Mikkel, han, som var fjorten Aar.

«Gaar Du bortover?» spurgte han dæmpet. Og han saa mod Vinduet, hvor Faderens brede Skikkelse fremdeles sad derindenfor og læste.

Tjenestegutten smilte.

«Blir Du med kanske?» spurgte han.

Gutten taug længe, saa bort paa sin yngre Bror og taug igjen.

«Nei — det gjør jeg nok ikke,» svared han endelig.

Tjenestegutten smilte igjen.

«Du tør ikke,» sagde han. «Du faar ikke Lov for Far din.»

Mikkel svared ikke straks. Han sad og saa hen for sig.

«Det er Synd,» kom det endelig, ganske lavt og stille.

Tjenestegutten blystred og saa ned paa sine Fingre.

«Han siger saa Præsten og,» svared han.

Og der blev igjen lang Stilhed.

Om lidt talte Tjenestegutten igjen.

«Aa ja — Du er naa for liden og til at gaa paa Dans Du,» sagde han.

Herpaa blev der ikke svaret.

Tjenestegutten reiste sig og slang bortover mod Fjøset; de to sad lidt; saa reiste de sig ogsaa og fulgte.

Tjenestegutten stod i Fjøsdøren og saa ind. Budeien melkede derinde.

«Gaar Du paa Dansen ikveld?» spurgte han hende.

«Jeg ved ikke,» svared hun derindefra.

«Der kommer mange. Kristen Gleng skal spille.»

Tjenestegutten gled ind i Fjøset og blev staaende der i Halvmørket.

«Da blir der muntert,» svared Budeiens Stemme derindefra. De to Gutter, som stod udenfor, hørte, at hun lo med det samme.

Mikkel gik ind og stod nu i Fjøsdøren; Ole stod udenfor.

Da kom Tjenestegutten igjen frem af Halvmørket og stod i Døren hos Mikkel. Budeien derinde satte sig igjen og melkede.

«Hvor er han Hans blit af?» spurgte Tjenestegutten.

Mikkel drog sig ud af Fjøsdøren.

«Han læser,» svared han lavt.

Tjenestegutten smilte.

«Han læser støtt,» sagde han.

Gutterne taug.

«Han blir nok Præst han — med Tiden!» — Det var Budeien derinde, som talte.

«Ja, han mener saa Præsten Seeberg og,» svarer Tjenestegutten. «Han skrydte svært af ham paa sidste Overhøringen.»

Budeien kom frem.

«Ja — han kan nok Guds Ord,» sagde hun. Slog Melken i Saaen, saa det skummed, og gik til næste Ko.

«Bare han ikke læser ihjæl sig» — mente Tjenestegutten. «Det kan bli for meget af det Slaget og.»

Ingen sagde noget til dette.

«Naar en ikke faar danse engang, saa,» sagde endelig Tjenestegutten.

«Ja, da er det værst,» svared hun derinde.

De kvakk alle; thi netop nu kom Manden selv, Niels Mikkelsen, lige til Fjøset. Han stod i Døren, bred og mild, før nogen vidste af det.

Der blev stille. Tjenestegutten kom sig ud; Gutterne stod forlegne.

Niels Mikkelsen havde nok hørt det sidste, som blev sagt. Han stod en Stund og saa sig om; saa sagde han ganske stille:

«Gaar nogen her paa Dansen ikveld?»

Der kom intet Svar.

Han saa paa Tjenestegutten, som stod og fingred ved Naaven.

«Kan Du, som har bedet din Aftenbøn til Gud, gaa paa Dansen uden at synde — saa gaa.

Men tag Vorherre med dig,» sagde han, ganske mildt og stille.

Saa snudde han og gik ind.

*

Paa Kammerset over Koven sad der en Gut og læste ved Vinduet i den lyse Sommerkveld. Han havde lysbrunt Haar og store, milde, graablaa Øine; ret som det var, stirred han tænksomt fremfor sig ud igjennem Vinduet uden egentlig at se efter noget bestemt; saa læste han igjen.

Bogen, som laa i Vindusposten, var en stor, skindindbunden Bog, gammel og slidt. Det var Haugefolkets gamle Familiebibel.

Foran i Bogen, paa den ru Indside af Permen var skrevet med blegbrunt Blæk: «Ole Hansen Hauge, Anno efter Christi Byrd 1721» og Ordene «Gud er min Styrke; mig skal ey fattes». Længer nede stod med stærkere Blæk: «Maria Olsdatter Hauge 1766».

Gutten, som læste, kunde af og til stanse, støtte Hodet i begge Hænder og sidde slig længe; en og anden Gang drog han en skjælv Pust som et Barn efter Graad, mens Øinene stirred blaanende fjernt hen. Om Munden laa et Drag af Sorg, men uendelig mildt; saa tog han igjen fat paa Bogen, ivrigere end før, idet han af og til mumled noget hen for sig.

Det var Niels Mikkelsen Hauges og Maria Olsdatter Hauges yngste Søn Hans.

Der kom nogen Trappen op med tunge, voksne

Trin. Han, som læste, vendte Hodet, men læste straks videre.

Det var Moren.

Hun kom lige op og hen til ham. Strøg ham lindt over Hodet og stod lidt.

«Du faar slutte nu — for idag,» sagde hun.

Han snudde sig paa Stolen og saa op paa hende.

«Ja, snart,» svared han.

Hun stod og smilte saa smaat.

«Det er sent naa,» sagde hun. «Du skal op tidligt imorgen.»

Gutten svared intet; drog sig bare langsomt bort fra Bogen og lukked.

Moren stod lidt.

«Hvor er de andre?» spurgte hun.

Han saa mod Vinduet.

«Jeg ved ikke,» svared han stillt.

Moren gik mod Trappen.

«Gaa og faa dem ind nu — vi skal kvelde,» sagde hun. «Far din har alt lagt sig.» Saa gik hun langtsomt Trappen ned.

*

Det var Sommernat. En graanende Tone af Lys laa over Gaardene; det var, som om Mørket ingen Magt kunde faa. Fjernt hen over Jorderne hørte en Akerriksens skarpe Snerp, som taug og begyndte snart her snart der inde i Græsset. Flaggermus jaged sin vildrende Lek efter Mygg rundt Husene og mellem Træerne; Hunden laa og sov midt paa Gaardspladsen.

Oppe paa Kammerset over Koven paa Hauge var det stille. De tre Gutter laa, Hans og Ole i samme Seng, Mikkel, den ældste, alene.

Døren ned til Koven stod aaben; Farens tunge, snorkende Søvn hørtes lydt dernedefra.

Bibelen laa paa Stolen fremved Vinduet; Gutternes Sko stod fremfor Sengen, de tre Par i Række.

Nu slog Klokken elleve dernede. Lange, tunge, milde Slag.

Fra den ene Seng stakk et vaagent Hode op, lyed og lagde sig atter.

Det var Mikkel, den ældste.

Om lidt kom det vaagne Guttehode atter op, lyed længe og forsvandt igjen; saa satte en Gut sig opret i Sengen og blev siddende slig.

Han skotted mod Sengen, hvor de to andre laa; smøg sig ud af Sengen og sad paa Sengkanten.

Han sad endnu lidt, skotted paany hen til de to andre, men hørte ikke andet end deres jævne Pust vekselvis med Farens stærke Snorken dernede.

Saa klædte han langsomt paa sig Plagg for Plagg, fik Tag i sin Lue, tog Skoene i Haanden og listed sig i Hoselæsterne hen mod Trappen.

Da reiste en Gut sig hurtig i den anden Seng og sad.

Det var Hans.

«Hvor skal Du hen?» hvisked han.

Mikkel braastansed og svared ikke straks.

«Bare ned som snarest,» fik han endelig frem.

Han saa ikke paa Broren, men listed sig videre Trappen ned.

Broren, som sad i Sengen og stirred efter ham, lagde sig atter; men om lidt stod han op, kom hen til Vinduet listende og saa ud.

Det var lys Sommernat ude. Borte ved Laaven stod Tjenestegutten og Budeien; hendes Tørklæde lyste i Dunkelheden.

Hunden kom luntende hen til dem og blev klappet; de stod lidt, som om de taltes ved; saa gik de forbi Fjøset og bortover Engen mod Braaten. Nu saa han Mikkel komme snigende samme Vei, men paa Afstand fra de to. Det fôr til i ham fra Hoved til Fod. De skulde paa Dansen alle tre!

Han saa Tjenestegutten tage efter Budeien, der de gik gjennem det høie, frodige Græs fremved Skigarden; han saa hende springe nordover og Tjenestegutten tæt efter; saa stansed hun; han fik Armen kring hendes Liv, og slig gik de videre. Men efter i deres Spor nordover saa han Broren følge, stanse og følge hele Tiden.

Der kom med ét slig Sorg over det lille Gutteansigt med de store, milde Øine; han slog Hænderne ihop foldede og seg ned fremved Stolen.

Gutten bad.

Bad for Bror sin, at Gud vilde bevare ham fra de farlige Veie.

Det var længe stille. En hørte bare Søvnen dernedefra og den tredie Brors lette Pust der borte fra Sengen. Men den lille Gut paa Knæ

med Hodet paa Bibelen og de foldede Hænder omkring skalv, der han laa og kjæmped for sin Bror. Kold Sved stod ham om Panden; Læberne bevæged sig stilt. Men der var ingen Taarer.

Pludselig løfted han Hodet og lyed. Han syntes, han hørte noget komme. Det kom Trappen op. Det var Broren, Mikkel.

Han kom listende med opjaget Aandedræt, nu, som da han gik ned, med Skoene i Haanden.

Da brast han, som bad, pludselig i Graad og graat stille.

«Gudskelov!» hvisked han.

Saa kom han listende hen, slig han var, og slog begge Armene om Brorens Hals.

Denne stod handfalden og vidste ikke, hvad han skulde.

«Saa underlig Du er,» hvisked han og fridde sig lindt.

Der blev ikke talt mere mellem de to. Hver listed sig til sin Seng og krøb ned. Saa var der ganske stille.

Men da Mikkel næste Morgen vækked Brødrene, sov Hans med foldede Hænder og Graadgrimer nedover Ansigtet, lykkelig og trygg.

*

Det var en solklar Dag.

Folkene paa Hauge var færdige med Vinnen hjemme og skulde nu over Rolfsøsundet i Glommen for at hente Høiet hjem fra Engene paa

den anden Side. De havde nok en Løe derover; men Høiet havde slaaet godt til det Aar, og Løen kunde mod Sædvane ikke rumme det hele.

Ved Ottetiden om Morgenen drog de ivei, Niels Mikkelsen selv, Tjenestegutten og Sønnen Hans til at passe Baaden, mens de to læssed og bar.

Glommen gik stor og strid i Sundet; Flommen var saavidt sunken, endda det var sidst i Juni Maaned; de havde havt meget Regn baade i Mai og første Halvdel af Juni; derfor var Foret slaaet saa godt til ved det drivende Tørveir omkring Sankte-Hans.

Faren løste selv Baaden, og de tre gik udi. Tjenestegutten rodde; Hans sad stille agter, Faren bred og stærk paa Midttoften.

Tjenestegutten, som først var kommen fra Dansen ved Femtiden om Morgenen, rodde taus og næsten som i Drømme; der blev ikke talt under hele Færden over Sundet.

Men da Baaden skured i Land paa den anden Side og de to Voksne trak den op, sagde Niels Mikkelsen pludselig til Tjenestegutten:

«Du er bare halv Kar idag, Du Petter.»

Petter Thoresen saa halvt bort paa sin Husbond.

«Saa?» sagde han ligesom undrende.

De gik opover mod Løen med Rive paa Aksel, de to Voksne foran, Hans bagefter.

Om lidt stansed igjen Niels Mikkelsen.

«Var Du paa Dansen inat?» spurgte han saa. men ganske stille.

Tjenestegutten Petter Thoresen vendte Skraaen og spytted.

«Nei, det var jeg ikke,» svared han.

Gutten, som stod bag dem, blev blodrød i Ansigtet — som om han selv skulde have været der; men det saa ingen af de to.

«Tak Vorherre for det,» sagde saa Niels Mikkelsen. «Jeg var ellers rædd, Du var gaaet, siden Du er saa laak,» føied han dæmpet til.

«En kan være trøtt lel,» svared Petter Thoresen; han spytted i Næven og gav sig til at rake ihop.

«Det kan en,» svared Niels Mikkelsen og gjorde ligedan; «men saa har en Vorherre med, og da gaar det vel med alt ens Arbeide.»

Den anden taug; de raked begge ihop, laved Kjæmmer og bar til Baaden.

Men Gutten, som var med, syntes han ikke kunde svælge for Graad, der han gik og raked efter, hvad de andre havde spildt. Han syntes det gjorde ham ondt at kjende Solvarmen; han blev ligesom klemt for Bringen og havde tungt for at drage Pusten. Og da Tjenestegutten kom op sammen med Faren anden Gang, saa han ned hele Tiden, som om han havde gjort noget ondt. Slik var de altsaa, Menneskene!

Han prøved stilt paa at bede Fadervor, men kunde ikke.

Stort likere stod det vel heller ikke til med ham selv! Var der ikke faren en underlig Lyst igjennem ham om Kvelden, da han saa de to springe der nord over Jordet?

Det, det maatte være Synden, den farlige Synd!

Og han tænkte paa, hvad der stod i den gamle Bibel om Syndens Væsen, og han fik med ét en Angst saa stor. Kanske han ikke hørte med han heller til dem, som skulde blive salige! Kanske han skulde i Helvedes evige Pine!

Han vidste ikke selv af det, før han stod lige ved Elvebredden og kvakk til ved, at Faren ropte.

«Er Du paa Styr!» ropte han.

Da slapp Angsten ham med ét, og ban bad til Gud for sin Sjæl. Havde han ikke engang, da Faren straffed ham med Ris, fordi han var gaaet hjemmefra uden Lov, tænkt paa at gaa i Elven for at hævne sig?! Saa kunde de sørge, naar han var død! — Han gik fort opover mod de andre.

«Forlad mig, Herre Gud! Forlad mig, Herre Gud,» bad han hele Tiden indvortes.

«Du faar se dig fore,» sagde Faren mildt. Han tog den sidste Høikjæmme og bar nedover.

Hans svared intet, fulgte bare med nedslagne Øine. Ved Siden af sig havde han Tjenestegutten, og han kjendte en Slags hemmelig Gru derved.

Kanske de to skulde vandre til Helvede og aldrig i Evighed faa være sammen med Faren og Moren og alle andre, som blev salige. Og han vilde til at graate.

Men nu stod de ved Baaden, som laa og smaahugged i Elvestryget, fuldlastet af Høi.

De gik alle tre i Baaden; Hans sad agter; de to andre rodde; thi nu krævedes der to Mands Magt for at greie Strømmen. Paa den anden Side saa de Mikkel, Broren, staa med Hest og Langarm færdig til at tage Høiet, naar det vel kom over.

Nærmest Land paa den anden Side var Strømmen stridest og Elven grundest.

«Nu faar Du tage Tag,» sagde Niels Mikkelsen til Tjenestegutten.

Denne spytted i Næven, men slapp i det samme Aaren, som gled udenbords. Han sprang op for at hugge efter den; men ør af Nattens Træthed stupte han hovedstupes udover og faldt i Strømmen.

Et Rop af Faren og de to Sønner steg i Stilheden.

Da dukked Tjenestegutten op tæt ved Baaden. Ansigtet var blaat; han gav et Forfærdelsens Gjø og vilde atter synke.

Niels Mikkelsen bøied sig udover og hugg Tag. Da hørtes et nyt Rop; Tjenestegutten havde faaet Tag i Baadrælingen og hængte sig paa af al sin Tyngde. Baaden hvælved; de to voksne Mænd forsvandt, men de kom atter op og fik Tag i Høiet, hvor de holdt sig, mens Baaden drev med Strømmen.

Sønnen Mikkel slapp likbleg Hesten og sprang nedover med Riven i Haanden for at redde; thi

Baaden drev nærmere Land ved Strømtangen derude.

«Aa, vi drukner! Herre Gud, vi drukner!» ropte det derudefra. Det var Tjenestegutten, som skrek, likblek og blaa, med Dødens Angst i Røsten. Og indimellem hørtes som Støn Niels Mikkelsens stærke, milde Røst:

«Frels, Herre Gud! Frels, Herre Gud!»

Men Sønnen, Hans, saa ingen.

Nede ved Odden tog de to Mænd Bund, og lidt efter naadde Mikkel til med Riven. Baaden kom ind paa Sanden, og de to vaded fortumlede iland.

«Gud ske Lov og Tak!»

Niels Mikkelsen stod med foldede Hænder i sine silvaade Klæder, Tjenestegutten blek og forvirret ved Siden af.

Nu saa Faren sig om.

«Hans!» ropte han og blev hvid i Ansigtet.

«Gud naade os!»

Han og Sønnen sprang sydover langs Stranden.

«Aa, Gud hjælpe os! Gud hjælpe os!» ropte Faren.

Og de sprang, speidende.

Men Tjenestegutten stupte ende ned, der han stod, og graat høit:

«Skylda er mi! Skylda er mi!» jamred han.

Der fløď et livløst Guttelegeme langs Sanden med Strømmen; det stødte an og gled atter ud, svingte og førtes videre; saa tog Strømmen det i en stor Sving ind i en liden Evje, hvor det blev liggende, fasthaget ved Klæderne til en gammel, nedsandet Stokk.

Det var Hans, Niels Mikkelsen Hauges Søn.

Der kom nogen springende, drivhvid i Ansigtet, søgende med en Rive i Haanden. Det var Broren, Mikkel. Aandedrættet gik pæsende; Sveden stod ham iskold i Panden; Øinene stirred hvidnende.

Med ét stanser han, snur sig og roper tilbage mod en anden, som kommer tungt springende.

«Her!» roper han, saa det skjærer udover. Lægger saa paa Sprang ud i Evjen, saa Vasspruten staar.

Et Minut senere ligger det lille Guttelegeme med de aabne Øine og det tjavsede, vandsilende Haar paa Sanden i Solskinnet.

Faren staar med foldede Hænder over ham.

«Død!» kom det saart og brustent. «Guds Vilje ske!»

«Nei, nei!» roper Broren. Han vrider Hænderne.

«Nei, nei!»

Han huker sig ned og løfter paa ham, som ligger der.

Der kom Vand ud af Munden, — et svagt Gjø hørtes.

Broren slapp ham rædd.

Da kvakk Faren.

Han bøied sig ned over Sønnen.

«Der er Liv!» ropte han. «Aa, naaderige Gud!»

Nu hugg han Tag. Vendte og snudde ham for at faa Vandet ud.

Det gav igjen et Gjø, idet boblende Skum gik ud. Saa kom der en hikstende Pust.

«Spring efter Folk og Klæder,» bød Faren; han drev som før. Broren sprang.

Da stod Tjenestegutten der.

«Tag i her!» ropte Faren. «Der er Liv!»

Og de to Mænd drev paa, saa Sveden randt, med at tulle og vælte den druknede Gut.

Med ét reiser Faren sig og lyer.

«Nu tog han Aanden,» sagde han. «Gud Herren ske Tak!»

Og han folded sine Hænder, mens de begge to stirred paa det lille hvidnende Ansigt med den halvaabne Mund, hvor Aandedrag nu mærkbart kom og gik.

Da, med ét, brød Tjenestegutten ud i voldsom Graad og støtted sig tungt til Niels Mikkelsen.

«Jeg var paa Dansen inat!» brast det ud af ham.

Niels Mikkelsen svared ikke. Og der var ganske stille.

Der kom noget næsten som et Suk fra Gutten, som laa der; Munden fortrak sig til Graat; han slog Øinene op halvbrustne, men lukked dem straks.

Saa begyndte der regelmæssige Aandedrag som Søvn.

«Faa af ham Klæderne,» sagde Niels Mikkelsen; «og hold dig nu til Vorherre, Du Petter,» føied han til. «Han har været naadig idag.»

Og de to Mænd tog atter fat, lungbløde, som de stod der i Solskinnet.

Da kom Sønnen Mikkel, Moren og flere med dem.

Den halvdøde Gut blev lagt i Skindfeld og kjørt langsomt hjem. Faren og Tjenestegutten gik ved Siden.

Men da Niels Mikkelsen havde faaet Sønnen, som nu laa taus og storøiet med Morens Haand om sin, vel i Seng, gik han stille hen til Bordet og satte sig til at læse høit:

«Trøst for dem, som udi Døds Fare ere.»

Og hans milde Stemme klang som en fjern Dur for Sønnens Øre, indtil denne endelig sovned og blev borte fra det alt sammen. Men Moren sad hele Tiden med hans Haand i sin.

*

Der var gaaet flere Timer. Gutten var vaagnet, havde faaet varm Drikke og var sovnet igjen. Nu stod Faren og Broren ved Sengen, hvor Moren sad som før; de saa paa ham, som sov; de talte af og til dæmpet.

Som de stod slig, slog Hans Øinene op.

Han saa forundret paa dem, som stod alvorlige omkring, reiste sig paa Albuen og stirred; han skjønte ikke, hvordan han var kommen did og hvad der var paa Færde.

Faren gik borttil.

«Gudskelov, vi fik beholde dig,» sagde han lavt.

Da erindred Gutten med en Gang det hele. Han lagde sig tilbage i Sengen og laa lidt slig med slørede Øine.

Saa smilte han.

«Jeg drukned nok jeg,» sagde han.

Moren fik Taarer i Øinene.

«Gud var naadig,» svared hun; hun strøg og strøg hans Haand, som laa bar.

Og der var en liden Stund stille.

«At du ikke ropte,» sagde endelig Broren.

Hans saa frem for sig; Øinene blaaned klarere.

«Jeg ropte paa dig jeg, Mor,» sagde han; saa smilte han.

Moren strøg og strøg.

«Gutten min!» sagde hun.

«Men saa kom jeg under, og da blev det saa rart alt.»

Han laa og stirred hen.

«Jeg var ligesom alt død — og du stod og graat, Mor!»

Moren knuged hans Haand.

«Bad du til Gud?» spurgte hun lavt.

«Ja — men saa kom der slig Kulde og blev saa mørkt med ét, og saa tænkte jeg, at —.» Gutten taug og vendte Hodet bort. Moren saa, han var paa Graaten.

«Hvad tænkte Du?» spurgte hun; hun bøied sig over ham.

Det bævred kring Guttens Mund.

«Jeg tænkte — jeg kanske ikke — fik bli salig,» kom det, og han brast i Graat.

Der blev trykkende Stilhed. Faren vendte sig halvt bort; Broren stod og saa ned. En hørte bare Hiksten fra ham, som graat.

Da saa Moren paa Faren.

«Det faar vi ikke tro,» sagde hun sagte.

«Naar en bare holder sig til Gud,» lagde Faren ind; han drog et dybt Suk og gik. Sønnen Mikkel fulgte.

Da Moren og Hans var blevne alene, var der længe stille.

Endelig sagde Gutten uden at vende Hodet:

«Naar en bare kunde tro ret» — han hvisked det næsten. «De siger, der er saa mange Slags Tro.» Det kom endda lavere.

Da reiste Moren sig. «Det er mange Slags Mennesker ogsaa,» svared hun stille. «Bare hold dig til Guds Ord, Du Hans, saa blir det nok ret!»

Hun stod og saa paa ham.

Han taug længe.

«Er det sikkert det da?» spurgte han endelig.

«Ja, det er sikkert.»

Hun folded sine Hænder.

Gutten snudde Hodet; der var kommet en stærkere Let i hans Ansigt.

«Jeg skal prøve,» sagde han.

«Og gjøre bare det, som Han vil,» sagde Moren.

«Ja» — kom det ganske sagte.

Saa blev der paa en Stund ikke talt mere. Moren gik lidt til og fra; Gutten laa og saa fremfor sig med varme Øine.

Moren stansed.

«Tænkte Du ikke mere?» spurgte hun.

Han saa paa hende.

«Nei. Jo — jeg tænkte paa Klæderne mine.» Han smilte. «At jeg ikke fik have dem længer.»

Da smilte ogsaa Moren.

«Der kan en se,» sagde hun. Saa stelte hun videre.

Gutten laa en Stund hen, tankefuld.

Men da Moren anden Gang kom bort til Sengen, saa han op paa hende.

«Faa hid Bogen da Mor,» bad han.

Moren gik hen til Høisædet og tog den store Bibel, som laa i Vindueskarmen.

«Aarker Du det naa da?» sagde hun og gav ham den.

«Jeg faar freste.»

Og han begyndte at blade i den gamle Bog.

Da Faren en Stund efter igjen kom ind for at se til Sønnen, sad Moren ved Vinduet med en Strømpe og bandt.

«Hys,» sagde hun dæmpet og saa bort mod Sengen.

Faren stansed og gjorde som hun.

Der laa Gutten afsovnet med Kindet ind til den gamle Bog.

De smilte begge.

Saa gik Faren ganske stille hen og satte sig paa Bænken ved Siden af Moren.

«Saa underligt, at vi fik beholde ham,» hvisked han.

Moren saa op fra sit Arbeide.

«Ja. Der var vel en Mening med det,» svared hun dæmpet.

Sommersolen stod lige ind; Fluer summed under Sankthansløvet mellem Slindene; — der var Fred over Stuen paa Hauge.

2^{DET} KAPITEL.

Det var en Dag i September 1787.

Paa Gaarden Hauge var Kornet alt sat paa Stør og det nærmeste rundt Husene indkjørt. Kreaturerne gik paa Haa bortover Jorderne; Anne, Datteren paa Gaarden, sad paa en Sten fremved Jordet og bandt Strømper. Ellers var der ikke Folk at se; thi det var ved Kviltids Lete.

Solen stakk varmt fra blaa Himmel; der var et sagte Vestendrag i Luften.

Jenten, som sad paa Stenen, nynned saa smaat der hun sad og bandt; saa af og til henover mod Kreaturerne og nynned igjen. Hun kunde være omkring de sytten Aar.

Fra Laaven, hvor Døren stod aaben, hørtes den flisende Lyd af en Høvel, som gik; der var nogen, som arbeided alt i ét deroppe. Nu og da stansed det; saa hørte en igjen den flisende Lyd i Middagsstilheden.

Jenten paa Stenen skotted did op, om hun skulde faa se nogen; men han derinde drev ivrig paa som før, og intet Ansigt syntes i Laavedøren.

Arbeideren deroppe paa Laaven var Hans, Annes yngste Bror, som drev og snekred et Skab, han havde paataget sig for Præsten Hammer Det skulde være færdigt ottende Dagen fra igaar, og Gutten stod trudt ved Arbeidet i alle ledige Stunder.

Han var snart voksen Kar Hans Nielsen nu; skulde staa for Konfirmation sidst i Maaneden og gik i sekstende Aaret.

Han og Søsteren holdt sig meget sammen og taltes ofte ved om mangt; for mellem Kamera-terne likte ikke Hans Nielsen Hauge sig synderlig, havde ogsaa liden Lyst til at slaa sig med paa deres kaade Streger. Blev da gjerne kaldet «Læseren», men tog aldrig til Gjenmæle eller Forsvar, anderledes end at han af og til kunde sige: «Gjør Du ikke værre end at læse, saa kommer du nok frem.»

Da lo Gutterne og syntes, han var underlig. «Du læser snart Vettet af dig,» sagde de da gjerne; men de slog ham aldrig; for han havde slige underlig milde Øine og slog aldrig igjen. Dertil kom, at han ogsaa ret som det var havde Skil-linger, som han havde tjent ved et eller andet. For Hans Nielsen var hændig baade med Kniv og Øks; ja, naar det kneb var han Smed atpaa.

— — —

Det stansed med Høvlingen deroppe paa Laa-ven. En Gut kom frem, stod paa Laavebroen og saa udover. Saa gik han langsomt ned og hen-over mod Søsteren.

Det var Hans.

Han stansed foran hende med Hænderne paa Rygg og saa paa hende. Han gik altid med Hæn-der paa Rygg, som Bedstefaren Ole Hansen Hauge havde gjort helt fra han var Gutten.

Hun saa op paa ham, men bandt.

«Blir Du færdig?» spurgte hun.

Han smilte

«Jeg tror mest det,» svared han. «Ellers faar jeg bruge Nætterne med.»

Hun smilte tilbage.

«Ja, Du Hans,» sagde hun. Hun skotted over mod Buskapen med det samme.

«En faar holde det, en lover,» sagde han stilt hen for sig.

«Saa, naar det er ret,» svared Søsteren.

Hans stod lidt og grunded.

«Er det galt dette kanske?» spurgte han med ét.

Søsteren veg med Blikket.

«Du skulde kanske gi Præsten det Skabet,» sagde hun — som om hun prøved sig frem.

Hans stod længe. Det blaaned og skifted i hans kloge Øine.

«Arbeideren er sin Løn værd,» sagde han endelig.

Anne, Søsteren, taug længe.

«Ja, det er vel saa det kanske,» svared hun. Hun saa ned paa sine Hænder og bandt videre.

«En skal ikke binde Munden paa en Okse, som tærsker» — kom det igjen fra Hans.

Da lo Anne, en liden mild, god Latter.

«Er Du en Okse Du da Hans?» spurgte hun.

Hans gik lige hen, tog hende over Nakken og rusked hende lidt.

Hun lo.

Saa satte han sig ved Siden.

«Du skjønner dig ikke paa Handel,» sagde han. Saa spytted han.

Hun svared ikke. Bare bandt. Det lille, gode Smil sad i hendes Mundvik.

«Du blir kanske Handelsmand Du Hans?» kom det om lidt.

Hans sad og brød paa et Straa.

«En skal ikke grave sit Talent ned i Jorden,» svared han.

Søsteren grunded.

«Hvormeget faar Du for Skabet?» spurgte hun uden at se op.

«To Rigsdaler.»

Der blev stille.

«Præsten har god Raad,» oplyste Hans.

Da saa Søsteren bort paa ham.

«Det er det, en kalder Handel da?» sagde hun.

Nu var det Hans, som ikke svared. Og han blev siddende længe taus.

Endelig reiste han sig.

«Du Anne,» sagde han spagfærdig. «Kanske jeg skulde slutte med det Skabet?»

Anne smilte.

«Nei, nu har Du lovet det,» sagde hun. «Og saa faar Du bli færdig.»

«Det var bare det, om det var Ret at drive Handel med sligt.»

Hans Nielsen Hauge stod lidt. Saa gik han langsomt tilbage til Gaarden og Laavebroen op.

*

Ude paa Veien nordenfor Hauge kom der en Mand gaaende. Kjolen var fillet; han havde en brunsort, slidt Hat paa Hodet og bar en Violin indtullet i Filler paa Ryggen. Manden var ung — kunde vel være saa en fem seks og tyve Aar; Øinene var brune som paa en Tater, Haaret tjavset, svartbrunt.

Kommen fremved Skigarden, der Haugebuskapen gik og beited inde paa Jordet, stansed han, slog sig ned paa en Sten, som laa ved Veikanten, fik Skræppen med Fele af Ryggen, fandt noget Brød og en Smørøsje frem og gav sig til at spise.

Det var Kristen Gleng, Bygdespillemanden, som var paa Færd gjennem Bygden.

Kristen Gleng var namngjæten i Tune og ellers hele Smaalenene over. Snart var han i Sannesund, snart i Glemminge, og overalt hvor han kom, blev der Leven og Lystighed. For det gik det Ord om denne Kristen, at han var ligesaa ferm i Munden, som han var ferm paa Felen; saa handled han ogsaa med alle Slags Kortevarer, Kniver, Tørklæder, Spænder, Knapper og andet, som kunde være til Stas eller Nytte for ungt Folk.

Kristen Gleng sad længe i god Ro og aad. Anne Hauge, som nu stod midt paa Jordet mellem Kreaturerne, havde seet ham, da han kom, og undret; nu stod hun og stirred bortover alt i ét.

Det var midt i Kviltiden endda, og ingen Lyd hørtes andet end Høvlingen deroppe paa Laaven, hvor Hans drev med Skabet.

Anne Hauge stelte det slig, der hun gik mellem Buskapen, at hun kom nærmere Skigarden.

Hun vilde endelig vide, hvad det var for en underlig Kar, som slog sig ned der ved Veikanten og ikke vilde gaa videre.

Der slang nok Folk, Veiene forbi; men de kom gjerne indom for at bede om Mad eller ogsaa

drog de videre; men denne blev saa længe siddende.

Nu reiste han sig — jo nu kjendte hun ham; det var Kristen Gleng, Spillemanden.

Der satte han sig igjen.

Hun snudde stilt og gik langsomt ind over Jordet mellem Kreaturerne.

— — —

Midt i den solvarme Høstmiddagsstilhed klang der en enslig Tone. Først nogle enkle, mystiske Klunk — saa en underlig vild Melodi.

Det var Kristen Spillemand, som havde begyndt at spille.

Kjørene slog Hodet op og lytted; Anne Hauge snudde sig og stod huggende still.

Det skar som en Foss af Toner gjennem Luften; det fløđ sammen med Solskinnet og den frie, blaa Himmel; det skalv gjennem Høstens linde Drag af Nordenvind og blev baaret hemmelighedsfuldt viden om.

Modningsduften fra Kornet og Haaens svale, kjølige Lugt af Græs kjendtes ligesom stærkere under Tonerne; Anne Hauge, der hun stod, fik slig besynderlig Lyst til at graate og var endda saa sælsomt dragen. Dette var Syndens Lyst; dette var Djævelens Fristelse til Verdens Væsen!

Vildere og vildere klang det derborte fra Hafællen; det sortned paa ham, som spilte; Tonerne steg som op fra Jorden.

Da stod Hans, Broderen, paa Laavebroen. Han havde Hænderne paa Rygg og saa alvorlig bortover mod Veien.

Saa kom han langsomt gaaende, Laavebroen ned og fremover Jordet did, hvor Søsteren stod.

«Hvad for en er dette?» spurgte han.

Søsteren saa ned.

«Aa — det er han Kristen Gleng,» svared hun lavt.

Hans Nielsen stod og lyed, saa af og til bortover og vendte sig saa mod Søsteren.

«Somme er slige og,» sagde han.

Søsteren rysted paa Hodet.

«Det er nok mange,» svared hun.

Det stansed at spille derborte. Kristen Gleng reiste sig, fik se de to og stod, støttet paa Hafællen.

«Ho!» ropte han indover mod dem.

Anne Hauge snudde sig og gik langsomt bortover Jordet.

Hans blev staaende og se.

«Ho!» ropte det igjen.

Saa dukked Manden ned og sad bag Hafællen. Lidt efter hugged der i en flommende Dans.

Det blaaned til noget som Harme i Hans Nielsens Øine. Han saa Buskapen staa og vende Hoderne efter Felelaaten; Anne havde ogsaa vendt sig langt der borte paa Jordet.

Han gik med Hænderne paa Rygg langsomt bortover mod ham, som spilte, og blev staaende ganske nær ved Skigarden.

Kristen Gleng saa ikke op. Han sad med Felen under Hagen, Hodet paa Skakke og venstre Albue støttet paa Knæet. Han spilte, saa det fossed og skar, med lukkede Øine. Det brun-

stegte, veirbidte Ansigt fulgte i hver Linje Spillet; Munden gav smaa veke Ryk, hver Gang Buen hugg i Strengene.

Pludselig snudde han sig der han sad.

«Dans naa Hans!» ropte han; han spilte hele Tiden.

Hans Hauge kom lige borttil.

«Du faar slutte med dette,» sagde han bestemt «Det er midt i Kviltiden.»

Kristen Gleng lagde Felen.

«Du er da oppe,» svared han. «Og Søster din med!»

Hans Hauge stod alvorlig.

«Vi farer stilt,» svared han.

Kristen Gleng taug og smaaklunked paa Felen.

«Du traatter inte Fele Du kanske?» spurgte han; han saa fra Siden op paa Hans.

Hans svared ikke.

«Du danser inte heller, kanske?»

«Nei, det gjør jeg ret ikke.»

Da lo Kristen Gleng.

«Kalven den danser den,» sagde han, «Fanden, saa Kalven danser!» Han klunked igjen.

Hans Hauge stod harm.

«Jeg er ikke noget Krøttør,» svared han.

«Joggu er Du en Kalv,» svared Kristen Gleng. Saa lo han.

Hans Hauge taug lidt.

«Du er svær til at bande,» sagde han saa «Synes Du, det er ret det?»

Kristen Gleng storlo.

«Jeg er svær til alt jeg!» sagde han. Han

linded Kluder kringom Felen og slog Armene om den.

«Her er Jenta mi!» sagde han.

Hans Nielsen snudde sig for at gaa.

Da reiste Kristen Gleng sig.

«Nei bi naa!» ropte han. «Du faar handle med mig først!»

Hans Nielsen stansed, tvilraadig.

Han saa bort paa Skræppen, som Spillemanden nu løfted op paa Skigarden og aabned.

Der var Kniver, Tørklæder og Spænder. Det blinked og lyste i Solskinnet.

Hans Hauge gik borttil. Han kunde kanske kjøbe noget — og sælge ved Leilighed siden, om han ellers fik godt Kjøb.

Han spurgte paa Priserne.

Kristen Gleng nævnte dem. Da snudde Hans Hauge for at gaa.

«Nei bi naa!» ropte Kristen Gleng igjen. «Tolv for Kniven og fire for Spænden og atten for Tørklædet til Kjæresten din — om Du tar det alt ihop,» sagde han.

Hans Hauge snudde og gik igjen borttil. Han saa nøie paa hver af de tre Ting.

«En Ort for alt ihop,» sagde han.

«Tvi Fanden,» sagde Kristen Spillemand.

Hans Hauges Øine blev dybe.

«Bander Du, saa kjøber jeg ikke,» kom det stilt.

Kristen Spillemand strøg sig om Munden.

«Du skal ikke sværge,» sagde han.

Hans Hauge stod lidt.

«Vil Du ha en Ort?» spurgte han.

Kristen Gleng lo.

«Ja gjerne to,» svared han. De svartbrune Øine var fulde af Skøi.

Hans Nielsen svared ikke, drog ikke engang paa Smilen; tog bare til Kjolelommen og fik en gammel Skindpung frem. Fingred forsigtig mellem Pengene og fik endelig en Ort frem.

«Det blir akkurat,» sagde han.

Kristen Gleng spytted.

«Aa ja kom da,» sagde han. «Men da vil jeg ha Kjøbskaal!»

Hans Hauge tog Kniven, Spænden og Tørklædet og gav Kristen Orten.

Stakk saa det hele i Kjolelommen.

«Du skal faa Mjølk,» sagde han.

Da lo Kristen Gleng.

«Mjølk! — Jeg er da ingen Kalv,» svared han.

Hans Hauge smilte.

«Vatten da,» sagde han.

«Vatten — jeg er da inga Ku!» svared Kristen Gleng. «Brændevin faar det bli!»

Han strøg sig om Munden.

«Brændevin,» svared Hans Hauge. «Du er da intet Svin.»

Kristen Gleng lo og stakk Orten i Lommen.

«Du er snodig, Du Hans,» sagde han. Han spændte Væskeremmen fast, bandt Violinen paa og fik det hele paa Ryggen.

Hans Hauge stod og saa paa.

«Hvor skal Du hen nu da?» spurgte han.

Kristen Gleng snød sig.

«Paa Aktion i Glemminge,» svared han. «Der blir det Handel — og Jenter — og Brændevin — og Dans!»

Han aksled Skræppen bedre paa og gik fremover.

Hans stod og saa efter ham, der han gik, snudde saa og gik langsomt opover mod Husene.

Da han kom frem til Laaven, stod Faren paa Tunet.

«Hvad var det for Krop?» spurgte han.

Sønnen saa ned.

«Han Kristen Gleng,» svared han lavt.

Faren stod alvorlig.

«Hvad vilde Du ham?»

Hans saa op; Blodet steg i hans Ansigt.

«Jeg kjøbte et og andet,» svared han spagt.

Faren taug.

«Jeg fik godt Kjøb,» lagde Hans til.

Faren taug igjen.

«Du skal konfirmeres fjorten Dage idag,» sagde han saa underlig mild i Røsten.

Sønnen svared ikke; de gik hver til sit.

Men da Hans Hauge vel var kommen paa Laaven og alene, tog han det, han havde kjøbt, og lagde det under Høvelbænken i Verktøikassen inderst. Det var, som om han ikke mere vilde have med det at skaffe. Og Kvelden frem laa han med tændt Lys og læste og gransked.

«Kanske det var Djævelens Gjerninger at kjøbe og sælge? Kanske det var at tage Overgift af sin Bror, og kanske den, som saa gjorde, ikke skulde arve Guds Rige?»

*

Veien fremover til Tune Præstegaard, hvor Præsten Seeberg boede i Hovedbygningen og den residerende Kapellan Hammer i Bygningen paa den anden Side af Haven, kom der en Kjærre kjørende. Hesten var brun med opbunden Topp; en halvvoksen Gut kjørte.

Det var Hans Hauge, Niels Mikkelsens Søn, som kom kjørende med Præstens Skab.

De to Præster gik frem og tilbage i Haven, røgende paa sine Piber, da Kjærren stansed ved Grinden.

En mild Duft af let Tobak drev i Høstkjøligheden; en bunden Hund gav forsigtige Glæfs fra Hundehuset, nogle guldbrune Høner og en stor rødgylden Hane spankulerede om mellem Ribsbuskene og under de æbletunge Træer.

Præsten Seeberg saa mod ham, som kom kjørende.

«Det er visselig saa, kjæreste Herr Broder,» sagde han og fortsatte Samtalen; «men de gode Gjerninger frelser dog ingen uden Troen alene!»

Den residerende Kapellan Hammer tog Pibespidsen et Øieblik ud af Munden; han kjendte med sin venstre Haand Pibehodets lune Varme og fornam en svag Duft af Roser fra det Rosentræs Piberør.

«*Verbaliter dictu* har Eders Velærværdighed Ret,» svared han; «men *realiter* er dog Troen død uden Gjerninger.»

Han stansed nu og saa ham, som kom.

De to Præster blev begge staaende.

«Hvad vil han?» ropte Præsten Seeberg, da

Hans Nielsen aabned Grinden for at kjøre. «Ah, jeg ser det er min Ven Hans Nielsen, som kommer med Eders Skab!»

De to Præster gik nærmere.

Hans Nielsen Hauge hilste og kjørte ind. Lukked saa Grinden efter sig.

«Det var flinkt, min Dreng,» sagde Hammer. «At Du alt er færdig!»

De stod alle tre og saa paa Skabet.

Præsten Seeberg gik lige hen. Befølte Skabet nøie og vendte sig saa om mod den residerende Kapellan.

«Sandfærdig er min lille Skoleholder Snedker tillige,» sagde han. «Og jeg, som havde lovet mig en Præst af ham!»

Kapellanen smilte.

«Han kan sine Bøger,» sagde han og klapped den unge Gut paa Skulderen.

Saa gik han hen og fingred ved Laas og Hængsler paa det hvide Furutræs Skab.

«Hvem har smedet disse?» spurgte han.

Hans Nielsen saa op paa Præsten.

«Jeg,» svared han stille.

Begge Præster drog nogle stærke Drag paa Piberne.

«Se, se!» udbrød Seeberg; «Du er Smed tillige!»

Hans Nielsen drog paa Smilen.

«Aa nei,» svared han.

Præsten Seeberg gik rundt og saa paa Skabet. Røgte ivrig og gik lige hen til.

«Nu,» udbrød han. «Her er sandfærdelig Haandværkskonditioner!»

Kapellanen vendte sig mod Hans Hauge, som stod med Tømmerne i Haanden.

«Flinkt,» sagde han. Saa tog han Piben ud af Munden.

«Hvad koster da nu denne Stads?» spurgte han.

Hans Nielsen saa op.

«To Rigsdaler,» svared han.

Kapellanen røgte stærkt.

«To Rigsdaler,» gjentog han.

Da smilte Præsten Seeberg.

«Du er nok ogsaa Handelsmand blandt andet,» sagde han.

Hans Nielsen blev rød.

«Præsten sagde to Rigsdaler,» svared han ganske stille.

Kapellanen Herr Hammer røgte, drog paa Piben og røgte.

«Sagde jeg det?» udbrød han og smilte.

«Halvanden kan være nok, min Ven,» sagde nu Præsten Seeberg. «En skal ikke forlange for meget.»

Hans Hauge saa ned.

«Præsten kan gi det, han vil,» sagde han.

Præsten Seeberg veksled Blik med sin Kollega.

«En Rigsdaler maatte vel være nok,» sagde han; «men siden han er saa behænde udi baade Snedkeri og Smedeværk, skal han faa halvanden!»

Residerende Kapellan Hammer nikked fornøiet.

«Kjør Du Skabet hen til Stuen og bær det

ind,» sagde han, «og kom saa siden hidhen at faa dine Penge.»

Hans Nielsen gjorde, som der blev sagt, og de to Præster begyndte paany sin afbrudte Vandring frem og tilbage i Haven.

«Som jeg sagde, Eders Velærværdighed,» sagde Hammer og stopped sin Pibe af Skindpungen, «saa er *realiter* Troen død uden Gjerninger. Vel er det saalunde, at uden Troen kan ey Frelsen gribes; men Troen er dog ikkun den Haand, hvormed vi modtage Forsynets Naade; at leve det videre og fange Lykke deraf staar til Mennesket selv.»

Pastor Seeberg damped ivrig.

«Deri tager I visselig storligen feyl,» svared han ivrig; «den sande Lykke bestaar udelukkende udi Troens Hengivelse til Gud og den Glæde, som deraf vokser. Uden Tro ere vore bedste Gjerninger intet.»

«Tilvisse,» svared Hammer; «men —»

I det samme kom Hans Hauge tilbage med Kjærren og stod nu ventende.

«Tilvisse» — Præsten Hammer saa hen paa Gutten og fik langsomt sin Pung frem.

«Tilvisse; men — aa kom herhid!» Han vinked paa Hans Nielsen, som lagde Tømmerne og kom langsomt gaaende.

«Tilvisse» — fortsatte Hammer med Piben mellem Tænderne. «— En Rigsdaler, to Ort og to, fire, syv, ni, tolv Skilling — værsaagod min Dreng!»

Han nikked. Hans Hauge tog til Huen.

«Jeg siger Præsten Tak,» sagde han.

«Ikke at takke.» Præsten tog i Haand, Præsten Seeberg ligesaa. Saa kjørte Hans Nielsen langsomt ud af Præstegaardens Port og lukked forsigtig Grinden efter sig.

«Tilvisse» — fortsatte nu den residerende Kapellan — «men saa siger dog Kristus selv udi Bjergprædikenen, at ingen kan komme ind i Himmeriges Rige, uden at han opfylder hver eneste Bogstav, som staar udi Lovens Bog — *item* —»

«Seeberg!» ropte Præstefruen; hun stod paa Trappen. «Maden er færdig! Vil ikke Herr Kapellanen tage tiltakke idag; vi har en liden Faaresteg og friske Agurker!»

«Tak — jeg siger ærbødig Tak,» svared den residerende Kapellan. De to Præster tog Piberne af Munden og begav sig ind.

«*Item,*» fortsatte Hammer paa Trappen — «*item* synes det at være overensstemmende med al sund Fornuft, at —»

«Vor Fornuft er af Naturen fordærvet,» udbrød Præsten Seeberg; «det er alene den Oplysning, vi af Ordet faa, som —» her lukkede Døren sig efter dem.

Og Præstegaardens guldrøde Hane med sine Høns omkring sig spankulered trygg forbi Trappen, fandt et Korn og kaldte klukkende Hønerne omkring sig. Saa gol den.

Ved Faarestegen gled Diskussionen over til at drøfte, hvorvidt Kingos Salmebog var at foretrække for den evangeliske; men da Hans Nielsen Hauge vel var kommen hjem, solgte han næste

Dag den Kniv og Spænde, han havde kjøbt af Kristen Gleng for to Ort til et Par Drenge paa Nabogaardene; han syntes at have Ret til at tjene igjen paa dem, hvad han havde tabt paa Præsten.

3DIE KAPITEL.

Der var Konfirmation i Tune Kirke.

De gamle Kirkeklokker ringed, festlig vemodigt; Høstens Solskin lyste over det gulnende Land. Kornet stod paa Stør; Birkeskogens gyldne Bladfald laa spredt mellem Tuer og Stene; Aspen skalv luerød og gyldengul i Vestenvinden; Rognen brandt som en blodrød Flamme midt i det bleknende Mylder af Løvskogens mindre Trær.

Fra alle Gaarde kom helgeklædt Folk gaaende eller kjørende. Konfirmanter i nye Dragter, fulgt af sine Forældre; gammelt Folk hinkende og gaaende, Gubber med Stokk og Haand paa Rygg, Koner med Salmebog under det rosede Lommetørklæde.

Niels Mikkelsen Hauge stod paa Tunet kirkeklædt og vented.

Kvindfolket blev sent færdig; Konfirmanten lod ogsaa vente paa sig.

Han var endnu oppe paa Kammerset, hvor Søsteren Anne hjalp at klæde ham paa.

Helst havde han gaaet som han brugte uden videre Pynt og Stads til Herrens Hus. «En skal ikke følge Verdens Forfængelighed paa slig en

Dag,» havde han sagt; men baade Moren og Søsteren fandt, at han burde fli sig; «en faar dog agte Guds Hus og tage frem det, som en likest har,» havde Moren sagt — og saa havde Gutten føiet sig.

Nu stod han da taalmodig oppe paa Kammerset og lod Søsteren Anne stelle og pudse som hun vilde.

«Saa,» sagde hun og var færdig. Hun satte Huen paa hans Haar, som var kjæmmet og opsat efter Tidens Brug.

«Nu er Du fin, som sig høver,» mente hun.

Hans Nielsen drog et Suk.

«Var jeg bare saa fin indvortes,» sagde han hen for sig.

Søsteren tog om ham.

«Du Hans!» sagde hun.

Han saa varmt paa hende.

«En skulde ikke være som de kalkede Grave,» sagde han.

«Snak ikke slig,» hvisked Søsteren.

Saa gik de stilt Trappen ned.

Og snart var Niels Mikkelsen Hauge med hele sit Hus paa Kirkevei.

De unge gik fortere, og saa hændte det da, at de halvveis fremkomne naaed igjen et Følge af andre Konfirmanter syd fra Bygden. Der var ogsaa anden Ungdom med.

Der blev hilst og talt stilfærdig.

Gutterne gik og saa paa hinanden, Jenterne skotted ogsaa bort paa Gutterne.

Da sagde den, som gik Hans Nielsen nærmest:

«Du har opsat Haar Du og idag Hans Nielsen!» Han smilte med det samme.

Hans Nielsen Hauge blev rød. Alle Kamerater brugte at snerte ham, fordi han sagde, Stads og sligt var Verdens Væsen.

Saa vendte han sig mod ham, som havde talt, og sagde:

«Ja — har vi idag stadset vort Legeme, saa var det og at ønske, at vi ikke havde glemt vor udødelige Sjæl, men betænkt det store Løfte, vi idag skal gjøre, nemlig forsage Djævelens Gjerninger og Væsen og tro paa Gud Fader, Søn og den Helligaand!»

Han sagde det høit og freidig. Og der blev ganske stille omkring.

Men nogle af Gutterne smilte og saa paa hverandre.

«Han er hellig, han Hans,» vaaged en sig til at hviske.

Videre blev der ikke talt.

Da Følget var naaet frem til Kirkeplanken, hvor det alt var sort af Folk, skilte Hans Nielsen sig fra de andre for sammen med sin Søster, som havde fulgt, at vente paa Forældrene og de andre.

Niels Mikkelsen og Maria, hans Hustru, talte med en og anden, før de gik ind. Præsten og Kapellanen var endnu ikke komne; men Folk havde seet Karossen forspændt, da de gik forbi Præstegaarden.

Endelig kom de. Præsten Seeberg med den krumme, stærke Næse og de dristige, blaa Øine,

paa høire Sæde i Karossen, Kapellanen, Herr Hammer, mørk og blek, paa den venstre.

Det havde holdt op at ringe, da Præsterne kom i Kirkesvingen; der blev stille; Folk tog til Luen, der de kjørte frem.

Hans Hauge, som stod nær Indgangen midt mellem sine, fik et venligt Nik af Præsten Hammer, idet han steg ud af Karossen.

Det fôr varmt igjennem den unge Gut — at Præsten virkelig hilste paa ham; han tog af sig Luen og hilste dybt.

Saa strømmed Kirkefolket ind, og snart sad Hans ved Siden af sin Far og sine Brødre i Haugestolen. Lidt efter læste Klokkeren Kirkebønnen, og Salmen begyndte.

Det var Præsten Seeberg, som prædiked den Dag; han talte varmt og mildt om Guds store Kjærlighed og lagde de unge paa Sinde den dybe sanddru Omvendelse, som gav sig helt hen til ham og intet andet vidste sig til Salighed end Kristi Lidelse og Død.

Hans Nielsen fik Taarer i sine Øine, der han sad med foldede Hænder og bøiet Hoved. Han bad til Gud, at det maatte times ham saaledes at blive et ret Guds Barn; men paa samme Gang gik det som en Frysning nedover ham, at han vistnok ikke var værdig dertil. Han kjendte nok Guds Ord, kanske bedre end de fleste af sine Jævnaldrende; men frit for verdsligt Begjær var ikke hans Hjerte; det havde han nys med Sorg erfaret; thi, skjønt han nu sad der i Guds hellige Hus og snart skulde fornye sit Daabsløfte,

saa gik dog hans Tanker til det, som verdsligt var.

Havde han ikke netop, som Præsten Hammer gik ind i Sakristiet, tænkt paa Skabet og de halvanden Daler, som Præsten gav ham istedetfor to? Og havde han ikke ogsaa i Smug seet over til Kvindfolkstolen, der Jenter sad, vakre i de skinnende Høitidsklæder?

Og Hans Nielsen bøied sit Hoved dybere og bad Fadervor ustanselig, forat ikke de verdslige Tanker skulde faa hverken Tid eller Rum til at snige sig ind og forgifte hans Sjæl.

Men, saasnart hans Bøn var slut, kom de atter igjen i Følge og Flokk, netop de Tanker, han havde drevet ud. De vilde ikke vige; de forvirred hans Sind, og saa tænkte han da, at han visselig var et Djævelens Barn og ikke af dem, Gud havde udvalgt til Salighed; og den kolde Sved stod ham paa Panden.

Da saa han i sin Angst hen paa sin Mor; hun nikked til ham tre Gange, saa mildt, saa mildt.

Graaten tog ham — det løste ligesom op i Bringen saa lykkeligt; men han bøied bare Hodet dybere og kvalte Taarerne; det var jo Skam for en voksen Gut at graate. Nu hugg en ny Salme i; han kjendte Melodien og kunde Ordene; men han sang med uden at vide, hvad han sang.

Saa begyndte Overhøringen.

Hans Nielsen følte sig ligesom med en Gang sikker, da han vel var kommen paa Kirkegulvet sammen med de andre. Og efterhvert som Over-

høringen gik frem, steg hans Mod og Fortrøstning. Paa tre Spørgsmaal havde han allerede svaret og svaret ret; det vidste han; nu stansed Præsten Hammer for fjerde Gang ved ham, spurgte ham baade en Gang og to, fik Svar og spurgte igjen.

Han lagde sin Haand paa hans Skulder og, da han atter fik rigtigt Svar, nikked han og saa bort paa de nærmeste Voksne, som lytted.

«Ja, det er udmærket rigtigt, min Dreng,» sagde han.

Hans Nielsen Hauge følte en usigelig lykkelig Fornemmelse, der han stod; men saa fôr det pludselig igjennem ham, at dette kanske var Hovmod, og han bad, der han stod, stille og hurtig til Gud, at han vilde give ham et ydmygt Sind og lede hans Hjerte og Tanke bort fra alt forfængeligt Væsen. Barę jeg nu ikke kommer til at tænke paa de halvanden Rigsdaler, tænkte han — og Sveden stod ham igjen koldt i Panden.

«Det er udmærket rigtigt, min Dreng,» gjentog Præsten, som saa hans Bleghed; saa klapped han ham paa Skulderen og gik videre.

Da sneg Hans Nielsens Øine sig uvilkaarlig over til Kvindfolkstolen, hvor hans Mor sad.

Hun nikked ganske stille og saa lykkelig ud.

Og Hans Nielsen drog en lang bævende Pust.

— — —

Overhøringen var slut; Løftet skulde afgives. Stilfærdigt og med nedslaaede Øine kom Konfirmanterne frem til Korets Knæfald.

En for en fik de stille, afgjørende Spørgsmaal.

Et for et faldt de stille Svar.

Da Præsten Hammer kom til Hans Nielsen, mødte han et taarevaadt Ansigt, og da Spørgsmaalene faldt og det stille Ja blev svaret, saa Hans Nielsen op i Præstens Øine saa angst og med slig Bøn i Blikket, at Præsten blev helt varm om Hjerte, og da han modtog Konfirmantens Haand efter Ordene: «Saa giv da Gud dit Hjerte og mig din Haand derpaa,» da kjendte Præsten sin Haand knuget, som om han, der gav sit Løfte, aldrig vilde slippe.

Præsten nikked og gik til den næste. Og de monotone Spørgsmaal og Svar summed videre for Hans Nielsens Øren, der han stod uden at ænse sine Kamerater og graat med Haanden for sine Øine.

Ja visselig! Han vilde give Gud sit Hjerte!

Da Salmen var sungen og Afskedens tre Gange tre Slag fra Kirkeklokkerne var faldne, fulgte Hans Nielsen stille sine Forældre. Der blev ikke talt; de tog ham bare fast i Haand, da de vel var komne udenfor Kirkeplanken.

Men da de var naaet Svingen ved Hauge og Moren og Hans gik Side om Side, sagde Moren ganske lavt:

«Jeg synes det gik bra!»

Hans Nielsen saa paa sin Mor. Det blaaned ærligt til i hans Øine og kom et vekt Drag om Munden. «Det er saa mangt at strides med, Mor,» svared han.

*

Hans Nielsen Hauge var bleven voksen Kar. Pligten til at forsørge sig selv begyndte at gjøre sig stærkt gjældende, og begavet og praktisk anlagt, som han af Naturen var, faldt det ham lettere end de fleste at slaa ind paa Baner, som sikred ham hans økonomiske Erhverv.

Han drev med Smedehaandværk og Snedkeri som da han var Gut; han forpagtede Jordstykker, som han dyrkede op; han drev med Biskjøtsel og Smaahandel, og hvad han gav sig af med, fik han altid til at lønne sig.

Det, som han i Opvæksten havde anseet for verdslige Tanker og Begjæringer, var det nu blevet hans Pligt og Ret at beskjæftige sig med; men det var ikke frit for, at al denne Bedrift tog det meste baade af hans Tid og Lyst; Bibelen og de kristelige Skrifter kom i anden Række, og mangt og meget af det, som brændte ham paa Sjælen i Guttealderen, blekned senere hen og blev borte.

Men der skulde komme Ting, som atter vakte Tanken paa det evige i dette rige og let modtagelige Sind.

En halv Fjerdings Vei søndenfor Gaarden Hauge laa der i de Dage en stor Skogmark, mest Løvskog i tuvet Lænde; denne Skogmark, hvor Jordbunden var fed og frodig, havde fuldt af Bækkesig, som snart over, snart under Jorden strømmed mod en større Bæk, som randt mod Glommen og faldt i denne noget længer mod Syd.

I denne Skogmark var der af gamle Eiere i

tidlig Tid gjort flere Forsøg paa at rydde Land. Men det var igjen opgivet, og Smaaskog, mest Asp og Orr, havde paany faaet Fæste i den rige Jordbund, hvor Græsset voksed alenhøit mellem Braaterne.

Her i denne Skogmark havde Hans Nielsen Hauge for en billig Penge forpagtet et Stykke Jord. Der drev han nu og brød Nylænde, brændte Braate og saaed Græsfrø; det var hans Tanke, at «Haugebraaten», som han gjerne kaldte det sine Søskend imellem, skulde blive fuldgodt Græsland og give ham en god Skilling i Fortjeneste Aar om andet.

Naar nogen drog paa det og mente som saa, at det kun var faafængt Arbeide og spildt Møie, svared han gjerne:

«Den, som ikke pløier, faar aldrig saa, og den, som ikke saar, faar aldrig høste.»

Og saa arbeided han trøstig videre. Det laa ham dybt i Blodet at bryde fra Grunden af, paa egen Haand og at følge egne Veie.

Faren kunde af og til mene som saa, at han kunde bruge sin Tid bedre end at drive slig borte i Vildmarken med noget, som han ikke vidste, hvorhen det bar, og Moren kunde paa sin milde Maade støtte Farens Ord; men da svared Hans paa en Maade, som afskar al Modsigelse:

«Det er i Vildmarken, Arbeidet bedst trænges. Gjorde Gud med os, som I siger, jeg skal gjøre med Jorden, da blev intet vildfarende Menneske frelst, og megen god Hjertebund gik da til Spilde.»

Det var en Dag senhøstes, langt ude i Oktober

Aaret efter, at Hans Hauge var gaaet til Konfirmationen.

Yderst ude paa Braaten, tæt ved den store Bæk, som nu gik graa og strid af Høstvandet, drev Hans Nielsen og hugg.

Det var høgstdags. Han havde arbeidet fra tidlig om Morgenen og vented nu paa Søsteren Anne, som brugte komme med Dugurd til ham. Hun var den af hans Søskend, som bedst forstod ham; hun var ogsaa den, som han talte mest med baade om aandelige Ting og om sine verdslige Planer.

Han var nu paa det nærmeste færdig med Brydningen af Nylændet; der stod bare et Par store Trær tilbage tæt fremved Bækken; det var der, han nu hugg.

Træet skalv knagende under Huggene; gulnende Blade faldt og drog afsted et for et med Strømmen, som gik dyb mellem Lerjord og udraset Sten forbi.

Nu kom Træet. Han gav sig unda, men gled paa den vaade Jord, slap Øksen for at tage for sig, men stupte hovedstupes ud i Bækken med Træet susende efter sig.

Han gav et Skrig, da han atter kom op; han hugg Tag i en Gren og holdt fast; han kjendte, han tog Bund i Gjørmen paa den ene Side, men skjønte paa samme Tid, at han hverken kunde komme op eller frem.

Han skreg igjen. En stor Angst kom over ham. Dette var anden Gang, Gud talte til ham.

Hin første Gang i Glommen var Guds advarende Røst; nu vilde Døden komme.

Og hans Liv siden hin Tid fôr gjennem hans Hjerne som Angst.

Havde han benyttet Naadetiden ret? Havde Guds Ord og Guds Vilje været ham alt paa Jorden?

Havde ikke verdslige Ting og verdslig Vinding faaet Magt over hans Sjæl og draget ham bort fra Gud? Og nu skulde han dø her ude i Ensomheden uden at faa sige Farvel til nogen af sine! Han kjæmped af al sin Kraft for at arbeide sig op af Strømmen; men det fældede Træs tætte Kviste hindred ham overalt, og han sank udmattet tilbage.

Bækkens dybe, høstgraa Strøm stod ham lige til Halsen; Armene holdt Tag om Grenen; men han skjønte, at dette kunde ikke vare længe; Strømdraget var for stærkt; før eller senere maatte han slippe, og da var ingen Frelse mulig.

Han lukked sine Øine og bad i sin yderste Nød til Gud, at han dog for Kristi Vunders Skyld vilde tilgive ham al hans Synd og frelse ham fra Dødens Fare.

Da, i sidste Stund, just som Kræfterne holdt paa at forlade ham, hørte han ligesom langt borte nogen, der ropte hans Navn.

Han ropte tilbage af al sin Stemmes Magt. Og atter ropte nogen hans Navn, denne Gang nærmere.

Det var hans Søster Anne, som var kommen. Nu stod hun deroppe og ropte igjen, speidende.

Og han svared.

Da hun fik se ham, gav hun et Skrig og slog Hænderne sammen. Kom saa springende og hugg Øksen, som laa paa Bredden.

«Hold dig fast!» skreg hun.

Kvist for Kvist blev huggen løs og drev med Strømmen; han holdt Tag med blek Mund og sammenbidte Tænder.

«Skynd dig!» ropte han.

Da rakte hun Øksen ud og stod bøiet ud over Bredden med fast Tag i en Aspestamme med sin venstre Haand.

Hans Nielsen fik Tag i Øksen med begge Hænder og gled med Strømmen mod Bredden.

En liden Stund senere laa han blek og stønnende mellem Buskerne paa Land. Søsteren stod graatende over ham.

«Aa Gud ske Lov, jeg kom!» brød hun ud, folded Hænderne og graat igjen.

Broren laa længe uden at tale. Endelig prøved han at reise sig.

«Ja, vi faar nok takke Gud,» sagde han, skjælv i Stemmen.

Da slog Søsteren Armene kring hans Hals.

«Aa Gud ske Lov!» gjentog hun.

Det gik tungt hjemover med de to. Hans var stærkt medtaget; koldt var det i Veiret, og de silvaade Klæder tynged.

Da de saa endelig naaed hjem og Faren, som

netop sad ved Bordet og drakk Kaffe, hørte, hvad der havde hændt, sagde han:

«Saa det gik galt alligevel!»

Hans svared ikke, gik bare Trappen op paa Kammerset og bytted de vaade Klæder; men da han saa kom ned og satte sig til at spise, indfrøs han.

— — —

To Dage efter, at dette hændte, blev Hans Nielsen syg.

Det kom med ét som en stor Frysing og et stærkt Hold i Brystet; derefter fulgte en glødende Hede og en Tyngde for Pusten, som han aldrig før havde kjendt. Slig laa han i tre Døgn, og de, som stelte ham, syntes han blev værre og ikke bedre.

Men Hans Nielsen Hauge selv mente, at nu skulde han dø. Dette var Guds tredie og sidste Mindelse.

Og som han laa der og drog efter Aanden i Støn og Smerte, syntes han, det var lykkeligt, om det retnu vilde være Slut. Bare dette ene pinte ham værre end Dødens Angst, dette, at han kanske ikke var et Guds Barn og at han kanske nu skulde komme fra Smerterne her til Helvedes evige Pine.

Tredie Døgnet om Kvelden var han svært urolig.

«Jeg er saa rædd jeg Anne,» sagde han Gang paa Gang til Søsteren. Saa døsed han atter hen med kort Pust, Støn i Søvne og stærk Feber.

Ved Titiden vaagned han. Da sad Moren ved hans Seng.

Et Talglys brandt; Moren sad og læste i en Postille.

Sønnen slog de graablaa, slørede Øine op som i Drømme.

Saa reiste han sig halvt i Sengen.

«Jeg skal dø jeg, Mor!» sagde han. Røsten skalv af Feber; Aandedrættet hørtes tungt.

Da brast Moren i Graat og graat længe, bøiet over Bogen.

Sønnen laa og saa hen for sig.

«Du skal ikke graate, Mor,» sagde han.

Hun graat igjen, hulkende.

Det var længe stille; en hørte bare Kneppet af det lille Uhr paa Væggen.

Da talte Sønnen igjen.

«Den som bare kunde komme til Gud,» sagde han lavt og anstrengt.

Moren saa op.

«Ja da er alt godt,» svared hun. Og hun tog hans Haand.

Han laa og saa paa hende.

«Tror Du, Gud tar en slik en som jeg da?» spurgte han. Og nu stod Taarerne ham i Øinene.

«Ja, ja!» — hun strøg hans Haand.

Han rysted paa Hodet.

«Jeg har gjort saa meget galt Mor,» kom det. Han kjæmped med Pusten.

«Det gjør vi alle!» Moren strøg ham over Haaret saa lindt.

«Jeg har drevet bare med det, som verdsligt

var.» Nu brast han i heftig Graat, som blev afbrudt af stærk Hoste. Moren saa, at han blaaned i Ansigtet.

«Saa faar vi bede Gud om Forladelse,» hvisked hun; hun sank i Knæ fremved Sengen.

Og de to bad. Hun høit, han med hviskende Læber.

Og som Hans Nielsen laa der og hørte Morens milde Røst i Stilheden, kom der med ét slig sval Træthed over ham og slig Hjertefred tillige.

Han syntes at faa Svar, at nu var Gud ikke længer vred; nu skulde han faa fare og fare lykkeligt bort herfra.

«Læs en Salme for mig,» hvisked han, da Moren havde sluttet.

Hun reiste sig, gik hen til Hylden, hvor hans Bøger laa, og fandt Kingos Salmebog frem.

Saa læste hun med dirrende Stemme:

«Ak i Verden er der koldt,
Alt dens Lys er kun en Skygge,
Og hvor dristigt høit og stolt
Vi end vore Anslag bygge,
Som en Røg de dog forgaa;
Himlen kan de aldrig naa.»

Hun saa hen paa Sønnen. Hans Øine var lukkede; Sved stod ham i Panden; Aandedrættet gik lavt og let. Og han var blekere end før.

Halvkvalt af Graat læste hun videre:

«Far da vel, o Jord; jeg vil
Reise bort fra Savn og Trængsel,
Bort fra Glædens falske Spil,

Bort fra Sorgens mørke Fængsel,
Bort fra Skygger og Bedrag
Gaar jeg til den klare Dag!»

Hun reiste sig. Sønnen havde foldet Hænderne. Øinene var lukkede som før; da hun bøied sig over ham, kunde hun knapt høre ham aande.

Det gik koldt gjennem hende, og hun tænkte: Nu kommer Døden.

Saa gik hun stille Trappen ned for at bede Faren og hans Søskend komme.

Da Forældrene stille og alvorlige kom op og hen til Sengen, sov Sønnen. Sov med Fred i sit Ansigt og med foldede Hænder.

Aandedraget var frit og let; store, varme Svedperler stod ham paa Panden.

Moren saa paa Faren.

Han stod endnu lidt uden at sige et Ord. Saa vendte han Hodet langsomt og saa paa sin Hustru.

«Gud har gjort Naade imod os,» sagde han. «Dette er ikke Døden.»

Og han knuged sin Hustrus Haand, som havde famlet sig frem til hans.

— — —

Hans Nielsen havde overstaaet. I fjorten Timer sov han, Ungdommens og den stærke Naturs helsebringende Søvn. Og da han saa vaagned, laa han der smertefri, lys i Ansigtet og med et lidet Smil i de hvide Kinder.

«Det blev ikke Døden, Mor,» sagde han.

Moren, som stod ved Sengen med varm Drikke, satte Skaalen fra sig.

«Nei,» svared hun. «Gud var barmhjertig denne Gangen ogsaa. Det ser ud, som han vil dig noget særskilt. En faar høre hans Paakaldelse.»

Hans Nielsen Hauge tænkte længe paa dette. Og der kom et dybere Alvor over ham fra den Stund.

4DE KAPITEL.

I de Aar, som nu kom, hændte der flere Gange i Hans Nielsen Hauges Liv Begivenheder, som syntes at vise, at Vorherre, som Moren havde sagt, syntes at have en særskilt Mening med ham.

Ikke mindre end to Gange kom han paany i Livsfare, begge Gange paa Glommen, og for hver Gang følte han det med stigende Styrke, som om Gud ved disse Mindelser om Døden vilde drage ham bort fra og rive ham ud af den altfor store Interesse han viste ligeoverfor verdslige Gjøremaal.

For at komme bort fra disse Fristelser og dels vistnok ogsaa for at blive befriet for Militærtjenesten, som han ansaa for ukristelig, tog han i Treogtyveaarsalderen Tjeneste som Lensmandskar hos sin Broder Ole Nielsen Hauge, som var bleven Lensmand i Tune Sogn.

Men det Arbeide, han der fik at gjøre, huede ham i Længden lidet; al den Strenghed mod de

Fattige, som han i Embeds Medfør pligtede at udøve, bød ham i hans inderste Hjerte imod, og det varede ikke længe, før han sagde rent ud til sin Broder, at han ikke længer kunde staa i hans Tjeneste.

For nu at finde noget, der paa samme Tid, som det ikke opfordrede til egen Vinding, alligevel gav hans Virkelyst og Videlyst et nyere og rigere Felt, beslutted han sig til at drage hjemmefra og tog da om Vaaren 1795 Tjeneste hos en Enkemadame Kruse, som boede i Fredrikstad og der drev Handelsvirksomhed.

Det var en Søndagskveld i Juni.

I en af de smaa Stuer i en af Fredrikstads Baggader stod der Munterhed og Leven.

Rundt Bordet sad en tre fire Karer og spilte Kort; et Par stod og saa paa.

«Spil ud nu Kristen,» sagde han, som sad for Bordenden; han var i Uniform og sad med Hatten bag i Nakken.

Kristen Gleng spilte ud.

Med Slag i Bord og Bandskab indimellem fortsattes nu Spillet.

Kristen Gleng vandt og slog sidste Kort i Bordet med en Smeld.

Saa strøg han Toskillingerne og Treskillingerne til sig og lo.

Vendte sig mod ham, som stod bag ham, og sagde:

«Bliv med nu Gut; her er Penge at tjene!»

Der blev ikke svaret.

Han, som stod bag hans Stol, bare smilte, et stille Smil.

«Penge at tjene,» gjentog et Par af de andre og lo.

«Saa for den, som vinder,» sagde en tredie.

«Jeg vinder støtt,» sagde Kristen Gleng og stokked Kortene.

«Bliv med nu Gut — Du trænger Fortjenesten!»

Han vendte sig igjen tilbage mod ham, som stod.

Denne var en bredskuldret, tætbygget Mand med brunt Haar, blaa, næsten drømmende Øine og en paa samme Gang stærk og mild Stemme.

«Nei — jeg spiller ikke Kort,» svared han.

Det var Hans Nielsen Hauge.

Da lo Kristen Gleng.

«Du blir inte salig da!» udbrød han.

Hans Nielsen svared ikke straks.

Der blev taget af i Kortene og givet rundt.

«Han er hellig, han Hans,» sagde en.

Hans Nielsen Hauge saa bort paa ham.

«Aa nei — det er nok ikke saa vel,» svared han stilfærdig.

«Ja ikke blir Du det hos Madam Kruse, hvormeget Du end læser!» sagde Kristen Gleng.

«Spill ud!»

Og der blev igjen spillet.

Denne Gang vandt ikke Kristen Gleng. Han slog Kortene i Bordet med en Ed og betalte.

«Ser Du,» sagde Hans Nielsen Hauge stilfærdig bag hans Stol.

«Der strøg Djævelen med det hele.»

Kristen Gleng snudde sig paa Stolen.

«Aa hold din fordømmede Kjæft,» ropte han.

Hans Nielsen Hauges Ansigt fik en stærkere Farve.

«Jeg skal nok tie, tier Du at bande,» svared han.

Kristen Gleng spilte ud paany.

«Det gjør jeg, som jeg vil med,» svared han.

Hans Nielsens Øine blaaned.

«Er Du sikker paa det?» spurgte han.

Kristen Gleng lo og stakk med Trumf.

«Jaggu er jeg saa,» svor han.

Hans Nielsen taug lidt. Men saa maatte han til igjen.

«Det kunde hænde, det gik, som Vorherre vilde tilslut,» sagde han.

Kristen Gleng snudde sig.

«Hvad har han med det?» spurgte han braadt.

Hans Hauge saa ham bent i Øinene.

«Det faar Du nok engang se,» svared han djærvt.

Nu faldt sidste Kort.

Kristen Gleng vandt.

Paany strøg han Skillingerne til sig.

«Se der kom Fanden igjen med det hele!» lo han.

Hans Nielsen Hauge snudde sig og gik bortover Gulvet.

«Bare han ikke reiser med det hele tilslut,» sagde han.

«Med Vettet dit ja!» svared Kristen Gleng. «Du læser dig snart gælen Du Hans — det siger alle!»

Hans Nielsen Hauge smilte.

«Lidet er det at tro,» svared han — «at Guds Ord skulde gjøre Folk gale; det, som bare holder Menneskene til det, som godt er; heller skulde en tro, at det gjorde dem vise og forstandige, saa de lærte det, som var til deres sande Vel baade her og senere. Nei Kristen Gleng — Du spiller og drikker dig fra Vettet Du — saa er det gaaet mange før dig, og saa vil det gaa herefter.»

Kristen Gleng storlo.

«Hvad ved Du om det?» spurgte han.

Kortene var blevne liggende urørte.

«Jo, det ved jeg meget om,» svared Hans Nielsen Hauge. «Læs i Bibelen Du som jeg, saa kanske fik Du ogsaa noget at vide!»

Han sagde det saa stilt, at der blev stille i Stuen.

Kristen Gleng reiste sig.

«Det mere en læser, det mindre skjønner en — og da er det bedst at lade sligt være,» svared han.

«Det er mangen en, som er bleven underlig af sligt,» lagde en anden ind.

Hans Nielsen Hauge stod og saa hen for sig.

«Det kan nok hænde,» sagde han. «Guds Ord er et tveægget Sværd enten til Død eller Frelse.»

«Da er det bedst ikke at læse,» sagde Kristen Gleng.

«Læser en, saa faar en Ansvar for det, en har læst — det er likere at være slig en arm Synder som jeg — som hverken er hellig eller lærd paa Skrift — og som bare er slig, som Gud har skabt en.»

Han gik hen og satte sig paa Sengen.

«Aa nei — en faar nok ikke skylde paa Gud,» svared Hans Nielsen Hauge.

«Paa hvem skulde en ellers skylde?»

Kristen Gleng smilte og fik Felen frem af nogle Filler i Sengen.

«Paa sig selv, Kristen,» svared Hans Nielsen alvorlig.

Kristen Gleng klunked.

«En har ikke gjort sig selv,» sagde han.

Hans Nielsen saa dybt paa ham.

«Mangt har vi arvet,» svared han; «men det meste har vi vel gjort selv, Kristen — saa af det, som ondt er.»

Han talte saa sorgfuldt stille.

Kristen Gleng spilled op en vild Dans, men brød straks af.

«Det er ikke værdt at gjøre det værre end det er,» svared han.

Saa spilte han videre.

Hans Nielsen stod stille og hørte. De andre slog Takt med Hælen i Gulvet.

Kristen Gleng brød atter af.

«Her er ingen Jenter,» ropte han.

«Det er ikke værdt at gjøre det værre end det er,» sagde nu Hans Hauge. «Det kunde være likere at prøve paa at gjøre det bedre. Men da maa en angre.»

«Hold Kjæft nu, Hellig-Hans!» sagde Kristen Gleng.

Han spilte igjen.

Hans Nielsen saa bort paa de andre.

De lo.

Da sagde han høit, saa det skar gjennem Felelaaten:

«Tænk paa Døden, Kristen Gleng!»

Kristen brød af.

«Hvorfor det?» spurgte han.

«Fordi den kunde komme.»

Hans Nielsen Hauge talte i stor Magt.

Kristen Gleng lo tvungent.

«Dø skal vi alle,» svared han.

Hans Nielsen stod og saa paa ham.

«Vilde Du dø nu?» spurgte han.

Kristen Gleng svared ikke.

«Jeg har været fire Gange inde i Døden jeg,» fortsatte Hans Nielsen Hauge. «Saa jeg ved, hvad det vil sige.»

Der var Stilhed.

«En faar ikke tænke paa sligt — ellers blir en tullet,» sagde Kristen Gleng.

«En skal netop tænke paa sligt — ellers gaar det galt,» svared Hans Nielsen Hauge.

«Du kunde dø ikveld, Kristen — tænk paa det. Saa turde det hænde, Du læste Guds Ord Du som jeg. Godkveld!»

Han snudde sig langsomt og gik.

— — —

Der var bleven et Øiebliks Stilhed mellem de muntre Mænd.

Kristen Gleng sad og slængte med Benene og klunked saa smaat paa Felen; de andre sad med Hænder i Fang.

«Det gaar aldrig vel med hannem,» sagde Kristen Gleng endelig.

De andre saa hen for sig.

«Nei, det gjør nok ikke det,» sagde en.

«Det er Synd — slig hugsam Kar ellers,» sagde en anden.

«Ja Fanden saa hugsam Kar,» svared Kristen Gleng.

«Og flink Kar skal være!»

«Ja Fanden saa flink Kar,» svared Kristen Gleng igjen.

Der blev klunket paa Felen; men der blev ikke spillet videre. Der faldt nogle Ord af og til; men ingen lo.

De tænkte alle paa det, Hans Nielsen Hauge havde sagt om Døden, før han gik.

«Hm! Dø!» sagde Kristen Gleng med ét og reiste sig.

«Dø skal vi alle!»

Det var otte Dage senere.

Paa en af Fredrikstads tarveligste Beværtningssteder sad en stille Mand og spiste.

Han spiste simpleste Kost, Vandgrød og skummet Melk.

Det var Madam Kruses Tjenestedreng Hans Nielsen Hauge.

Han havde taget Tjeneste paa de Vilkaar, at han skulde holde sig selv Kosten, og det kunde i den Tid mere end en Gang holde haardt at blive mæt, naar han da ikke fik sendende noget hjemmefra.

Hid paa denne Beværtning brugte de at komme flere af de Mennesker af den simple Klasse, som Hauge paa denne Tid havde Omgang med. Tjenestefolk, Folk fra Fæstningen og indimellem forskjellige Løsgjængere.

Der faldt da ret som det var Tale paa Hauge og hans «Hellighed»; ret som det var fik han høre Haan og Spot; ret som det var var han Vidne til raa Opførsel og hørte ugudelig Tale.

Da han aldrig veg unda for at sige sin Mening, fik han paa den Maade mange Uvenner, men ogsaa et Par, som tog ham i Forsvar og holdt sig til ham, uden at de dog som han læste Guds Ord eller syslet dybere med de aandelige Ting.

I Hauges Aandsliv stod der under disse Maaneder en stor Kamp.

Hans Natur med de opvakte Sanser og den store Lærenemhed kunde ikke undlade at føle sig dragen til mangt og meget, som han vidste ikke var ret.

Samtale med Mennesker var hans Liv; det, som faldt ham værst af alt, var Ensomheden. Ofte naar han for ikke at høre al den letfærdige Tale, som førtes mellem Kameraterne, gik hjem til sit eget lille Værelse, kunde han lange Stunder kjæmpe med sin Fantasi for at faa de fristende Verdens Billeder ud af sit Sind.

Sanselængsel begyndte at melde sig paa en Maade, som bragte ham til at gyse for sig selv; han kunde af og til kjende slig fortærende Lyst til at lære al Livets verdslige Glæder at kjende; han kunde gribe sig i at ønske, at han intet vidste om Gud, men at han var syndefuld og lykkelig uvidende som de andre.

Glemme, glemme, ikke altid nages og pines af Samvittighedskval og Angst for Guds Dom — slige Tanker kunde ofte fare igjennem ham.

Særlig kom dette over ham, naar han var uden Sysselsættelse og alene; derfor blev Nætterne ham en Pine, og Søvnløshed svækked hans Helbred. Den stærke, sunde Bondegut begyndte at magre og blekne af; i Øinene var der kommet noget sløvt og vekt, som han aldrig før havde havt.

«Drik Gut, saa glemmer Du det hele,» sagde en af Kameraterne en Kveld til ham, som han sad der nøktern mellem de andre, som drakk.

Hans Hauge havde bare smilet og svaret, at han helst vilde være ved sine Sansers Brug; men hemmelig havde en Lyst til at smage og glemme og være fuldt lykkelig for en liden Stund sneget sig fristende gjennem hans Sind.

Dette sad han nu altsammen og tænkte paa, medens han spiste sin tarvelige Kveld alene paa det lille Beværtningssted.

— — —

Jenten, som stelte, sad ude paa den morkne Trapp; Døren stod oppe; hun talte af og til med ham, som sad og spiste.

Hun var ung, frodig af Vækst og havde et underlig dulgt Smil. Smilehuller kom frem i de runde, røde Kinder, naar hun lo; Latteren var stilfærdig og besynderlig fristende.

Hun var kommen did til Fredrikstad fra Saaner for et Aar siden; hun var bare et Par Aar over de tyve.

Nu sad hun der paa Trappen i Kveldsolen, saa af og til nedover Smuget, om nogen skulde komme, talte nu og da et og andet Ord ind til ham, som sad derinde.

«Gaar Du aldrig paa Dans Du?» spurgte hun med ét.

Hans Nielsen snudde Hodet og saa did ud. Saa lagde han Skeen.

«Nei — jeg har ingen Hug til sligt,» svared han.

Han saa paa hende.

Hun sad med Haanden under Hagen og saa ind paa ham.

«Saa?» sagde hun og smilte.

Han tog igjen Skeen og spiste videre.

«Det var underligt,» sagde hun igjen. Hun tog sig med venstre Haand til Hodet, hvor Haaret var løsnet.

Det var lidt stille.

«Hvad har Du Hug paa da?» spurgte hun om lidt.

Hans Hauge saa ned, da han svared.

«Aa der fins andet,» sagde han lavt.

Hun smilte igjen, rundkindet.

«Hvad for andet?» spurgte hun.

Det stakk til i Hans Hauge en forvildende Fornemmelse.

«Det er ikke godt at vide,» svared han næsten fra sig selv.

Hun lo. De hvide friske Tænder syntes.

«Aa, det ved Du godt — ung Kar, som Du er,» sagde hun.

Det fôr anden Gang gjennem ham, den samme forvildende Fornemmelse; men i næste Øieblik var det, som om det tog til at bløde i ham indvendig.

«Nu sviger Du, Hans Hauge,» sagde det ligesom ganske tydeligt.

Han kjendte sig glohed indeni Bringen.

«Guds Ord,» svared han høit og fast og fik med en Gang slig sval Glæde.

Hun saa paa ham — ligesom undrende.

«Aa?» sagde hun.

Og om lidt forsatte hun, da han ikke svared.

«Saa om Søndagen,» sagde hun. «Men Lørdagskvelden?»

Hun smilte igjen.

«Hver Kveld,» svared Hans Nielsen Hauge.

Hun talte ikke straks. Sad bare og smilte.

«Det blev for meget af det Slaget,» sagde hun.

Hans strøg af Skeen og lagde den fra sig.

«Det blir aldrig for meget af det gode,» svared han og reiste sig.

Hun sad som før.

«Det er andet ogsaa vel, som kan være godt,» sagde hun med sin unge Stemme.

Hans Nielsen blev rød.

«Det kan vel være,» svared han. «Men ikke for mig.»

Hun sad lidt og tænkte.

«Du er gift kanske,» sagde hun.

Han stod i Døren og saa paa hende.

«Nei, det er jeg ikke,» svared han stille.

Hun saa op.

«Du kan vel altid danse — Ungdom som Du er!»

Han snudde sig fra hende for ikke at se.

«Jeg synes sligt er Synd,» svared han. Han gik fra hende og indover Gulvet.

«Synd!» sagde hun og drog paa det. «Alt er Synd!»

Hans Nielsen snudde og saa nu stærkt paa hende.

«Af vor Natur ja,» svared han. «Men Guds Ord kan forandre det hele!»

Hun smilte igjen.

«Du er en underlig en,» udbrød hun, tog sig til Haaret og reiste sig; thi nu kom der flere.

Saa gik hun til Kjøkkenet tæt forbi Hans Nielsen Hauge.

Hun saa paa ham og smilte; hun tog ham lindt i Armen, der hun gik forbi.

«Du skulde ikke være slig,» sagde hun, og han kjendte igjen den søde, farlige Fornemmelse.

Han snudde sig harm og gik frem mod Døren for at gaa.

Da kom der tre Mand ind. Det var Folk, som brugte spise der, ungt Folk; Hans Hauge kjendte dem alle.

De stansed i Trappen, da de saa ham komme.

«Skal Du alt gaa, Hans?» spurgte en.

Hans Nielsen Hauge stod paa Trappen, hvor de andre nu kom op.

«Ja — jeg har alt gjort fra mig,» svared han.

Han, som først kom op og som først havde talt, tog Hans Nielsen om Skulderen.

«Vend att naa,» sagde han.

Det var John Glende, Sergeanten. Han svingte Hans Nielsen rundt og drog ham med sig ind.

Hans fulgte modstræbende.

De to andre, som var komne op, skjøv paa.

«Det er Laurdagskvelden ikveld,» sagde en. Han havde slig mild Stemme.

«Da faar en muntre sig lidt,» sagde John Glende, Sergeanten.

De tre slog sig ned ved Bordet, hvor Jenten nu kom ind og satte Mad frem. Hans Nielsen blev staaende støttet til Skabet ved Døren og saa paa.

«Den evige Grauten,» sagde John Glende.

Jenten smilte.

«Ja, han er trufast,» svared hun.

De tre Skeer tog fat i Fadet; man aad i Stilhed.

Da sagde om lidt han med den milde Stemme:

«Det er Nævagraut; han trængte at fugtes — eller hvad synes Du Ingebjørg?»

Han skotted bort paa Jenten, som gik fra og til.

Hun stansed og saa fra den ene paa den anden.

«Mjølken er vel fugtig,» sagde hun.

«Ja vel,» svared han med den milde Stemme; «men den er ikke fugtig nok.»

Han saa betydningsfuldt bort paa den tredie, som endnu ikke havde talt — en liden sortsmusket Mand med kaffebrune Øine.

Denne lagde nu Skeen, famled nede i sin Trøielomme og drog omstændelig en Lommeflaske frem. Skotted bort paa Hans Nielsen Hauge, som stod og saa paa, satte Flasken for Munden og drakk.

«Sign Gott, Hans Nielsen,» sagde han, strøg af med Haanden og rakte til ham med den milde Stemme.

Denne drakk.

«Sign Gott, Lasse Tater,» sagde han, tørked af og rakte videre til John Glende, Sergeanten.

Nu drakk denne.

«Sign Gott, Syver Frøland,» — han nikked til ham med den milde Stemme.

«Det var Pind paa Grauten,» sagde han munter.

Saa rakte han til Hans Nielsen Hauge.

«Drikk Hans,» udbrød han; «Du kan trænge; Du har det magert nok hos Madam Kruse.»

Hans Nielsen saa paa Flasken, men tog ikke imod. Han havde mere end en Gang efter slidsomt Arbeide kjendt Lysten paa det stærke; det havde vatnet i hans Mund, naar de andre drakk; en og anden Gang havde han ogsaa smagt paa og kjendt den forunderlig ildnende Strøm gjennem Kroppen; der stod altid en Strid i ham, naar han afslog; Lysten var der, ganske stærk tilstede; han tænkte hver Gang paa Brylluppet i Kana, hvor Frelseren selv skaffed Bryllupsgjæsterne Vin at drikke; Synd kunde det altsaa

ikke være i og for sig; det gjaldt bare at holde Maade.

«En Dram til Nødtørft kan være paa sin Plads,» havde han engang hørt Præsten Seeberg sige. Og nu efter det magre Kveldsmaal dukked disse Ord atter op.

Han saa igjen paa Flasken, som John Glende fremdeles holdt frem for ham; saa tog han langsomt imod, satte den for Munden og smagte.

«Nei drikk!» sagde John Glende, da han vilde give ham Flasken tilbage.

«Drikk paa Grauten!»

Hans Nielsen Hauge smilte og satte atter Flasken for Munden.

Det fôr ham som Ild gjennem Kroppen og blev liggende som en varm, farlig Glo under Bringen.

Han rakte hurtig Flasken tilbage til John Glende, som nu rakte den videre til dens Eiermand Lasse Tater.

Og de tre gav sig igjen til at spise, indtil Fadet var tomt.

Men John Glende saa bortpaa Hans Nielsen Hauge.

«Det er bedre end at læse,» sagde han.

Hans Nielsen Hauge blev rød i sit Ansigt.

«Hver Ting til sit Brug,» svared han.

Saa satte han sig paa Bænken sammen med de andre.

Da der vel var spist, kom Tobakspiberne frem; der blev fortalt nyt fra By og Bygd, og særlig vidste Lasse Tater mangt at fortælle.

Han var af dem, som streifed Bygderne rundt og solgte Kram; senest kom han nu fra Sannesund, havde for nogle Dage siden været i Tune og kunde saaledes bringe Hans Nielsen Hauge ferske Tidender fra hans Hjem.

Hans Nielsen røgte sammen med de andre, spurgte om Ting i Hjemmet og fik Svar. Af og til gik Brændevinsflasken igjen rundt, og Hans Nielsen drakk som de andre.

«Ja nu kan Du sige, Du er vel faren,» lo Lasse Tater; «nu er Du eneste Præst i Tune!»

Han saa bort paa Hans Nielsen og drog stærkt paa Piben.

«Hvad mener Du med det?» spurgte Hans Nielsen Hauge.

Lasse Tater spytted.

«Jo nu skal jeg sige, at det staar til i Tune,» fortsatte han. «Seebergen er sat af Stolen og skal nu stande til rette for Kongen!»

Hans Nielsen gjorde store Øine.

«Sat af Stolen!» udbrød han.

«Ja.» Lasse Tater drakk.

«Sat af Stolen, fordi han fôr for haardt frem. Han negted dem Skrifte for det mindste, om de slet intet ondt havde bedrevet. Men nu havde de klaget ham an mange, og nu skal han stande til rette og er sat af Stolen.»

Han havde drukket og sendte Flasken rundt. De drakk alle uden Hans Nielsen.

«Drikk nu, om Du Kar vil være,» sagde John Glende.

Hans Nielsen kjendte sig ør og underlig.

«Kar kan jeg vel være endda,» svared han; han holdt Flasken fra sig.

«Drikk nu Hellig-Hans,» lo Lasse Tater.

«Du traatter vel Du saapas som vi!»

Hans Nielsen gav efter og drakk.

«For denne ene Gangen,» sagde han. Og han kjendte igjen den forunderlig døvende, farlige Brand under Bringen. Det fôr som et Stik gjennem ham, at nu var han paa gale Veie; han vilde reise sig, men det faldt saa tungt, og han blev siddende. Han tænkte paa Guds Ord, men fandt intet Sted igjen — alt drev ligesom forbi i en Drøm.

Da sang Lasse Tater, mens Jenten sad i den aabne Dør og hørte paa:

«Og hør Du lilla flicka
og Stina er dit namn!
Kom hit, saa ska' vi dricka
og sedan tas i famn!»

Han skotted til Jenten.

«Hva' siger Du om det, Ingebjørg!» ropte han.

Saa sang han igjen:

«Og hør Du lilla flicka
og hør min lilla Ven!
Jag har slik illa hikka
— kan Du kurera den?»

De lo alle. Hans Nielsen drog paa Smilen; det hele sused forbi ham i en lykkelig Døs. Saa gik atter Flasken rundt. Han drakk, mekanisk,

han som de andre. Tilslut drakk ogsaa Jenten, hun Ingebjørg.

Og Lasse Tater og de andre sang. Men for Hans Nielsen Hauge blev det hele som en sælsom Drøm, der han sad med de store, graablaa Øine hedt slørede, Hodet støttet i høire Haand og uden at sige et Ord.

Han syntes, der kom en Tyngde af Bly over al hans Kropp; han syntes, det vugged og sused rundt omkring.

Saa med ét kom hans Hoved mod Bordpladen, og han brast i Graat, en Graat, som han selv syntes høre paa Afstand saa forunderlig lav og stilfærdig.

Lasse Tater og John Glende, som sad paa hver sin Side af ham, tog ham kring Akslerne.

«Hvad er det nu, Hans Nielsen?» spurgte de. «Hans Nielsen!»

De rusked i ham.

Han løfted det slappe Hoved og smilte.

«Det er bare en, som graater her etsteds,» svared han.

Taarer trilled.

Og saa igjen:

«Det er bare Hans Nielsen, som graater!»

De andre lo, sin raa, halvfulde Latter.

«Læs nu da Hans,» ropte John Glende.

Da kom Jenten, hun Ingebjørg, borttil. Hun vendte paa ham, som han sad der med Hodet i Hænderne, vuggende.

«Gaa hjem nu,» sagde hun.

Han saa op paa hende. Sagde ikke et Ord, men reiste sig ravende.

De skraldlo omkring.

«Traatted Du ikke Grautepinden?» spurgte Lasse Tater.

«Da duger Du ikke til Præst!»

Men Jenten fik ham til Dørs.

«Saa, gaa nu,» sagde hun. Hun var saa lind i Røsten.

Hans Nielsen fik Luen paa sit Hoved.

«Aa, slig Synd,» sagde han. Raved tilbage til Bordet og stod der fremfor Lasse Tater.

«Aa slig Synd!» gjentog han. «Slig Helvedes Synd!»

Snudde saa, ravende, — og gik.

De saa efter ham med de røde Ansigter og blodsprængte Øine, flirende.

«Der gik han Hellig-Hans,» lo de.

Men Jenten stod paa Trappen og stirred efter ham, som nu sjangled Gaden ned.

«En skulde ikke fylde op uvant Folk,» sagde hun. Gik forbi de andre og ud i Kjøkkenet.

«Ingebjørg!» ropte John Glende.

Der blev ikke svaret; hun kom ikke.

«Kom og bliv med paa Dansen, Ingebjørg!» Men ingen svared.

John Glende reiste sig og gik til Kjøkkenet. Der var ingen derinde.

Han rangled hen til Kammersdøren. Den var stængt.

Han ropte:

» Bliv med nu Ingebjørg!»

«Nei,» blev der svaret derinde.

Han stod endnu en Stund og ropte uden at faa Svar. Saa rangled han tilbage til de andre, som havde reist sig.

«Hun Ingebjørg vil ikke!» sagde han.

De ropte alle i Flok.

«Ingebjørg!» ropte de.

Men der kom intet Svar.

«Fankens Jente,» sagde Lasse Tater.

«Der findes vel andre!» Det var John Glende, som satte Luen paa.

«Kom, saa gaar vi paa Dansen,» sagde han.

Og under Larm og Rop kom de tre halvfulde Karer Stuen ud og Trappen ned.

Men nedover Gaden gik de Arm om Skulder sjanglende og syngende. Og Lasse Tater stemte i:

«Og hør du lilla Stina,
som er saa glad og fin!
Sitt inte der og grina!
Kom dans til Feolin!

Og hør du Stina lilla,
hur Feolinen gaar!
En flicka hon far illa,
som ingen Fæstmand faar!»

Folk stod og saa efter de tre, der de syngende og larmende drog udover Veien til Græsvik, hvor Dansen skulde holdes Lørdagskvelden.

*

Der kom nogen famlende opover Trappen til det lille Kvistværelse i Baggaarden paa Madam Kruses Hus. Det var Hans Nielsen Hauge.

Han holdt fast Tag i Rækværket, mens han tog sig Trappen op; af og til stødte han Støvlesnuderne mod Trinnene og maatte stanse for ikke at falde; saa hørtes de tunge, slæbende Trin paany.

Endelig stod han vaggende ved Døren. Fandt efter meget Besvær Nøklen, vred om og gik ind. Kom sig med vaklende Fodlag frem til Sengen og stupte grue fremover denne med Klæderne paa Der blev han liggende længe uden at røre sig.

Alt var saa besynderlig fremmed og han selv saa ligeglad om alt. Han vilde le, men aarked ligesom ikke; han kunde graate, men fik det ikke til. Han kjendte sig som lamslagen over hele Kroppen og kunde ligesom ikke gjøre Modstand mod nogen Verdens Ting.

Dybest inde i hans Bevidsthed arbeided noget som Sorg og Skam; men han magted ikke at faa Tag i, hvad det var; det ligesom gled bort og kom igjen, kom igjen og gled bort alt i ét.

Han vidste, at han var beruset; men han mindedes ikke, hvordan det var gaaet til.

«Du kommer til Helvede, Hans Nielsen,» mumled han høit for sig selv, der han laa; men han følte intet videre derved. Han var bleven et Syndens Barn, han, som saa mange andre, og han syntes, han drev rundt i en sval, vemodig Strøm akkurat som den første Gang, han holdt paa at drukne i Glommen.

Det stakk til med Angst i ham; han vilde bede til Gud om Forladelse for al Synd, men kunde ikke; han hiksted til som for at graate, men syntes han hørte sig le langt borte.

Da prøved han at folde sine Hænder, der han laa, grue fremover i Sengen.

«Fader vor —» begyndte han; men det stansed og ligesom dovned af; Tanker og Meninger blev borte; det vugged og vugged i dybere og dybere og dybere Træthed; det flød bort i Glemsel — Hans Nielsen Hauge sov, Beruselsens stærke, lammende Søvn.

— — —

Det ringed til Høimesse i Fredrikstads Kirkeklokker; kirkeklædt Folk strømmed gjennem Gaderne; Solskin skar klart ind gjennem alle Ruder og lyste over den lille By med Fæstningen i høi, blaa Luft.

Paaknæ foran sin Seng laa Hans Nielsen Hauge og bad. Havde saa uendelig en Følelse af Sorg og Skam for det, som var hændt; havde en saa usigelig kvalmende Afsky for alt det, han igaar havde været opi, og bad saa brændende til Gud om Tilgivelse. Syntes han ikke kunde gaa i Kirke idag, tilsølet og fornedret som han kjendte sig selv.

Han hørte Klokkerne derude fra. Det var som om han var bleven udestængt fra Gud og hans Rige for evige Tider.

Hans Nielsen Hauge bad. Bad, at Gud endnu denne ene Gang vilde forbarme sig og tage ham til Naade, saa skulde han for alle Tider vende Verden og dens Fristelser Ryggen og tjene Gud og ham alene. Og han syntes, han fik Svar.

«Gak hen og gjør din Gjerning!» blev der sagt ham saa tydeligt.

Og atter ringed Klokkerne derude, men nu som Trøst. Han reiste sig langsomt, klædte sine Hverdagsklæder af, tvætted sig og tog sine bedste Klæder paa. «Som jeg afklæder mig mit tilsmudsede Klædebon,» sagde han til sig selv — «slig skal jeg ogsaa afklæde mig Synden og blive et nyt Menneske fra Hoved til Fod.»

Saa satte han sig til at læse i sin Bibel.

— Kirkeklokkerne havde længst holdt op at ringe. Der var stille paa Gaderne og stille i Madam Kruses Hus. I over en Time havde Hans Nielsen læst i sin Bibel, havde bedet indimellem og saa atter læst. Alt udenom ham var ligesom borte; han var alene i Kamp med sin Gud.

Det tog i Døren. Hans Hauge vendte sig; han havde ikke hørt, at en kom Trappen op.

Det var en af Kameraterne fra igaar, Manden med den milde Stemme.

Det fôr til gjennem Hans Nielsen Hauge med en brændende Skammens Fornemmelse.

«Goddag,» sagde han med den milde Stemme.

«Goddag.»

Hans Nielsen snudde sig paa Stolen, men lukked ikke sin Bibel.

Syver Frøland kom nærmere.

«Du er alt oppe?» sagde han og satte sig.

Hans Hauge saa fast paa ham.

«Ja Gud ske Lov,» svared han.

Syver Frøland smilte.

«Du blev stiv igaar Kveld,» sagde han lavt.

Hans Hauge reiste sig.

«Skjønt det var ond Gjerning gjort, skal Du have Tak for det,» sagde han.

Syver Frøland saa forbauset paa ham.

«Ikke noget at takke for,» svared han.

Hans Nielsen stod alvorlig.

«Jo — det var stort at takke for,» sagde han og var saa forunderlig dyb i Stemmen.

«Det, I tænkte til det onde, det blev vendt til det gode for mig.»

«Saa?» Syver Frøland lo.

«Nei, le ikke,» sagde Hans Nielsen mildt og stille.

«I lærte mig Syndens Forbandelse at kjende. Det blir sidste Gang, jeg smager Brændevin. Og det skylder jeg Eder stor Tak for!»

Syver Frøland sad og saa op paa ham.

«Du er nok fuld endnu Du,» sagde han.

Hans Nielsen Hauge sukked.

«Ja,» svared han. «Fuld af Sorg over min Synd, og fuld af Trøst over Guds Naade!»

Syver Frøland slog Øinene ned.

«Ja, Du er hellig Du,» svared han.

Hans Nielsen stod lige ved ham.

«Det er jeg ikke,» sagde han uendelig mildt. «En Synder er jeg, jeg som Du. Men her findes Trøsten!»

Han lagde Haanden paa sin gamle Bibel.

Syver Frøland sad som før.

«Du læser for meget,» sagde han. «Snart blir Du konstig.»

Hans Hauge smilte.

«Og det tror Du,» sagde han trygg, «at Guds

Ord gjør Folk konstige? Nei, det er Synden, som gjør Folk konstige; det saa jeg bedst inat. Da er det bare et, som gjør frisk — det er Guds Ord.»

Syver Frøland reiste sig.

«Det er ikke værdt, vi taler om det,» sagde han. «Sligt kan være bra en Gang imellem; men at drive paa slig baade Ørk og Helg — det kan blive baade Galskab og Skade.»

Hans Nielsen Hauge svared ikke. Lukked bare ganske stille Bibelen igjen.

«Vi faar se da,» sagde han, «hvem som drikker af bedste Kilde, Du eller jeg.»

Syver Frøland reiste sig og gik.

«Ja, det faar vi at se,» svared han. «Thi Du kommer at ende paa Dolhuset en vakker Dag, Hans Nielsen,» — han slog ham paa Skulderen og gik.

Hans Nielsen Hauge stod og saa efter ham med et sorgfuldt Udtryk i sit Ansigt; han hørte ham gaa Trappen ned og slænge Ytterdøren i efter sig.

«Aa, al den Synd, al den Synd i Verden!» hvisked han og folded uvilkaarlig sine Hænder. Og i samme Stund steg der i ham en brændende Længsel efter at ofre hele sit Liv i Kamp mod det som ondt var; han bøied sit Hoved i ny Bøn og blev staaende slig længe.

Ud paa Eftermiddagen samme Dag banked det forsigtig paa Døren til Madam Kruses Stue. Det var Hans Nielsen, som kom for at tale med sit Herskab.

Madam Kruse sad alene i Stuen og strikked, da Hans Nielsen traadte ind.

«En god Kveld,» sagde han stille.

«Dig det samme, Hans Nielsen,» svared Madam Kruse; hun saa op fra Strikketøiet.

Hans Nielsen blev staaende ved Døren.

«Var der noget særskilt idag?» spurgte nu Madam Kruse.

Hans Nielsen kom forsigtig nærmere.

«Ja, det var saa,» svared han; han saa freidig paa hende.

«Jeg faar bede Madam Kruse om at reise hjem.» Han saa ned.

Madam Kruse lagde Strikketøiet.

«Paa hvor mange Dage?» spurgte hun.

«Er der sygt hjemme, siden Du maa reise?» fortsatte hun, da han ikke svared.

Hans Nielsen Hauge saa op.

«Nei,» sagde han. «Det er nok mig, som er syg.»

Madam Kruse smilte.

«Du ser ellers sund ud,» svared hun.

«Saa til Kroppen,» svared Hans Nielsen. «Men med Sjælen er det ikke, som det skulde.»

Madam Kruse tog atter Strikketøiet.

«Du læser for meget, Hans Nielsen,» sagde hun. «Det er mange, som har faret ilde ved det.»

Hans Nielsen rysted paa Hodet.

«Deraf farer ingen ilde,» svared han. «De fleste af os læser for lidet.»

Madam Kruse rysted paa Hodet.

«Jeg læste ogsaa engang,» fortalte hun. «Havde

jeg fortsat med det, var jeg gaaet fra Forstanden. Jo mer en læser, jo mer Ansvar faar en. Og tilslut ser en Helvede overalt!»

Hans Nielsen Hauge var bleven blek.

«Jorden er fuld af Synd,» sagde han. Han saa hen for sig.

«Tør saa være,» svared Madam Kruse. «Men en faar tage den, saadan den er.»

Hans Nielsen saa paa hende.

«Jeg tænkte, en skulde prøve at faa den anderledes,» svared han stille.

Da reiste Madam Kruse sig.

«Det magter hverken Du eller jeg,» sagde hun. «Lad Præsten om sligt — han har Kald og Kundskab dertil.»

Hans Nielsens Øine blaaned.

«Alle Kristne har Kald dertil,» svared han.

Da rysted Madam Kruse paa Hodet og smilte.

«Det tror jeg inte,» sagde hun.

Der blev stille.

Saa om lidt saa Madam Kruse bort paa Hans Nielsen.

«Hvormange Dage blir Du hjemme?» spurgte hun.

Hans Nielsen gik nærmere.

«Det var ikke saaledes ment,» sagde han. «Jeg tænkte at bede Madam Kruse om at faa reise for godt.»

Madam Kruse blev rød i sit Ansigt.

«Saa?» sagde hun.

«Hvad Grund har Du for sligt?»

Hun saa bent paa ham; og han forstod, hun var harm.

«Jeg kan ikke for min Sjæls Fred,» svared han ganske stille. «Her er for stor Fristelse.»

Hun saa ned.

«Jasaa?» sagde hun. «Saa Du er af det Slaget?»

Hans Nielsen Hauge rødmed.

«Ja, Du faar kalde mig saa,» svared han.

Madam Kruse snudde sig halvt fra ham.

«Du kan gjerne gaa,» sagde hun. «Læsere og Hængehoder har jeg ikke Brug for.»

Hans Nielsen Hauge stod lidt.

«Ja, saa vil jeg sige Tak for mig,» sagde han — «og ønske Guds Fred over Jert Hus, Madam Kruse. Jeg er bare en ringe Bondesøn; men et godt Ønske kan vel intet ondt gjøre. Farvel.»

Han snudde sig langsomt og gik.

Madam Kruse svared ikke. Men da han var kommen til Døren, sagde hun:

«Du har to Rigsdaler tilgode!»

Hans Nielsen vendte sig i Døren.

«Jeg har intet tilgode,» svared han. «Den, som intet godt har gjort, har intet tilgode.»

Han gik.

Men da Døren vel var lukket, rysted Madam Kruse gjentagne Gange paa Hodet.

«Gud bevare hans Forstand,» sagde hun høit for sig selv.

5TE KAPITEL.

Det var en sommervarm Dag i Juli 1795.

Fremover de kjendte Veie paa Rolfsøen gik en ung Mand i Skjorteærmene og med Stav i Haand. Han gik hurtig trods Solstegen og den store Skræppe, han bar; Sveden perled ham i Panden; men Gangen var freidig og let; Øinene stirred blaanende frem som i Længsel; han gik som den, der havde Hastværk for at naa noget kjendt og kjært.

Det var Hans Nielsen Hauge paa Veien hjem.

Som han gik der mellem de friske, høduftende Jorder, hvor Granskog og Løvskog vokste alt i et indimellem, kjendte han sig saa lykkelig let for Bringen; det var, som om han havde lagt efter sig alt, hvad der var tungt og saart derinde i den farlige, fordærvede By.

Og han kjendte slig usigelig Kjærlighed til alle dem derhjemme. Nu skulde de alle sammen begynde paa et Liv, som var Livet værd! Alt ondt baade i Tanke og Gjerning skulde fordrives, alt verdsligt Væsen og al verdslig Lyst banlyses — han og hans Hus vilde tjene Herren!

Han kjendte slig Trang til at synge; han kjendte slig Trang til at bekjende for al Verden, hvad der nu var blevet hans faste Beslutning og som fyldte hans Sind.

Saa nynned han da en Strofe af en gammel Salme, mens han gik, og kjendte sig hjerteglad og tillidsfuld tilsinds.

Her mellem gamle Kjendinger, her vilde man forstaa ham; med dem alle vilde han tale om Guds Naade og Omvendelsens Nødvendighed; de alle skulde blive Guds Børn og reddes ud fra Fordærvelsen!

Han stansed; thi Sangen og den hurtige Gang tog næsten Aanden fra ham; han strøg med Trøieærmet Sveden af Panden og satte sig paa Veikanten i Skyggen af et stort Træ, som vokste ved Skigarden.

Skræppen kom af; det gjorde godt at hvile selv for en liden Stund; thi længe havde han ikke Ro til at sidde; Hjemlængselen brandt ham i Blodet.

— — —

Han aabned Skræppen, søgte efter noget mellem Klæderne og tog frem et Brev.

Det var fra hans Far, det sidste Brev han havde faaet, mens han var i Fredrikstad.

Han aabned det og læste det om igjen.

«Min kjære Søn Hans!

Saasom jeg haver erfaret af din sidste Skrivelse, at Du haver stor Anfegtelse og Sjæls Piine formedelst de Mænisker, Du lever hos udi Frederiksstadt. Saadant er en Guds Prøvelse for Vores Sind, om vii holde ved hannem fast og alt jordisk forsage. Saa skulle vii og gaa lutrede ud deraf.

Men om Du faar deraf for stor en Fristelse, saa Du ikke kan den samme overvinde, men

ligger i Synden under, da er det bedre at fly fra det Onde end udi samme at forblive.

Derfor, om saa er, raade vii dig baade jeg din kjære Fader og din Moder, som er udi stor Angest og Piine for din Skyld, at Du bedre kommer hid til os og dine Syskend hjem end der i Frederiksstadt at forblive.

At komme hid hjem er dig af os alle tilsammen vel undt, og kand Du her gjerne af Hjertet være, saasom vii alle viide, at Du er god Arbeider baade paa Marken og andet, som vel kan trænges især nu denne Aarsens Tiid med Slaat og senere med Skur og Kjørsel. Ligesom og de Ting, Du her eier, trænger at sees vel til og bedst af dig, som er med samme vant baade Smedien og Snedkerverket og det andet.

Af Biavlen, som Du haver bedrevet, er det nu ikkun to Kuper til Rest; alle de andre ere til skogs bortfløine og borte blevet, og er det lidet lønt at drive med saa Slags Dyr, saasom de flyve saa vidt af Sted og bære saa liden Frugt for al Møie. Thi at de ere møisommelige, saa sige alle, som have saadan Biavl bedrevet.

Af des Aarsag længes vii nu baade jeg din Fader og din kjære Moder og vii alle, at Du skulde komme hiid tilbage nu ret strakst om Du ikke haver Kraft og Aand af Guds Naade længere at drøie i Frederiksstadt, som dog er en By med Fristelser for saa ungt Folk, ja og for gammelt Folk, om de ikke have sin Gud i Tanke.

Thi derfor ønske vii dig vel hjem kommen snarest, om Gud saa vil.

Med de faderligste Hilsener til vor kiære Søn fra mig og din Moder og alle dine Syskend her paa Hauge.

Din kiære Fader
Niels Mikkelsen Hauge.

Efterskrift:

Kjøb med det samme et Tørklæde til din Syster Anne, om Du kan af din Løn hos Madam Kruse, eftersom hun haardt trænger samme, og Du ved at kjøbe baade godt og billigt.

Den samme.»

— — —

Hans Nielsen Hauge folded Brevet sammen og stakk det langsomt ned i Væsken igjen.

Der kom over ham slig lykkelig Barndomsfornemmelse ved Farens enkle, trohjertede Ord. Alle de gamle kjendte Steder drog lyslevende forbi hans Syn; der var en Summen af Insekter i Luften og en Duft af Kløver, som drev i Søndenvinden; der var en Fornemmelse af svalt Vand fra rislende Opkommer henover Jorderne og en rig Lugt af groende Muld.

Det hele tog ham saa stærkt, at han fik Taarer i Øinene, der han sad. Og han takked Gud for sit Hjem og for, at der dog fandtes gode Mennesker. Om et Kvarters Tid eller saa skulde han være midt imellem dem og tale med dem alle, de Kjære. Og de skulde sammen takke Gud og tage med Glæde fat paa Arbeidet for Ham og Hans Rige!

— — Hans Nielsen havde draget Aanden dybt

og skjælvende i en usigelig Lykke og tog nu Skræppen for at gaa videre.

Da braastansed han og blev staaende og lytte. Han hørte Sang og saa borte paa Veien i Svingen to Mænd komme gaaende.

Hans Nielsen Hauge, som alt havde slængt Skræppen paa Rygg for at gaa, satte sig atter paa Veikanten, lyttende og seende. Det var kanske Sambygdinger, som kom.

De to gik begge med Stav i Haand; han tilhøire gik i Skjorteærmene med Trøien paa Armen; han tilvenstre saa røsligere ud og gik i lodden Vams trods den stegende Hede.

De sang begge, mens de gik, og hvad der undred Hans Nielsen var, at det var en kjendt Salme, de sang.

En høi, skogvild Stemme og en tør brusten bar Ordene viden om i Middagsstilheden under den blaa Himmel og den brændende Sol.

«Jesu, din søde Forening at smage!» — det klang i betagen Hengivelse hidover i Luftdraget; det jog Hans Nielsen Hauge til Bringen, som om noget havde taget ham ind i hans inderste Hjerte. Hvad var det for Mænd, som kunde saa trøstigt og lykkeligt synge om det, han selv i Angst og Bæven sukkede efter?

«længes og trænges mit Hjerte og Sind!» — Sangen skar vidt over Jorderne; og de to Mænd, som sang, vokste for hans Øine, der de kom gaaende.

Han reiste sig uvilkaarlig, der han sad, og stirred henført imod dem; thi nu var de straks

saa nær, at en maatte kunne drage Kjendsel paa dem, om de hørte Bygden til. Der fôr som et nyt Stød gjennem ham; han kjendte dem begge! Han tilvenstre i Saueskindsvamsen med Træskoene paa de bare Fødder og den svarte Hat over det flokede Haar var Ingebrigt, Skoleholderen, Træsko-Ingebrigt, som de kaldte ham i Bygden, og han tilhøire med Trøien paa Armen var Kristen Syvertsen Gleng, Spillemanden!

Og Sangen steg høiere og stærkere, som de to Mænd kom nærmere, og de begge to gik haardt paa med Stav i Haand frem over den støvede Vei og stirred ret frem for sig, mens de sang, som var de ikke i denne Verden, men gik mod et Maal, som ingen anden end de to saa.

Hans Nielsen Hauge fik en næsten fælen Fornemmelse, Lykke og Sorg paa samme Gang, Drukkenbolten og Haaneren Kristen Gleng, som med sin Fele havde spillet Syndens Letsind ind i saa mangt et ungt Sind — nu sang han Salmer til Guds Ære! Og Træsko-Ingebrigt, som hele Bygden over var holdt for underlig og som altid gik alene og stod hver Mand imod baade i Gjerning og Tale — han sang sammen med den anden Guds Riges Pris!

Disse to — saa underligt — havde faaet Guds Naades glade Sind og den Aand, som frimodig bekjender, mens han fremdeles stred i Synd og Angst for Guds Vrede! Og Hans Nielsen Hauge, der han stod paa Veikanten og saa dem komme, kjendte med ét saa dyb en Trøstesløshed i sit Sind. Tør hænde hørte ikke han til de

Herrens Udvalgte, som fik Del i den evige Naade!

Nu var de tæt ved ham.

Han tog til Luen, der de gik forbi.

«Goddag og Guds Fred!» sagde han stille.

De to nikked og gik videre, syngende; men med ét brød Kristen Gleng af og stansed, fremdeles syngende, og den anden gjorde som han. Slig stod de syngende, til Verset var ude. Saa kom de begge langsomt bort til Hans Nielsen.

«Er det dig, Hans Nielsen — paa disse Veie?» sagde Kristen Gleng.

Hans Nielsen stod forundret og saa.

«Ja,» svared han. «Jeg er paa Veien hjem!»

«Det ere vi og,» sagde nu Træsko-Ingebrigt, med sin tørre, sprukne Røst. «Til vor Gud!» føied han til. Og de sukked begge.

«Til Hvilen i Lammets, Vor Herres Jesu Kristi Saar!» sagde Kristen Gleng.

Hans Nielsen Hauge saa alvorlig paa de to.

«Ja, Guds Naades Undere er store,» sagde han.

Træsko-Ingebrigt i sin lodne Saueskindsvams stod lige foran ham med Sveden rindende nedover det smudsige Ansigt og de smaa, graa Øine blodunderløbne.

«Omvend dig Hans Nielsen, til den korsfæstede Herre Krist, mens det endnu er Dag,» sagde han — han ropte det næsten. «Thi Natten kommer, da ingen kan arbeide!» Han hugg sin Stav i Sanden.

«Omvend dig Hans Nielsen, at du kan blive vor Broder i Kristo for hans Saar og Pines Skyld!»

Han stod lige indpaa.

Hans Nielsen saa paa ham med varmt blaanende Øine.

«Maatte Gud unde mig Styrke dertil,» svared han, halvt hviskende og næsten som for sig selv.

Træsko-Ingebrigt tog hans Haand og knuged den.

«Sænk dig udi Lammets Blod,» ropte han.

Kristen Gleng stod paa hans anden Side og lagde nu Haanden tungt paa hans Skulder.

«Større Synder end jeg findes ikke paa Guds Jord,» sagde han. «Baade til Drukkenskab og Satans alle Lyster til Ungdoms Forførelse. Det er viden om bekjendt; det ved og Du Hans Nielsen. Man nu har Satan ladet af, og Lammets velsignede Blod har tvættet al min Synd!»

Hans Hauge drog Haanden til sig.

«Du har begyndt et Liv i Gud nu da, Kristen Gleng?» spurgte han.

«Ja, Hans Nielsen — et Liv i Kristi Saar!» svared Kristen Gleng.

«Ved Ham have vi Frelse!» sagde Træsko-Ingebrigt.

«Omvend dig, Hans Nielsen, at Du kan drikke Kristi Blod med os!»

Han knuged atter hans Haand.

Hans Nielsen stod og saa paa Kristen Gleng.

«Du har afladt fra din Synd nu da?» spurgte han.

Kristen Gleng slog begge Hænder om hans høire.

«Spørg ikke om min Synd,» sagde han, skjælv

i Røsten. «Den har Gud henveiret, at den er ikke mere, og skulde den end komme, saa tvættes den i Kristi Vunder af. I Ham er der Salighed — i Ham alene!»

«Han er for os korsfæst,» sagde Træsko-Ingebrigt. «Ham skal Satan ey rokke!» Han hugg igjen sin Stav i Sanden.

Hans Nielsen Hauge kjendte sig saa underlig beklemt. Han gik frem mellem de to og ud paa Veien.

«Hvem har vakt Eder til denne Tro?» spurgte han.

De to vendte sig braadt imod ham.

«Han, som Verden forfølger,» svared Træsko-Ingebrigt.

«Stenen, som Bygningsfolkene foragtede, er bleven til en Hovedhjørnesten,» — Kristen Gleng sagde det hemmelighedsfuldt. Saa bøied han sig hen imod Hans Nielsen og hvisked ind i hans Øre:

«Hans Velærværdighed Præsten Seeberg!» hvisked han.

Hans Nielsen Hauge drog en dyb Pust. Nu forstod han.

«Seeberg er jo sat af fra sit Embede,» sagde han.

«Sat af mellem de Skriftkloge og Farisæer!» svared Træsko-Ingebrigt.

«Sat af for Jesu Vunders Skyld!» sagde Kristen Gleng syngende.

«Men nu skal Livet i Kristi Blod ret opblomstre!» Han stod med heftigt foldede Hænder.

«I Ørkenen skulle vi prædike, og al Verden skal komme at høre os!»

«Som de fordum hørte Johannes Døberen,» fortsatte Træsko-Ingebrigt, «der han forkyndte det store Glædens Budskab om Ham, som skulde komme, Lammet som skulde to al Verdens Synd! Farvel, Broder Hans Nielsen! Og naar din Time kommer, da tag dit Kors paa og følg os, at Du kan blive delagtig udi den store Glæde, som er os vederfaret!»

«Farvel, Hans Nielsen!» sagde nu ogsaa Kristen Gleng — «og Guds Fred med dig!»

«Det samme med Eder,» svared Hans Nielsen Hauge.

De to gik videre, og atter hørtes den afbrudte Salme, hvis Toner steg og sank i Sommervinden, indtil det hele døde hen mellem Jorderne.

Hans Nielsen Hauge stod en liden Stund og saa efter de to. Det brændte ham med en besynderlig ulykkelig Hede kring Hjerteroden; det var, som han vilde graate, men ikke kunde. En stor Angst betog ham, og han mumled hen for sig:

«Herre, du retfærdige Gud! Er dette din Gjerning? Er dette den Vei, jeg skal vandre?»

Og der steg igjen i ham en uforklarlig Følelse af Ulykke; han syntes, at det vilde have været det bedste aldrig at have været født, aldrig at vide noget om Liv eller Død, godt eller ondt; Tonerne af den hendøende Salme jog ham som Lede gjennem Kroppen.

Da, med ét, kom Tanken paa hans Hjem over ham, Tanken paa de milde, sanddru Mennesker der hjemme, og hans Angst afløstes af en usigelig Længsel. Gjerne dø! Gjerne vandre bort fra denne onde Verden, naar han blot fik dø derhjemme!

Sveden sprang ham af Panden; han snudde sig og gik, gik som om Jorden brændte under ham. «Hjem, hjem!» hvisked det indi ham; han saa dem alle lyslevende for sig. Og han gik videre frem gjennem Solskinnet, saa Sveden hagled ned over hans Ansigt; han kjendte det ikke; han gik som for sit Liv.

— — —

Niels Mikkelsen Hauge kom fra Høitrævet og satte just Riven fra sig ved Svalen for at gaa til Dugulsbordet, da han fik se en Mand med Skræppe paa Rygg og Stav i Haand fremved Grinden.

Han kjendte ham straks. Det var Hans, Sønnen.

Niels Hauge blev staaende og se, mens Hans Nielsen løfted Grindkroken af og snudde sig ind.

«Nei, naa tror jeg —» brød han ud, men taug straks og stod ventende.

Hans Nielsen hægted Grindkroken forsigtig paa, snudde sig og kom lige hen.

«God Dag og Guds Fred, Far,» sagde han og rakte Haand.

Faren tog imod og saa paa ham med blaa, trohjertede Øine.

«Goddag og velkommen hjem,» svared han.

Han stod lidt. Saa slap han Haanden.

«Saa Du kom alligevel!» sagde han.

Hans Nielsen saa dybt og ærligt paa Faren.

«Ja Far,» svared han lavt. «Jeg maatte det.»

Faren taug lidt.

«Det var saa jeg tænkte,» kom det.

Saa gik de to stilt mod Stuen, Faren foran, Sønnen efter.

Da de tog i Døren, stod Moren just ved Aaren og øste af Gryden i Fadet.

Da hun fik se ham, lagde hun Sleven og slog Hænderne ihop, men sagde ikke et Ord.

Sønnen kom lige hen, fik Tag i hendes Haand og drog hende lindt ind til sig.

Hun saa paa Faren.

«Vi skjønte det,» sagde hun saa uendelig mildt.

Han stod nu med Skræppen paa Rygg, smilende og saa paa Moren.

«Aa Gud ske Lov da!» sagde hun. Saa tog hun atter fat paa Sleven og øste.

Faren havde sat sig.

«Du faar lægge Skræppen,» sagde han. «Den er tung!»

Hans Nielsen saa ligesom længtende op mod Ramnsgluggen, der han brugte at sove.

«Aa, jeg har havt det, som er tungere,» svared han.

Faren saa paa Moren.

«Du faar lægge af det ogsaa,» sagde han ganske stille.

Hans Nielsen drog et Suk.

«Da faar I hjælpe mig,» svared han.

Nu saa Moren paa Faren.

«Der fins nok den, som hjælper,» sagde hun, varm i Røsten.

«Det faar vi tro,» sagde Faren.

Hans Nielsen Hauge kjendte slig Fred. Han drog endnu en Gang Pusten dybt; saa gik han mod Trappen.

Faren smilte.

«Du vil oppaa der,» sagde han.

Hans Nielsen stansed i Trappen.

«Ja — her er godt at være,» svared han. Saa drog han Trappen op med Skræppe og alt.

Moren saa langt efter ham. Saa veksled hun Blik med Faren.

«Aa, Gud ske Lov da!» gjentog hun.

*

Det var bleven Kveld.

Oppe paa Hans Nielsen Hauges gamle Kammer sad han, Moren og hans to Søstre Anne og Karen.

Vinduet stod aabent ud i den lune Sommerkveld; hans Brødres Stemmer hørtes derude fra, hvor de sad paa Laavebroen og talte sammen dæmpet i Kveldssvalheden.

Hans Nielsen sad ved Bordet fremved Vinduet med den aabnede Skræppe foran sig; Moren og Søstrene paa Krakker ved Siden.

Hans Nielsen tog op af Skræppen:

«Her er til dig Mor,» sagde han.

Det var Kaffe og Sukker i en Pose.

Moren tog smilende imod.

«Sligt kommer vel med,» sagde hun.

«Og her er til Karen.»

Han fandt et Tørklæde frem, rødblommet paa brun Bund.

Karen tog imod.

«Du Hans,» sagde hun. Men hun vaaged ikke prøve det.

Hans Nielsen saa bort paa Anne, som sad der lidt blek og ligesom borte fra det hele.

«Ja, jeg ved ikke jeg,» sagde han smilende — «om Du trænger sligt.»

Han drog et andet Tørklæde frem. Det var mørkt, saa mørkt, at de i Kveldslyset ikke kunde se, om det var brunt eller sort.

Anne smilte sit trygge, stille Smil.

«Aa endnu kan jeg vel trænge,» svared hun. Hun tog imod.

Og da hun havde Tørklædet mellem Hænderne kjendte hun, at det var Kirketørklæde, sort Silkebast sikkert.

Hun rysted saa smaat paa Hodet og saa bort paa Moren.

«Du trænger det visst, Anne,» sagde denne.

Der kom en Tobaksrul frem. Saa en til og saa atter en.

«Alt Karfolket!» sagde Hans Nielsen og smilte.

«Nei nei nei,» sagde Moren.

«Du giver bort alt Du har tjent,» sagde Anne stille.

Hans Nielsen saa op.

«Det skal dertil være,» svared han.

Moren saa undrende paa ham.

«Siger Du det!» udbrød hun. «Du brugte da ville, at en skulde spare!»

Hans lagde sin Haand over hendes og saa varmt paa hende.

«Jeg har villet meget galt jeg Mor,» svared han. «Men nu skal det være slut med mig og Verdens Væsen; Du skal se, det skal blive anderledes nu Mor — med Guds Hjælp!»

Han saa lys og glad ud.

Anne, Søsteren, saa paa ham, et kjærligt Blik.

Men Moren slog Øinene ned, og Karen, den anden Søster, sad forundret.

«Ja — det er nok bra dette,» sagde da Moren, «men en faar da tjene, skal en kunne leve.» Hun saa bort paa Anne som efter Hjælp.

Hans Nielsen drev og lukked Skræppen.

«Jeg skal til at tjene bare Gud nu Mor,» sagde han saa, sikker i Stemmen.

«Det kan en nok gjøre alligevel,» sagde Moren; der var næsten Sorg i Røsten.

«Ingen kan tjene to Herrer,» svared Hans Nielsen Hauge alvorlig. «Det er sikkert det Mor!»

Han havde spændt Skræppen og hængte den nu op paa Væggen.

Moren slog raadløs Øinene ned.

«Nei, det kan være saa det,» sagde hun. Hun fik Tag i Annes nye Tørklæde og gav sig til at stryge det med Haanden.

Der blev lidt Stilhed. Karsstemmerne derude fra Laavebroen hørtes paany; Farens grovere Røst dæmpet indimellem.

Moren tog nu Mod til sig. Dette var visst ikke Faren enig i, naar han fik høre det.

«Bækkebraaten — skal den ligge den da?» spurgte hun med ét, spagfærdigt.

Hans Nielsen drog Aanden, saa det hørtes.

«Den har jeg tænkt at sælge,» sagde han.

Moren taug lidt.

«Og det, Du faar for den da?» spurgte hun.

Hans Nielsen smilte.

«Det blir det nok Raad med,» svared han. «Der er Fattigdom nok i Verden.»

«Ja, Gud bevare os fra den,» sagde Moren.

«Og andre med,» lagde Sønnen til.

Atter blev der stille.

«Men Bierne dine da?» vaaged Karen sig til.

Hans Nielsen Hauge smilte.

«Dem vil vi beholde,» svared han. «En kan lære mangt af dem,» lagde han til. «De flyver vidt omkring, men kommer altid hjem med det de sanker.»

«Skal Du slutte at arbeide nu da?» spurgte Moren næsten angst.

«Nei Mor,» svared Hans Hauge. «Nu skal vi netop til — vi alle.»

Moren saa paa ham.

«Skal Du hjælpe os nu kanske?» spurgte hun.

«Ja; nu skal vi hjælpes alle,» svared Sønnen.

Moren reiste sig.

«En faar tænke paa Fremtiden,» sagde hun; hun drog et Suk.

«Og paa Evigheden — først,» svared Sønnen.

«Ja ja! Det har Du nok Ret i,» svared Moren

lavt; hun tog det, hun havde faaet, og gik stilt mod Trappen og ned.

De tre unge sad igjen.

Hans Nielsen saa paa sine to Søstre, et godt Blik.

«Vi skal nok arbeide,» sagde han.

«Det faar vi nok,» svared Karen; hun reiste sig.

Hans Nielsen saa paa hende.

«Nei, det var ikke netop slig jeg mente,» sagde han. «Du skjønner mig nok Anne» — han saa paa sin anden Søster, som nu ogsaa reiste sig for at gaa.

«Ja — det tror jeg nok jeg gjør,» svared denne.

De tre Søskende gik ned, en for en, og siden ud i den stille Sommerkveld.

Men da Hans Nielsen Hauge saa sin Søster Anne alene gaa bortover mod Laaven, som om hun vented nogen, fulgte han hende.

Hun vendte sig mod ham, da hun hørte ham komme.

«Du Hans,» sagde hun, og han fornam hendes milde Øine i Dunkelheden.

«Ja,» svared han. Han stod lige ved hende.

«Du har nok Ret,» fortsatte hun. «Men far varlig med hende Mor — Du ved, hun har saa saart et Sind.»

Hans Nielsen saa paa sin Søster.

«Det skal jeg,» sagde han.

«Aa ja, jeg ved nok det,» svared Søsteren. Og de to gik langsomt videre henover mod Skigarden ved Jordet, hvor de blev staaende til

langt udover Kveld og tale dæmpet om gode Ting, han den unge Mand og hun den unge Kvinde.

6TE KAPITEL.

Det var i Julen 1795.

I en liden Stue, som laa et Stykke fra Veien inde i Skogen paa Grænsen mellem Tune og Varteig Sogne, sang det. Enstonig, henført Sang af mange. Og langs den smale Vintervei, som førte fra Hovedveien op til Stuen, kom vinterklædte Folk vandrende, Mænd og Kvinder, sortklædte de fleste.

Døren til den lille Stue stod aaben trods Vinterkulden; der var Trængsel om Indgangen; mange stod udenfor.

Nu stansed Sangen, og lidt efter talte en Mand med høi Røst derinde. Røsten skjalv af graadfyldt Lykke; af og til steg den næsten til Rop; saa sank den næsten til Hvisken, saa at dens Tone gik tabt for dem, som stod ude. Og naar den taug, gik der som en sukkende Mumlen af mange gjennem Stilheden.

Det var Seebergianeren, den nyomvendte Kristen Gleng, som holdt Omvendelsesprædiken for Folket i Tune og Varteig Sogne.

Folket, som ikke kom ind, stod udenfor med foldede Hænder. De var gaaet langveis fra for at se og høre dette første levende Guds Vidnesbyrd i en død Tid.

Aar efter Aar havde de tørstet og hungret efter det Guds Ord, som kunde mætte deres Sjæle. Aar efter Aar var de gaaet i Kirke og gaaet tomme tilbage derfra. Thi intet havde de fornummet af Guds Vældes Vrede eller af hans Naades Sol og Regn over Menneskene. Intet havde de kjendt af det, som fik dem til at hulke eller til at forfærdes; intet havde de seet til ham, Frelseren, eller fornummet hans Blods Kraft. Kun tomme Formaninger og gode Raad, dem de glemte, saa fort Præstens Mund var forstummet.

Og rundt omkring blev der levet i Letsind og Last, Bibel og Præst til Trods.

Saa var de da idag gaaet hid alle de, som kjendte Tørst i sin Sjæl; thi det var faret over Bygderne som en Ild, at nu var Præsten Seeberg, han, den eneste, som tog det paa Alvor med Omvendelse og Naade, dømt at have sit Embede fortabt og sat ud fra Kirken som en Forbryder for sin Troes Skyld. Og saa var straks det forunderlige skeet, at Mænd, som fordum var Syndens Tjenere og leved Lysterne til Behag, de vilde nu ei længer gjøre sig lystige med den vellystige Verden, men tvætte sin Synd i Lammets Blod og vorde Guds glade og frelste Børn derved.

Der var det Kristen Gleng, Spillemanden, den til Drukkenskab og alt Kjødets Lyst henfaldne; han havde Verden forsaget og leved nu lykkelig i Gud; der var det Træsko-Ingebrigt, den underlige, hvis Sind og Sans Satan fordum havde forrykket; nu leved han frelst i Guds Naade. Der var det og Klaus Tolvsen fra Lundeplads og flere kloge

Folk med ham; alle gik de Præsten Seeberg tilhaande, der han led uskyldig som Kristus og hans Apostle, men ei vilde aflade fra det gode trods Forfølgelse og Pine; thi udi Kristi Saar var Forløsning og hans Blod en Glædens Drik af Evighed.

Saa var de alle komne og sad nu i den lille Stue lyttende, eller stod udenfor i Sneen med Hænder foldede for at vente den Kraft, som skulde komme.

— — —

Der kom en Mand langsomt kjørende paa Veien fra Varteig. Han havde Tingel paa sin Hest og sad selv paa Læsset. Det knirked i Sneen, der Hesten smaasprang; han sad og slog med Svepen ned i Snevælterne, Slag for Slag eftersom han fôr frem. Der var nu ganske stille paa Veiene; ingen kom og ingen gik; Skogen stod snetung paa begge Sider; Jorder, hvor de fandtes, laa drivende hvide og tause. Han, som kjørte, sad i dybe Tanker næsten uden at vide, at han med sine ensformige Svepeslag i den dybe Sne maalte Tiden og gav sin arbeidende Sjæl dens Hvile.

Men de dybe Tanker kom og gik, slutted og tog atter fat — Tanker paa Gud og Livet og Evigheden.

Hesten, som havde smaasprunget hele Tiden, sagtned med ét, saa sig med prustende Næsebor om og gik. Spidsed Øren og gik videre.

Den var kommen til Veiskillet, der Veien svinged op til den lille Stue derinde i Skogen.

Han, som sad paa Læsset, blev opmærksom, da Hesten begyndte at gaa; nu saa han op, idet han tog Tømmerne.

Hvad kunde det være for mange Folk derborte ved den lille Stue?

Han sad og saa og lytted. Saa med ét forstod han det hele. Thi de Rygter, som gik Bygden rundt om Seeberg og hans Troende, havde heller ikke undgaaet ham.

Han hørte den høie, henførte Stemme bede derinde; han holdt sin Hest an, da han kom til Skillet, steg af, bandt Hesten til Skigarden, fik noget Fôr frem af en Sæk og lagde siden den tomme Sæk over Hestens Rygg.

Saa gik han langsomt opover Veien til Stuen og stansed imellem Mændene derude.

Et Par af dem nikked alvorligt til Hilsen. De havde kjendt ham. Saa stod de igjen andægtige og saa ned med foldede Hænder.

— «Thi saalunde som han forfølges, saa skal og Du forfølges, om Du vil annamme Naaden i Jesu Blod» — kom det derindefra.

Hans Nielsen Hauge lytted og folded sine Hænder, han som de øvrige. De Ord, han havde hørt, var, som havde Gud sagt dem særskilt til ham.

Og han bøied sit Hoved.

Saa talte det igjen derinde:

«Lader os saa mine kjære, kjære Venner, følge vor Hyrde, som de falske Lærere og Profeter have udstødt; thi hos ham er Naaden at finde og Guds Ord purt og rent. Lader os følge den af Gud Udvalgte, fast han ikke længer har

Præstegaard at bo i eller Prædikestol efter Loven; men Naaden i Kristi Blod den kan ingen fra ham tage. Mine kjære, dyrebare Venner! Lader os blive hans Brødre i Herren, saa vi sammen med ham kunne drikke os Lammets Blod til Salighed og prise Herren evindelig!»

Det stakk til i Hans Nielsen Hauge, der han stod med bøiet Hoved og foldede Hænder.

Hyrden, Guds Udvalgte, var for ham kun den ene, hans Frelser. Anvendt paa et syndigt Menneske, til og med en Præst, som var afsat for Overtrædelse af sine Embedspligter, klang det ham som en Gudsbespottelse. Men han taug; og atter hørtes Røsten derindefra, Kristen Glengs hæse Drukkenboltsrøst:

«Og lader os glæde og fryde os at lide med ham, som han lider uskyldig som Kristus og hans Apostle — at vi kunne samles engang med dem om Lammets Throne!»

Kristen Gleng taug — Stilhed og dybe Sukke hørtes derinde.

«Min Synd, min Synd!» skjalv en Oldingestemme.

«Din Synd!» ropte nu Kristen Gleng. «En eneste Draabe af Lammets Blod er nok til at tvætte al din Synd! Hvo kan med egen Gjerning bestaa? Du Daare! Kristus selv gjør Gjerningen for os — ellers maatte vi alle forgaa i Helvedes Pine.

Ikke findes større Synder end jeg har været. Og Synden lever endnu i mit Kjød; det bekjender jeg trøstigen for Gud og Eder alle. Men hvad gjør nu min Synd? Jeg har tvættet mig

ren i Lammets Blod, nu og i Morgen og alle Dage. Hvad gjør mig saa min Synd? Ikkun den store Synder faar den store Forbarmelse. I Daarer! Takker saa Gud for, at I er syndige Mennesker, at I kunne blive delagtige i Guds Naade! Udi Kristi Saar klæder jeg mig som udi en Bryllupsklædning. Haver Du ikke den, da bliver Du forskudt fra Lammets Bryllup og ud i Pinen i al Evighed!»

Hans Nielsen Hauge saa bort paa de nærmeste, men mødte intet Blik.

Saa rysted han sørgmodig paa sit Hoved, vendte sig og gik langsomt og stilfærdig samme Vei, som han var kommen. Men da han gik nedover den smale Vintersti til Hovedveien, fornam han den syngende monotone Røst, som fortsatte derinde i Stuen, som Kvalme i sin Sjæl, og han kjendte næsten Lyst til at graate; slig Sorg steg der i ham.

Han løste stille sin Hest, satte sig paa Læsset og kjørte fort hjemover.

Den Nat, som nu kom, sov ikke Hans Nielsen Hauge.

Der var kommen slig stor Angst over ham efter det, han havde hørt og seet.

Hele Høsten og Vinteren fremover havde han stilfærdig syslet med Gaardens Stell mellem de andre. Flittig havde han gaaet i Kirke, og flittig havde han læst i Bibelen og de gamle Postiller. Havde ogsaa af og til talt med andre i Bygden

om aandelige Ting, men mest mødt Haan og Spot og som tiest faaet bare dybere og dybere Indblik i alt det Letsind og den Fordærvelse, som raaded.

Under disse Maaneder i Hjemmet var det gaaet mere og mere op for ham, hvor nødvendigt det var, at der kom nogen, som kunde gjøre en Ændring i dette. At han selv skulde være kaldet til at virke for Guds Sag, faldt ham ikke et Øieblik ind. Hos ham stod endnu Kampen om Frelse eller Fordømmelse for ham selv, og hans ydmyge Bøn hver Kveld var denne, at Gud vilde finde ham værdig til Forbarmelse. Desto større Sorg og Smerte blev det ham da at høre, hvorledes Kristen Gleng og hans Tilhængere gjorde sig en let Sag af det, som han sveded Angstens Sved over, og havde saa let for at se sig selv og andre frelste, trods al Synd og Skrøbelighed.

Og Hans Nielsen Hauge vred sine foldede Hænder og sveded Angstens kolde Sved den Nat, mens Tankerne jaged og fôr.

Kan hænde, det var saaledes, at somme af Gud vare udvalgte til Salighed, skjønt de var nedsunkne i aabenbar Synd og Skrøbelighed, mens andre, hvormeget de end stred og hvormeget de end i sit Hjerte sukked efter Naade, var bestemte til at udelukkes fra Guds Rige.

Stod der ikke i Skriften, at mange er kaldede, men faa udvalgte?

Turde hænde, at han, Hans Nielsen, skjønt hans Hu stod til det Gode og skjønt han havde

sin Gud i Tanke ved Nat og Dag — aldrig skulde faa se hans Ansigt, aldrig faa smage Salighedens Glæde, mens Kristen Gleng, Træsko-Ingebrigt og andre vare Udvalgte i Guds evige Raad! Og Hans Nielsen syntes, det mol som en tung Kværn i hans Bringe, og han tog begge sine foldede Hænder fremfor sine lukkede Øine og hulked høit.

«Evigheds Pine, Evigheds Pine,» hvisked det indeni ham; han kjendte den kolde Sved slaa ud over al sin Kropp. Saa med ét faldt der Ro. Havde Gud saa besluttet, da fik han at lide; da vilde han bøie sig under hans vældige Haand; da vilde han gaa bort fra Guds Ansigt og sige: «Velsignet være Du, som forbander mig! Jeg er din Skabning, Du, som skabte mig; jeg vil lide min Pine og Straffen for min Synd! Din Vilje ske!»

Og han bad sagte: «Fader vor, Du, som er i Himmelen,» og han syntes han fik en Fred, som han aldrig havde følt før, at nu var han i den levende Guds Haand, hans alene; han fik gjøre med ham, hvad Ham godt tyktes.

Slig sovned da Hans Nielsen Hauge den Nat ved Gry, med de foldede Hænder fremfor sit Ansigt, en Guds fattigslige Skabning i sin Guds og Skabers Vold. Men da han stod op og saa Solen skinne og fik dagklar Erindring over alt, hvad han Dagen i Forveien havde hørt, kjendte han en stor Harme stige.

Først og fremst mod Præsten Seeberg, som havde talt slig til disse enfoldige Verdens Børn,

at de intet forstod af hvad der var Guds hellige Lov og Vilje, og som udgav sig selv for en uskyldig lidende, som Kristus selv og hans Apostle, skjønt han vitterlig havde faret frem med stort Tyranni og Opsætsighed mod dem, som var hans Overordnede.

Dernæst var han ogsaa af Hjertet harm paa Kristen Gleng, som, fast han var saa skrøbelig en Mand, troede sig selv kaldet til en Guds Lærer paa Jorden.

Men han sagde intet hverken til sine Forældre eller Søskende om det, han havde oplevet. Han ivaretog Gaardens Sysler nu som før og taug.

Otte Dage senere kjørte han fra Skogen et Vedlæs hjem. Da traf han paa Veien tre Mænd, som kom gaaende. De var alle berusede, og mellem dem Kristen Gleng. Det kvakk i Hans Hauge, da han fik dette at se. Han stansed Hesten, idet de slang forbi.

«Guds Fred, Kristen Gleng,» sagde han.

Kristen Gleng stansed sløvt og stirred.

«Guds Fred i Kristo, kjære Broder,» svared han brudt og hikkende.

«Omvend dig Hans Hauge!» Han kom slængende hen. «Omvend dig, at din Synd kan vorde udslettet —» han hikked igjen og stod vaggende.

Saa begyndte han paa en Salme med slæbende Stemme.

Hans Nielsen Hauge frøs indvendig. Han slog paa Hesten og kjørte.

Og bag ham hugg de to andre Tag i den drukne Kristen Gleng.

«Kom nu, Broder!» hørte han dem sige.

Men da Hans Nielsen Hauge den Dag kom hjem, var han ganske blek i sit Ansigt.

«Fryser Du?» spurgte Faren.

«Ja,» svared han.

«Jeg saa noget saa sørgeligt,» sagde han.

Faren saa spørgende paa ham.

«Jeg saa Kristen Gleng og to af hans Brødre i Kristo» — fortsatte han. — «De var fulde alle tre.»

Niels Mikkelsens Ansigt mørkned.

«Saa gik det den Veien alligevel,» mumled han.

«Ja saa gaar det, naar en farer med sligt,» sagde Moren, som stod og hørte paa. Saa drog hun et let Suk.

— — —

Udover Vaaren blev det værre med de Seebergske Brødre. Præsten selv gik rundt i Bygden og satte Folk op. Og overalt, hvor han fôr, forkyndte han sig som den for Guds Skyld forfulgte.

Hans Nielsen gik hele Tiden taus og hørte paa dette. Men saa en Dag i Marts Maaned beslutted han sig til at sige fra.

Sammen med tre andre gode Mænd af Bygden gik han til Præstens Hus for at tale ham tilrette. Men Præsten Seeberg, som vel forstod hvorfor de fire Mænd kom, svared, at han ingen kunde modtage.

De fire Mænd maatte da gaa hjem med uforrettet Sag. Men Hans Nielsen, som havde fattet den afgjorte Beslutning, at han ikke vilde

lade det gaa uden at sige Præsten sin Mening, satte sig til i to Dage for at skrive et Brev, som han da ogsaa blev færdig med og sendte Præsten Seeberg den 24de Marts 1796.

I dette Brev skrev Hauge blandt andet:

«Saa beder jeg da, at Eders Velærværdighed vil for Gud betænke, at det Menneske, som ligervis som I har faret frem i Ukjærlighed mod Eders Næste og paa mange Maader gruelig overtraadt Guds og Kongens Love, han maa ikke udi Hoffærdighed tænke om sig selv, at han lider uskyldig som Kristus og hans Apostle, naar han træffes af nogen Straf derfor.»

Paa sit Brev fik Hauge intet Svar; men det havde han heller ikke ventet, efter at Præsten Seeberg havde nægtet at modtage ham og de andre Bygdens Mænd. Det var ham nok at have faaet sagt, hvad der laa ham paa Hjerte.

Det var bleven Vaar 1796.

En af de første Dage i April havde de begyndt Vaaraannen paa Hauge.

Veiret var straalende, med blaa Luft og Sol over alle Aaser; Sneen var forlængst braanet; kun hist og her i Skogen og flekkevis bortover Jorderne laa der noget igjen; Bækkene gik store og graa af Vaarvandet; Glommen var i Flom.

Al Tæle var gaaet af Jorden henover Akre og Enge; den første Stær var alt kommen; Kraakerne gik i Flokke langs Plogvælterne; ved

Morgen og Kveld hørte man Sangfugl, baade Irisk og Rødkjælke, fløite sin livsalige, længselsfulde Vaarkvidder paa nakne Grene.

Det var den 5te April.

Paa Haugejordet nordenom Husene drev Hans Nielsen Hauge og pløied. Han kjendte sig saa lykkelig og let tilsinds den Dag; der var sligt Liv og sligt Sollys trindt omkring; han syntes, at nu maatte alting gro.

Som han gik der bag Plogen, mens Hesten drog og Jorden valt i graa Vælter unda Plogjernet, sang han. Det var den kjendte Salme: «Jesu din søde Forening at smage.» Han sang ikke høit, forat andre skulde høre det, men stilt og ligesom for sig selv ud af en dyb Hjertets Trang. Og han syntes, det var, som om al Naturen omkring ham sang med; det var, som om alt idag holdt Høitid for Gud.

Det blev saa let at aande der han gik; han fik slig stor Kjærlighed til alle Mennesker. Om han dog kunde gjøre dem alle noget godt!

Han sang høiere uden selv at mærke det. Han syntes, han maatte juble med i al Fuglesangen rundt omkring; han syntes al Jorden lovede Herren.

Han var færdig med første Vers og drog Aanden dybt. Hesten var stanset; der skulde vendes; men Hans Nielsen slapp Tømmer og Plog. Han saa op mod den blændende Vaarsol — og kjendte det, som havde han seet ind i Guds straalende Øie; han saa ud over Skogene og de vide Marker, og han kjendte sig saa let,

som vilde han svæve; der kom slig dyb Sødme over hans Sind; han vidste knapt, hvor han var. Saa sang han høit og lykkeligt:

Styrk mig ret kraftig i Sjælen derinde,
at jeg kan finde, hvad Aanden formaar!
Tag mig til Fange i Tale og Sinde,
led mig og lokk mig, saa svag som jeg gaar.
Mig og hvad mit er jeg gjerne vil miste,
naar Du alene i Sjælen maa bo,
og sig omsider paa Døren maa liste,
hvad som forstyrrer min aandelig Ro!

Da, med ét, stansed Hans Nielsen Hauge at synge. Han stod der blek, men med et forklaret Udtryk i det unge Ansigt; Hænderne var uvilkaarlig foldede, Armene halvt fremrakte.

Om Munden laa et lykkeligt Smil; han hvisked for sig selv uden at vide, hvad han sagde. Det var, som om han med en eneste Gang havde følt Guds Nærhed; der skjalv igjennem hele hans Kropp en salig Fornemmelse af overjordisk Fred; det var, som havde han hørt Guds Røst ganske nær og nu vented hvert Øieblik at se sin Frelsers Ansigt.

Tid kjendte han ikke; Rum var ikke mere. Alt udenom var borte; det var Sjæl, som mødtes med Sjæl; det var som nyt Liv, der fødtes, som om en Blomst sprang ud af det døde Muld.

«O min Gud, min Gud!» mumled han, og han pressed de foldede Hænder mod sin Bringe.

Da var det, som strøg en usynlig Haand i stor Fred henover hans Sind; han drog Pusten

dybt, mange Gange, ligesom vaagned, vidste igjen hvor han var og saa sig undrende om.

Og han kjendte, som kom han hjem efter lange Tiders Fravær i uendelig Lykke; han kjendte sig som en, der var lykkeligere stillet end andre, og som gjerne vilde gjøre andre godt og tage dem med sig til Salighedens Lande.

Han drog atter Aanden, undrende. Og han kjendte med en besynderlig vemodig Fornemmelse alle Ting igjen rundt omkring sig.

Der stod Hesten; den saa sig tilbage mod ham, ventende. Der laa Gaarden; der var alle Menneskene. Alle Menneskene med deres Synder og Sorger og Døden tilsidst!

Og han syntes, at alt deres Liv og deres Glæder var kun et Liv i Nød og kun stakkede Glæder imod det evige Liv og den salige Glæde, han nu bar i sit Sind. Intet i Verden var for noget at agte imod denne uudsigelige Salighed.

Og han undred; han kunde ikke forstaa, at han tidligere havde havt Lyst til denne Verdens Ting, og han syntes, han kunde slaa sig selv, at han nogensinde havde undladt at tjene den kjære og over al Ting gode Gud, som havde undt ham Delagtighed i sit himmelske Rige.

Han kunde i dette Øieblik ikke længer arbeide; med væltet Plog og Hesten for løse Tømmer kjørte han tilgaards, spændte fra og gik ind, op paa sit Kammer.

«Er Du alt færdig?» spurgte Moren, da han gik hende forbi.

«Ja, saa for idag,» svared han. Saa gik han

videre Trappen op og lagde sig paa Sengen. Da kjendte han, at han skjalv i alle Ledemod. Men paa samme Tid fornam han en lykkelig sval Fred, som bragte ham til at glemme alt andet.

Da bad Hans Nielsen Hauge til sin Gud. Bad for alle dem, som var nedsænkede i det Onde, at Gud i sin Naade vilde forhale deres Straf, saa de kunde omvende sig.

Og han hørte for sit indre Øre Guds Røst, som svared paa hans Bøn:

«Hvem skal jeg sende hen og lade indbyde til min store Nadverd og kalde fra alle Sider, Nord og Sør, Øst og Vest?»

Det fôr som en Ildstrøm gjennem hans Bryst, der han laa med Hænder foldede over Brystet og vidaabne Øine. «Herre, send mig!» hvisked han. Og han kjendte i det samme, som kunde han gjerne dø for at frelse blot en eneste Sjæl.

Da talte atter Guds Røst, denne Gang som dybt fra hans eget Indre:

«Du skal bekjende mit Navn for Menneskene, formane dem at omvende sig og søge mig, mens jeg findes, kalde paa mig, mens jeg er nær, og røre deres Hjerter, saa de kunde omvende sig fra Mørket til Lyset!»

Hans Hauge lukked sine Øine.

«Ja, ja Herre!» hvisked han og blev liggende længe slig.

Da Moren en Time senere kom op, sov han. Og hun undred sig over, at han sov med sligt lykkeligt Smil, som et Barn.

Moren vakte ham.

«Du sover god Middagskvil,» sagde hun.

Han saa sig forundret om. Saa erindred han alt og smilte. «Ja Mor,» svared han. «Jeg har ikke sovet saa godt paa længe.»

«Det er sligt godt Veir,» sagde Moren.

«Ja — et rigtig velsignet Herrens Veir,» svared Hans Nielsen Hauge; han reiste sig og sad smilende.

«Da gjælder det om at nytte Tiden,» sagde hun. «Saa Kornet kommer i Jorden.»

Hans Nielsen sad som før, lykkelig smilende.

«Ja nu skal Guds Sædekorn ret saaes,» svared han, «og jeg skal nok nytte Tiden.»

Moren saa ned uden at tale.

Og Hans Hauge kjendte slig brændende Trang til at tage hende i Haand og fortælle hende det alt sammen, saa hun kunde blive lykkelig og troende som han; men det var, som om det hele blev borte for ham, og han kjendte med ét slig forunderlig Blygsel.

Saa taug da ogsaa han, fik Trøien langsomt paa og gik atter til sit Arbeide. Men som han drev der med at pløie Dagen frem, kjendte han hele Tiden en uimodstaaelig Trang til at tale med alle om sin Saligheds Sag; han syntes, hver Stund han ofred paa denne Verdens Ting maatte være ubodelig Synd og Skade; thi naarsomhelst kunde jo en Sjæl gaa tabt for Omvendelsen.

Saa kunde han da heller ikke tie længer til sine Nærmeste; men saasnart Sol var falden og Arbeidet slut, bad han efter Kveldsverden sine to Søstre Karen og Anne følge ham.

De reiste sig og fulgte, undrende.

Gik de saa alle tre den Vei, han viste dem Jorderne bortover, indtil de kom til den Aker, han den Dag havde pløiet.

Der stansed Hans Nielsen Hauge.

Han tog sine to Søstre i Haand, og der var noget saa mildt i hans Øine.

«Det var bare ét, jeg vilde sige,» sagde han med sin gode, varme Stemme. «Jeg tror, jeg har fundet Fred med min Gud, saa at, om jeg nu inat døde, da skulde jeg indgaa til Salighed. Blot jeg saa og kunde møde Eder begge!»

De to Søstre stod slagne og stille.

Da brast med ét Anne i Graad: «Gud forbarme sig over os, at saa maa ske,» sagde hun. Og da den anden Søster saa op, stod hendes Øine ogsaa blanke af Taarer. Men Hans Nielsen Hauge strøg sin Søster Annes Haand lindt Gang paa Gang.

«Derpaa skulle vi arbeide,» sagde han lyst.

Og de tre Søskend gik videre bortover Jordet i Vaarkvelden.

«Hvor har I været?» spurgte Moren, da de en Time senere kom tilbage.

«Vi har pløiet og saaet,» svared Hans Nielsen Hauge; han saa med et Smil paa de to.

Og de smilte tilbage.

7DE KAPITEL.

Vaaren skred frem.

Hans Nielsen Hauge gik i sit Arbeide som før; han fortalte ingen af sine Nærmeste om sin mærkelige Oplevelse hin forunderlige Vaardag; men der var over hele hans Væsen faldet et Skjær af Fred og stille Lykke, som blev mærkbart for alle.

Moren var den, som mest lagde Mærke til dette. Optagen, som hun stadig var af Husets og Gaardens mange Gjøremaal og ofte bekymret for, at alt skulde gaa i Orden i det store Hus med de mange Mennesker, havde hun ondt for at fatte, hvordan Sønnen Dag efter Dag, Uge efter Uge kunde gaa omkring saa stille med dette lykkelige Smil.

«Hvad er Du saa glad over?» spurgte hun en Dag, han kom ind fra Arbeidet for at drikke.

Hans Nielsen saa op paa hende, der han stod ved Vas-saaen og drakk.

«Over Guds Naade, Mor,» svared han.

Hun taug.

«Det er som at drikke af levende Vande.» Han hængte Øsen fra sig og stod og saa paa Moren.

«Ja, Guds Naade er stor,» svared endelig denne. «Men Jorden er dog fuld af Sorg og Synd.»

«Men ikke i Himmelen, Mor,» svared Hans Nielsen Hauge.

Moren taug igjen og gav sig til med noget

Arbeide. Hun kunde vanskelig tage det op med Sønnens skarpe Forstand og klare, korte Svar. De afvæbned hende bestandig.

Men om en Stund sagde hun:

«Du er ikke paa Jorden nu da Hans?» Hun saa ikke paa ham, da hun spurgte.

Nu var det Sønnen, som taug et Øieblik.

Han kom til at tænke paa Morens Godhed og alle hendes Bekymringer for Verdens Ting af Kjærlighed til ham og de andre, og han kjendte det næsten som Angst, at han slig med ét Slag var rykket bort fra alle Verdens Omsorger og ind i det lykkelige Sjælesamfund med Gud.

«Vorherre har været god imod mig,» sagde han stille.

Moren arbeided.

«Ja, det er bare godt og vel,» sagde hun.

Han gik bortover mod hende. Der steg i ham slig stor Kjærlighed til Moren, hun som gik der og sled med Omsorg for dem alle.

«Du Mor!» sagde han saa lindt og varmt; han stod nær hende med vekt blaanende Øine.

Hun saa op fra Arbeidet.

«Ja Du Hans!» svared hun. Saa smilte hun til ham, et lidt træt Smil.

Saa igjen ned paa sit Arbeide og drev paa.

«Bare det ikke hænder dig noget,» sagde hun lavt og mildt.

«Bare Du ikke kommer bort for os?» Hun skjalv i Stemmen.

Og igjen kom der over Hans Hauge slig usigelig varm Kjendsel ligeoverfor Moren.

«Aa, at det kunde hænde dig noget ogsaa, Mor!» sagde han greben.

Hun saa op. Øinene spurgte; men hun talte ikke.

Da sagde Sønnen:

«Du er døbt Maria, Mor. Det var hende, som sad ved Frelserens Fødder; men der var en anden, som hed Martha — hun bekymred sig mere om de jordiske Ting!»

Det var første Gang, han havde gjort Moren en Bebreidelse, og de kjendte det begge.

Morens bleke Ansigt med det slidte kring Tindingerne og det optrukne ved Øienbrynene fik lidt mere Farve.

Hun saa op paa Sønnen, fort, men sænked straks Øinene og arbeided som før.

«En faar nok bekymre sig,» sagde hun. «Saalænge en slider hernede,» føied hun til, ganske lavt og mygt.

Da strøg Hans Hauge sin Mor over Skulderen.

«Vær ikke ond paa mig Mor,» sagde han.

Hun saa op og smilte. Arbeided saa igjen videre med sit.

Sønnen gik, langsomt og stille.

Der var kommen over Hans Nielsen Hauge en rastløs Iver efter at granske Guds Ord, paa samme Tid som han følte en Fjernhed fra alt jordisk. Det var, som om han leved i en Aandetilværelse. Naar det daglige Arbeide var slut, gik

han gjerne lige op paa sit Kammer, og der kunde hans Forældre eller Søskend altid finde ham, bøiet over Bibelen eller de gamle Postiller. Det var, som gjaldt det hans Liv at ruste sig ud og faa fuldkommen Klarhed. Han skulde jo blive et Guds Vidne paa Jorden!

Nat efter Nat sad han oppe; sov bare et Par Timer i Døgnet, tænkte, læste og tænkte.

Han havde Fornemmelsen af, at han øste af en uudtømmelig, kjølig Brønd; han havde en sval Kjendsel af, at han ligesom var rykket ud over Tid og Rum og sammen med de hellige Guds Vidner paa Jorden herskede over sit Kjød for at tale Aandens evige Tale.

Ved Maaltiderne spiste han lidet. Moren, som saa det, nøded ham.

«Du maa spise,» sagde hun.

«Det gjør jeg,» svared Sønnen.

«Nei, det gjør du ikke!» holdt Moren i.

Saa aad han da gjerne lidt for at føie hende.

«Mennesket lever ikke af Brød alene,» sagde han da gjerne.

Men Moren saa bort paa de andre og rysted paa Hodet.

Der kunde være gaaet henved en Maaned paa denne Maade. Hans Nielsen Hauge, saa stærk han af Naturen var, begyndte at mærke Følger af den aandelige og fysiske Spænding, hvori han nu saa længe var gaaet. Han var bleven blek og begyndte at magre; kold Sved kom tidt om Nætterne og af og til stor Træthed. Søvn vilde sjelden indfinde sig, og Appetiten var ganske borte.

Faren, som ellers lidet sagde og lidet lagde Mærke til Børnenes Udseende, slog en Dag paa det.

«Er Du klein, Hans?» spurgte han.

Hans smilte.

«Nei,» svared han.

Faren saa forskende paa ham.

«Du er blek,» sagde han.

Hans Nielsen Hauge nikked.

«Det tør vel hænde,» svared han. «Det koster paa at blive et Guds Barn!»

Faren taug og saa paa ham.

«Saa,» sagde han.

Og atter om en Stund:

«Du faar læse med Maade. En har Ansvar for sin Kropp ogsaa!»

Hans Nielsen gik nærmere ind til Faren.

«Sjælen er det fornemste,» svared han.

Faren saa ned.

«Ja, ja — men —» nu saa han igjen op: «Ja gjør det, som ret er Du Hans,» sagde han stilfærdig med sin lave, laagne Stemme. «Saa blir det vel en Raad med Kroppen!»

Da tog Hans Hauge sin Fars Haand.

«Du kjære Far!» sagde han.

Og de gik hver til sit.

Men den Kveld kom Moren med forgrædt Ansigt op paa Rammen til ham, der han sad og læste.

Hun kom lige hen, bøied sig over ham og slog Armene omkring.

«Kjære Hans, slut nu,» bad hun. «Dette gaar rent galt!»

Og hun brast i Graad.

Hans Nielsen vendte sit Ansigt mod hende.

«Nei, Mor,» sagde han. «Det gaar nok godt!»

Hun hulked og slapp ham ikke.

«Nei,» graat hun. «Du læser dig fra Forstanden! Du læser Hilsen af dig!

Aa kjære Hans, slut med dette!»

Da løsned Hans Hauge alvorlig Morens Arme om sin Hals.

«Nei, Mor! Det faar Du mig aldrig til,» sagde han mildt og bestemt.

Hun snudde sig fra ham.

«Du blir borte for os,» hulked hun med Hænderne for Øinene.

«Saa prøv at finde mig igjen da, Mor,» sagde Hans Nielsen Hauge. «Det er bare at gaa samme Veien!»

Han havde reist sig.

«Det blir at dø det,» hvisked Moren.

«Det blir Livet det, Mor,» svared Sønnen. «Herregud! Nogen Aar før eller senere skal vi alle dø; men Sjælen, den lever, Mor. Det er bare det, om den naar frem til Gud eller om den gaar fortabt!»

Da blev det stille med Moren længe. Hun stod bortvendt; han stod og saa paa hende, ventende.

Endelig talte hun.

«Den, som bare kunde,» hvisked hun.

Da tog Hans Nielsen Hauge og vendte hende mod sig.

«Det er bare at prøve, Mor,» sagde han.

«Bare at give sig over til Gud. Hvis Du vidste, hvad det er for Salighed! Da blir det slut med Sorgerne!»

Moren tog om ham igjen.

«Aa Hans, Hans!» hulked hun.

Og om lidt:

«Tror Du, jeg tør!»

Der var dryp stille. Sønnen stod og støttet sin Mor.

«Ja, det tør Du,» svared han endelig med lav Stemme.

«Det tør vi alle, saasandt vi angrer vor Synd!»

Moren trykked hans Haand.

«Det ved Du!» hvisked hun.

Hans Nielsen Hauge kjendte noget forunderligt. Han syntes, hans Mor var hans Barn.

Han lagde sin Haand bortpaa hendes Hoved. Saa læste han ganske stille «Fader vor!»

Og Guds Fred sank over det lille Kammer.

Hans Nielsen Hauge havde begyndt sin Forkyndergjerning. Sin Vaargjerning i det norske Kirkefolk, inden sin egen Familie, og der var lagt Velsignelse til. I Løbet af Sommeren 1796 havde hele Niels Mikkelsens Familie vendt sit Sind til det guddommelige og bort fra Verdens verdslige Væsen, havde faaet Sans for hvad han vilde, og Forstand paa, at han havde et særskilt Kald at fremme.

Faren, som allerede længe havde været en

alvorlig Mand, og som først af alle havde forstaaet Sønnen, var nu, da han skjønte, at denne arbeided paa en sund og sikker Grund, den ivrigste til at støtte ham og styrke ham i hans Forsæt: at vække en levende og frugtbar Gudstro blandt Bønderne.

Naar Moren en og anden Gang faldt i Bekymring over, hvorledes Sønnen, som jo var en ulærd Mand, skulde kunne paatage sig det uhyre Ansvar at forkynde Guds Ord for andre og lede deres Sjæle til Frelse, trøsted han hende altid med, at Kristi Apostle heller ikke var andet end læge og ulærde Fiskere, og «en Bonde kunde vel være lige saa god som en Fisker,» tilføied han da med et godt Smil.

«Ikke til at fiske Mennesker,» svared Moren da gjerne.

«Men til at saa Guds Sæd over Landet,» sagde Hans Nielsen selv, som ofte hørte paa disse alvorlige Raadslagninger om ham og hans Fremtid. Men naar Folk i Bygden, Slægtninge og andet kom til Niels Mikkelsen, talte om Sønnen og var bekymrede over, hvordan dette vilde gaa, da svared Niels Mikkelsen altid:

«Aa! Han Hans greier det nok!»

Nu hændte imidlertid det, som Forældrene mindst tænkte, at netop som Hans Nielsen Hauge forberedte sig paa det tryggeste til sin Gjerning, da kom Anfægtelsens værste Uveir over ham.

Han havde slaaet ned i Bibelens Lære om Naadevalget. Ordene: «Mange ere kaldede, men

faa udvalgte», stod som med Ildbogstaver for hans indre Syn ved Dag og ved Nat.

Var det virkelig saa, at Gud havde udvalgt somme og paa Forhaand forkastet de mange, hvad kunde det da nytte for dem, som var forkastede, at forsøge paa at omvende sig fra sin Synd? Der var da alligevel ingen Forbarmelse for dem at vente! Og hvad kunde det saa nytte for ham at gaa ud for at lære de mange Guds Ord og søge at vende deres Sjæle mod ham? Var de paa Forhaand forkastede, saa kunde han alligevel ikke hjælpe dem. Og var de paa Forhaand udvalgte, saa blev de frelste uden hans Hjælp; de maatte jo da blive frelste.

Han led hele Fortvilelsens Kval. Kanske var han ogsaa selv en saadan forkastet, som bare indbildte sig, at han havde modtaget Guds Naade?

Da greb han i sin Sjælenød det Sted i Bibelen: «Gud vil, at alle Mennesker skal blive salige og komme til Sandheds Erkjendelse,» og hvergang Anfægtelsen kom over ham, gjentog han det høit for sig selv.

Saa fik han omsider deraf Klarhed. Gud, den kjærlige og retfærdige Gud, kunde ingen udelukke fra sit Rige, naar de af Hjertet søgte ham; det var Menneskene selv, som ved at vende sig bort fra ham selv udelukkede sig fra Naaden, og naar Gud i sin Alvidenhed saa, at Naaden ikke vilde blive modtaget, saa tog han den bort fra dem og tillod dem at forhærde sit Hjerte. Og atter syntes den unge Bondesøn, at han hørte Guds Røst til sig:

Hvad ved Du, hvem mellem de mange uomvendte ere mine udvalgte og de, som bliver frelste? Men hvordan skulle de kunne blive frelste, naar der ikke er nogen, som forkynder? Gak ud, Du, mit udseede Redskab, og tal til alle dem, som ere dine Lige, og som forstaar din Tale! Gak ud til det hele Folk og tal! Thi min Time er nær!

Hans Nielsen Hauge havde atter vundet Fred i sin Sjæl, og hans Hjerte brændte efter at blive et Guds Vidne paa Jorden.

Men der var andre Ting, som kom, andre Anfægtelser, som først skulde overvindes.

Han, som alle andre unge Mænd, begyndte at kjende Naturens store Fristelser. Hvad han før kun havde følt som et Pust af farlig Dragelse, som en forvildende Duft af noget sjeldent og fremmed, det meldte sig nu med sine stærke Krav.

Hans Tanker begyndte at kredse om Kvinder, uden at han dog havde Attraa til nogen enkelt. Han vidste jo, at denne Attraa var en naturlig Ting; men han vidste tillige, at Synden lurede i dens Nærhed som Hugormen bag Rosenhækken, og han følte ved Nat og Dag, hvordan den drog hans Tanker i Ring om dette ene og bort fra Arbeidet for det aandelige. Dette maatte ikke ske. Dette skulde beseires. Og Hans Nielsen Hauge var ikke den Mand, som gjorde Tingen halvt, naar han først tog fat. Overalt, hvor Tankerne og Drømmene meldte sig, jog han dem paa Flugt.

Om Nætterne laa han vaagen i Bøn; om

Dagene drev han med det mest anstrengende Arbeide. Men naar Kampen vared for længe, og han følte, at det Onde ikke vilde vige, da kunde han graate og vaande sig paa sit Leie, og han talte høit med sin Gud:

«Min kjære Fader og hellige Gud! Jeg kan ikke tjene dig eller bekjende dit Navn for Menneskene eller lære andre, naar jeg selv plages af onde Begjærligheder!»

Da syntes han atter, Gud svared:

«Du skal herske over Lysten og ikke den over dig! Gak hen og lær dig at blive Herre; men bed mig ikke at tage din Slave Lysten bort. Hver Dag skal han tjene dig, og hver Dag skal Du herske over ham!»

Og den unge Mand, som havde tænkt, at han skulde kunne udrydde det jordiske i denne Verden, lærte at bøie sig i Ydmyghed under Gud, lærte at føre den daglige Kamp mellem Aand og Kjød.

Hans Nielsen Hauge skrev.

Fra den Stund, han var kommen paa det rene med sit Kald, og lige indtil nu — disse to Maaneder, der havde været ham som et helt Liv — havde han leilighedsvis talt med Folk om det, som laa ham paa Hjerte, og ikke saa faa var blevne grebne af hans Forkyndelse; men de fleste mødte ham med Haan og Spot, og der begyndte at gaa alle Slags underlige Rygter om ham i Bygden. Det var noget saa nyt og uhørt, at en tarve-

lig Bondesøn vilde give sig til at forkynde Guds Ord for Menneskene, og man havde saa friske Erfaringer fra Kristen Glengs og Træsko-Ingebrigts Forkyndelse, at ingen kunde tænke sig, at saadant vilde ende uden i Sværmeri og Forvildelser.

Hans Nielsen Hauge skrev.

Det var ham fremfor alt om at gjøre, at Folk, før han offentlig optraadte, skulde have fuld og sand Rede paa baade hans Omvendelses Historie og hans Syn paa sand Kristendom. Saa kunde da Verden senere tale, hvad ondt den vilde. Alle gode Mennesker havde da faaet sand og grei Besked!

— — —

Det var blevet Høisommer 1796.

I den store Stue paa Hauge sad Niels Mikkelsen selv i Høgsetet ved det brede Bord. Tilvenstre for ham paa Krakken ved Væggen sad Sønnen Mikkel, som for Tiden var Lensmand i Tune; ret overfor ham Sønnen Hans. Det var paa Formiddagen; Døren stod oppe ud; Sol laa bred over Bordet; Moren gik ud og ind med Arbeide.

Foran Hans Nielsen laa Bøger opslaaet og ved Siden en Del beskrevne Blade.

De to andre sad alvorligt lyttende; Hans Nielsen Hauge talte.

Det var sin Bog «Om Verdens Daarlighed», han læste op for sin Slægt.

Nu stansed han Læsningen og saa spørgende paa de to.

Det var et vanskeligt Punkt, som skulde nøie veies.

Mikkel, Broren, saa ret frem for sig; hans Øine havde et Udtryk af Tvil; det gode Ansigt var svært alvorligt.

Faren rysted saa smaat paa Hodet.

«Det er strenge Ord,» sagde han saa.

Hans Nielsen nikked.

«Det er Guds egen Dom over de falske og farisæiske Forkyndere», svared han.

Nu talte Mikkel Nielsen, Broren.

«Det er godt og vel,» sagde han, «og det vil alle forstaa, at Du staar baade Præsten Seeberg og den døde Kristendom, som forkyndes i Kirkerne, imod. Men tro, det var værdt for dig som en ulærd Mand at angribe saa stærkt de Lærde; det kommer bare det derudaf, at de forfølge dig og gjøre dig al den Skade, de kan. Slig er det gaaet før; slig vil det vel gaa nu ogsaa.»

«Ja, slig vil det gaa,» stemte Faren i med.

Hans Nielsen Hauge saa paa sin Far og sin Bror.

Saa sagde han med et lyst Smil:

«Saadant faar en være villig til at bære, om en vil tjene Gud her paa Jorden. Saa er det gaaet før; jeg kan ikke vente, at det skal gaa anderledes med mig.»

Han sad der saa trygg.

Der blev en liden Taushed. Faren sad længe og saa hen for sig. Saa sagde han lavt:

«Nei — der er ikke andet at vente.» Og han drog et langt Suk.

Da sagde Mikkel, Broren:

«Du kommer i Fængsel, Hans!»

Hans saa klart paa sin Bror.

«Det faar saa ske. Kristi Disciple kom ogsaa i Fængsel. De døde for sin Gud!»

Mikkel Nielsen Hauge nikked.

«Det er saa,» sagde han. «Men hvordan vil Du faa udrettet det, Du skal, naar Du sidder i Fængsel og ikke faar tale med nogen eller skrive til nogen?»

Hans klare, forstandige Øine stod spørgende paa Broren.

Hans Nielsen Hauge taug.

Dette var et Argument, han ikke havde tænkt paa.

«Og Bogen blev vel ikke daarligere, om Du tog ud de strenge Ord mod Præsterne,» fortsatte Mikkel.

Hans Nielsen sad tvilraadig.

«Kanske,» sagde han omsider og begyndte at blade.

Saa taug han igjen. Sveden stod ham i Panden.

Skulde han for sin egen Skyld og for at lette sig selv Arbeidet stryge, hvad der var den fulde og sørgelige Sandhed? Skulde han lade Præsternes Forfalskelse og Fornegtelse af Kristendommens inderste Kjærne gaa upaatalt hen?

Eller kanske var ikke han kaldet til at dømme dem, som af Guds retmæssige Øvrighed var sat til at lære Guds Ord paa Jorden?

Han strøg Sveden af Panden.

«Kanske,» sagde han. Og saa om en liden Stund:

«Jeg faar tænke paa dette!»

Og de tre Mænd drøfted det skrevne videre Time efter Time Dagen frem.

— — —

Det tog Hans Nielsen Hauge over fjorten Dage, før han kom til nogen endelig Afgjørelse angaaende dette Punkt. Men da han endelig havde fattet sin Beslutning efter mange vaagne Nætters Kamp, da gik denne ud paa, at alt skulde blive staaende, som han først havde skrevet det.

«Du har intet strøget?» spurgte Broren ham næsten forundret.

«Nei,» svared Hans Hauge. «Det jeg skrev, var skrevet ud af mit Hjerte og min dybeste Overbevisning; derfor maa det staa. Du ved, det er ikke godt at handle imod sin Samvittighed.»

«Som Du vil,» sagde Broren alvorlig. «Men Du faar da ogsaa være forberedt paa noget af hvert!»

«Det er jeg,» svared Hans Hauge; han rakte sin Bror Haanden. «Og jeg tror, Du gjorde som jeg, om Du var i mit Sted.»

Da smilte Mikkel Hauge.

«Det kan gjerne være det,» sagde han.

*

Det var en vakker Sommerdag indunder Sankte-Hans. Paa Veien mellem Tune Sogn og Kristiania gik der i Solvarmen en ensom Vandrer. Han var bondeklædt, gik med Stav i Haand og havde en liden Skræppe paa Ryggen.

Han gik fort; det var en ung Mand i nogle og tyve Aars Alder. Af og til stansed han og satte sig for at hvile paa Veikanten; saa gik han igjen i rask Gang.

Det var Hans Nielsen Hauge, som var paa Veien til Hovedstaden for at faa sin Bog trykt.

Det havde holdt haardt at komme hjemmefra. Faren havde bedet ham nøie betænke, hvad han gjorde, og Moren havde grædt; men Hans Hauge havde gjort sig haard.

«Nu skal en adlyde Gud mere end Menneskene,» havde han sagt.

«Ja, saa gaa i Guds Navn,» havde Faren svaret. Og Moren havde lagt Nisten i Skræppen uden at gjøre videre Indvendinger. Men da han var kommen til Grinden og skulde lukke op, var Søsteren Anne kommen springende efter. Hun havde taget hans Haand og seet ham trofast ind i Øinene ud af sit gode, bleke Ansigt.

«Gud være med dig, Hans,» havde hun sagt. «Jeg skal bede hver Kveld, at det gaar dig godt.»

Og der var falden slig Trøst i hans Sjæl.

Derfor vilde Folk, hvis de havde været i Nærheden af Veien, der han gik, ret som det var have hørt Sang; han havde det med at synge, naar han var glad, og var han bedrøvet, sang han for at gjøre sig glad i Sind.

— — —

Klokken var bleven henved fem om Eftermiddagen. Hans Hauge var gaaet hjemmefra ved Tolvtiden og havde nu naaet et Par Mil fra

Hjemmet. Det var ved Eftasvælstide, og han kjendte Hungeren begyndte at melde sig.

Saa satte han sig paa en Sten ved Veikanten, tog Skræppen af og fik Nisten frem.

Idet han aabner Skræppen, farer der som et Lynsting gjennem ham. Manuskriptet til Bogen, som laa øverst i det lille Rum for sig, var borte.

Glohed fra Hoved til Fod ledte han hele Skræppen igjennem, men fandt intet. Det var og blev borte.

Der satte sig som en Tapp i Halsen paa ham. Han spændte Skræppen igjen og gik, træt og sulten som han var, omtrent en hel Fjerdings Vei tilbage, ledende.

Men han fandt fremdeles intet.

Saa satte han sig nedslagen og grublende paa Veikanten for at hvile.

Var dette et Guds Vink? Havde de, som fraraaded ham Angrebet paa Præsterne, alligevel havt Ret? Vilde Vorherre hindre ham i at træde ind i sin Virksomhed paa denne Maade?

Han sad længe og tænkte paa dette. Det faldt ham haardt, at dette hans lange Arbeide nu skulde være bortkastet og forgjæves; dette Arbeide, som havde kostet ham saa megen Sjæleangst og saa mange vaagne Nætter; men ydmyg, som han var i sit Sind, bøied han snart sin Vilje ind under det, som var hændt, og tog det som en Guds naadige Tilskikkelse, hvis Mening han nok siden vilde lære at forstaa.

Trøstet ved disse Tanker beslutted han da at

afbryde sin Reise. Han tog atter sin Nisteskræppe frem og spiste nu i god Ro og Mag.

Da han vel havde fuldbragt sit Maaltid, begav han sig paa en Sidevei hen til en Gaard, hvis Eier han kjendte; han havde ikke Lyst paa at komme hjem igjen samme Dag, var ogsaa ganske træt af de to—tre Mil, han alt havde gaaet.

Manden paa Gaarden var hjemme og tog godt imod ham. De kom i Samtale om aandelige Ting, og slig gik Timerne lige tilkvelds.

Da de netop sad ved Kveldsbordet, kom der en fremmed Mand kjørende ind paa Gaarden og bad om at faa overnatte.

«Du faar vel saa,» svared Manden paa Gaarden.

Og der blev spændt fra.

Da Hesten vel var sat paa Stalden og den Fremmedes Tøi blev baaret ind i Stuen, blev den Fremmede budt tilbords sammen med Husbonden og Hans Nielsen Hauge, hvis Maaltid var blevet afbrudt.

Han takked for Tilbudet og lagde sin Reisevæske fra sig.

Men førend han satte sig tilbords, aabned han Reisevæsken og tog noget ud.

«Dette fandt jeg paa Veien en halv Mils Vei herfra,» sagde han og lagde endel Papirer paa Skjænkeskabet ved Siden.

Det kvakk til i Hans Nielsen Hauge, der han sad. Han blev ganske blek i Ansigtet og saa igjen stærkt rød.

«Jeg har netop mistet noget saadant,» sagde han.

Den Fremmede rakte ham Pakken.

«Det skulde være snodigt,» sagde han.

Hans Nielsen aabned og læste. — Det var hans egne Manuskripter.

Han blev siddende ganske stille og se ned.

«Jo, det er mine,» sagde han lavt.

Der blev stor Undren baade paa Husbonden og den Fremmede. De fandt begge, at dette var et forunderligt Træf. Da saa Hans Nielsen alvorlig op.

«Jeg kalder det et Guds Under,» sagde han. «Aldrig havde jeg tænkt, jeg skulde faa se disse Papirer mere.»

«Ja, kald det, hvad Du vil,» sagde den Fremmede; «underligt var det i alle Fald!»

Og i den gladeste Stemning fortsattes Maaltidet. Men da Hans Nielsen Hauge om Kvelden var kommen tilsengs og havde de dyrebare Papirer frelst i sin Væske, fik han paa mange Timer ikke sove. Tanken gik altid tilbage til denne Begivenhed med Papirerne.

Var det ikke, som Gud særskilt havde grebet ind? Var det ikke, som om han paa en yderst iøinefaldende og klar Maade havde givet ham et Vink om, at han skulde blive sit Forsæt tro, trods alt?

Da han efter en inderlig Bøn om Guds Kraft til at følge og fuldføre sit Kald endelig lagde sig til at sove, var det med Fred i Sjælen og det bestemte Forsæt, at dette Manuskript skulde han

trykke, selv om det skulde koste ham alle de tre Hundrede Rigsdaler, som han i Aarenes Løb ved Flid og Arbeidsomhed havde sammensparet.

Næste Morgen stod han tidlig op, tog Farvel med sin Vært og begav sig glad tilsinds afsted paa Veien videre til Kristiania.

Det var en vakker Dag med Sol og mild Luft. Hauge kjendte slig Glæde i Naturen og slig Lykke i sit Sind, der han gik alene fremover den støvede Landevei. Der kom over ham slig Lyst til at takke Gud og bede ham om hans Velsignelse til Færden, og før han selv vidste Ordet deraf, havde han stanset, foldet Hænderne og bad nu høit og lydeligt. Han var saa optagen af denne sin Bøn, at han ikke mærked, at en Mand — Vandringsmand som han selv — kom gaaende og nu stansed for at høre og se. Et Menneske, som stod midt paa Almandveien og bad med foldede Hænder ganske alene, var et ligesaa enestaaende som besynderligt Syn.

Da saa Hauge tilslut faldt paa sine Knæ, gik den fremmede Vandrer lige hen til ham og lagde Haanden paa hans Arm.

«Er Du syg?» spurgte han.

Hauge, som var bleven fuldstændig overrasket, afbrød sin Bøn og reiste sig.

«Nei,» svared han smilende. «Paa Kroppen er jeg frisk nok; men Sjælen kunde nok trænge til at helbredes for et og andet.»

«Jeg kan skjønne det,» svared den Fremmede.

Han troede aabenbart, han havde med en sindssyg Mand at bestille.

«Det kan hænde, det gaar dig som mig,» sagde Hauge freidig, «at Du kjender dig syg ligeoverfor din Gud?»

Manden svared ikke. De gik langsomt videre fremover.

«Da var det paatide, at Du ogsaa begyndte at bede,» fortsatte Hauge. «Ingen ved, naar ens Time slaar, og da er det forsent.»

Manden rysted paa sit Hoved.

«Du burde ikke gaa slig alene paa Veien,» sagde han, «syg som Du er.»

«Jeg gaar ikke alene,» svared Hauge. «Gud er med mig.»

Den anden saa paa ham og rysted igjen paa Hodet.

«Du er fra Forstanden,» svared han.

Da taug Hans Nielsen Hauge, og de gik længe tause fremover Veien.

Omsider stansed Hauge.

«Du er her fra Bygden kanske?» spurgte han den anden.

«Ja.»

«Du er Bonde kanske?» Hauge talte ligegyldig.

«Ja.»

«Du, som jeg,» sagde Hauge.

Den Fremmede saa paa ham, men sagde intet. De gik atter stille videre.

«Du eier Gaard ogsaa kanske?» spurgte Hauge igjen.

«Ja.»

Svaret kom trygt og kort.

«Da har Du nok at tage vare paa.»

Den Fremmede saa bort paa Hauge.

«Ja, det er saa det,» svared han.

«Det staar godt Kornet iaar,» fortsatte Hauge. «Den, som har megen Rug, faar svære Fold.»

«Ja — det ser ikke værst ud heller.» Den anden saa igjen paa Hauge.

«Ja, Foderet er nu sikkert iaar,» sagde denne. «Det blir baade meget og godt. Men det er kanske klogest at hesje. Jeg skulde tro, det snart kom Regn.»

«Jeg har saa gjort,» svared den Fremmede. «Kløveren trænger svær Tørk,» føied han til.

Hauge nikked.

«En skulde aldrig saa Kløver alene,» sagde han. «Timotei og Kløver sammen giver bedre Fold. Det bruger gjerne ogsaa blive mere Melk efter blandet Foder.»

Den Fremmede saa forundret paa Hauge.

«Saa, Du tror det?» spurgte han.

«Ja, det er jeg sikker paa,» svared Hauge. «Det har jeg prøvet flere Aar.»

Den fremmede Mand taug og tænkte. Dette var da en besynderlig Mand! Her for en Stund siden bar han sig som fra Forstanden og nu taler han fornuftigere end Folk gjør flest!

Samtalen blev livligere og livligere; den dreied sig om alle Bondens Viderværdigheder, alt hans Slid og Arbeide, og Hans Nielsen Hauge vidste baade at tale med om det hele og at give gode Raad.

«Det gaar nok, bare en lægger sig rigtig Vind om alt,» sagde han tilslut. «Det er bare det slemme, at naar en saa vel har strævet og faaet det til at gaa, saa kommer Døden — og saa har en ingen Glæde af det hele.»

Bonden stansed og saa paa ham. Der kom et besynderlig uroligt og forundret Udtryk i hans Ansigt; men han sagde intet, gik bare videre.

Hauge gik ved Siden; han taug ogsaa. Slig gik de flere Minutter.

Da sagde Hauge:

«Da er det bare én Ting, som hjælper.»

Bonden stansed og saa spørgende paa ham.

«Det kommer an paa, om en har arbeidet slig med at renske sin Sjæl for Sten og Ukrudt, som en har gjort det med sin Aker. Ellers ved en, hvordan det gaar.»

Bonden saa ned.

«Du siger noget,» sagde han.

«Ellers blir det bare Elendigheden,» fortsatte Hauge.

«Faar det gro op i Sjælen alt det, som ondt er, saa blir det daarligt, naar Høsten kommer.»

De gik igjen videre. Bonden gik taus.

Om en Stund stansed han.

«Jeg er stygt rædd, der er Ukrudt i nogen hver bortover,» sagde han; han skotted bort paa Hauge.

«Det er det,» svared Hauge.

«Det er nok Uraad at faa bort det,» fortsatte Bonden; han stirred betænkt frem for sig.

Hauge smilte.

«Vilde Du faa det bort da, om Du kunde?» spurgte han.

Bonden drog et uvilkaarligt Suk.

«Skulde en ikke ville det?» sagde han. «Men det er nok Uraad — saa for mig!»

Han gik videre og saa tankefuld ret frem for sig.

Hauge fulgte. Han var saa lys i Ansigtet, der han gik med sit stille Smil.

«Du fik faa Hjælp,» sagde han saa.

Bonden drog tungt paa Smilen.

«Hjælp!» sagde han. «Aa nei, det faar en nok ikke til sligt!»

Hauge gik ved Siden.

«Jeg har en Ven jeg, som er vel ved Magt,» sagde han; «han vidste kanske Raad!»

Bonden stansed igjen og saa paa Hauge.

«Gud,» sagde Hauge; hans blaa Øine lyste.

Da slog Bonden sine Øine ned.

«Aa,» sagde han. «Den Mand er nok langt borte.»

Hauge blev saa varm i Øinene. Han lagde Haanden paa Bondens Arm.

«Nei,» sagde han, og der var slig Magt i hans Stemme. «Nu tror jeg, han er ganske nær!»

Bonden saa op.

«Hvordan kan Du tro det?» spurgte han.

«Jo,» svared Hauge. «Jeg kjender mig saa glad, saa usigelig glad. Og det gjør vel Du ogsaa?»

Det bævred til kringom Munden paa Bonden, der han stod.

«Nei,» sagde han. «Det gjør bare vondt i Sjælen.»

Hans Nielsen Hauge nikked.

«Det skal saa gjøre,» sagde han. «Det er Vorherre, som har begyndt at pløie i din Sjæl. Saa gik det med mig ogsaa. Det var en svare til Strid med at faa Sjælen pløiet op og Sten og Ukrudt rensket bort; men naar saa Gud fik saaet og det begyndte at gro — ja, om Du vidste hvad det var for en Glæde!»

Han stod og holdt hans Haand og saa ham ind i Ansigtet.

Den anden saa ned og fridde sig lindt for Hauges Haandtag.

«Du faar slippe mig nu,» sagde han. «Jeg traatter ikke mer.»

Han gik igjen; hans Ansigt var blekt af Bevægelse.

Hans Nielsen Hauge fulgte taus; de gik videre Side om Side i Solskinnet.

Om lidt stansed Bonden ved en Grind.

«Her skal jeg op,» sagde han.

«Saa?» sagde Hauge. «Det er din Gaard dette?»

«Ja, det er det.» Bonden saa opover mod Husene.

«Det var en vakker Gaard,» sagde Hauge. «Akeren staar godt der.»

«Ja, det er ikke værst,» svared Bonden. Han stod med Haanden paa Grindkroken for at gaa.

Da gik Hans Nielsen Hauge lige bort til ham og rakte ham Haanden.

«Farvel da,» sagde han.

«Farvel,» svared Manden. «Vi turde vel træffes.»

«Ja, Gud give det vi kan træffes, naar Vorherre kalder os herfra,» sagde Hauge. «Saa blev vi nok glade begge to.»

Han vendte sig for at gaa.

Da slapp Bonden Grindkroken og kom bortover mod Hauge.

«Hvordan skal jeg bære mig ad med sligt?» spurgte han.

Da smilte Hauge.

Han lagde Armen kring Akslen paa ham og sagde:

«Kom nu, saa skal vi se til at finde paa en Raad.»

De gik langsomt videre; Bonden spurgte og Hauge svared, og jo længer de gik, desto ivrigere blev Samtalen; Gaard efter Gaard gik de forbi uden at ænse det; lysere og lysere blev den fremmede Bondes Ansigt. Han havde truffet den forunderligste Mand i Verden og havde faaet som et Pust af Glæde, han aldrig før havde kjendt og aldrig før havde vidst om, at den fandtes paa Jorden.

Endelig langt om længe havde de talt ud og gik et Øieblik tause.

Da kvakk Bonden til.

«Nei, nu mener jeg!» udbrød han og saa sig om. Han var kommen over en Mil fra sit Hjem!

Da lo Hans Nielsen Hauge.

«Ja, der kan en se,» sagde han. «Slig gaar det, naar en kommer i Kast med Vorherre!»

De skiltes da, og Hauge maatte endelig love at se indom paa Tilbageturen.

«Jeg faar se, hvor langt Du er kommen med Pløiningen og Stenbrytningen,» sagde han muntert. «Kanske jeg da ogsaa kan have Saakorn med!»

Og de to Smaalensbønder gik hver sin Vei.

Der kommer en Mand med Skræppe paa Rygg gaaende Egebergveien indover til Kristiania. Han stanser ret som det er og ser tvilraadig udover Byen; saa gaar han igjen.

Det er Hans Nielsen Hauge.

Den djærve Bonde, som Dagen i Forveien fuld af Tro og Tillid til Gud og sin retfærdige Sag havde forkyndt Guds Ord for andre, var idag stedt i den yderste Sjælenød. Ved at se Byen med de mange Huse og Taarne var han bleven overvældet af en uforklarlig Angst. Hvad vilde han, den ukjendte, usle Bondegut, derinde mellem alle Landets store og mægtige? Hvad kunde han i det hele taget udrette, og hvordan skulde han opnaa det, han vilde?

Kanske Bogtrykkeren, naar han fik se hans Manuskript, nægtede at trykke det af Frygt for Øvrigheden! Han meldte ham kanske uden videre for Biskopen, og saa blev han arresteret

og fik ingenting udrettet. Det vilde gaa ham akkurat, som Broren havde forudsagt!

Hans Hauge havde mandet sig op mod denne Tanke.

Havde ikke Gud tydelig vist ham, at hans Bog skulde trykkes? Og havde han ikke høitidelig lovet sig selv, at han vilde ofre alt for at efterfølge dette Guds tydelige Fingerpeg? Saa fik det da gaa, som det vilde; han fik lide, hvad Gud paalagde ham.

Trøstet af denne Beslutning var han gaaet videre; men snart kom de fristende Tanker paany i anden Form.

Han syntes han hørte en Røst i sit Indre, som spurgte:

«Hvad har Du med at skrive, at straffe og at lære andre?»

«Guds Ord befaler det,» svared han sig selv.

«Saa lær da i Stilhed — alt andet er til ingen Nytte,» sagde Røsten i hans Indre.

«Til ingen Nytte, til ingen Nytte,» gjentog han indvortes for sig selv.

En stor Modløshed og Træthed faldt over ham. Han gik som i Drømme. Og med ét fôr det gjennem ham som en dødelig Angst: Kan hænde hele vort Liv kun er en Drøm! Kan hænde det er Løgn og Menneskepaafund alt, hvad Guds Ord lærer. Kan hænde har Mennesket ingen udødelig Sjæl, men kun er et Dyr paa Jorden, skal leve som et Dyr og dø som et Dyr og slettes ud for evige Tider! Der er intet Helvede, der er ingen Salighed! Det gjælder at

leve og nyde hernede. Siden er alt forbi, forbi, forbi.

Hans Nielsen Hauge sveded Angstens Sved, der han gik. Trær og Huse stod som i Taage for hans Syn, og uafladelig syntes han bag sig at høre en mørk Røst, som ropte langveis fra:

«Vend om og gaa hjem!»

I sin yderste Nød ropte han høit:

«Vig fra mig Satan! Hjælp mig Herre Gud!» Saa sank han udmattet sammen paa en Sten ved Veien og blev siddende der længe.

Da han atter reiste sig, havde hans Aand vundet Seier. Han kjendte sig rolig i sit Sind — et Slags stille, resigneret Ro, som havde han gjort op med Livet og skulde til at dø.

Sin Bestemmelse tro gik han nu hurtig ind i den fremmede By og spurgte den første den bedste, han traf, efter Bogtrykkeriet.

Ja, det laa i Raadhusgaden, lige ved Siden af Universitetsbibliotheket og Hotel d'Angleterre.

Hauge spurgte sig Gang paa Gang videre frem, og snart stod han med hørlig bankende Hjerte udenfor Jens Ørbeck Bergs Bogtrykkeri i Raadhusgaden.

Han tog forsigtig i Laasen og traadte ind.

«Goddag og Guds Fred,» sagde han, næsten skjælv paa Maalet.

Bogtrykker Berg, som selv var tilstede, stod ved et Bord fremved Vinduet til Raadhusgaden og sysled med nogle Papirer.

Han saa paa Hauge over Brillerne.

«Nei,» svared han. Han havde straks seet,

at det var en Bonde; de kom ofte ind med Viser og andet for at faa dem trykt, men havde aldrig noget at betale med.

Bogtrykkerens kvasse Svar virked paa Hauge som et Slag paa Munden. Han blev staaende ved Døren uden at tale. Saa sig forlegen om, men taug.

Bogtrykker Berg saa atter bort paa den unge Bonde.

«Vi trykker ikke sligt,» sagde han. «Jeg har ellers ikke Tid til at tale med dig videre.»

Han samled sine Papirer sammen, stakk dem i Lommen og gik ud.

Hauge blev staaende alene tilbage mellem Svendene, som drev og satte Manuskript, hver ved sine Satskasser.

Der blev lidet eller intet talt. Svendene saa af og til bort paa ham og smilte.

Da Hauge havde faaet samlet sig lidt, tog han sine Manuskripter frem.

Den Svend, som stod nærmest, saa bort paa dem.

«Det er Viser, Du har?» spurgte han saa.

Hans Hauge rysted paa Hodet.

«Nei, det er det ikke,» svared han.

Svenden kom fra sin Sætterkasse langsomt tøflende hen til Hauge.

«Faa se,» sagde han.

Hauge leverte ham Manuskriptet.

Svenden læste Titelen:

«Betragtning over Verdens Daarlighed, forfattet i 5 Kapitler og sammenskrevet i Korthed

af en lidet forsøgt og mindre skriftlærd Dreng Hans Nielsen Hauge paa Rolfsøen i Tune Sogn.»

Svenden læste det halvhøit.

«Aa, det er en munter Historie eller en Kjærlighedsbog,» sagde han.

Hans Hauge blev rød af Harme.

«Jo, Du kan tro, det er en munter Historie,» svared han.

«Men en Kjærlighedsbog kan det nok hænde, det er paa en Maade.»

Svenden begyndte at blade. Han læste hist og her. Men straks stansed han og rakte Hauge Manuskriptet tilbage.

«Det er jo en gudelig Bog,» sagde han. «Den lønner det sig ikke at trykke. Ingen kjøber sligt.»

Det brændte til i Hauges blaa Øine.

«Jeg tænkte, jeg var mellem kristent Folk,» sagde han, og hans Stemme fik denne eiendommelige Klang, som alle maatte lægge Mærke til og synes om.

Bogtrykkersvenden smilte.

«Aa, Du er nu paa et Bogtrykkeri nu,» svared han.

«Ja,» svared Hauge, «og det var vel her, en skulde faa Hjælp til at udbrede Guds Ord!»

Han havde stukket sit Manuskript i Lommen.

Bogtrykkersvenden svared ikke straks; han saa bort paa de andre, som smilte.

«En maa leve ogsaa,» svared han. «En kan ikke trykke sligt, som ingen kjøber.»

Hauge var bleven varm i det.

«Ja, Du har Ret,» svared han. «En maa leve. Og da blir det stort Ansvar ved at trykke sligt, som narrer Folk til at spilde baade Legeme og Sjæl og glemme, at der findes noget, som heder et evigt Liv — eller en evig Død. Det er baade Synd og Skam, at sligt noget skal trykkes og sælges.»

Der blev ikke svaret. Sætterne stod ved sine Kasser og arbeided.

Men om lidt sagde den Svend, som før havde talt med Hauge:

«Du er nok ikke rædd af dig, Du?»

Han saa ikke bort paa ham.

Hauge stod nu trygg. Det var, som om al Angst og Tvil var strøgen væk.

«Nei,» svared han. «Den, som gjør Ret, har ikke noget at være rædd for. Ellers, saa har jeg nok den, som vilde hjælpe mig, om det kneb.»

Svenden saa paa ham.

«Saa? Hvem da?» spurgte han. Han kom i Tanke paa, at Hauge kanske var en Leilændingsbonde under nogen af Storfolkene i Kristiania.

«Vorherre,» svared Hans Nielsen Hauge uden at blunke og uden at tage Øinene fra Svenden.

Denne fik et besynderligt Udtryk i sit Ansigt ved Hauges Ord.

Han prøved at smile.

«Det var ikke værst Ven det,» sagde han.

«Nei,» svared Hauge. «Den Mand kunde være god at have til Ven for nogen hver.»

De skotted paa hverandre bortover Kasserne. Ingen svared.

Saa sagde endelig han, som stod nærmest:

«Ja, Du faar komme igjen imorgen da og tale med Bogtrykkeren selv; han blir ikke at træffe idag.»

«Ja, saa er det med Vorherre ogsaa,» svared Hauge. «Det kan komme den Dag, han ikke er at træffe. Det er likest at passe paa.»

Dermed gik han.

«Det var en underlig en,» sagde Bogtrykkersvenden til de andre.

De smilte.

— — —

Næste Dags Morgen, før Bogtrykker Jens Ørbeck Berg endnu var kommen paa Kontoret, kom Hans Nielsen Hauge igjen.

«Nei,» svared et Par af Svendene paa hans Spørgsmaal. «Du faar komme igjen ikveld — Mesteren er ikke at træffe idag.»

Hauge gik.

Ved Kveldstid kom han tredie Gang.

Da var der bare en eneste Svend paa Sætteriet, den samme, som han havde samtalt med Dagen i Forveien.

«Det var ikke godt, om Vorherre var saa slem at træffe som Bogtrykkermesteren her,» sagde Hauge, da han havde faaet Besked.

Svenden lo.

«Men han slipper nu ikke mig alligevel,» fortsatte Hauge; han tog sit Manuskript frem og begyndte at blade i det.

Svenden stod og saa paa.

Hauge satte sig paa en Træstol, som stod der.

«Bogen skal blive trykt den, om jeg saa skal sætte den selv,» sagde han og smilte.

«Da fik Du gaa i Lære,» sagde Svenden. «Det blev mange Aar.»

«Fik ikke hjælpe,» svared Hauge. Han bladed igjen og læste.

«Du er nok en betroet Mand her, kan jeg skjønne,» sagde han og saa godt paa Bogtrykkersvenden. «Kanske Du kunde give mig et Raad om et og andet?»

Svenden svared ikke.

Da reiste Hauge sig, gik bort til Bordet og rakte Svenden Manuskriptet.

«Læs der,» sagde han. «Tror Du, det kan være noget farligt at trykke sligt?»

Bogtrykkersvenden læste. Det var netop et af de Steder, som indeholdt Angreb paa Præsterne og som Broren havde raadet ham til at stryge.

Bogtrykkersvenden læste længe. Endelig saa han op.

«Du er strid Kar, Du,» sagde han.

«En skal være strid paa det, som er sandt og ret,» svared Hauge.

Bogtrykkersvenden saa paa ham, og det var ikke frit for, at der var nogen Beundring i Blikket.

«Ja,» sagde han. «Er det sandt, saa skulde det sandelig ogsaa siges.»

«Sandt er det,» svared Hauge, varm i Røsten, «og siges skal det, om jeg saa skal sættes paa Tugthuset for det.»

Bogtrykkersvenden smilte.

«Du er strid Kar,» gjentog han. «Ellers saa tror jeg nu ikke, at der er Fare for sligt; Du har jo ingen Navn nævnt og ingen særskilt beskyldt; skulde nogen forlange dig straffet, saa maatte han jo erkjende sig skyldig i det, som Du har skyldt Præsterne for, men det tror jeg ikke, nogen vil gjøre.»

Han rakte ham Manuskriptet tilbage.

Hauge blev rent glad ved Svendens Ord.

«Det kan Du sandelig have Ret i,» udbrød han. «Du tror, jeg kan faa det trykt alligevel da kanske?»

Svenden saa bort.

«Du faar komme igjen imorgen, saa træffer Du Mesteren selv,» svared han undvigende. «Det er dyrt at trykke Bøger,» føied han til.

«Ja, det er vel saa det,» svared Hauge og gik.

Dagen efter stod han atter i Bogtrykker Bergs Officin. Berg var selv tilstede og hilste noksaa venlig paa Hauge, da han kom.

Hauge gjentog nu sit Spørgsmaal, om han kunde faa Bogen trykt.

Bogtrykkeren saa bort paa den Svend, som havde talt med Hauge Dagen i Forveien.

«Faar jeg se Manuskriptet,» sagde han og rakte Haanden frem.

Hauge gav ham det.

Berg sad længe og bladed, lod, som om han læste, og bladed igjen.

Der var ganske stille i Sætteriet. Man hørte bare den lave Knitren af Bogstavernes Stød mod

Vinkelhakerne. Hauge kjendte sit Hjerte banke. Nu skulde hans Skjæbne afgjøres.

Endelig lagde Bogtrykkeren Manuskriptet fra sig paa Bordet, gik bort til den nævnte Svend og samtalte sagte med ham i et Par Minutter.

Hauge kjendte Haabet stige.

Nu vendte Bogtrykkeren sig og kom langsomt bort til Hauge.

«Jo,» sagde han. «Det kan nok gaa an at faa det trykt; men — det kommer til at koste adskilligt.»

Der fôr et Stød af Glæde gjennem Hauge; men samtidig kom der en hemmelig Angst: Kanske det vilde koste langt mere, end han eied eller magted at skaffe.

«Hvor meget?» spurgte han lavt.

Bogtrykkeren saa igjen bort paa Svenden.

«Aa, en tredive Rigsdaler mindst,» svared han.

Hauge aanded op, lettet. Men Forretningsmand, som han var, og erfaren i alt det Snyderi, Bønder var udsat for i Byerne, lod han sig ikke mærke med noget.

«Det var svært dyrt,» sagde han.

Jens Ørbeck Berg satte et alvorligt Ansigt op.

«Ja, det er dyrt at trykke Bøger,» svared han og gik tilbage til sin Pult, hvor Manuskriptet laa. Han flytted paa det.

Hauge stod lidt.

«Det skulde ikke kunne lade sig gjøre for tyve Rigsdaler?» spurgte han.

Bogtrykkeren rysted paa Hodet.

«Nei,» svared han; han veksled igjen Blik

med Svenden. «Men, siden Du kanske har ondt om Penge, faar det gaa for fem og tyve.»

Hauge, som var bange, at det hele kanske kunde gaa istaa, hvis han pruted længer, slog til.

«Ja, ja,» sagde han. «Det er vel ingen Raad med det da. Jeg faar betale fem og tyve Rigsdaler.»

Bogtrykkeren nikked.

«Har Du Pengene med dig?» spurgte han.

«Nei,» svared Hauge.

«Skal Du have dem forlods?»

«Ja,» svared Berg. «I alle Fald Halvparten; det er fast Skik med Folk, vi ikke kjender.»

«Ja, ja.» Hauge tog sin Tegnebog op og betalte 13 Rigsdaler. «Du faar skrive Kvittering,» sagde han.

Jens Ørbeck Berg skrev, tog mod Pengene og gav Hauge Kvitteringen.

Da smilte Hans Nielsen Hauge.

«Nu tror jeg dig bedre end Du mig,» sagde han. «Du faar alt, jeg har skrevet, og alle de Penge, jeg har paa mig; jeg faar bare dit Ord. Men det er ikke farligt; Gud kjender os begge; det blir nu med ham, vi begge skal gjøre op tilslut alligevel.»

Bogtrykker Berg svared ikke paa dette.

«Bogen skal komme i Arbeide straks den,» sagde han.

Han laaste Penge og Manuskript ned i sin Pult.

Dermed gik Hauge, fornøiet med vel udrettet Erinde.

*

Der vandrer atter en Mand paa Veien mellem Kristiania og Tune Sogn. Han har Skræppe paa Rygg; men det er ikke mere, end netop at Maden kan holde ud, til han kommer hjem, og det dyrebare Manuskript ligger derinde i den store, fremmede By. Alle hans Penge ligesaa. Og Hans Nielsen Hauge kjender paany den samme Uro og Utrygghed i sin Sjæl, som da han først saa Byens Huse og Taarne.

Paa de samme Steder, hvor han paa Hidveien havde kjæmpet sin haarde Kamp med Vantro og Dødsfrygt, kom atter Anfægtelserne over ham.

Hvem var han, Hans Nielsen Hauge? Et usselt Kryb i en uendelig stor Verden, et Kryb, som leved idag og skulde forgaa imorgen!

Hvad Sikkerhed havde han for sin evige Salighed?

Hvoraf vidste han, at Guds Ord ikke var opfundet af Mennesker? Kanske af Folk, som vilde, at alle andre skulde ofre og forsage og lide her i Verden, forat de selv kunde have det godt og nyde alle denne Verdens Glæder i fuldt Maal og uforstyrret?

Det fôr koldt gjennem ham, der han gik. Kanske var han en gal Mand, som fôr paa vildsomme Veie og narred andre til at gjøre det samme!

Han bad høit til Gud i sin Nød; han ropte: Vig fra mig Satan! Men Fristelserne vilde ikke vige. I sin Fortvilelse og Sorg bøied han af paa Veien og ind i Skogen. Kanske var der Fred at

finde i den store Natur. Kanske kunde ogsaa Døden forbarme sig over ham.

Det var en stille, varm Dag. Skogen dufted af Kvae, Insekter dansed og summed. Han fulgte en liden Skogsti ind i Dunkelheden.

Nu blev Storskogen tættere, store Furuer kasted svale Skygger, Smaafugl flygted og fløi dybere ind; et kjøligt Bækkesilder hørtes.

Hans Nielsen Hauge tørked Sveden, gik bort til den lille Bæk, lagde Skræppen af sig, bøied sig ned og drakk. Og han kjendte med ét slig lykkelig Træthed. Det sused ligesom over ham med mild Vingesusen; den grønne Skog stod som et Slør trindt omkring; det graaned paa Stene; det kjendtes saa svalt.

Han sad lidt ved Bækken og stirred frem for sig; han vidste ikke om Død eller om Liv; han kjendte bare slig stor ligesæl Træthed.

Saa drog han Skræppen til sig, lagde sig bagover og sovned med Skræppen til Hovedpude.

Og som han sov drømte han om Skyer, hvide, guldbræmmede Skyer, og han svæved paa en sagte Vind bort, op og bort.

Saa vidste han intet mere. Bare en dyb, ubestemt Fornemmelse af Hvile og Glæde.

Solen stod lavt i Aasen, da Hauge atter vaagned. Han reiste sig braat og saa sig om, endnu ør af Søvn. Saa erindred han alt.

Men alle de tunge Tanker var som strøgne væk, og han kjendte sig saa lykkeligt i Forbund med alt godt i Verden. Og Skogen omkring, og den blaa Himmel, Bækken, som risled forbi, og

al den friske Fuglesang, som nu begyndte, da Solstegen var forbi og Kveldsvalheden tog til at falde — alt kjendte han som en Guds store Naade, en Aabenbarelse af en evig Kraft.

Og han sang høit for sig selv, der han gik videre med Skræppen paa Rygg og Stav i Haand. Og han loved sig selv, at han aldrig mere skulde gruble med sin Fornuft over de aandelige Ting og Evigheden. Vi kunde ikke begribe det mindste Frø paa Jorden, hvordan skulde vi saa kunne forstaa Guds Væsen og Skabelsens Hemmeligheder? Vi havde kun i Ydmyghed at tage imod og nyde godt af det hele!

*

Efter sin Hjemkomst fra Kristiania begyndte Hauge straks at skrive paa en ny Bog, om Guds Visdom. Dreven af en uimodstaaelig indre Trang og fyldt af en brændende Sandhedsglød, som gav ham en næsten overmenneskelig Udholdenhed og Aandskraft, fuldførte han dette Arbeide i Løbet af et Par Maaneder, idet han samtidig ogsaa begyndte at holde Opbyggelser, først i sit eget Hjem, hvor hans Slægt og nærmeste Venner snart flokkede sig om ham, senere ogsaa omkring paa Gaardene i sin Hjembygd, hvor Rygtet om hans Optræden snart vakte stor Opmærksomhed.

Det er selvsagt, at en Optræden som Hans Nielsen Hauges maatte skabe ham mange Fiender. Han blev da ogsaa i Begyndelsen af sin offentlige Virksomhed mødt med saa megen

Haan, at han mere end én Gang mistrøstede og holdt paa at tabe Troen paa, at han havde noget at udrette for Guds Riges Fremme paa Jorden. Ja, hans Mismod gik endog saa vidt, at han mangengang ikke havde andet Ønske end at faa dø og saaledes befries fra en Opgave, som han troede, at han ikke var istand til at løse. Ofte sagde han da til sin elskede Søster Anne, som allerede da bar paa den Sygdom, der skulde lægge hende i en tidlig Grav:

«Kjære Anne! Du og jeg vi er snart færdige til at fare herfra; ak, hvor lykkelig er jeg ikke, at jeg faar følge dig i Døden og komme bort fra det alt sammen!»

Da smilte hans bleke Søster og svared:

«Nei, Hans! Dig trænger Gud til at udbrede sit Rige her paa Jorden. Du slipper ikke saa let som jeg.»

Saa brugte Hauge da gjerne at tage sin Søsters Haand mellem begge sine og sige:

«Ja, om saa er, da er det, fordi Du er saa meget bedre end mig!» Og han gik gjerne trøstet bort.

Foruden den Spot og Haan, som blev Hauge tildel fra hans Sambygdinger, maatte han ogsaa døie Forfølgelse af Tune Sogns nye Sognepræst, Stevelin Urdahl. Denne Mand, som havde overtaget Embedet efter den afsatte Pastor Seeberg, hørte som denne til den herrnhutiske Retning, men var en ubegavet, indbildsk og hidsig Mand. Allerede fra første Stund havde han faaet imod Hauge, hvis Krav paa alvorlig Omvendelse og et

rent Levnet som Betingelse for Frelsen han ikke kunde godkjende. Hans Harme gav sig snart de krasseste Udslag; traf han ham i et Selskab paa en eller anden af Sognets Gaarde, forlangte han ham straks fjernet; ja, hans Had gik endog saa vidt, at han, engang Hauge i Enrum talte sammen med ham paa hans Kontor, pludselig fôr op aldeles rasende, slog ham med knyttet Næve i Ansigtet og trued ham med Livsstraf for hans Optræden som Guds Ords selvbestaltede Forkynder.

Hans Hauge tog Præstens brutale Optræden med kristelig Ro og Taalmodighed. Han bad ham for Guds og vor Frelsers Skyld ikke at forivre sig saaledes, sagde, at han intet heller ønskede end at blive oplyst gjennem Guds Ord om sine Vildfarelser, og bad tilslut Præsten om at overvære en af hans Opbyggelser.

*

Det var i September Maaned 1796. Paa Gaarden Graalum i Tune var en Mængde Mennesker samlet. Seebergianere med deres lyse, lykkelige Ansigter, Haugianere, faste og alvorlige, i deres sorte Helgeklæder, løst Folk fra Bygden og Bygderne rundt omkring, nysgjerrige og forventningsfulde.

De stod ude paa Gaarden; de sad i Gangen og fyldte den store Stue, hvor Bonden selv, Iver Graalum, og hans Hustru gik fra og til, bar Stole og satte Krakker tilrette, forat Folk skulde faa bedre Plads.

Alt var Taushed og Forventning; thi idag skulde Hans Nielsen Hauge holde Opbyggelse.

Han selv var forlængst kommen og opholdt sig i Koven indenfor Storstuen, hvor man af og til fik et Glimt af hans milde Ansigt, naar Iver Graalum gik derind og atter kom ud.

Det var langt over den fastsatte Tid; Folk sad ventende; de saa sig om mod Døren og ud gjennem Vinduerne; der var tydeligvis nogen, som maatte komme, inden Opbyggelsen kunde begynde.

Endelig ved 4-Tiden hørtes Larm af Kjørende; der blev stor Stilhed. Alle saa mod Grinden, og Bonden Iver Graalum gik ud for at modtage dem, som kom.

En Vogn forspændt med to Heste svinged ind paa Gaarden og stansed. Tre kjoleklædte Herrer steg ud.

Det var Stedets Sognepræst, Stevelin Urdahl, fulgt af den residerende Kapellan Hans Mossing Schjødt og Fogden Radich.

Iver Graalum havde anmodet Sognepræsten om at være tilstede ved Opbyggelsen, og Urdahl havde taget Fogden med sig for i Tilfælde at have ogsaa den verdslige Myndighed tilstede.

Alle reiste sig og hilste, da de tre Herrer traadte ind.

De tog Plads paa de Stole, som var forbeholdt dem, og satte sig. Alt under den dybeste Stilhed.

Saa kom Hans Nielsen Hauge ind.

Han var blek i sit Ansigt den Dag; de blaagraa Øine havde store Pupiller; men der var et

Drag af trygg Fasthed omkring hans Mund, og hans Haand holdt fast om Bibelen, da han gik frem til sin Plads.

Saa begyndte Talen.

Det var en Tale om Synd og om Naade, om Alvor i Kristenlivet og Frimodighed i Bekjendelsen saa endefrem og gribende, saa lige ud fra Dybet af et ærligt Sind, at hver og en følte sig greben. Kun de tre Herrer Embedsmænd i sine Kjoler sad der uberørte, Urdahl med Blikket spørgende fæstet snart paa den ene, snart paa den anden af de to.

Hauge talte i henved en Time; han blev, efterhvert som han talte sig varm, mere og mere overbevisende; Ordene tog hinanden som i umiddelbar Inspiration; hvert af hans Billeder gik til Hjerte, hver af hans Tanker faldt som levende Frø.

Endelig afsluttede han med en varm og inderlig Bøn for Guds Kirke paa Jorden.

Da Hauge havde sluttet og Salmeverset var sunget, herskede der betagen Stilhed i den store Stue; mange græd; alle, selv de mest verdsligsindede af Tilhørerne, var alvorlige.

Da reiste Præsten Urdahl sig.

Han saa sig om i Forsamlingen med en myndig Mine, kremtede embedsmæssigt og sagde:

«Jeg har paahørt den Opbyggelse, som Hans Nielsen Hauge har holdt, efterdi jeg er bleven opfordret dertil og i Overensstemmelse med mit hellige Embedes Pligt. I Kraft af det samme hellige Embede, som forpligter mig til at se Guds

Ord purt og rent forkyndt efter Skrifterne og at hindre ukaldede fra at forvirre Menigheden — forbyder jeg herved Hans Nielsen Hauge videre at holde deslige Opbyggelser inden mit Sogn og Menighed, og maa han, om saadant gjentages, vente Lovens Straf derfor.»

Præsten kremted igjen, saa sig myndig om og satte sig.

Der var blevet dødsstille i Stuen. Bønderne saa sig forundrede omkring; flere af Hauges Tilhængere slog Øinene ned.

Da reiste Hans Nielsen Hauge sig igjen, mild og stilfærdig. Han saa paa Præsten og sagde:

«Jeg hører, at Præsten efter sit hellige Embeds Ret forbyder mig at holde Opbyggelser; det tror jeg ikke nogen med Gud og Rette kan gjøre, saalænge jeg holder mig til Guds Ord og kun formaner mine Medmennesker at leve derefter. Saa vil jeg da spørge Præsten, om han i min Tale har fundet noget, som strider imod den rette Lære?»

Hans Hauges store, blaagraa Øine stod frimodig paa Hans Velærværdighed.

Stevelin Urdahl svared ikke paa det fremsatte Spørgsmaal; han saa ikke engang did, hvor Hauge stod, men vendte sig blot til Fogden Radich, som sad paa hans høire Side:

«Jeg beder Hr. Fogden om godhedsfuldt at oplyse dem, som her er tilstede, om hvad Loven i denne Kasus byder,» sagde han, kold i Stemmen og uden at reise sig.

Fogden Radich tog nu Ordet.

«Det forholder sig, som Hans Velærværdighed har forklaret,» sagde han. «Forordningen af 13de Januar 1741 forbyder desligeste gudelige Forsamlinger, og skal de, som saadant bedriver, udvises af Sognet, om nødigt ved Lensmandens Hjælp.»

Fogden satte sig og lagde Armene overkors.

Da reiste Hans Nielsen Hauge sig atter.

«Jeg har denne Forordning af 1741 paa mig,» sagde han ganske rolig og drog et Papir frem af sin Frakkelomme. «Lad nogen læse den op, saa kan de, som her er tilstede, selv faa afgjøre, hvad Loven kræver og tilsiger!» Han saa sig om mellem Bønderne.

«Du Iver Graalum,» sagde han og rakte Papiret henimod denne.

Da reiste Pastor Stevelin Urdahl sig hurtig og strakte Haanden ud.

«Nei, Hans Hauge,» sagde han. «Saadan Læsning blir ikke tilladt!»

«Ikke tilladt?»

Hans Hauge saa forbauset paa Præsten. Flere Bønder havde reist sig, deriblandt Iver Graalum, Eieren af Gaarden.

«Ikke tilladt!» gjentog Stevelin Urdahl med løftet Stemme. «Det tilkommer ikke Forsamlingen her, men os, Landets geistlige og verdslige Øvrighed, at udlægge Love og Forordninger. Ikke sandt, Hr. Foged?»

Foged Radich nikked.

«Forordningen blir ikke at oplæse,» sagde han afgjørende.

Hans Nielsen Hauge svared ikke. Rolig

stakk han Papiret tilbage i sin Frakkelomme og satte sig.

«Al Øvrighed er af Gud,» sagde han derpaa dæmpet, «og for Gud maa de staa til Rette.»

Men mellem Bønderne steg en stærk Mumlen. Flere talte høirøstet sammen, og med ét steg Iver Graalum frem ret for Præsten.

«Hvad har Præsten at skylde Hans Hauge for?» spurgte han harm. «Og hvad ondt har han gjort med det, han taler og læser? Det ved alle, at mange, som før drev med Drik, Utugt og andet, som fordømmeligt var, de har forbedret sig og omvendt sig, naar han har faaet tale til dem. Hvorfor skal saa sligt forbydes? Er det Meningen, at Øvrigheden vil forstyrre det gode og hindre os fra at tale og læse Guds Ord sammen? Men andre verdslige Forsamlinger, hvor der drives Dans og Drik og Spil — dem taaler Øvrigheden! Hvis saa er, da vil jeg sige Præsten, at sligt vil vi kristelige Bønder ikke finde os i!»

Der steg en stor Murren.

«Vi vil gaa til Kongen og faa slig Lov bort, som er bent mod Guds Bud og Bibelens Ord!»

«Ja, det vil vi!» — Det var mange Stemmer. Og Mændene havde reist sig, dem imellem mange af Bygdens mægtigste og mest anseede Mænd.

Præst og Foged saa paa hinanden. Dette havde de ikke ventet.

Hans Nielsen Hauge sad stille og saa ned.

Da sagde Stevelin Urdahl:

«Hr. Foged! Her have vi intet videre at gjøre. Sagen skal meldes for Overøvrigheden; man faar

da se, hvem har Retten paa sin Side. Kom, lader os reise!»

De tre Embedsmænd forlod hurtig Forsamlingen, fulgt af Bonden Iver Graalum, som taus lod deres Heste spænde for.

«Farvel, Iver Graalum!» sagde Præsten Urdahl, rød i Ansigtet, idet han tog Tømmerne. «Du kommer til at angre det, Du idag har sagt og gjort.»

«Nei, Præst,» svared Iver Graalum. «Det kommer jeg aldrig til at angre; men det turde hænde, Præsten kunde faa Anger, at han har villet hindre os fra at høre Guds Ord.»

Præsten svared ikke. Vognen jog med et Rykk ud gjennem Grinden, og de tre Embedsmænd rulled bort og forsvandt i en Støvsky.

Men da Iver Graalum atter kom ind i Stuen, sagde Hans Nielsen Hauge høit, saa alle hørte det:

«Dette er Begyndelsen; men mangt vil hænde, og meget maa Guds Børn lide, om Ordet skal blive forkyndt over hele Norges Land.»

«Gud er stærk,» svared Iver Graalum; hans ærlige Øine tog varm Farve.

«Maatte vi, hans Børn, kun blive delagtige i hans Styrke,» sagde Hans Nielsen Hauge. «Da skal intet, selv ikke en ukristelig Øvrighed, kunne tilintetgjøre os.»

Nogle Dage efter at dette var hændt, kom der Bud fra Præsten Stevelin Urdahl til Hans Nielsen Hauge. Præsten bad ham komme hjem til ham,

forat de kunde tale videre sammen og om muligt komme til en Enighed.

Hans Nielsen Hauge kom.

Præsten Urdahl viste sig da meget venlig imod ham. Han maatte endelig spise Middag hos Præsten, og senere, da de sad alene i hans Kontor, lod han ham forstaa, at han ansaa ham for en meget hæderlig Mand, og at han ikke længer vilde være hans Modstander, men at det var hans Embedspligt at indberette til Biskopen om hans Opbyggelser; han bad ham derfor om at faa en Afskrift af den Opbyggelse, han havde holdt paa Graalum, og Hans Nielsen Hauge loved at skaffe ham dette.

De skiltes da som Venner, og en otte Dages Tid senere modtog Præsten den lovede Afskrift, som han sendte ind til Stiftet sammen med en Indberetning om Sagen. I denne sin Indberetning betegnede han Hauges Virksomhed som et Uvæsen, der kunde have de farligste Følger, og som det derfor gjaldt at kvæle i Fødselen. Men Biskopen gav ikke Sognepræsten det Medhold, som denne havde gjort Regning paa.

I sin Svarskrivelse til Urdahl udtalte Biskopen, at han ikke var enig i, at der skulde reises nogen Forfølgelse mod Haugianerne; de var, saavidt han kunde forstaa, en fredelig Sekt, og man gjorde bedst i at foragte disse Ophævelser, som en Fanatiker havde opvakt; skulde man forfølge disse Sværmere, da gjorde man bare Ondet værre; Tingen vilde om kort Tid falde bort af sig selv.

Efter denne Skrivelse fra Biskopen lod Stevelin Urdahl Hans Nielsen Hauge i Ro; han holdt uantastet sine Opbyggelser; flere og flere af hans Sambygdinger sluttede sig til ham, og da han om Høsten 1796 begav sig til Kristiania for at faa sin nye Bog «Om Guds Visdom» trykt og paaskynde Udgivelsen af den første om «Verdens Daarlighed», var Tune Sogn saa fyldt af kristeligt Liv, at det, som han selv udtrykker sig, stod som en Herrens Have.

Opholdet i Kristiania blev denne Gang længer, end Hauge havde tænkt. Der blev gjort mange Vanskeligheder med Udgivelsen; men Hauge, som var en praktisk Mand, lod ikke Tiden gaa fra sig. I de tre Maaneder, han var i Kristiania, lærte han sig at trykke og indbinde Bøger, hvad der siden kom ham til megen Nytte. Det var henimod Jul, da han med sine nytrykte Bøger vendte hjem til Tune. Hele Julen igjennem var han nu beskjæftiget dels med at holde Opbyggelser, dels med at indbinde sine Bøger, og da Julen vel var over, udvidede han sit Virkefelt til de nærliggende Nabosogne Raade, Rygge og Glemminge.

Præsten i Raade, Kristen Hesselberg, som tilhørte den herrnhutiske Retning, støtted Hauge i hans Virksomhed; men i Rygge mødte han stærk Modstand hos den derværende Præst Wilhelm Schnitler, som endog gik saa vidt i sin Iver for at modarbeide Hauge, at han engang i andres Paasyn fôr løs paa hans Bror Mikkel og slog ham.

8de KAPITEL.

Hans Nielsen Hauges offentlige Virksomhed var begyndt. Fra Hjembygden udstrakte han sin Virksomhed over alle Nabobygderne og videre til Fredrikstad, hvor han holdt Opbyggelse hos Nils Bærsø og Nils Stillaugsen, som begge var paavirkede af den Seebergske Retning. Derfra drog han videre til Moss, Kristiania og Drammen, holdt Opbyggelser i Aker, Asker og Lier og søgte overalt Tilknytning til de Mennesker, som tidligere, særlig gjennem Brødremenigheden, var vakte til aandeligt Liv. Han vendte om Sommeren tilbage til sit Hjem, hvor han paa vanlig Vis deltog i Aannearbeidet hjemme paa Hauge Gaard, drog saa atter ud til Holmestrand, vandred gjennem Grevskaberne til Tønsberg, idet han stadig forkyndte Guds Ord og stadig knyttede flere og flere til sig. Paa Høsten vendte han atter tilbage til Drammen, hvor han havde Til hold hos Kjøbmand Mads Møller paa Bragernes. Derfra reiste han til Kongsberg, besøgte Eker og vendte saa senhøstes tilbage til Tune.

Vakte ved Hauges Prædiken og opmuntrede af hans Eksempel begyndte nu den ene efter den anden af hans Tilhængere i Smaalenene at vandre ud og virke som han, deriblandt først og fremst hans to Brødre Ole og Mikkel, hans Søskendbarn Paul Gundersen, Brødrene Iver og Torkel Gabestad fra Trøgstad, en Slægtning af Hauge ved Navn Gunro Viuldsen Ramstad, Hauges Søskendbarn Elling Høidal og flere.

Hauges Virksomhed dette første Aar blev foretaget med stor Varsomhed. Det var, som om han endnu ikke rigtig følte sig viss i sin Sag, som om han trængte at søge Styrke hos andre Kristne i de forskjellige Bygder, trængte til at føle Bistand af andre. Det var, som om han mere kjendte sig som Lærlingen end som Læreren, som om han endnu vented paa et ydre Kald fra Gud for helt og fuldt at ofre sig for den Sag, hvortil hans Hu stod.

Hvad der især gjorde Hauge saa varsom, var hans bestandige Spørgsmaal til sig selv: Har Du som en Lægmand ogsaa virkelig Betingelserne for at forkynde Guds Ord purt og rent? Er ikke det at uddele Livsens Brød til Menneskene en Gjerning, som kræver en overordentlig Begavelse og medfører et uhyre Ansvar?

Dette Spørgsmaal reiste sig bestandig i ham og det saa meget stærkere, fordi han jo fra alle Kanter fik høre og da særlig fra Præsterne, hvilket formasteligt Menneske han maatte være, som uden Lærdom og uden aandelig Veiledning af Kirkens Mænd gav sig til ikke alene at forkynde Ordet, men ogsaa at gaa tilrette med hele den kristelige Øvrighed, som virked i sit lovlige Kald.

Da hændte der mod Slutningen af Aaret 1797 noget, som fik afgjørende Indflydelse paa Hauges Sind og som med ét Slag gav ham den Vigsel, han havde ventet paa. Mellem nogle gamle Postiller fandt han tilfældigvis en Dag et Eksemplar af «Taulers Omvendelseshistorie» i dansk

Oversættelse, en Beretning om den bekjendte Dominikanermunk Johan Taulers Omvendelse gjennem den valdensiske Lægmand Nicolaus af Basel.

Der læste Hauge paa hvert Blad en levende Erkjendelse af, at den lærde Munk og Doktor med al sin Kundskab ikke formaaede at opnaa den Guds Fred og det Forbund med Gud, som en ydmyg og ulærd Lægmand gjennem sit Kristenlivs Erfaring og sin glødende Kjærlighed til Sandheden efterhaanden lykkedes at vække hos ham. Her var det med andre Ord Lægmanden, som blev Læreren, og den lærde Theolog, som blev Lærlingen; her saa man i Sandhed «Gudskraft fuldkommet i Skrøbelighed».

Dette var netop, hvad Hauge trængte; denne Bog med sin mærkelige Omvendelseshistorie slog ned i hans Sind som et Lyn og tændte hans Inspiration. Nu tviled han ikke længer; nu vented han ikke længer; han ansaa Bogen som et Svar til hans dybeste Samvittighed, et Rop til ham: Gak ud til dit Land og dit Folk og forkynd mine Bud.

Loddet var kastet; alle Evner og Kræfter blev nu samlet om den store Opgave. Hauge stod der midt i sin Ungdoms Kraft beredt paa at ofre alt for Guds Riges Fremme.

Og et nyt Aandens Veir begyndte fra den Dag af at blæse over Norge.

•

Det var tredie Juledag 1797.

Paa Hovedveien gjennem Glemminge Sogn nær Fredrikstad var der stor Færdsel.

Alt i et drog Slæder med Tingel eller Dombjælder Gaardene forbi; Mænd og Kvinder gik, helgeklædte med Salmebog i Haand; alle med Kurs mod en af Bygdens største Gaarde, hvor det sortned af Folk.

Thi idag skulde den bekjendte Hans Nielsen Hauge, hvis Far var Søskendbarn af Manden paa Gaarden, holde Opbyggelse der.

Det er allerede bleven mod Kveldsiden. Solen staar længst under Horisonten; et svagt rødligt Skjær fornemmes i Vest; Juledagenes eventyrlige Mørke holder paa at synke over Skogene.

Det er mildt Veir; der har været tungt Snefald første og anden Dag Jul; Præsten Feiermann fra Fredrikstad, hvorunder Glemminge var Anneks, havde holdt Gudstjeneste i Glemminge Kirke Dagen i Forveien; men lidet Folk var mødt op, thi Veir og Føre havde hindret mange. Nu idag, da Sneplogen havde gaaet anden Gang, var der godt fremkommeligt, og sjelden havde Glemminge Allemandsvei været saa befærdet som netop nu.

— — — Der kom to Slæder langsomt kjørende gjennem Grinden til den Gaard, hvor Opbyggelsen skulde holdes. Det var Folk fra Tune.

I den første Slæde sad Hans og Mikkel Hauge, i den anden kjørte Ole Nielsen Hauge med sine to Søstre Anne og Karen. Anne var blek under

det sorte Helgetørklæde; Karen saa sig nysgjerrig omkring. Thi ved Grinden og opover til Tunet sortned det paa Folk.

Hans Nielsen Hauge nikked til Kjendtfolk, der han kjørte frem; han sad saa trygg og havde saa godt et Smil.

Af og til sagde han nogle Ord til Broren, som holdt Tømmerne; saa sad han igjen taus.

De vikte frem for Svalen og stansed. Bonden paa Gaarden stod paa Svalstenen og tog imod. Det lyste varmt gjennem Dør og Vinduer; der var tæt med Folk omkring.

Hans Nielsen Hauge steg ud og gik ind. Broren stelte med Hesten.

Kommen ind i Svalen hilste han paa dem, som stod der.

«Guds Fred herinde,» sagde han med sin varme Stemme.

Saa gik han ind i Stuen.

Han tog de nærmeste i Haand.

«Saa det er Folk fra Byen ogsaa,» sagde han smilende; han saa sine to Venner fra Fredrikstad Niels Bærsø og Niels Stillaugsen sidde tæt ved Døren.

De hilste begge.

«Ja, vi syntes, vi maatte,» sagde Niels Bærsø.

«Saa skal det være,» svared Hans Nielsen Hauge; han gik videre frem mellem Mængden.

Bonden paa Gaarden tog ham tilside.

«Du vil kanske have lidt Mad først; Du har faret lang Vei,» sagde han dæmpet og saa mod Koven.

«Nei, ellers Tak,» svared Hauge smilende. «Det er aandelig Mad, vi trænger ikveld, og den har jeg med!» Han tog sin Slægtning rundt om Skulderen.

Denne nikked.

«Som Du vil,» sagde han.

Hauge fik Yderklæderne af; de blev lagt paa en Krak ved Kovedøren; saa fandt han sin Bibel og Salmebog frem og gik til sit Sæde midt i Stuen.

Lidt senere steg Julesalmen fra hundred Struber stærkt og andagtsfuld i den stille Stue.

Hauge begyndte nu straks at tale; det var om Guds Naades Kraft til at rense vort Liv for Synd.

Han talte med stor Styrke og Inderlighed; de milde Øine lyste; Røsten, som ellers var saa sagtmodig og mild, fik en bevæget Klang og en Magt, som henrev.

De hundred alvorlige Ansigter, hvorpaa Ildslyset spilled, var vendt mod ham, der han stod; de stærke Øine hang ved hans Læber; de tunge Træk var som ildnede af en ukjendt Magt; somme sad med Hodet i sine Hænder, andre græd stille; Kvinderne var bleke af Bevægelse. Og Hauge havde et Ord til alle. Ord, som slog ned midt i deres Følelsesliv, Ord, som gav Svar paa deres tause Spørgsmaal; Billeder, som lyste op og forklarede, hentet som de var fra Bondens egen Forestillingskreds, Billeder, som kom fra en, der skjønte dem og hvem de selv forstod.

Naar Hauge af og til stansed, gik der som en

sagte Sus af Suk gjennem Stuen, Suk af Sorg over Synd, Suk af Befrielse fra Angst, Suk mod Renhed og Lykke. Saa faldt atter den store Stilhed ved første Ord, han talte.

Pludselig hørtes der midt i Kirkestilheden Dombjælderislen paa Tunet udenfor. Stærke Bjælder, som braastansed, og flere Mænds høirøstede Tale.

Hauge fortsatte; men Uroen derude blev større, og Bonden selv gik ud.

Mængden begyndte at se mod Døren; thi nu taltes der i Svalen, fornemme Stemmer, som spurgte, og Bondens dybe, rolige Røst, som svared.

Da brød Hauge af.

«Vi faar vente,» sagde han stille. Nu saa ogsaa han mod Døren.

Denne blev nu aabnet, og ind traadte Glemminge Præst, Feiermann, ledsaget af en Løitnant og tre bevæbnede Soldater.

Bonden fulgte taus.

Der gik som et Rykk gjennem Forsamlingen, og der faldt Dødsstilhed.

Præsten Feiermann gik midt ind i Stuen uden at tage sin Hat af. Han stod nu foran Hauge med flammende Øine, mørkerød i Ansigtet.

«Hvad har Du for dig her?» spurgte han kvasst.

Hans Nielsen Hauge reiste sig.

«Jeg formaner mine Medmennesker at forsage alt ugudeligt Væsen og verdslige Lyster samt at leve efter Guds Ord,» svared han stille.

De dybe Øine stod trygge paa Præsten.

«Hvem giver dig Lov til saadant?» spurgte denne, hvasst som før.

«Præsten har før givet mig Lov i Fredrikstad,» svared Hauge stilfærdig. «Ellers er det Guds Befaling og Lov, jeg holder mig til.»

Præsten løfted sin Haand.

«Ingen videre Tale,» sagde han. «Jeg gav dig en Gang Tilladelse, fordi jeg troed, det hele var uskyldigt; nu ser jeg, hvad det Sværmeri fører til, og nu følger Du mig.»

Han saa sig tilbage til Løitnanten og de tre Soldater, som stod i 'Giv Agt'.

Der gik en Murren gjennem Forsamlingen, og Bonden, som eied Gaarden, kom mod Præsten, ligesaa Ole Nielsen Hauge, som var Lensmand i Tune.

Men Hans Nielsen Hauge vendte sig stille til sin Bror og sin Slægtning.

«Lad sligt være, Ole,» sagde han; hans Blik streifed Søsteren Anne, som sad likblek.

«Gud er min Forsvarer, mine Venner,» han sagde det høit og saa udover Forsamlingen. «Lader os ikke gjøre noget, som ikke er ret. Øvrigheden maa adlydes; men Gud staar over Øvrigheden; kun han er dens Dommer.»

Han vendte sig nu mod Præsten.

«Jeg skal følge Præsten,» sagde han. «Giv mig mine Klæder.»

Der var dyb Taushed.

Præsten Feiermann stod slagen af Hauges

absolute Lovlydighed og Ro; Broren bragte ham hans Reiseklæder.

Mens han fik disse paa, mødte han sine bekymrede Søstres Blik, smilte og nikked.

«Hils Far og Mor,» sagde han. «Jeg er færdig, Præst.»

Saa fulgte han uden et Ord videre Præsten Feiermann, som forlod Stuen uden at hilse eller se op.

I bagerste Slæde fik Hauge Plads mellem de tre Soldater; der hørtes Pidskesmæld: under skarpt Trav og Dombjældesilder drog Følget bort, mens de forbausede Bønder stirred ud efter dem i Vinternatten.

*

Det var mørk Kveld, da de to Slæder naadde Fredrikstad og kjørte op for Fæstningens Hovedvagt.

Vagten ropte an.

Løitnanten steg ud af Præstens Slæde og gav Løsen.

«Farvel, Eders Velærværdighed,» sagde han og førte Haanden til sin Hat.

«Farvel, Hr. Løitnant,» svared Præsten Feiermann. «Og pas godt paa Arrestanten. Om et Par Dage skal De høre videre fra mig.»

«Skal ske, Eders Velærværdighed,» svared Løitnanten. «Kan hænde, han tænker anderledes, naar han har siddet et Par Dage mellem Soldaterne.»

«Det tænker jeg ogsaa,» svared Præsten Feiermann. «Hvis ikke har man jo Tiden for sig. Farvel!»

Han kjørte uden at se paa Hauge, som stod taalmodig og taus mellem de tre Soldater.

«Marsch!»

Løitnanten og to af Soldaterne forsvandt med Hauge mellem sig.

Vagten gjorde Honnør og lod de fire Mænd passere. Fæstningsporten faldt dundrende i.

En Stund senere sad Hans Nielsen Hauge sammen med to Soldater, som afsonede Straf for Militærforseelser, i Arresten paa Fredrikstad Fæstning, mens Forsamlingen i Glemminge stille opløste sig og hver drog hjem til sit.

— — —

«Hvor er Hans?» var det Spørgsmaal, hvormed Niels Mikkelsen modtog de hjemvendende, som naadde Tune senkveldes.

Anne, hans Søster, graat, men svared ikke. De øvrige stod et Øieblik tause.

«Er der hændt noget?»

Det var Morens Røst; hun kom ud i Svalen.

«Ja, Mor,» svared Ole Nielsen, Lensmanden. «Der er hændt det, som maatte hænde. Hans er tagen til Fredrikstad i Arrest. Præsten selv hented ham med Kongens Folk.»

Moren folded Hænderne.

«Gud i Himmelen,» sagde hun og blev blek, der hun stod.

Da hørtes Niels Mikkelsens dybe, trygge Stemme:

«Ja, Gud i Himmelen ske Tak,» sagde han, «at han sidder fængslet for Guds Ords Skyld. Maatte Gud da ogsaa give ham Kraft til at holde ud og lide med Glæde.»

Mikkel Nielsen, som stod lige ved Siden, rakte Faren Haanden.

«Vær trygg paa det, Far,» sagde han stærk. «Hans han sviger ikke!»

Det lyste op i Morens Ansigt, og de to Søstre kjendte slig Trøst og Glæde.

«Siger Du det!» udbrød Moren.

«Ja,» faldt Faren ind. «Jeg tror som Du, Mikkel! — han Hans han klarer det nok.»

«Med Guds Hjælp,» sagde Søsteren Anne. De blaa Øine lyste i det bleke Ansigt.

Det sang i Arresten.

Raa Stemmer sang en raa Vise. Og mellem hvert Vers lo de, mange Mand.

Det var paa Kveldsiden dette, næste Dag. Der var kommen flere end de to Soldater i samme Arrest som Hauge; de var nu ialt seks.

Hauge sad taus under Sangen og saa ned paa sine foldede Hænder.

Han, som sang, tog i en Ed tilslut og mente paa det, at muntrere Vise blev ikke sungen i Norge. De andre stemte i med.

Og Omkvædet blev gjentaget. Saa faldt skraldende Latter.

Hauge saa op og bort paa ham, som havde

sunget. Hans Ansigt var mørkt, men usigelig mildt, og Øinene saa forunderlig klare.

«Hvad glor Du efter?» spurgte Soldaten raat. «Har Du aldrig seet Folk?»

Hauge retted sig og slapp ikke den andens Øine.

«Det er en vakker Vise, Du synger,» sagde han.

Soldaten lo.

«Ja, Du synes vel det, Du,» svared han. Han nidstirred ham ind i Ansigtet, sad med Hænder i Fang og flired.

«Jo, det var rigtig en vakker Vise,» fortsatte Hauge som før. «Du har lært den af Mor din, kan jeg tænke!»

De blaa Øine tog dybere Let; var næsten sorte, men endda saa milde.

Soldaten kvakk.

«Hold Kjæft om hende, Du!» ropte han; Blodet fôr ham til Ansigtet.

De andre blev tause og saa paa hverandre.

Men Hauge sad stille som før. Det var, som om de hvasse Ord aldrig var sagt.

«Hun er død kanske?» spurgte han ganske stille.

Soldaten svared ikke. Der blev en besynderlig Forandring i hans Ansigt.

«Det skjeller ikke dig,» svared han; men Stemmen sank.

«Nei, nei,» sagde Hauge lavt. «Jeg kom bare til at tænke paa, at om hun leved, saa — saa var hun kanske ikke saa glad nu.»

Der var ganske stille.

Han, som havde sunget, sad og saa ned.

«Det kan naa være det samme for dig, hvad hun er,» sagde han om lidt.

Hauge saa ned.

«Slig Røst, som Du har,» sagde han, «maatte kunne bruges til det, som likere var!»

«Du skal blive Klokker Du, 14,» faldt en af de andre ind.

De lo.

Hauge saa op.

«Ikke det netop,» sagde han.

«Præst!» faldt en anden ind.

Hauge smilte, sit uimodstaaelig vindende Smil.

«Ja — saa omtrent,» sagde han.

Da haanlo de alle. Bare han, som havde sunget, sad taus.

«Du er Fanden saa fin paa det,» sagde en. «Vi er bare gement Folk vi.»

«Det er jeg med,» svared Hauge; «men endda holder jeg mig for god til at synge slige Viser.»

De saa paa ham.

«Hvorfor sidder Du her Du da?» spurgte en. «Har Du stjaalet?»

«Du ser mest slig ud,» sagde en anden.

Hauge svared ikke straks.

«Jeg sang jeg som Du — og saa kom jeg hid!» svared han omsider.

«Jo!» De lo.

«Jeg læste Guds Ord og sang — og saa kom jeg hid.» Han saa trygg hen for sig.

De stirred.

«Aa — er Du Læser Du?» udbrød en.

«Asch!» sagde en anden.

Hauge svared ikke. Saa bare hen for sig.

«Læse er ikke værst, naar en bare læser det, som godt er,» sagde han uden at se paa nogen af dem.

«Hvad Pokker skal Du her?» udbrød den, som sad Hauge nærmest.

Hauge stirred hen.

«Naar en vil faa Folk fra det, som ondt er, og prøve at lage det slig, at ikke Mor deres behøver at sidde hjemme og graate over dem — saa sender de en hid,» sagde han. «Ja — det er vel derfor, I sidder her ogsaa?»

Han saa paa dem.

Der var blevet dryppende stille.

Men han, som havde sunget, snudde sig bort og sad længe slig med Ansigtet støttet i sine Hænder.

De andre reiste sig en for en, gik frem og tilbage i Arresten, som i stor Uro, og satte sig atter.

Saa kom Arrestforvareren og kaldte de seks Fanger til Middagsbordet.

Men da Hauge reiste sig, gik han hen til ham, som havde sunget, tog han lindt kring Skulderen og sagde, idet de gik ind:

«Vær ikke ond paa mig, som talte til dig om

sligt; men jeg syntes saa sikkert, Du maatte kunne blive et Guds Barn.»

Soldaten saa paa ham. Der steg en stor Sorg i det raa, unge Ansigt; noget vekt og varmt kom i Øinene.

«Nei, det tror jeg aldrig,» sagde han. Saa snudde han sig bort og brast i Graad.

Hauge stod og vented. Hans Øine blaaned, og om Munden var et Drag af Godhed.

«Jo,» sagde han ganske dæmpet. «Nu er jeg sikker paa det.»

Den anden bed Graaden i sig, vendte sig mod Hauge og sagde:

«Mor min døde ivaar.»

Hauge nikked. «Men Gud er ikke død,» svared han; «hold dig til ham, saa faar I kanske atter mødes.»

Den anden saa paa ham, hjælpeløst.

«Du faar hjælpe mig med dette,» sagde han lavt.

«Det skal jeg,» svared Hauge; han tog hans Haand.

Nu stod Arrestforvareren atter i Døren.

«Hvad er det her?» spurgte han streng.

Hauge snudde sig om mod ham.

«Bare godt,» svared han og smilte sit afvæbnende Smil.

Og de to Arrestanter fulgte Arrestforvareren ind.

✽

Udover Eftermiddagen talte Hauge videre med sine Medfanger om forskjelligt, som rørte deres indre Liv. Somme hørte paa; andre snudde sig bort og talte sammen om andet; men det var slut med Bandskaben og den raa Tale i Arresten.

Da Kveldstid kom, læste Hauge sin Aftenbøn høit og sang en Salme derefter.

Et Par haaned ham derfor, bad ham holde sin Mund, reise til Helvede og præke der.

Hauge sang tilslut uden at lade sig anfægte.

Da reiste en af de harme sig og kom lige hen.

«Holder Du ikke Kjæft, skal jeg slaa dig fordærvet,» skreg han og knytted Næven fremfor Ansigtet paa Hauge.

«Nei, nei,» sagde den, som havde sunget om Formiddagen.

Han stilled sig imellem.

Og der blev stor Larm af flere, som tog tilorde for og imod.

Da kom Vagten ind.

«Her skal være stilt,» bød han.

Flere pegte paa Hauge og klaged ham an for Sangen og Læseriet.

Vagten satte Øinene i Hauge.

«Sligt har vi Raad for,» sagde han. «Vi skal binde dig og sætte en Klamp i Kjæften paa dig; saa tier Du nok. Og hjælper ikke det, skal Du faa Tamp.»

Hauge havde reist sig.

«Med saadant faar I gjøre, som I vil,» svared han. «Men jeg har aldrig seet, at man har faret

frem mod nogen paa den Maade, og jeg ved ikke, om Loven giver Eder Ret dertil. Jeg har ikke gjort andet ondt end at læse min Aftenbøn og synge et Vers af en Salme bagefter.»

Han stod frygtløs foran Vagten.

Denne saa paa Hauge med et spodsk Smil.

«Saa Du vil have din Frihed til at synge?» svared han. «Ja, den skal Du faa.»

Han vendte sig om og gik.

Kort efter traadte han ind i Arresten, fulgt af to Mænd.

«Kom nu,» sagde han. «Sangfugle sætter vi i Bur. Der kan de synge, saameget de vil.»

Hauge reiste sig fra sin Seng.

«Farvel,» sagde han, vendt mod de andre. «Vi mødes vel en Gang paa et Sted, hvor det er bedre at være. Bed til Gud for mig, som jeg vil bede til Gud for Eder.»

Uden et Ord mere fulgte han Vagten.

Hauge blev ført til et ensomt Fængsel, som de kaldte for «Buret», og hvor kun de værste Forbrydere blev puttet ind. Der var iskoldt med et aabent Gittervindu, som vendte mod Nord.

«Syng nu!» sagde Vagten, idet han lod den tunge Egedør falde i efter sig. Saa gik han med de to Soldater tilbage til Hovedvagten, hvor han satte sig til at spille Lanter med de andre.

Der blev natstille paa Fredrikstad Fæstning. Vagten blev afløst, og Nattevagten tog sin Begyndelse. Vinternattens Kulde og Mørke sank.

Da steg der i Stilheden Sang fra den natkolde Celle i Muren. Klar, fortrøstningsfuld

Sang i Mørket. En rig, ensom Stemme af saa inderlig en Klang.

Vagten studsed og lytted. Og der faldt saa sælsom en Stemning mellem de graa Mure.

Det var Bonden Hans Nielsen Hauge, som sang — en Bøn til Gud om Lys i Mørket.

I «Buret» blev Hans Nielsen Hauge siddende hele den næste Dag.

Arrestforvareren stakk Mad ind til ham gjennem en Glugge i den jernbeslagne Egedør; ellers saa han ikke et Menneske. Det var bitterlig koldt; han maatte gaa frem og tilbage i det trange Rum ustanselig for at holde Varmen. Men som han gik der rastløs som et saaret Dyr i Bur, havde han i sin Sjæl en dyb Følelse af Fred og Lykke; han kjendte det som en stor Guds Naade, at han fik lide for Guds Sag, han som de mange andre Tusinder af Kristi Disciple før ham. Mod Kveldsiden faldt der en besynderlig kjølig Træthed over ham; han lagde sig paa den usle Træbriks i Cellen, folded de snekolde Hænder og bad. Tanker og Billeder kom saa trøsterigt lyse og lette; det var som om Gud kom ham nær, som om hans Sjæl blev fri og kunde svæve gjennem al Luft. Alt blev hvidt; Kulden og de snehvide Marker derude laa som hvid Fred over al Jord dybt nede; mild Sus af hvide Vinger var om ham, og han kjendte sig ligesom baaren op mod stadig større Lys. «Ak, Døden er hvid og lys!» sagde han

som i Drømme til sig selv, «snart skal jeg faa se Guds milde Ansigt!»

Og han lukked sine Øine som for at dø, og de hvide, lykkelige Drømme sløred ham dybere og dybere ind.

Pludselig fôr han sammen ved et Stød. En Mand i Underofficersuniform stod over ham.

«Du fryser,» hørte han Manden sige. Og han reiste sig langsomt op og sad.

Med det samme kjendte han en stor Gysen og kunde knapt røre sig for Stivhed og Træthed.

«Ja, det er vel saa det,» kom han sig endelig fore at svare. Han blev siddende og stirre træt hen for sig.

Underofficeren saa sig omkring i «Buret».

«Det er uforsvarligt sligt,» sagde han. «At sætte en Mand her Vinterstider! Huf!»

Hauge saa op undrende. Var der virkelig nogen her, som havde Barmhjertighed?!

«Gud velsigne dig!» sagde han mumlende.

Underofficeren drog paa Smilen. Svared ikke, men fik en liden Lommeflaske af Tin frem af Brystlommen. Skrued Laaget af og holdt hen til Hauge.

«Drik nu,» sagde han.

Hauge saa paa ham og tog nølende imod.

«Er det Brændevin?» spurgte han.

«Drik nu bare,» svared den anden. «Det er gode Draaber!»

Hauge drakk. Smagte først og kjendte det fare som Ild igjennem sig. Drakk saa en stor Slurk. Det var Brændevin.

«Nu faar Du snart Varmen,» sagde Underofficeren og skrued igjen Laaget paa Flasken, som Hauge stille rakte ham.

«Det var Brændevin visst,» sagde Hauge; han saa næsten saart op paa den anden.

«Ja, for Fanden,» svared denne.

Hauge kjendte Livsvarmen komme som en Strøm gjennem al Kroppen.

«Ja, Brændevin er nok for Fanden,» svared han; «men ondt skal ondt fordrive.»

Den anden smilte.

«Du blev da varm,» sagde han.

«Det blev jeg,» svared Hauge og reiste sig; «men det var noget andet, som gjorde mig varmere end Brændevinet.»

«Saa?» svared den anden.

«Dit gode Hjertelag,» fortsatte Hauge.

Underofficeren saa paa ham. Gik hen til Bordet og tog Lygten, som han havde sat fra sig.

«Det gaar da ikke an sligt,» sagde han. «En faar da fare frem som Mennesker!»

«Aa,» svared Hauge. «Menneskene bliver værre end Djævle, naar de ikke holder sig til Gud.»

Den anden svared ikke. Lukked bare Egedøren op. «Kom nu,» sagde han. «Du skal slippe at sidde her inat. Og imorgen skal Du til Fogden Radich paa Forhør.»

Hauges Ansigt lysned.

«Du kommer som sendt fra Vorherre, Du,» sagde han.

Underofficeren smilte.

Da ropte det derude.

«Korporal Blegen!» — det var en Løitnant, som stod ude paa Gaarden, ventende.

«Javel, Hr. Løitnant,» svared Underofficeren.

«Geschwind nu!»

Løitnanten stod utaalmodig.

«Javel, Hr. Løitnant!»

De to kom nu ud af «Buret», som Korporal Blegen lukked.

«Marsch!»

Løitnanten drog sin Sabel, og Fangen, fulgt af Underofficeren, gik til Hovedvagten, hvor Hauge Natten over blev indsat i sin tidligere Arrest sammen med de øvrige Fanger.

Næste Morgen holdt en Stolkjærre udenfor Arresten.

Hans Nielsen Hauge blev kaldt ud og tilsagt at sidde op.

Ved Kjærren holdt en Soldat Tømmerne; en Underofficer i fuld Mundur stod ventende.

«Pas vel paa Fangen, Blegen,» bød Løitnanten, «Du kjender jo Veien?»

Underofficeren gjorde Honnør.

«Javel, Hr. Løitnant,» svared han.

Saa steg han op ved Siden af Hauge; Soldaten satte sig bagpaa med det ladede Gevær i Armen; Hesten fik et Rap, og Kjøretøiet rulled ud over de ujævne Stene gjennem Fredrikstad Fæstnings Port.

Da Porten vel var lukket, lagde Hauge med et Smil Haanden paa Korporal Blegens Arm.

«Vidste jeg ikke, at vi skulde træffes,» sagde han dæmpet. «Gud har nok sin Mening med

dette. Ondt skal ondt fordrive; men godt og godt vil gjerne mødes!»

Han saa med sine store klare Øine ind i Ansigtet paa Underofficeren.

Denne strammed Tømmerne.

«Vi faar se da,» svared han. Og Kjøretøiet rulled langsomt videre Hovedveien fremover til Fogden Radichs Bolig, som laa en halvanden Mils Vei fra Fredrikstad. Men hele Veien fremover samtalte Hauge med Korporalen om løst og fast, og altid forstod Hauge at vende Samtalen saaledes, at han kom ind paa de aandelige Ting, som laa hans Hjerte nær.

Forhøret hos Fogden Radich var resultatløst. Fogden, der, som vi har seet, kjendte Hauge fra Opbyggelsen paa Graalum, satte et imponerende Ansigt op og bebreided ham, at han forvilded Folket. Hauge svared, at han ikke forkyndte andet end Guds Ord, handled efter sin Kristendom og fik Folk til at ophøre med sine Laster og til at forbedre sig. «Jeg kan ikke skjønne, at det er Forvildelse,» sagde han tilslut.

Da Fogden Radich forstod, at han ingen Vei kunde komme med Hauge og heller ikke med Rette havde noget at bebreide ham, sendte han ham allerede næste Dag tilbage til Fredrikstad, hvor han blev indsat i Byens almindelige Arresthus for senere at komme under Forhør af Distriktets Sorenskriver Hr. Siewers.

«Du er en underlig Mand,» sagde Korporal Blegen, da han atter kjørte Hauge til Fredrikstad. «Du kunde blive fri imorgen den Dag,

om Du bare loved at holde op med dette, og saa vil Du heller i Fængsel.»

Hauge smilte.

«Det kommer den Dag, da Du vil gjøre ligedan,» sagde han, «men da maa Du først have lært Gud at kjende.»

Korporal Blegen sad taus hele Veien og tænkte paa dette. Og han kjendte slig underlig Dragelse til denne stærke, stille Mand, som heller tog Fængsel og Fred med Gud end Frihed og Fred med Verden.

Da de var komne frem og Hauge steg ud, rakte han Korporalen sin Haand.

«Tak for alt godt,» sagde han. «Og vel mødt der, hvor der er Lykke at finde.»

«Selv Tak,» svared Korporal Blegen.

Der var stor Sammenstimlen af Mennesker udenfor Fredrikstad Bys Arrest. Rygtet om Hauges Fængsling havde spredt sig med rivende Hurtighed baade i selve Byen og i Bygderne rundt omkring.

Det var noget ganske nyt og mærkværdigt, at en forøvrigt uberygtet Mand blev sat i Fængsel for at have forkyndt Guds Ord; alle, som kunde, maatte hen for at se dette besynderlige Menneske, om hvem nu alle Slags Rygter begyndte at svirre.

Nu idag gjaldt det særlig at passe paa; thi idag skulde Hauge føres fra Arresten til Raad-

huset for at forhøres. Der var indstævnet en Mængde Vidner baade af Præsten Feiermann, som havde anklaget Hauge, og af denne selv til Forsvar. Og der gik de vildeste Rygter om, hvad disse Vidner havde at fortælle.

Det var koldt. Folk stod og tramped i Fødderne og frøs, tæt trykket ind til hverandre udenfor Arrestens Port.

«Han siger, han kan gjøre Mirakler,» sagde en af dem, som stod Døren nærmest.

Man fnised omkring.

Manden, som havde talt, fortsatte: «Bare en tror, saa kan en gjerne kaste sig ned af Hustagene uden at slaa sig —,» man lo igjen. «Slaar en sig, saa har en ingen ret Tro!»

Manden saa sig om mellem de nærmeste, rødnæset.

Folk rysted paa Hodet og mumled.

«Ja, da er det ikke underligt, at han blir sat fast,» sagde en gammel Kone.

«Aa, han har vel gjort det, som værre er,» sagde en gammel Mand, som stod lige ved Siden. «Han skal være svær til at drikke. Han og en, de kalder Kristen Gleng, skal være de værste i hele Tune Sogn.»

«Aa!» ropte flere. «Kristen Gleng, Spillemanden — den Kvindfolkfanten!»

«Ja, de skal drive paa noget af hvert i den Veien,» lagde nu flere ind.

«Aa ja, aa ja,» sagde en gammel Kjærring og knytted Tørklædet fastere om Hodet for Blæsten. «Ingen kan vide, hvad slige kan finde

paa. Dem blir mest som forstyrret, naar dem blir hellige!»

«Der siges, han beder til Træbilleder,» oplyste en ung Mand fra Kristiania.

«Han skal være Snedker — han lager dem vel selv,» faldt en Sjøgut ind, høit.

Nu lo alle.

«Hysch — der kommer Skriveren!» — der blev med ét stille. Og Stedets Dommer, Sorenskriver Siewers, forlod nu Arresten, fulgt af flere.

Mængden glodde taus; de nærmeste veg Plads og hilste, mens Øvrighedspersonerne baned sig Vei ud for at gaa til Raadhuset.

Og atter stirred Hundreder af Ansigter i spændt Forventning mod Arrestens Port, hvor man nu hvert Øieblik vented at se Hauge komme.

Der lød en kort Trommehvirvel fra den indre Gaard, fulgt af Kommandoraab. En liden Afdeling Soldater, ialt 12 Mand, ført af en Korporal med dragen Sabel, marscherede op foran Fængselsporten.

Der blev dødsstille mellem Mængden.

Straks efter kom Hauge ud. Soldaterne aksled Gevær, og den lille Trop marscherede af mod Raadhuset med Hauge mellem sig, tvers igjennem Mængden, som bølgende veg tilside og atter flød sammen for at følge som en bred Strøm i den fængslede Bondesøns Spor.

Hauges Ansigt bar Fred og Trygghed, som han vandred frem mellem Mængden.

Han hørte Haansord falde, saa frække, smi-

lende Ansigter, som stirred ind i hans; men hans Blik var klart og veg ikke.

Af og til traf han til at se et kjendt, alvorligt Ansigt, tilhørende en eller anden af hans Tilhængere, som havde vovet sig ind mellem Mængden; da nikked han stilt og tryggt, fik saa ogsaa undertiden et Forstaaelsens Nik tilbage.

Hauge havde, mens hans passered Mængden, ikke sagt et Ord. Nu, da han mærked det store Følge bag sig, sagde han pludselig til Korporalen, som gik ved hans Side:

«Mig følger de; — maatte de ligesaa villigt følge den Herre Kristum!»

Korporalen nikked.

«Da skulde det se underligt ud,» sagde han kort.

Retten var sat.

Sorenskriveren Hr. Siewers med Skriverkarle og Lagrettesvidner sad for Enden af det store Bord. Hauge stod paa den Anklagedes Plads; paa Vidnebænken sad enkelte Mænd fra Bygderne omkring, deriblandt Iver Graalum fra Tune, Kristen Bærsø og Kristen Stillaugsen fra Fredrikstad, Kristen Lundeplads og Klaus Tolvsen Lundeplads fra Tune, Elling Høidal og Paul Gundersen, Knut Eivindrød fra Glemminge, hvor Opbyggelsen 3die Juledag blev holdt, og flere baade Mænd og Kvinder af Bygdernes bedste Folk.

Sorenskriveren vendte sig nu til Hauge.

«Dit Navn?» spurgte han.

«Hans Nielsen Hauge fra Tune Sogn,» svared Hauge rolig.

«Født?»

«Den 3die April 1771,» — Hauge svared lavt; han havde faaet en Fornemmelse af, at han stod der som Forbryderen.

«Forældre?»

«Niels Mikkelsen og Maria Olsdatter Hauge.»

Hauge kjendte et Tryk for Bringen, da han nævnte sine Forældres Navn. Ogsaa de maatte lide med ham!

«Ikke tidligere tiltalt eller straffet?»

Hauges Bryst vided sig; Øinene blev dybt blaa. Han saa bent ind i Sorenskriverens Ansigt.

«Dette lider jeg for Kristi Skyld,» sagde han høit, saa det hørtes over hele Salen.

Der fôr et sælsomt Drag over Sorenskriverens Ansigt. Han stirred slagen paa Hauge.

«Behag at svare kun paa mine Spørgsmaal,» sagde han i embedsmæssig Tone.

Hauge taug.

Da saa Sorenskriveren ned i sine Papirer.

«Ikke tidligere tiltalt eller straffet,» dikterte han. Og videre med lav Stemme: «Fremstod første Deponent Hans Nielsen Hauge fri for Baand og Lænker —.»

Han vendte sig atter til Hauge.

«Forholder det sig saaledes, at Du tredie Juledags Aften trods gjentagne Advarsler fra Pastor Feiermann, Stedets Præst, holdt offent-

lig Opbyggelse paa Eivindrød vestre i Glemminge?»

Hans Nielsen Hauge retted sig.

«Nei,» svared han stille.

Sorenskriveren stirred forbauset paa ham.

«Har Du ikke holdt den nævnte Opbyggelse?» spurgte han.

«Jo.» Hauge saa trygg paa Sorenskriveren. «Men ikke trods gjentagne Advarsler fra Pastor Feiermann. Tvertom. Pastor Feiermann har givet mig Tilladelse til at holde Opbyggelse ved tidligere Leilighed.»

Sorenskriveren studsed og saa paa Lagretten.

«Naar skeede saadant?» spurgte han.

«Her i Fredrikstad iaar i Februar Maaned,» svared Hauge.

Sorenskriveren noterte.

«Har Du Beviser for dette?» spurgte han.

Hauge saa mod Vidnebænkene.

«Ja,» svared han. «Der sidder Niels Bærsø, hos hvem Opbyggelsen blev holdt. Niels Stillaugsen, som der sidder, var ogsaa tilstede.»

Sorenskriveren reiste sig.

«Niels Bærsø og Niels Stillaugsen, er I Vidner paa saadant?» spurgte han.

De to reiste sig.

«Ja!» kom det fra dem begge.

«Og I kan bekræfte saadant med Eders Saligheds Ed?»

«Ja,» kom det atter fra begge.

«Det er godt,» sagde Sorenskriveren. «I skulle siden blive separat forhørte.»

Han vendte sig atter til Hauge.

«Og Du har siden intet Forbud faaet?» spurgte han; han læste i den af Feiermann forfattede Anklage.

«Nei,» svared Hauge.

«Kan Du saadant bevise?»

Hauge taug lidt.

«Jeg benegter Pastorens Paastand derom,» svared han. «Det blir vel hans Sag at bevise den?»

Sorenskriveren smilte.

«Det gjør det,» svared han. «Du har altsaa intet Forbud faaet?»

«Nei.» Hauges sanddru Øine saa ind i Sorenskriverens. «Jeg har hverken seet eller hørt fra Pastor Feiermann siden den Dag i Februar, da han gav mig Lov til at holde Opbyggelsen hos Bærsø — før han kom til Eivindrød nu senest 3die Dag Jul og tog mig voldelig bort med militært Folk til Fredrikstad, hvor jeg blev sat paa Fæstningen og i ensomt Fængsel uden Lov og Dom. Jeg vil spørge den gode og kristelige Øvrighed, om saadant er ret efter Guds og den norske Lov?»

Sorenskriveren rødmed.

«Du har ikke her at spørge, men ikkun at svare,» sagde han streng. «Øvrigheden vil vide at afgjøre, hvad der er Ret eller ikke Ret.»

Han vendte sig mod sin Skriver og dikterte

med lav Stemme. Bladed saa igjen mellem Dokumenterne, før han talte.

«Ja, hvordan det nu er eller ikke er,» fortsatte han, «saa maatte Du dog vide, at Forordningen af 1741 forbød dig at holde offentlig Opbyggelse som Lægmand. Var Du ikke vidende derom?»

«Nei,» svared Hans Nielsen Hauge.

Sorenskriveren med de store udstaaende Øine i det stærkt militære Ansigt studsed og retted sin vældige Skikkelse.

«Du skulde ikke kjende Forordningen?» udbrød han.

Hans Nielsen Hauge stod der tæt og trygg.

«Jo,» svared han. «Jeg kjender godt Forordningen; men, saavidt jeg skjønner, forbyder den ikke at holde Opbyggelse uden naar det sker til Folkets Vildledelse, og det kjender jeg mig fri for.»

Han saa trøstig paa Sorenskriveren.

«Saa? — Da mener Pastor Feiermann noget andet,» sagde denne.

«Pastor Feiermann kan lidet vide derom,» sagde Hauge. «Han hørte intet af Opbyggelsen; han bare kom med Kongens Folk og tog mig bort.»

Sorenskriveren saa igjen ned i sine Dokumenter.

«Hvad foretog I eder paa Eivindrød?» spurgte han saa.

«Vi forhandled om vor Kristendom, at aflægge ugudeligt Væsen og være flittige til gode Gjerninger,» svared Hauge.

«Hm,» — Sorenskriveren skotted paa Lagretten.

«Var det det hele?» spurgte han.

«Ja.» Hauge saa ham ret ind i Ansigtet.

«Du nød intet Traktemente?»

«Slet intet,» svared Hauge. «Andet end det, Præsten Feiermann gav mig,» føied han til med et Smil.

Sorenskriveren saa mod Vidnerne.

«Forholder dette sig saa?» spurgte han med stærk Røst.

«Ja,» blev der svaret mangestemmigt der nede fra.

«Hm!»

Sorenskriveren kremted, vendte sig mod sin Skriver og talte lavt med ham.

Saa vendte han sig atter mod Hauge.

«Men naar Du nu intet andet lærer end det, som Guds Ord lærer — hvorfor befatter Du dig da med at lære andre? Vi har jo Kirken og de indviede Præster, hvis Kald saadant er.»

Hauge saa alvorlig paa Sorenskriveren.

«Derfor,» svared han, «at Bibelen tilholder os at opbygge hinanden.»

Sorenskriveren nikked let.

«Naa, ja ja,» sagde han. «Vi skal nu forhøre Vidnerne!»

Han gav Vagten et Vink, og Hauge blev entlediget fra Forhøret og ført til Vagtværelset.

Det tog den hele Dag, før Vidneførselen blev tilendebragt; men Resultatet af det hele Forhør blev, at de om Hauge udspredte Rygter blev

grundig modbeviste. Sorenskriveren, som mere og mere fik Indtrykket af, at han havde med en fuldstændig uskyldig og agtværdig Person at bestille, sendte en Afskrift af Forhøret til Amtmanden i Smaalenene Andreas Hofgaard og lod atter Hauge indsætte i Byens Arresthus, indtil Amtet havde truffet sin Bestemmelse.

Det tog en fjorten Dages Tid, før Amtets Svar indløb; men da det endelig kom, var det en Ordre om Hauges øieblikkelige Løsladelse.

Kun forlangte Amtet, at han skulde holde sig hjemme hos sin Far og ikke overskride Tune Præstegjælds Grænser samt forøvrigt holde sig fri for Mistanke fra Øvrigheden.

Det var Sorenskriveren selv, som personlig meddelte Hauge disse Betingelser i Fængslet.

Hauge blev ikke Svar skyldig.

«Hvad det angaar at holde mig hjemme hos min Far,» sagde han, «da har jeg gjort Gud det Løfte, at jeg skal tjene ham og min Næste; dermed er min Far og jeg overens og han dermed vel fornøiet. At holde mig indenfor Tune Menigheds Grænser, kan jeg ikke love; jeg kræver min Frihed, jeg som enhver anden, til at nedsætte mig, hvor jeg vil, og øve hvad Bedrift jeg vil, kun at den ikke strider mod Landets Love. Hvad sluttelig det angaar at holde mig fri for Mistanke af Øvrigheden, da synes det mig ubillig fordret og daarligt at love, efterdi Ondskabs Løgn mod sande Kristne altid har været, som det og er nu. Dette har Sorenskriveren vel faaet fuldgode Beviser for ved Forhøret over mig her

fornys. Ellers er det min Mening, at kristen Øvrighed kun har at straffe det aabenbare Onde og lade Tankerne være; saa blir det gode af sig selv beskyttet!»

Han stod opret foran Sorenskriveren og saa ham ind i Ansigtet med saa milde og dog frygtløse Øine, at denne kjendte sig helt varm om Hjertet.

«Var det dog ikke bedre,» sagde Sorenskriver Siewers, «at Du tog disse Amtets Betingelser tilfølge end at blive siddende her endnu længer og kanske aldrig faa din Frihed tilbage?»

Hauges Ansigt blev endnu mildere.

«Nei,» svared han. «Det er bedst baade for Amtmanden og for mig at handle efter sin Samvittighed og Guds Bud. Skal jeg sidde fængslet, saa lad mig sidde; jeg ved, jeg sidder for en god Sag. Og paa anden Grund gaar jeg ikke af Arresten end at have fuld Frihed i det Gode. Sorenskriveren skal ellers have Tak for god Vilje og velment Raad!»

Sorenskriver Siewers smilte og lagde Haanden paa hans Skulder.

«Du er ligesaa strid som mild,» sagde han med sin stærke Basstemme. «Du faar gjøre, som Du selv lyster; havde vi ingen værre her end dig, saa var det ingen Fare.»

Han klapped endnu en Gang Hauge paa Skulderen, nikked venlig og gik.

Hans Nielsen Hauge blev siddende i Arresten. Dagen efter at Sorenskriveren havde været der,

indsendte han til Amtet en «underdanigst Promemoria», hvori han klart og greit udtalte sig om det urimelige i denne betingede Frifindelse og sluttede saaledes:

«Og saa faar vi se, om de, som først skulle holde de kongelige Befalinger, er rene til at kaste den første Sten paa dem, som vil, at Guds Lov ved Jesu Kjærlighed først skal opfyldes og derefter Kongens. Jeg har forrettet mit Embede til de begjærende Venner i Stilhed, med Formaning til dem om at gjøre det samme og være enhver ukristelig Øvrighed lydig i legemligt Fængsel og fly fra Overfald efter Guds Ord samt bede for dem, at faa Naade eller Tid til Omvendelse, at Synet maatte opgaa i deres formørkede Forstand; da skulde Sandheden forene os til de bedste Venner i Kristo. Jeg er hver kristen Øvrigheds underdanigste Tjener.

Hans Nielsen Hauge.»

Hauges videre Ophold i Arresten blev ikke af lang Varighed. Allerede seks Dage senere, den 29de Januar 1798, blev han løsladt uden at høre mere til de stillede Betingelser.

Da man kom for at løslade ham af Arresten, spurgte han efter Pastor Feiermann.

«Han burde efter Apostlernes Gjerninger 16de Kapitel, 37te Vers, efterdi han har sat mig uskyldig i Arresten, ogsaa være den, som førte mig ud derfra,» sagde han.

«Det gaar han aldrig ind paa,» svared Arrestforvareren.

Hauge smilte.

«Aa nei,» sagde han, «at angre sine Synder og gjøre godt igjen, hvad ondt han har bedrevet, falder nok ikke i en saadan Herrens Tjeners Smag; men det kan ogsaa være det samme. Jeg er allerede bleven saa vant til Ære og Vanære, godt Rygte og ondt Rygte for den Herre Kristi Skyld, at den Sag blir mig let at bære og den Opreisning let at undvære.»

Saa fulgte han Arrestforvareren ud.

Men Præsten Feiermann havde allerede faaet mere end nok Tilrettevisning i det, som var hændt. Ikke alene, at hans Klage over Hauge var funden grundløs og var bleven forkastet af Myndighederne, men Amtmanden i Smaalenene, Hofgaard, var bleven saa indigneret over Feiermanns hensynsløse og brutale Optræden, at han senere i sin Redegjørelse for Sagen tilskrev Stiftsdirektionen i Kristiania et Brev, hvori han angreb Præsten, fordi han lovstridigt havde ladet fængsle en uskyldig Almuesmand «ved at paaberaabe sig enkelte Paragrafer i Forordningen af 13de Januar 1741, saasom den 14de og 15de uden at agte den 8de Paragraf og tage sig til Hjerte den 12te samt indrette sit Forhold efter den 17de Paragraf».

Hauge havde saaledes med Glans bestaaet sin første Prøve og lidt sin første Offerlidelse for Guds Sag.

Hans Vidnesbyrd blev da heller ikke uden Frugter. Flere og flere baade i Fredrikstad og Omegn slutted sig til Bevægelsen; ja selv mellem

de militære paa Fredrikstad Fæstning var der enkelte, som ved hans modige og sagtmodige Færd blev vundne for et kristeligt Liv. Især havde han gjort Indtryk paa den før omtalte Underofficer John Thorgersen Blegen fra Faaberg i Gudbrandsdalen.

Denne retskafne og modige Mand bekjendte sig snart aabent til Hauges Lære og begyndte straks at paavirke Soldaterne.

Da hans Overordnede fik nys herom, blev der stor Opstandelse.

Kapteinen ved den Afdeling, han tilhørte, lod ham en Dag kalde op paa sit Værelse og foreholdt ham i skarpe Ordelag, at man ikke vilde vide af hans Vækkelse; som Underofficer i Hans Majestæts og Landets Tjeneste maatte han afholde sig fra alt saadant Sværmeri og kun udføre sin Pligt som Soldat.

Blegen svared, at det kunde han ikke love; den Helligaand bød ham gjennem Guds Ord at vidne for sine Kamerater om det ene Fornødne.

Kapteinen tog i en Ed og drog sin Sabel.

«Jeg skal,» — her svor han — «snart faa dig til at kvittere den Helligaand.»

Han ropte paa Vagten, bød denne gaa til Feltlægen efter et Brækpulver og tvang med Sabelen i Haanden Blegen til at svælge dette.

«Marsch! Nu kan Du gaa hen og brække op den Helligaand,» sagde han.

«Hr. Kaptein,» sagde Blegen, idet han gik. «Der er noget, som heder Synd imod den Helligaand og som ikke tilgives hverken i denne Verden

eller den tilkommende — det er Forhærdelse imod Gud, Hr. Kaptein!»

Kapteinen svor efter ham.

Men hverken Eder eller Mishandling hjalp; Blegen holdt fast ved sit og fik derfor inden Aarets Udgang Afsked fra Tjenesten. Hans Eksempel kunde jo være farligt for hele Armeen. Han vendte da tilbage til sin Gaard Blegen i Faaberg og var lige til sin Død en af Hauges mest trofaste Venner og Tilhængere.

Hauges Frifindelse og hans Læres stadige Fremgang i Smaalenene vakte Pastor Feiermanns mest rasende Forbitrelse. Han kunde ikke komme Hauge personlig tillivs efter det, som var skeet; men desto værre fôr han frem mod de Haugianere, som fandtes inden hans Menighed.

En Søndag, da nogle af dem havde bestemt sig til at gaa til Alters, men var komne noget for tidligt i Kirke, hvorfor de stakk indom hos Seebergianeren Niels Bærsø, mens de vented, spurgte Præsten dem, da de kom ind i Sakristiet til Skrifte, hvor de havde været.

«Hos Niels Bærsø,» blev der svaret.

Præsten blev straks rasende.

«Saa!» udbrød han. «Saa I er af den Slags Hellige!»

De svared ikke.

«I rende kanske med Hans Nielsen Hauge?» Præsten var ildrød i Ansigtet af Vrede.

En af dem svared stille:

«Vi er hans Brødre i Kristo!»

Da blev Præsten Feiermann aldeles fra

sig selv. Han hugg sin Svepe, som laa i Sakristiet, og fôr løs paa Altergjæsterne. Han slog dem med Svepeskaftet, hvor han kunde træffe.

«Ud af Guds Hus, I Hyklere!» skreg han. «Ud! Her har I intet at skaffe!»

De forbausede og forskrækkede Haugianere kom sig ud det forteste, de kunde, og Præsten smeldte Døren i efter dem.

Intet Under, at Hadet til Statskirken og Præstestanden vokste i de Dage! Intet Under, at Hauges enkle, ærlige og opofrende Kristendom tændte Brand over hele det vanrøgtede Folk!

Nogen Tid efter at dette var hændt, indsendtes der fra nogle Mænd i Glemminge — antagelig efter Tilskyndelse fra Præsten Feiermann — ny Klage over Hauge og hans Virksomhed. Men Klagen hjalp ligesaa lidet som den foregaaende.

Amtmand Hofgaard ledsagede sin Afmeldelse til Stiftsdirektionen med en længere Skrivelse, hvori han udtalte, at det efter hans Formening vilde forfeile sin Hensigt, om man nu paany trued Hauge, mod hvem han fraraaded enhver Forfølgelse, da ellers en saa afholdt Mand let vilde faa Anledning til at stifte Parti og skabe oprørske Bevægelser.

«Iøvrigt,» skrev han, «synes mig hin nye Klage at være i sit Slags enestaaende, al den Stund jeg paa mine mange Reiser udi Amtet ingensomhelst Klage har hørt. Tvertom er Hauge

altid for mig nævnt som en Mand, der var af hæderlige Almuesmænd agtet og yndet.

Saa er mig og sagt af agtværdige Husfædre af Bondestanden, at de finde sig opbyggede ved at tale med og høre Hans Hauge tale, at han aldrig tilraader Lediggang, at hans Lærdom aldeles intet koster dem og at de anse det bedre at holde ved en ledig Stund et saadant Samkvem, end hvor der vanker Kortspil og Brændevin, som oftest forvolder Uenighed og Klammeri, ja endog, at de holde sig overbeviste om, at siden Hans Hauges gudelige Samtaler er komne i Brug, gives i Bygden mindre af hine Gilder og Samkvem end tilforn.

Hvad Under, at Almuen er en af dem saaledes anseet Mand hengiven!»

Saaledes skrev Amtmanden, og i Henhold til hans Raad blev Klagen mod Hauge uden videre henlagt til Præsten Feiermanns store Forargelse.

Hauges Svar paa den Feiermannske Forfølgelse var et lidet Skrift: «En Sandheds Bekjendelse om Saligheds Sag», som han gjennem Boghandler Dyrendahl i Kristiania fik besørget trykt i Kjøbenhavn. Det slutter med følgende Henvendelse til Præsterne:

«Vare I kaldte af Gud, da gjorde I Guds Gjerning og holdt Guds Ord høit og i Ære, prædikede i Tide og Utide, straffede med al Langmodighed og havde Kjærligheds Sorg over de Mennesker, der gaar i sin Elendighed; dem græd I over med Kristus, dersom I var de rette Hyrder

og troede, at I engang skulde gjøre Regnskab for Sjælene.

Men nu er I Leiesvende og prædike for Betaling.

I have vel lært med Paulus i Skolen, men er dog foruden Lov; Eders egen Samvittighed kan vidne, om I ei søge ligesaa meget, ja mere, Eders egen Velfærd end Guds Ære og Eders Tilhøreres evige Frelse; thi om I end prædikede Guds Ord ret, saa er I dog blandt dem, som Kristus siger: De lægger svære Byrder paa Skuldrene og ikke røre selv med en Finger.

Tilhørerne skulde vel gjøre efter Eders Ord og ikke efter Gjerningerne; men dette sker desværre ikke; thi de tager mere Lærdom af Eders Levnet end af Eders Ord, og derfor bygger I op med den ene Haand og nedrive med den anden.

Thi, hvor en flittig og retskaffen Arbeider er, der frugtes noget.

— — —

Men her prædikes Aaret ud og ind, dog tager det onde mere og mere til.

Derfor er I unyttige Hyrder (Ez. 34), blinde Vægtere, stumme Hunde, som ikke kunne gjø.

Derfor skulle I først omvende Eder selv og siden styrke Brødrene.»

Manuskriptet til denne Bog havde Hauge færdigt allerede i Februar 1798. Han reiste selv ind til Kristiania med det for at faa det bragt i Trykken. Derfra drog han opover Oplandene lige til Grundset Marked i Elverum i Østerdalen, hvor han vandt mange Venner.

9de KAPITEL.

I April Maaned 1798 begav Hans Nielsen Hauge sig atter til Kristiania, hvor han under sine forskjellige Ophold der havde vundet mange Venner. Som Ledsager og Medhjælper havde han denne Gang med sig Seebergianeren Niels Bærsøs Søn Kristian Bærsø, som var bleven en af Hauges Tilhængere.

Ude paa Grønland, paa en Løkke, som tilhørte Hjulmager Meier, holdt Hauge da Opbyggelser under stor Tilstrømning af baade alvorligt søgende Mennesker og nysgjerrige. Ligesaa gjorde han hos Anders Kristofersen Grøndahl paa Kudskebakken ved Sagene.

Anden Pintsedag havde Hauge været til Gudstjeneste i Byens Kirke og skulde nu om Eftermiddagen holde Opbyggelse hos en Bekjendt i Lakkegaden.

Kristian Bærsø var ogsaa med; men da de vel var didkomne, indfandt Lensmanden i Aker, Hr. Knoph, sig pludselig ledsaget af sine Betjente og forlangte at faa tale med Hauge.

Denne, som aned hvad Lensmandens Besøg havde at betyde, gik straks ud til ham og spurgte, hvad han vilde.

«Er det Hans Nielsen Hauge fra Smaalenene?» Lensmanden spurgte i barsk Tone.

Hauge svared som vanligt, mildt og stilfærdigt. «Ja, det er det.»

«Forholder det sig saa, at Du skal holde

offentlig Opbyggelse her i Aften?» kom det endda barskere.

«Ja, det gjør det.»

«Det blir der ikke noget af. Jeg arresterer dig herved i Lovens Navn.»

«Ja, ja,» svared Hauge. «Med det faar I gjøre, som I vil. Men det er ikke i Guds Lovs Navn, I gjør det.»

«Det blir min Sag og ikke din,» sagde Lensmand Knoph skarpt. «Behag at følge mig.»

I det samme kom Værten og Kristian Bærsø, som havde hørt de haarde Ord, ud.

«Følger han med dig?» spurgte Lensmanden og pegte paa Kristian Bærsø.

«Ja,» svared Hauge. «Han er en af mine Brødre i Herren.»

«Da faar han ogsaa følge dig i Arresten,» sagde Lensmanden.

«Ja,» svared Kristian Bærsø, «det gjør jeg gjerne.»

Og efter et kort Farvel til Værten gik de to Lægprædikanter uden Knurren bort med Lensmanden, som overførte dem til Byens Arresthus og samme Aften gav Stiftamtmanden Besked om Sagen.

Tirsdag Formiddag indfandt Stiftamtmanden sig personlig i Arresten og lod Hauge og Bærsø kalde for sig.

De to Lægprædikanter traadte stille ind og hilste.

Stiftamtmanden saa længe og forskende paa Hauge.

«Saa Du er Hans Nielsen Hauge?» spurgte han.

«Ja — saa er mit Navn,» svared Hauge.

Stiftamtmanden taug lidt. Saa atter paa Hauge, hvis store, klare Øine ikke veg fra hans Ansigt, og sagde:

«Du er beskyldt for Løsgjængeri og for ulovlig offentlig Optræden; det er en Skam, at Du, som dog er en agtværdig Bondes Søn, vil optræde paa den Maade og unddrage dig ærligt Arbeide for Livsophold.»

Stiftamtmanden havde alvorlige graa Øine og talte langsomt, med værdig Vægt paa Ordene.

«Følgen af sligt Løsgjængeri vil bare blive, at Du kommer paa Tugthuset,» føied han til, advarende.

Hauge taug, til Amtmanden havde talt helt ud. Saa tog han et Skridt frem og stod trygg foran den høie Embedsmand.

«Amtmanden sagde, at jeg var beskyldt for Løsgjængeri,» sagde han roligt og med klar Stemme. «Saadan Beskyldning er ikke sandfærdig, hvem der saa end har sat den frem. Heller ikke, at jeg er en Lediggjænger, som vil unddrage sig fra Arbeide.»

Amtmanden afbrød ham.

«Lensmand Knoph har meddelt mig dette,» sagde han strengt, «paa Bestillings Vegne — og da maa det vel forholde sig saa.»

«Nei, det gjør det ikke,» svared Hans Nielsen Hauge djærvt, drog et Papir op af Lommen og gik lige frem til Amtmanden.

«Her er mit lovlige Pas for min Reise hid til Kristiania,» sagde han; «og hvad mit Arbeide angaar, da har jeg hele Vaaren arbeidet med Plogaannen paa min Fars Gaard Hauge i Tune. Det kan han selv og hele Bygden med ham bevidne.»

Han lagde sit Pas paa Bordet foran Amtmanden.

Denne tog Papiret og besaa det nøie.

«Hm,» sagde han og leverte ham det tilbage. «Ja, det ser rigtignok ud til at være i Orden,» mumled han.

«Hvad ellers Læren og den offentlige Forkyndelse angaar,» fortsatte Hauge, «da har jeg ikke lært og forkyndt andet, end at man skal holde Guds Bud høit og i Ære, tjene Gud og lære godt af hverandre.»

Han stod og vented paa Amtmandens Svar.

«Ja, ja,» sagde denne og saa bort paa ham fra Siden. «Det kan altsammen være godt og vel; det er noget, som jeg endnu ikke vil indlade mig paa; imorgen eller iovermorgen vil Fogden Hagerup underkaste Eder begge Forhør; vi faar da se, hvordan det forholder sig med det, Du idag har anført.»

Stiftamtmanden gjorde Tegn til Arrestforvareren, og de to Arrestanter blev atter ført til sit Fængsel.

Den følgende Dag blev de transporterte til Byens Raadhus, hvor Fogden Hagerup straks gav sig ifærd med at forhøre dem.

Hans Nielsen Hauge blev da først adspurgt.

«Hvad er dit Levebrød?»

«Bondearbeide paa min Fars Gaard, Hr. Foged,» svared Hauge.

«Hvad Ærinde har Du her i Kristiania?»

Fogden saa forskende paa Hauge, hvis Udseende øiensynlig gjorde et godt Indtryk paa ham.

«Jeg har nogle Skrifter i Trykken,» svared Hauge.

Fogden nikked.

«Af religiøst Indhold?» spurgte han.

«Ja.»

Fogden nikked igjen.

«Har Du holdt Taler her?» spurgte han videre.

«Ja, det har jeg,» svared Hauge frimodig. «Jeg har talt med nogle Mennesker her om vor Kristendoms Pligter.»

Fogden nikked tredie Gang.

«Det kunde paa sine Steder ikke være afveien,» sagde han hen for sig.

Han saa atter paa Hauge.

«Hvad er din Lære?» spurgte han.

«Just den, vi har i vor lille Kathekismus og Bibelen,» svared han.

«Du har intet andet lært?»

«Nei, intet andet,» svared Hauge. Han saa paa Fogden med sine store, ærlige Øine.

Fogden vendte sig mod Retsskriveren.

«Heri ser jeg intet galt,» sagde han. «Jeg tror, Du er uskyldig, min gode Mand,» fortsatte han vendt mod Hauge.

Denne lysned i sit Ansigt.

«Og I er retfærdig,» svared han.

«Naa, ja, ja — det er jo det, vi skal være,» svared Fogden Hagerup. «Det vilde være galt ellers.»

«Ja, naar saa er,» sagde Hauge, «da vil jeg bede Fogden om at faa komme med et Spørgsmaal.»

Fogden nikked.

«Spørg Du kun,» svared han.

Hauge gik et Skridt frem.

«Da vil jeg spørge,» sagde han sagtmodigt, «om det er kristeligt, at de, som drikker sig drukne og slaas, saa de ligger paa Gaderne, skal have sin Frihed, og jeg, som gaar i Kirke, hver Gang der er Prædiken, og imellem, især om Aftenerne, opbygger mine Medmennesker med Sang og Tale efter Statens herskende Religion, skal blive sat i Arrest og blive truet med Tugthusstraf?»

Fogden smilte.

«Nei, det kan umulig kaldes kristeligt,» svared han. «Det er heller ikke Ret efter Lovens Mening og Hensigt; vi skal se til at faa gjort noget ved den Sag.»

Han reiste sig.

«Jeg skal tale med Stiftamtmanden om det, saa faar vi se,» sagde han. «Jeg synes, det er urimeligt, at I skal sidde her!»

Han rakte Hauge sin Haand til Afsked og gik.

Dagen efter kom han tilbage og lod nu Hauge alene kalde for sig.

«Jeg har god Tidende,» sagde han oprømt.

«Stiftamtmanden blev af samme Mening som jeg. I kan begge forlade Arresten allerede idag; men vær nu forsigtig Mand og undgaa Kollision med Øvrigheden!»

«Det kan jeg ikke love,» svared Hauge smilende; «men det er ingen Sag, naar Øvrigheden er saa retfærdig som I.»

Nu smilte ogsaa Fogden.

«Ja, ja,» sagde han. «Du kunde kanske træffe paa dem, som var værre.»

Hauge bad nu Fogden om en Attest for sit Forhold og en Forklaring angaaende Fængslingen.

«Det skal være mig en Glæde,» svared Fogden, satte sig ned ved Bordet og skrev.

Da han vel var færdig, skjøv han Attesten bort til Hauge.

«Jeg tænker, denne er tilstrækkelig,» sagde han med et godt Smil. Hauge tog Attesten og læste. Der stod følgende:

«Hans Nielsen Hauge og Kristian Bærsø haver vel været hæftet, men er derunder befundne at være ei alene uskyldige, men er endog retskafne og udi Guds Raad til Sjælens Salighed vel oplyste, og derfor er blevne løsladte, samt til alle Forekommende paa det bedste anbefalne.

Kristiania udi April den 20de 1798.

Hagerup,
Foged.»

Hans Nielsen Hauge gik lige frem til Fogden og rakte ham Haanden.

«For dette skal I have Guds Løn engang,» sagde han; de graablaa Øine lyste. «Sligt skal ikke glemmes.»

Og Fogden og Fangen veksled et Blik som Brødre.

Næste Dag, da Hauge og Kristian Bærsø som frie Mænd vendte tilbage til sine Venner ved Sagene, begyndte Hauge igjen ufortrødent at holde Opbyggelser og fortsatte dermed i hele 8 Dage, indtil Lensmand Knoph fandt sig beføiet til anden Gang at arrestere ham og sende ham og Kristian Bærsø Lensmand og Lensmand imellem tilbage til Tune.

Hauge fulgte villig, og snart hændte det mærkelige, at Lensmændene gav ham selv Ordren med og lod ham paa egen Haand og kun stolende paa hans Løfte og redelige Færd vandre fra Bygd til Bygd hjemover de kjendte Trakter.

Paa denne sin Vandring hjemad havde Hauge en Kveld taget ind paa et ham tidligere ukjendt Sted, hvor han for gode Ord og Løfte om Betaling fik Natteherberge.

Udpaa Kvelden kom Stedets Skolelærer, som havde hørt om, at Hauge var der, hen til Gaarden og gav sig straks til at anfalde Hauge, hvem han skjældte ud for en uvidende Vranglærer, haaned ham paa alle optænkelige Maader og brugte tilslut baade Skjældsord og Bandskab.

Hauge svared lidet eller intet paa alt dette; men tilslut tog han tilorde og forklarede i rolig og behersket Tone, at Guds Ord, som Skole-

læreren vel kjendte bedre end han, lærte os, at vi ikke skulde fare saaledes frem.

Da sprat Skolelæreren op fra Bænken, der han sad, og fôr lige paa Hauge.

«Jeg skal lære dig at fare frem!» skreg han.

Dermed gav han ham et Slag under Øret, saa det sang.

Blodet fôr Hauge til Hodet; han reiste sig; den stærke Bondegut stod der bredskuldret og stærk med en underlig Brand i de blaagraa Øine. Men han var straks Herre over sig selv.

«Sligt skulde Du ikke befatte dig med,» sagde han.

Han saa bort paa Værtens Kone, som stod der forskræmt og haandfalden.

Skolemesteren stod med knyttet Næve foran ham. Nu gik han hen og aabned Døren.

«Paa Porten med dig!» skreg han. «Her har Du intet at bestille!»

Hauge saa paa Værtinden.

«Er Du Husbond her?» spurgte han Skolemesteren.

«Ja, saapas Husbond er jeg, at Du skal ud og det paa Flekken, ellers vanker det mere,» svared denne. Han knytted igjen Næven.

«Jeg har ogsaa Næver,» svared Hauge rolig; «men jeg bruger dem ikke til at slaa mine Brødre med!»

«Ud!» skreg Skolemesteren og pegte mod Døren, hvor den kolde Nattegufs nu stod ind.

Hauge vendte sig stille mod ham.

«Det skal jeg; — bare vent, til jeg faar betalt

for mig,» svared han, tog sin Pung op og rakte Værtinden den Betaling, de var komne overens om for Natteherberget.

Hun tog nølende imod.

Men Hauge knapped ganske rolig sin Overfrakke, vendte sig mod Skolelæreren og sagde med sin varme, gode Stemme:

«Det er godt at være vel klædt, naar det er koldt; ligesaa at være rustet med Kristi Kjærlighed, saa jeg kan bede for dem, som overfalder og forfølger mig. Guds Fred og Farvel!»

Han vendte sig stille og gik.

Da hændte der noget sælsomt.

Skolelæreren, som havde stirret slagen paa den stille, fredelige Mand, brast pludselig i Graad saa stærkt, at han storhulked.

«Aa, Gud hjælpe mig!» brast det ud af ham.

Saa drog han paadør efter Hauge.

Han ropte.

«Ja!» svared Hauge derude fra Mørket.

«Aa! Har Du Forladels for mig!» — det brød sammen i en Hulk.

«Ja!» svartes det derudefra. «Gud tilgiver os alle!»

Hauge vendte sig og gik videre.

«Nei, gaa ikke!» roptes der efter ham.

«Jo, det maa saa være!» — det svartes fjernt.

Skolelæreren stod derude paa Svalstenen med Hænderne ihopknepte og stirred ud efter Røsten.

«Hvor gaar Du hen?» ropte han.

«Did Gud vil!» blev der svaret.

«Farvel og Lykke paa din Færd!»

«Velkommen efter Du ogsaa!» — det var det sidste Svar, Skolelæreren hørte. Og den Fremmede blev borte i Mørket.

Slig var Hans Nielsen Hauge.

10DE KAPITEL.

Der stod et Seilskib Leden ind søndenom Bergen.

Vinden var skral; Skibet seg langsomt frem med alle Klude heist.

Paa Dækket agter, ved Siden af Kapteinen, stod en bondeklædt Mand og stirred mod Nord.

Det var Hans Nielsen Hauge.

«At fortie sin Aands Attraa eller at være stille» havde været Hans Hauges higende Sjæl umuligt; derfor var han allerede straks efter sin Tilbagekomst til Hjemmet paany tagen afsted, denne Gang med Skibsleilighed til Drammen til sin Ven Kjøbmand Møller, som havde raadet ham til at reise til Bergen, hvor der efter hans Mening vilde være et baade stort og fredeligt Virkefelt for Hauge.

Denne havde fulgt sin Vens Raad og var dragen afsted med første Skibsleilighed, forsynet med behørigt Pas fra Drammens Borgermester.

Nu stod han da, efter en lang og besværlig Reise, og stirred forskende mod Nord, spændt paa, hvordan det vilde gaa ham her i den fremmede By, hvis Folk var saa helt forskjelligt fra

dem, han paa Østlandet var vant til at færdes imellem.

Det var straalende Juliveir. Solskin laa over de blaanende Kyster; Iser drev sin Leg i det blankblaa Vand; en døende Bris af Sydvest fyldte saavidt de tunge, graa Seil.

Hauge blev betagen, der han stod, af en rent uforklarlig Længsel.

Han syntes, han gjerne kunde leve hele Resten af sit Liv derinde i den fjerne By — bare han nu engang fik naa frem. Han drømte Ansigter frem, gode, milde Ansigter, redebonne til at følge Guds Kald, ærlige i sin Vilje og uden Svig. Og han syntes der vokste op derinde mellem Blaanerne en stor Herrens Menighed, den Klippe, hvorpaa hele Norges Kirke skulde bygges.

Han drog Pusten dybt.

«Naar tror Du, vi naar frem?» spurgte han Kapteinen.

Denne saa sig om ud over Havet.

«Ikkje idag aa ikkje imaarra,» svared han. «Han løier af; det tør bli stilt til Natten.»

«Saa?»

Hauge vendte sig langsomt bort og begyndte at gaa frem og tilbage paa Dækket.

I to Dage eller kanske mere skulde han gaa her og ingenting kunne udrette!

Det brandt ham som Ild i Bringen; han stansed igjen og vendte sig paany mod Kapteinen.

«Findes det ikke Baadskyds at faa her paa Kysten?» spurgte han.

Kapteinen stod lidt.

«Har Du saa trabelt?» spurgte han endelig.

«Ja,» svared Hauge. «Jeg har vigtigt Ærinde, som lidet tør opsættes.»

«I hvis Ærind farer Du da?» spurgte Kapteinen igjen. «Det er naa væl ikkje netop Kongens?» — han smilte.

«Nei,» svared Hauge. «Jeg farer i Vorherres Ærinde.»

Kapteinen lo.

«Ja, gjør Du det,» svared han, «saa maa Du vel frem.»

Han saa udover Kysten.

«Her bruger fare en og anden Fisker i Baad,» sagde han. «Kanske Du kan faa Skyds med en slig en. Kommer her nokken, skal jeg praie han.»

Hauge takked.

Samme Kveld, da de var saa en ti, tolv Mil fra Bergen, praied Kapteinen en Fisker, som kom roende paa Hjemtur til Bergen, og med denne fik da Hauge Skyds.

Dagen efter gik han iland paa Tyskebryggen og begav sig straks til Raadstuen, hvor han meldte sig og foreviste Politimesteren sit Pas fra Borgermester Strøm i Drammen.

*

Udenfor Bøssesmeden Erik Svartstøls lille Bod i Skinderestræde var der en Stimmel af Folk. Hele Smuget ned kom de gaaende, gamle og unge, stansed lyttende udenfor den lille Port og

trængte sig ind. Gadegutter holdt Spektakel udenfor; men derinde sang det.

Det var Hans Nielsen Hauge, som holdt Opbyggelse.

Stuen var dørgende fuld.

Ret ned for den Forhøining, hvor Hauge stod, sad en Mand med Hodet skjult i sine Hænder. Det var Erik Svartstøl, Eieren af den lille Bod. Han havde tidligere tilhørt de Vakte af Brødremenigheden, men var nu bleven saa greben af Hauges Prædiken, at han helt havde gaaet over til ham. Ved hans Side sad Samson Traae, Haringen, Erik Svartstøls gode Ven. Han var blek; Ansigtet talte om Sindets Strid.

Men lidt længer tilhøire, paa særskilt Stol, sad gamle Jomfru Maren Boes, salig Biskop Erik Pontoppidans Husholderske. Hun havde hørt om den store Guds Kraft til Omvendelse, som fandtes i den fremmede Bonde Hans Nielsens Forkyndelse, og vilde nu med egne Øine se og med egne Øren høre, om Rygtet havde talt Sandhed.

Hun sad der da, ventende, i sin sorte Kappe, 70 Aar gammel og værkbruden til sin Kropp, og rundt omkring, bagenfor disse første, sad af Bergens Bys Folk gammelt Folk og Ungdom med Hænder foldede, færdige til at høre.

Salmen var sungen; Hauge begyndte at tale. I Begyndelsen ganske sagte, næsten forknyt; men efterhaanden som Teksten tog hans Sind fangen, blev hans Røst stærkere og hans Tale friere, og snart sad hans Tilhørerskare greben af en ufor-

klarlig Hjertets Varme; somme med Taarer i Øinene, andre alvorligt stirrende; Erik Svartstøl havde løftet sit Hoved; gamle Jomfru Boes havde rykket sin Stol nærmere, og hun nikked med sit Hoved, hver Gang noget nyt blev sagt — nikked som saa hun en gammel Ven, og hun mumled «Ja, ja,» alt indimellem. Thi her blev der talt, ikke tørre Ord om sund Fornuft, ikke søde Ord om Guds Naade, men alvorlige, mægtige Ord om Syndens Udryddelse ved Guds Magt og Menneskets Vandring i Kristi Fodspor gjennem Trængsler frem til Salighed omsider.

Der var blevet dødsstille baade i Stuen og langt ud over Smuget, hvor Hverdagens Larm før hersked. Hvert Ord hørtes og blev baaret af den stærke, milde Stemme viden om. Og da Hauge saa omsider slutted med en kort, enkel Bøn og Salmen atter steg, kjendte alle, som om de havde været med til noget stort, forunderligt, og de gik hjem stille og alvorlige med en sval Fornemmelse af at have staaet Ansigt til Ansigt med Sandheden.

Men da Stuen var tom og Erik Svartstøl med varme Øine tog Hans Hauges Haand til Tak, sad gamle Jomfru Maren Boes fremdeles paa sin Stol og vilde ikke gaa.

«Kom hid, Du Hans Hauge,» sagde hun; Øinene stod store og stille fæstede paa den fremmede Mand.

Hans Nielsen Hauge kom hen.

Hun fik Tag i hans høire Haand med sin krokede venstre.

«Eg vil takke dokker!» sagde hun skjælv paa Maalet. «Dokker ha bygget meg op! Ja, det er Gudsens blanke Sanning! Dokker ha gjort meg ung, meg gamle Menneskje! — Det var plent, som hørde eg salig Husbond Hans Høiærværdighed Erik Pontoppidan tale — aa det var et Guds store Veir, ser dokker! Ja, det var Most og Marg! Det var Guds Frø, som forslog!»

Hun slapp ikke hans Haand.

«Ja, Tak naa, og Velsignels for idag,» sagde hun; «men se saa op paa Stuen til mig en af Dagene, saa faar vi snakkes ved. Jeg vil ha mer af det Slaget!»

Hun reiste sig og satte Staven foran sig.

«Ja, velkommen Du aa Erik Svartstøl,» sagde hun vendt mod denne. «Fast Du er mig for sød!»

Hun nikked med det store tunge Hoved hen for sig selv og gik mod Døren.

Der snudde hun sig.

«Velkommen paa Stuen,» sagde hun og nikked nok en Gang.

Hauge takked. Og det vared ikke mange Dagene, før han sad paa Stuen hos Maren Boes og talte om alt det, som hørte Guds Rige til.

Men Erik Svartstøl, Bøssesmeden, var ikke længer «for sød».

Gjennem Hauge havde han faaet Tag paa Kristendommens hele Kjærne, og det tog ikke lang Tid, før baade han og hans Ven Samson

Traae havde naadd frem til fuld og klar kristelig Erkjendelse.

*

I over en Maaned holdt Hauge uforstyrret sine Opbyggelser i Bergen; men efterhaanden fik han ogsaa her mange Modstandere, som paa alle mulige Maader, ved Støi og Intriger bragte det derhen, at Bergens Politi beslutted sig til at skride ind.

Hauge fik en Dag Indkaldelse paa Raadstuen med Ordre til at bringe sine Skrifter med sig og fremlægge dem for Politiretten.

Hauge efterkom Opfordringen.

Der blev dog ikke den Gang foretaget noget Skridt videre imod ham. Man forbød ham kun at holde Bønner, at læse og tale med nogen om gudelige Ting, hvis han vilde undgaa at komme i Fængsel. Samtidig fik han Ordre til at møde senere for Politimesteren og Overpolitiretten.

Dette Møde løb meget fredeligt af. Hauge blev eksamineret en Smule om sin Lære og svared altid med at henvise til Bibelen.

«Det er ingen Skade,» sagde han sluttelig, «naar Menneskene opbygger hverandre i Herrens Frygt, aflægger Lasterne og lever kristeligt.»

Politimesteren gav ham Medhold heri. «Ja, kunde Du udrette noget i denne Henseende,» sagde han, «da var det udmærket; da var Du dygtigere end jeg.»

Hauge smilte.

«Øvrigheden bærer vel ikke Sværdet forgjæves,»

sagde han. «Det er dens Sag at straffe det onde og beskytte det gode!»

Politimesteren lo.

«Straffe det onde kan vi nok,» svared han; «men faa det bort — det er ikke saa lige til.»

«Jo — det vil nok gaa,» sagde Hauge freidig. «Naar man bare beskytter det gode.»

Politimesteren lo igjen.

«Du mener nok dig selv, min gode Mand,» udbrød han; «men vi maa dog erindre Forordningen af 13de Januar 1741, som forbyder Lægfolk at holde Opbyggelsestaler og deslige. Vi maa dog holde os Love og Forordninger efterrettelige!»

«Ja,» svared Hauge. «Der er og en Forordning, som byder, at hver den, som bander og bespotter Guds Ord, skal sættes i Gabestokken; holdt man sig den efterrettelig, saa er jeg bange for, hele Byen og alt Landet blev fuld af Gabestokke!»

Politimesteren var overvunden. Han klapped Hauge venlig paa Skulderen og gav ham Lov til at gaa.

«Du skal senere, saasnart Stiftets Erklæring er indhentet, faa endelig Besked,» sagde han.

«Jeg haaber sikkert, at Stiftamtmanden er ligesaa retsindig og kristelig som Politimesteren,» svared Hauge, idet han tog Farvel og gik.

Da Politimesteren ved Middagstid vandred hjem til sin Bolig, mødte han ved Torvet en høi, statelig Skikkelse, som alt Bergen kjendte. En Mand af før Statur, bredskuldret og stærk,

med høit løftet Pande og et brunøiet Ørneblik, som saa skarpt frem. Næsen var mægtig krummet, Øienbrynene stærke og buskede.

Det var Korskirkens bekjendte Provst, konstitueret Biskop i Bergen, Johan Nordahl Brun.

Politimesteren stansed og hilste.

«Har Eders Høiærværdighed modtaget noget fra Stiftamtmand Hauch angaaende en vis omreisende Lægprædikant fra Østlandet, Bondesønnen Hans Nielsen Hauge?» spurgte han, da Hilsener var vekslet.

Biskop Brun slog Hodet tilbage og saa Politimesteren med stærke, brune Øine ind i Ansigtet.

«Ja, Hr. Politimester, det har jeg, og jeg har alt givet mit Svar i Sagen,» sagde han med mægtig Røst.

Politimesteren saa paa den myndige Præst.

«I ønsker ham fri?» spurgte han.

Johan Nordahl Brun løfted de bevægelige Ørnebryn.

«Ja, det ved min Gud og Skaber, at jeg ønsker,» svared han stærkt. «Maa halvlærde Folk efter Trykkefrihedsloven skrive frit mod Guds Ord for Millioner, saa maa vel og ulærde, som elske Guds Ord, paa sin Vis tale det frit i privat Hus for et Snes Mennesker!»

«Men hans Skrifter, Eders Høiærværdighed?»

Brun smilte.

«De ere, som venteligt af en ulærd Mand, lidet sammenhængende og ynkeligt sammenfattede; men de indeholder ingen Lære mod Guds Ord og ere saaledes uskyldige,» svared han. «Han skriver

Inkonsekvenser, det er sandt; men saadant kan hænde den bedste. Det har hændt selve Confessionarius Bastholm!» — Han lo.

Saa haled han i stor Værdighed en Snusdaase op af sin Lomme, bød Politimesteren og klapped ham paa Skulderen.

«Gjør I, hvad I kan for denne ærlige Mand,» sagde han høit, «at han ei bliver af Drenge berendt, naar han holder sine Samtaler; saadanne uskyldige Andagtsøvelser i Tugt og Ære finder jeg langt at foretrække for de Orgier med Drik og Udsvævelser, som alt mere og mere taales og griber om sig trods Lov, Forordning og Bergens Bys udmærkede Politi.»

Han tog sig selv en Pris, slog Daasen i, stakk den i Lommen, rakte Politimesteren med et Nik sin Haand til Afsked og gik videre.

Politimesteren fortsatte smilende Veien hjem.

Johan Nordahl Brun havde talt, og Hans Nielsen Hauge fik fuld Frihed til at forkynde Gud i Bergen. Her opholdt han sig lige til November Maaned, da han atter med Skibsleilighed begav sig hjem. Havde Vindstille hindret hans Færd til Bergen, saa gjorde Novemberstormene det samme med hans Færd til Hjemmet. Han maatte da paany gaa i aaben Baad og ankom til Stavanger, hvorfra han tog Landeveien over Jæderen langs Kysten, idet han overalt holdt Opbyggelser og udspredte sine Skrifter.

Særlig stansed han i Vanse, hvor Bønderne var stærkt paavirkede af Brødremenigheden. Her besøgte han den bekjendte Sognepræst i Vanse Magister Peter Olivarius Bugge, som selv var paavirket af den herrnhutiske Retning.

Bugge interesserte sig meget for Hauges Virksomhed, hvis Betydning han godt forstod, og da de skiltes, sagde han:

«Om end Præsterne i Mængdevis reise sig mod dig, ja om ogsaa jeg opstaar imod dig, saa hold kun ud; thi Fremtiden er din!»

Fra Vanse drog Hauge nu til Kristianssand og derfra videre til Skien, langs Grevskabernes Bygder og til Drammen, hvor han atter besøgte sin Ven Kjøbmand Møller.

Under Hauges Fravær paa denne lange Reise havde hans Lære slaaet Rod og spiret i mange af Østlandets Bygder. Allevegne fra sendte man Bud til ham om at komme og holde Opbyggelser; han forlod da straks Drammen og begav sig paa nye Reiser.

Det var tredie Juledag 1798.

Paa Gaarden Hoen, en af de største Gaarde i Ekers Sogn, stod Gaardens Eier Kristofer Hoen ved Grinden med Hænder i Lommen og Pibe i Mund.

Ude paa Veien holdt en Mand i Spidsslæde en urolig Hest. Manden i Slæden sad i Ulveskindspels. Han var høi og røslig, rent en Kjæmpe at se til; Skjægget krølled sig graagult

og frodigt rundt det høgnæsede, retskaarne Ansigt; brede Næver med Lovaatter holdt Tømmer og Svepe.

Det var Ekers bekjendte Lensmand, Jens Gram.

Røsten, naar han talte, var finere end en kunde vente af saa kjæmpestor en Kar; Øinene var lyseblaa og kolde.

Kristofer Hoen stod og drog paa Piben og saa paa hans Hest, en borket Hest med Bliss i Panden og lyse Hover.

«Det er for vek Hest aat dei,» sagde han.

Lensmand Gram smilte.

«Aa, det gaar an,» svared han.

Hoen spytted i Sneen.

«Ja,» sagde han. «Drar ikke Hesten dig, saa drar Du altid Hesten. Men fort blir det naa ikke gaaendes!»

Lensmand Gram lo — en kold Latter.

«Det har vel ikke slik Hast,» sagde han.

Hoen smilte, et muntert, lidt skarpt Smil.

«Aa nei — Du kommer vel mestendels tidsnok der Du kommer,» udbrød han.

«Kan hænde det,» svared Lensmand Gram; han var færdig, sad og tøiled sin Hest og skulde kjøre videre.

Kristofer Hoen tog Piben af Munden.

«Ved Du, at Hans Hauge er kommen til Bygden?» spurgte han med ét.

Lensmand Gram braasnudde Hodet.

«Saa?» sagde han. «Naar da?»

«Han kom igaar,» svared Kristofer Hoen.

Lensmandens Øine blev blaa.

«Hvor holder han til?» spurgte han.

Kristofer Hoen stakk den sluknede Pibe i Frakkelommen.

«Hos mig,» svared han i stor Ro.

Lensmanden blev rød lige opover Panden.

«Det var som Fanden,» udbrød han.

Kristofer Hoens dybblaa Øine i det solbrændte Ansigt tog mørkere Let.

«Nei,» sagde han. «Det var det ikke. Hans Hauge har intet med den Mand at bestille.»

Jens Gram drog spodsk paa Smilen, men svared ikke.

Da sagde Kristofer Hoen:

«Det blir Opbyggelse hos mig Nytaarskvelden. Du er velkommen.»

Lensmand Gram smilte.

«Ja, det torde hænde jeg kom,» svared han.

«Ja, kom Du,» sagde Kristofer Hoen. «Jeg har budsendt Præsten med. Saa faar vi se, hvad galt det kan være at høre Guds Ord, Lensmand.»

Lensmand Gram nikked og strammed Tømmerne.

«Ja, vi faar se da,» svared han og kjørte.

Kristofer Hoen gik langsomt opover til Vinterstuen igjen; men i Vinduet, som vendte mod Veien, saa Lensmanden, der han kjørte, et alvorligt Ansigt.

Det var Hans Nielsen Hauge.

*

Nytaarsaften var der Opbyggelse paa Hoen. En hel Del af Bygdens bedste og mest anseede Bønder havde mødt op efter Kristofer Hoens Anmodning. De fyldte ganske den brede, rummelige Vinterstue paa Hoen.

Præsten Frederik Schmidt, den senere saa bekjendte Eidsvoldsmand, var netop kommen, og bag ham sad Lensmanden Jens Gram, paa Embeds Vegne, kjæmpestærk og trygg.

Præsten havde taget ham med, forat han i Tilfælde kunde arrestere Hauge, hvis han ikke godvillig vilde afstaa fra Opbyggelsen.

Da Kristofer Hoen saa Præst og Lensmand komme i Følge, skjønte han straks, hvad Bagtanke de havde.

Da han satte ind Hestene, sagde han derfor paa sin egne, lidt skarpe Maade til Lensmand Gram:

«Her er folksomt idag; Du er kanske kommen for at arrestere hele Bygden?»

«Aa nei — jeg nøier mig med mindre,» mente Gram.

Herpaa svared ikke Kristofer Hoen. «Du faar gaa ind,» sagde han. «Men Stuen er fuld — det kan blive knap Plads for slig en Kjæmpe som dig!»

Saa gik han foran Lensmanden ind.

Opbyggelsen skulde begynde; Kristofer Hoen lukked Svaldøren og gav Hauge et betydende Blik. Denne reiste sig straks og gik frem til sin Plads. Han nævnte Numeret paa den Salme, som skulde synges, og saa sig om for at begynde.

Da reiste Præsten Schmidt sig med en værdig Haandbevægelse ud mod Forsamlingen.

«Mine Sognebørn,» sagde han med myndig Stemme. «Før her foretages noget videre, vil jeg læse op for Forsamlingen den kongelige Forordning af 13de Januar 1741; kanske bliver da alt det øvrige overflødigt!»

Han kremtede, drog den kongelige Forordning op af sin Lomme og læste den høit under den dybeste Taushed fra Tilhørerne.

Da han var færdig, saa han sig om med et seirende Blik.

«Som I heraf ville erfare,» fortsatte han, «ere deslige gudelige Forsamlinger ikke lovmedholdelige og desligeste omstreifende Lægprædikanter hjemfaldne til Straf efter Loven. Gaar derfor nu i Stilhed fra hverandre og enhver hjem til sit! Jeg formoder, at I hidindtil af Uvidenhed have forgaaet Eder imod Lov og god Orden!»

Han blev staaende. Der var fremdeles ganske stille.

Da reiste Hauge sig.

«Eders Velærværdighed,» sagde han i sagtmodig Tone. «Jeg kjender ret godt den her oplæste Forordning, og ikke er den saa at forstaa, at den forbyder lægt Folk tilsammen at læse og opbygges ved Guds Ord; men om saa var, at et kristeligt Samfund havde en saa ukristelig Forordning, da vil jeg gjøre Præsten opmærksom paa en anden Forordning, og den heder,» — her hæved Hauge Røsten —: «Du skal adlyde Gud mere end Menneskene!»

Han satte sig.

Der gik en tilfreds, mumlende Susen gjennem Forsamlingen ved disse Hauges Ord.

Blodet fôr Præsten Schmidt heftig til Ansigtet. Han vendte sig braat mod Hauge.

«Denne Forsamling gaar fra hinanden!» bød han herskende. «Jeg kræver i Lovens Navn Lydighed mod Øvrigheden!» Han skreg det næsten ud, og Lensmand Gram, som sad bag Præsten, reiste sig i hele sin vældige Høide med et hadefuldt Blik paa Hauge.

Men nu reiste ogsaa Kristofer Hoen sig og kom frem.

«Stop!» sagde han. «Sæt dig, Du Grammen! Om Du er dobbelt saa lang, faar Du ingen af os her ud. Disse Bønder er mine Gjæster, og her er mit Hus! Den eneste, Du har Ret paa, er Hans Hauge; men først skal Præsten høre, hvad han taler — det er efter Lov og Ret; siden faar det gaa, som det kan!»

Bønderne havde bare ventet paa Kristofer Hoens Ord. Nu reiste de sig alle, og der steg vældig Larm.

«Hør ham først!» skreg de. «Præsten skal høre ham!»

Ropene fyldte Stuen, og Præsten Schmidt saa overalt ind i harme Ansigter.

«Godt,» sagde han. «Jeg vil ingen Uretfærdighed. Lad mig saa høre!»

Han satte sig, og Lensmanden, som havde staaet der trodsig og undrende, med et halvt Smil, satte sig som han.

Og atter blev der Dødsens Stilhed i Stuen.

Nu talte Hauge, varmt og gribende over nogle Vers i Aabenbaringen. Det var en Advarsel mod den store Skjøges Laster, mod Verdens letfærdige Væsen, en brændende Opfordring til at gjøre Bod, søge Guds Rige og hans Retfærdighed og gjensidig styrke hverandre i det gode.

Da Hauge var færdig, saa alle paa Præsten Schmidt, som hele Tiden havde siddet med rynkede Bryn.

Nu reiste han sig.

«Efter hvad jeg her har hørt,» sagde han, «saa finder jeg, at Hauges Forhold ikke alene er lovstridigt, men at hans Foredrag, hvor spækket det end er af Bibelsprog, misforstaaede, slet udlagte og upassende anvendte, vidner om, at han selv snarere trænger til Undervisning, end at han skulde have Kald til at undervise andre.

Han har prædiket over Aabenbaringen. Dette alene maatte for den erfarne og forstandige være nok til at vise hans Umodenhed som Lærer i Guds Ord. Min salig Fader, som var saa lærd en Mand, fordristed sig aldrig til at fortolke Aabenbaringen; thi den er en lukket Bog. Men Hans Nielsen Hauge gjør det! For ham er intet umuligt!»

Hauge, som stod lige i Nærheden af Præsten, da denne talte, gik nu lige hen, klapped ham venlig paa Skulderen og sagde:

«Nei, nei! Aabenbaringen er ingen lukket Bog; thi ellers havde den ikke faaet Navnet

Aabenbaringen. Vi bruger den hellige Skrift og taler over, hvad vi faa Naade til af Gud, enten det er denne Bog eller et andet Skrift af Bibelen. Af os selv er vi intet, jeg Hans Nielsen Hauge saa vel som I; men for Gud er ingen Ting umulig — hans Aand og Kraft skinner over Læg som Lærd.»

Hertil var intet at svare. Præsten Schmidt bed sig i Læben og taug. Saa reiste han sig pludselig og var atter den mægtige Herrens Tjener.

«Siden fornuftige Forestillinger aldeles er spildte,» sagde han, «saa nødsages jeg til gjennem Lensmanden ved den verdslige Øvrigheds Hjælp at bringe denne Mand ud af Sognet. Lensmand Gram, behag at gjøre Deres Pligt!»

Gram gik lige frem til Hauge.

«Du faar bli med mig,» sagde han; han tog ham i Trøieærmet.

Hauge vendte sig, hurtigere end Lensmanden havde ventet, og fried sin Arm.

«Lensmanden behøver ikke at bruge Vold,» sagde han. «Jeg er lovlydig Mand og skal nok følge!»

Der steg en stor Murren mellem Bønderne. «Sligt er for galt!» «At øve Vold paa fredelig Mand!» skar det om hinanden.

Men Gaardens Bonde, Kristofer Hoen, kom straks hen og stod ved Siden af Hauge.

«Loven faar gaa sin Gang,» sagde han. «Men jeg tænker, vi skal mindes Præsten det, han har gjort idag. Farvel, Du Hauge! Du har

Gud med dig. Det er bedre end baade Præst og Lensmand!»

Han tog Hauges Haand i sin og holdt den længe. Saa gik han hurtig ud af Stuen.

Præsten fulgt af Lensmanden og Hauge baned sig nu Vei gjennem Mængden og ud.

Da de stod i Svalen og havde faaet Pelsen paa, holdt der tre Heste med Spidsslæder for Svaldøren. Det var Præstens, Lensmandens og sidst i Rækken Kristofer Hoens egen Hest.

Præsten tog først Plads. Da Lensmanden skulde sætte sig, saa han efter Hauge.

«Kom hid,» ropte han.

«Nei,» svared Kristofer Hoen. «Det høver sig hverken for Præst eller Lensmand at sidde i Slæde med Hans Nielsen Hauge. Jeg er en simpel Bonde som han; det er bedst, jeg er Lensmandsdreng idag!»

Han kjørte Hesten frem til Svalen.

«Kom hid og sid, Du Hauge!» sagde han; han holdt den vælige Hest med fast Haand og slog Bjørneskindsfelden op.

Hans Nielsen Hauge kom hen.

«Skal jeg sidde opi?» spurgte han.

«Javist,» svared Kristofer Hoen. «Ære den, som æres bør. Saa rømmer Du ikke,» føied han til med et Smil.

Lensmand Gram stod og saa paa dette; der var mange Folk paa Trappen.

«Ja, ja,» sagde han, skræved over sin Spidsslæde og satte sig. «Vil Du kjøre Arrestanter,

saa gjerne for mig.» Han tog Svepen og drog Luen ned over Ørene.

«Ja,» svared Kristofer Hoen. «Naar Hans Nielsen Hauge er Arrestant, kan jeg sagtens være Lensmandskar og Skydsgut. Kjør nu!»

Toget satte sig ivei. Præst og Lensmand foran. Men idet Kristofer Hoen passered Svalen, nikked han til dem, som nærmest stod. «Dette skal blive Julekjøring!» sagde han lavt.

«Kjør ikke for fort!» ropte han fremover. Mændene paa Trappen smilte og smaasnakked sig imellem. Den Hest, Kristofer Hoen idag havde spændt for Slæden, var Hoenborken, en af Eker Bygds skarpeste Travere.

Det bar ivei ud gjennem Grinden og nordover Almandveien.

«Lykke paa Reisen,» sagde den Bonde, som havde fulgt Præstens Hest gjennem Snefanerne.

«Tak!»

Præsten slog paa.

Og det bar i Trav nordover.

Slig kjørtes der en Fjerdings Vei uden et Ord, lige til de kom til Præstegaarden. Præsten tog til Luen, hilste og viked af; Lensmanden og Kristofer Hoen med Hauge i Sessen kjørte videre. Hele Tiden gik det i jevnt Trav; Kristofer Hoen holdt sin Hest lige indpaa Lensmandens; Silderet af Dombjælderne og Hestehovenes ensformige Knirk dyssed og døved.

Paa denne Maade gik det halve Bygden frem, og de kunde vel have saa en halv Fjerding igjen til Lensmandsgaarden.

Da bøier Kristofer Hoen sig frem mod Hauge.

«Sid nu stille,» sagde han lavt. Med ét gav han sin Hest et lindt Rapp over Lænden af Svepesnerten. Den rykked til og lagde ivei.

«Halv Vei!» skreg Kristofer Hoen. Han viked Hesten og strøg forbi Lensmanden, bare saa Sneen spruted.

Lensmand Gram holdt sin Hest an.

«Hei, stopp!» skreg han.

Men han fik bare et Glimt af Hauges alvorlige og Kristofer Hoens muntre Ansigt. Hoenborken slog ud i sit bredeste Trav; Sneflingrerne føg om Ørene paa Hauge, som sad stille og forundret i Sessen; men Kristofer Hoen snudde sig i Sædet, der han sad paa Hundsvotten:

«Velkommen efter,» ropte han smilende.

Lensmand Gram tog i en Ed saa lang som han selv, smurte paa sin Hest og skreg; men Afstanden mellem ham og dem der fremme blev stadig større, og det sidste han saa af dem, var Kristofer Hoens røde Skjærf kring Hundeskindspelsen, idet de forsvandt i den store Sving nord for Lensmandsgaarden.

Det kogte i Lensmanden. Han skjønte godt, at han ikke kunde naa Kristofer Hoen, naar denne ikke vilde, og lige saa sikker var han paa, at Hoen ikke vilde stanse, før han havde kjørt Hauge ud af Bygden og langt ind i et andet Lensmandsdistrikt.

Alligevel syntes han, at han for Skams Skyld maatte kjøre efter. Kanske han paa en eller anden Maade kunde faa Tag paa Hauge og faa

ham med sig; han havde jo fulgt frivillig med og var kanske saa pas godslig en Mand, at han fulgte med tilbage. Bare han traf ham.

Harm kjørte Lensmanden videre og spurgte dem, han traf, om de havde seet Kristofer Hoen kjøre forbi.

Jo, det havde de alle.

«Kjørte han fort?»

«Ja. Han havde Borken,» blev der svaret.

Endelig var Lensmanden naadd frem til den sidste Gaard i Eker.

Der fortalte de ham, at Kristofer Hoen for en halv Time siden var faret nordover med en fremmed Mand paa Slæden. Han skulde til Røken havde han sagt.

Lensmanden svor indvortes og fôr til Røken.

Da han vel var kommen ud af Eker Sogn og frem til en af de første Gaarde i Røken, saa han Hoenborken staa med Hesteklæde over Ryggen opgrimet fremved Grindstolpen.

Lensmanden kjørte lige ind, bandt sin Hest ved Siden og gik ind i Stuen.

Der sad Kristofer Hoen og Hans Nielsen Hauge fremme ved Bordet og drak Kaffe.

«Velkommen efter,» sagde Kristofer Hoen, da Lensmanden stod i Døren.

Jens Gram gik, ildrød i Ansigtet lige hen til de to og slog Næven i Bordet, saa Koppene hopped.

«Det skal Du have igjen, Kristofer Hoen!» ropte han.

Gaardens Folk, som sad ved Aaren, stirred forundrede.

Kristofer Hoen flytted paa sig.

«Hvad naa da, Lensmand?» sagde han og saa troskyldig ud.

«Jeg kjørte ham ud af Bygden, og det var jo det, som skulde gjøres,» fortsatte han.

Lensmanden svared ham ikke, men vendte sig mod Hauge.

«Du blir med mig,» sagde han, — «og det straks!»

Hans Nielsen Hauge øste i stor Ro Kaffe paa Skaalen.

«Nei,» svared han. «Det gjør jeg ikke. Du er ikke Øvrighed her i Røken. Lad Lensmanden her i Sognet komme og arrestere mig, om jeg har gjort noget ulovligt her i Sognet. Vi faar holde os til Loven baade Du og jeg.»

Lensmanden var maalbunden. Han kunde intet gjøre, vaaged det heller ikke; thi Kristofer Hoen havde Skyldfolk her paa Gaarden.

«Ja, ja,» svared han og vendte sig til Kristofer, «men dette skal blive dig en dyr Morro!»

Han løfted igjen Næven.

Nu reiste Kristofer Hoen sig.

«Nei, hør nu et, Lensmand,» sagde han. «Driver Du paa paa denne Maade, saa blir jeg nok nødt til at være Skydskar en Gang til. Men da skal det bli dig, jeg skydser af Bygden. For en Lensmand, som lægger sig efter uskyldigt Folk, ham har vi ingen Brug for paa Eker, og jeg skal

være Mand for at faa ham af Bygden, vær trygg paa det.»

Han snudde sig, gik mod Aaren og gav sig til at karve Tobak i sin Pibe.

Lensmand Gram stod længe taus og saa efter ham. Saa snudde han uden et Ord, gik ud af Stuen uden at hilse, satte sig i Slæden og kjørte tilbage samme Vei, som han var kommen.

Men da lo alle de gode Bønder i Stuen, og selv Hans Nielsen Hauge drog paa Smilen.

«Ja, dette var nu egentlig ikke med min gode Vilje, Kristofer Hoen,» sagde han.

«Men med min,» svared Kristofer Hoen.

— Der blev denne Gang ikke lagt videre Hindringer i Veien for Hauges Virksomhed, som han fortsatte i Østlandsbygderne helt til i April, da han endelig reiste hjem.

Herhjemme blev der da stor Glæde, baade inden hans egen Familie og mellem alle hans trofaste Tilhængere. I store Følger kom de til Hauges Gaard, blev styrket i sin Overbevisning og hented nyt Mod og Kraft til at lide for denne gjennem Hans Nielsen Hauges tændende Tale.

Men Hjemværet blev ikke af lang Varighed. Brev paa Brev kom fra Hauges Venner i Bergen med Anmodninger til ham om at komme.

Blandt disse Breve var der ogsaa et fra Samson Traae, som gjennem Samværet med Hauge var bleven vakt til et virkeligt Kristenliv. Dette Brev rørte Hauges Hjerte; det var ham umuligt at modstaa Kaldelsen længer.

Samson Traae skrev blandt andet følgende:

«Kjære Broder!

Du, som har avlet mig i Kristo og født mig som en Moder med mange Smerter, førend Du fik dannet mig til et velskabt Barn i Kristo! Hvad Kjærlighed jeg har til dig, det kan ikke skrives om. Tak være dig og Gud, som sendte dig hid, mig og andre til Frelse!

Jeg ser dig daglig og ligger nær dit Bryst med Hjertens Kjærlighed; ja, mit Hjerte smelter hen af Sorg og Glæde, naar jeg ihukommer den store Kjærlighed og Godhed, Du havde til mig, for hvilken Kjærlighed Gud være din Belønning i al Evighed!

Skulde vi ikke mere sees her i dette Liv, saa give Gud, at vi maa sees i det evige! Dog, jeg attraaer at se dig igjen!»

Hans Nielsen Hauge reiste. Hans Ophold i Hjemmet havde ikke varet mere end i tre Dage.

Han drog først til Drammen, hvor han fik nyt Pas af Borgermester Strøm, derfra til Eker, hvor Lensmand Gram denne Gang arresterede ham og lod ham sidde tre Dage i Arresten, før han under streng Bevogtning lod ham sende opover til Fogden Collett paa Kongsberg. Her blev han underkastet Forhør, men derpaa efter Amtets Ordre løsladt. Efter at have virket paa Kongsberg i længere Tid drog han videre vestover til Numedal, derfra til Rollag, Nore og Opdal, hvor han traf den senere saa bekjendte Lensmand

Tollef Olsen Backe, som en Tid var en af Hauges mest indflydelsesrige Tilhængere.

Fra Opdal gik han paa Ski over til Hardanger og derfra videre til Bergen, hvor han opholdt sig udover Vaaren og Sommeren.

Hauges Venner i Bergen gjorde alt muligt for at faa ham til at tage fast Bopæl i denne By, hvor han kunde faa leve og virke i Fred. Den gamle Jomfru Boes kaldte ham saaledes en Dag op til sig; hun havde noget særskilt at tale med ham om, sagde hun.

Da Hauge kom, sad hun helgeklædt i sin Stol.

«Du faar sætte dig, Hauge,» sagde hun. «Eg har nokko aa tale ved deg om.»

Hauge satte sig; den gamle Dame kremtede, tog Staven mellem begge Hænder og begyndte:

«Jo, ser Du, Hauge,» sagde hun. «Eg tykkjer, Du sliter saa ondt for Vorherre sin Sag; eg æ kommen udi slig Ømhed over alle dine Forfølgelser og Strabadsier.»

Hun flytted paa Stokken og sad og vugged med Overkroppen.

«No æ det saa, at eg æ ganske formuendes baade med Gaard og Grund, aa saa har eg tænkt, at naar eg no snart skal gaa hjem, saa skulde Du ha det, som efter meg var — om Du vilde slaa dig ned her i Bergen.»

Hun saa godt paa ham.

«Ka sej Du til dette?»

Hauges Ansigt var blevet blekt. Hans Øine tog sløret Glans; det var næsten, som Taarerne vilde frem.

Saa sagde han ganske stille:

«I skal ha Tak for al den Kjærlighed og Godhed, I viser mig for Guds Sags Skyld; men det, I tilbyder mig, kan jeg ikke modtage, nei ikke, om I bød mig hele Bergen!»

Jomfru Boes rykked tilbage i Stolen.

«Ka seier Du for Slag?» udbrød hun.

«Nei, ikke om I bød mig hele Bergen!» gjentog Hans Nielsen Hauge stærkt.

«Aa koffer ikkje?»

Jomfru Boes' store, graa Øine stirred paa ham gjennem Brillerne.

«Netop for Guds Sags Skyld,» svared Hauge bestemt. «For mig vilde det være en stor Glæde at sidde her i Bergen mellem gode Venner og have det godt; men for alle dem i det hele Land, som sidder og venter paa et levende Guds Ord — for dem vilde jeg gjøre Dødssynd ved at slaa mig til Ro her. Jeg vilde sidde som i Brand og Helvedes Luer!»

Jomfru Boes sad lidt, taus. Saa reiste hun sig og gik hen til Hauge.

«Nei, naa maa eg ta deg i Hand,» sagde hun. Og hun tog Hauges Haand mellem begge sine.

«Du æ en Kjærnekar!» udbrød hun. «Gud velsigne dig! Og far Du did, Du vil og skal! Eg ska ikkje friste deg, saa gjerne eg vilde!»

Hauge reiste fra Bergen i Midten af Juni Maaned, drog gjennem Søndfjord og Nordfjord og Søndmøre, derfra til Nordmøre og ind i Surendalen, hvor han i Rindalen holdt Opbyggelse ved

Kirken, men blev bortvist af Præsten Fincken-hagen.

Fra Surendalen drog Hauge Landeveien til Trondhjem og kom did i Begyndelsen af August Maaned 1799.

Under hans Fravær fra Hjemmet havde den egentlige Forfølgelse mod hans Tilhængere taget sin Begyndelse paa Østlandet.

Allerede i Mai Maaned var Peder Hansen Roer, som holdt Opbyggelser i Eker, bleven arresteret af Lensmand Gram, sat under Tugt-husret og dømt til Tugthus saa længe, indtil han loved at afstaa fra sin Lægmandsvirksomhed. Tre Dage senere blev fire andre af Hauges Til-hængere, Berger Vetle, Peder Mathiesen, Peder Nordlid og Thorkel Gabestad ogsaa sat fast, efterat de havde holdt Opbyggelse i Hemnes Anneks til Høland.

Senere paa Høsten blev Hauges Bror Mikkel og hans Søskendebarn Paul Gundersen ligeledes fængslede og begge dømt til Tugthus paa samme Vilkaar som før nævnt.

Budskabet om disse Fængslinger fik Hauge under sit Ophold i Trondhjem, hvor en lignende Skjæbne vented ham selv.

Han tilskrev straks sine Venner trøstende Breve, hvori han tilkjendegav sin Sorg over hans Fienders onde Sindelag og sin Glæde over, at hans Venner fik Anledning til at lide for det godes Skyld

11TE KAPITEL.

«En af de Bondeprædikanter, der have drevet deres Væsen søndenfjelds, som man har seet af 'Intelligents-Sedlerne', navnlig Niels Iversen Riis, 19 Aar gammel, har forvildet sig til disse Egne; han, denne ukaldede, mod Synden og Kjødets Lyster drabelig fegtende Prædikant, skal have forkyndt for forsamlede Skarer, hvad han kalder Guds Ord. Efter Sigende er han først bleven heftet i Molde og siden hidført; han har her faaet Logi i Raadhuset.

Det synes, at formegen Læsning i Bibelen, formegen Bøn og Andægtighed har forvildet hans Hjerne. Den Helligaand skal have sat ham disse Løier i Hovedet.

Fornuftige Forestillinger hjælpe intet hos ham, og han modtager ikke Overbevisning. Med Sprog af Bibelen møder han enhver, som modsiger ham.

Mod Kjødets Lyster er han især opbragt. Arresten nedtrykker ikke hans Sind; det hæves meget mere ved Tanken om at blive værdig til Martyrkronen. Han tror at lide for Guds Skyld.

— Den berygtede Hans Nielsen Hauge, Ypperstepræsten og Høvedsmanden for den hellige Bande, som flakker omkring og skal have fordelt sig over Landet, er ogsaa hidkommen, men er dog endnu ikke i Arrest. Saadanne Mennesker kunne blive skadelige for den offentlige Sik-

kerhed, dersom de ville, og hvo indestaar os for, at de ikke engang kunne faa Sligt i deres Hoveder? Især naar et Sprog af Bibelen skulde give dem Medhold; thi med Bibelen kan man jo bevise alt, hvad man vil.

Imidlertid er disse paa Sjælen vanføre Mennesker Oplysningens farligste Fiender. Mængden gaber paa dem med Forundring, og de sætte Dæmninger, som ikke kunne gjennembrydes, imod enhver redelig Folkelærers Bestræbelser at fordrive det Mørke, hvori Vankundighed og Mørke holde den store Hob.

Det er derfor at haabe, at disse hellige Landstrygere ved alvorlige Midler skulle standses i deres Fremfærd og som virkelige Løsgjængere transporteres til Tugthuset.»

Hans Nielsen Hauge foldede det Numer af «Trondhjemske Tidende», hvori denne Artikel stod, sammen og stirred forundret paa Lars Hemstad, som havde bragt ham den.

«Saa stor er Ondskaben,» sagde han.

Lars Hemstad saa paa sin Ven og Lærer med et tillidsfuldt Blik.

«Ja,» svared han. «Andet kan vi ikke vente os.»

Hauge sad endnu en Stund og stirred vemodig hen. Endelig saa han op.

«Naar kom Du hid nord?» spurgte han saa.

«Igaar,» svared Lars Hemstad. «Jeg blev sendt hid til Trondhjem fra Inderøen, hvor Fogden arresterede mig. Vagten, som skulde følge mig, blev borte paa Veien, saa jeg godt kunde

have strøget min Vei; men jeg fandt det rettere at gaa hid og melde mig, og saa gik jeg lige til Stiftamtmanden, Grev Moltke. Han slap mig fri.»

«Det var ret gjort!» udbrød Hauge. «Men Niels Riis, hvordan er det gaaet med ham?»

«Han er igjen fri,» svared Lars Hemstad. «Han kom i Tugthuset her i Trondhjem og sad der i tre Uger; saa slap han ud og begyndte igjen at forkynde i Meldalen. Lensmandsdrengen der vilde arrestere ham paany; men Mørker, Bonden paa Rigstad, tog ham med Magt fri, og saa drog Bønderne i Flok og Følge til Præsten og forlangte Frihed for ham. Den fik han!»

Hans Hauge nikked.

«Saa langt kan Uretten gaa,» sagde han, «at Folk kan reise sig og bruge Vold! Sligt er ilde; men det var godt, det gik, som det gik.»

Han folded Avisen sammen og stak den i Lommen.

«Der skal nok komme Svar,» sagde han paa sin stille Maade; «men først vil jeg tale med Politimesteren og faa mit Pas paaskrevet.»

*

Næste Dag meldte Hauge sig hos Politimester Klingenberg, som uden videre gav ham den ønskede Paategning. Men knapt var Hauge ude af Døren, før en Betjent kaldte ham tilbage.

«Er Du den bekjendte Lægprædikant Hans Nielsen Hauge?» spurgte Politimesteren.

Hauge kunde ikke negte det.

«Da faar Du først følge med til Stiftamtmanden,» sagde Politimesteren.

Ledsaget af en Betjent og i Følge med Politimesteren blev nu Hauge ført frem for Stiftamtmanden, Grev Moltke.

Politimesteren forklarede, hvem Hauge var, og nedlagde Paastand om, at han skulde arresteres og hjemtransporteres som Løsgjænger.

«Jeg kan ikke indse, at sligt er berettiget,» svared Hauge djærvt og drog sit Pas frem.

«Politimesteren har selv paategnet mit Pas og givet mig Frihed til at opholde mig i Trondhjem, og der har jeg vel Ret til at blive, saalænge jeg ikke forbryder mig mod Landets Love.»

Politimesteren saa harm paa Lægprædikanten.

«Det har Du,» svared han; «men som Løsgjænger forbryder Du dig netop mod Landets Love.»

«Jeg er ingen Løsgjænger,» svared Hauge. «Jeg er kommen hid for at faa mine Bøger trykt, og det maa jeg vel have Lov til her som overalt ellers i Riget.»

«Hos hvem skal Bøgerne trykkes?» spurgte Grev Moltke.

«Hos Bogtrykker Stefanson,» svared Hauge.

«Bøgerne blive forseglede og sendt tilbage med dig,» sagde Stiftamtmanden.

Hauge saa alvorligt paa Grev Moltke.

«De faar gjøre, som De vil og finder forsvarligt,» svared han.

Stiftamtmand Grev Moltke kjendte sig forunderlig paavirket af Hauges Ro og Mildhed.

Han saa bort paa Politimesteren. Saa gav han sig til at gaa op og ned i Værelset, grundende.

Endelig vendte han sig mod Hauge.

«Du kan gaa,» sagde han og nikked venlig til ham.

«Jeg takker Stiftamtmanden,» svared Hauge. «Men Bøgerne?»

«Dem kan Du trykke!»

Hauge gik med et Blik paa Politimesteren.

Men da Hauge vel var gaaet, vendte Hans Excellence Grev Moltke sig langsomt mod Politimesteren.

«Jeg vil sige Dem et, Klingenberg,» sagde han, næsten bevæget. «Denne Hans Nielsen Hauge er en ganske mærkelig Mand.»

«En farlig Mand — siden han kan vinde selv Deres Excellence,» svared Politimesteren.

Grev Moltke smilte.

*

Fra Stiftamtmanden begav Hauge sig lige til Bogtrykker Stefansons Bogtrykkeri, hvor han satte alt i Gang med Trykningen af sine Bøger. Mens han var der, blev der meldt ham, at en af hans Venner, Ole Rørsveen fra Stange, havde været der for at spørge efter ham. Han skulde komme igjen senere.

Hauge, som var meget munter efter sin Sam-

tale med Stiftamtmanden, bad dem melde ham, naar Ole Rørsveen kom igjen, men ikke at meddele denne, at han var der. Han vilde overraske sin Ven.

Denne Ole Rørsveen var bosat i Bergen og hørte til Hauges allerbedste Venner der. Da Hauge var dragen fra Bergen, blev han efter kort Tid greben af en saadan Længsel efter at se ham igjen, at han begav sig paa Vandring nordover, idet han overalt spurgte sig frem efter hans Spor.

Nu, endelig var han da kommen til Trondhjem og havde faaet Rede paa, at Hauge skulde trykke Bøger paa Stefansons Bogtrykkeri.

Om en Stund kom Ole Rørsveen tilbage, og Hauge saa ham gjennem Vinduet.

Straks smatt han bag Døren og gjemte sig.

Ole Rørsveen kom ind og spurgte efter Hauge.

Jo, han havde været der.

Med det samme listed Hauge sig bag paa Ole Rørsveen og tog ham over Øinene med begge Hænder.

Ole Rørsveen blev forundret og vilde fri sig; men Hauge, som var meget stærk, holdt fast.

Da forstod Ole Rørsveen alt.

«Aa, det er dig!» udbrød han.

«Hvem dig?» spurgte Hauge.

«Hauge vel,» svared den anden.

Da slap Hauge.

«Du kjendte mig alligevel,» lo han.

Ole Rørsveen tog hans Haand og trykked den.

«Skulde jeg ikke kjende dig,» udbrød han. «Den, som har hørt dig én Gang, kjender dig igjen for bestandig!»

Og de to Venner forlod Stefansons Trykkeri i hjertelig Samtale.

«Kjære, hvordan er Du kommen hid?» spurgte Hauge, han lagde Armen om Ole Rørsveens Skulder, der de gik.

«Jeg syntes, jeg maatte ivei!» svared denne. «Jeg fik ikke Ro paa mig!»

Hauge smilte.

«Du, som jeg da,» sagde han.

«Ja, jeg maatte faa tale med dig igjen,» svared Ole Rørsveen. «Det blev ligesom saa tomt ellers.»

«Aa ja,» sagde Hauge. «Vi har nu samme Sind og elsker den samme Gud — det var ikke saa underligt, om vi gjerne vilde være sammen.»

De gik tause en liden Stund.

Saa sagde Ole Rørsveen.

«Du skulde slaa dig ned fast i Bergen!»

«Jeg har mange Hilsener til dig om dette, baade fra Samson Traae og Jomfru Boes og de andre!»

Hauge svared ikke straks.

Der gik et underlig mildt Drag af Lysning henover hans bevægelige Ansigt; de graablaa, store Øine straalte.

«Man maa adlyde Gud mere end Menneskene,» sagde han omsider.

*

Otte Dage efter at dette var hændt, stod Hans Nielsen Hauge igjen efter Løfte i Stiftamtmandens Kontor.

Grev Moltke var meget venlig, bad ham sætte sig ned og samtalte længe med ham.

«Jeg kan ikke andet sige,» sagde han; «din Virksomhed, saadan som Du forklarer den, maa være af det gode!»

Hauge saa op paa Greven.

«Ja,» svared han. «Saasandt Guds Ord er godt; thi det er min Rettesnor og Ledestjerne. Og det er vel ogsaa Eders!»

Han havde et varmt Udtryk i sit Ansigt og dette vindende Smil, som var saa fuldt af Godhed og saa vanskeligt at modstaa.

Greven besvared ikke Hauges Ord, men fortsatte sin Tankegang fra før.

«At overtale Folk fra Banden, Drukkenskab og andre Laster kan umulig være af det onde,» sagde han. «Jeg skulde ønske, vi havde mange som dig!»

Hauge havde reist sig; thi Greven stod lige foran ham.

«Gud vil visselig sende flere,» svared han. «Især om Øvrigheden hjælper dem dertil.»

Stiftamtmanden nikked.

«Jeg skal visselig ingen Hindringer lægge iveien for Sagen,» svared han, «kun at Du holder dig de verdslige Love og Forordninger efterrettelige.»

Hauge saa djærvt frem.

«Det skal jeg,» svared han, «overalt hvor de ikke stride mod Guds Ord!»

Nu smilte Grev Moltke.

«Det gjøre de dog neppe nogensinde, min Ven,» svared han.

Hauge var alvorlig, da han svarte.

«Saa er at haabe,» sagde han stille. «Men de menneskelige Love er ufuldkomne som alt Menneskeverk og maa ændres efter Tider og Omstændigheder, og I, Herre Greve, med Eders Magt og Indflydelse vil visselig være den første til at søge ændret, hvad der kan være uretfærdigt eller stride mod Guds klare Ord!»

Greven smilte igjen.

«Nu sigter I til Forordningen af 13de Februar 1741,» sagde han.

«Det tør hænde,» svared Hauge fast.

Grev Moltke nikked hen for sig.

«Den Forordning tør være antikveret,» sagde han, «siden vi have faaet Trykkefriheden. Men,» — han saa hen for sig — «den lader sig fortolke; den lader sig lempe efter Omstændighederne.»

Hauge veksled Blik med Greven.

«Da er det en god Forordning, hvor man har en god og kristelig Øvrighed som her,» svared han; «men ve os, hvor det modsatte er Tilfældet!»

Grev Moltke taug lidt.

«Det ville vi dog haabe sjelden eller aldrig er Tilfældet,» sagde han omsider.

Hauge stirred hen.

«Jeg har erfaret begge Dele,» svared han stille.

Stiftamtmanden klapped ham venlig paa Skulderen.

«Ja, hvorom alting er,» svared han stærkt, «saa bliv Du kun ved at gjøre det, som godt og ret er; deri skal ingen hindre dig!»

Han rakte Hauge sin Haand.

«Farvel, min Ven,» sagde han.

«Farvel og Guds Fred, Herre Greve,» svared Hauge. «Gud vil engang lønne Eder for dette!»

Han gik.

Men da han vel var kommen i Døren, ropte Greven efter ham.

«Hauge,» sagde han. «Det vilde være godt, om Du engang paa din Vei kom ud til Strinden; der vilde Du faa meget at gjøre, særlig med at tale Folk af fra Drukkenskabslasten, som derude grasserer lig en Pest!»

«Vil Gud, skal jeg komme!» svared Hans Nielsen Hauge.

Og Døren lukked sig imellem Bonden og Greven, mellem Lægprædikanten og Stiftamtmanden.

Men da denne sidste gik til sin Bolig, mødte han paa Gaden Biskop Schønheyder.

«Idag har jeg forhandlet med en mærkelig Mand,» sagde Grev Moltke til Hans Høiærværdighed.

Biskop Schønheyder studsed.

«Med hvem, Herre Greve?» spurgte han.

Greven smilte.

«Med en af Eders egne,» svared han.

Hans Høiærværdighed tænkte.

«Nei — det gjætter jeg ikke,» svared han.

«Med Lægprædikanten Hans Nielsen Hauge,» oplyste Grev Moltke.

Biskop Schønheyder traadte et Skridt tilbage og saa paa Greven med hvidnende Øine under de stærke, rødgraa Bryn.

«Ah!» udbrød han. «Han skal fængsles!»

Biskopen saa tænksom ud.

Da smilte Grev Moltke.

«Nei. Aldeles ikke,» svared han. «Det er en udmærket og en nyttig Mand!»

«Ah!»

Biskopen saa igjen med tilbagekastet Hoved og hvidnende Øine under Brynene paa Stiftamtmanden.

«Man protegerer ham!»

Grev Moltke nikked.

«Nei, Deres Høiærværdighed,» svared han bestemt. «Man kun yder ham Retfærdighed. Men undersøg nu selv. Han er en mærkelig Mand! Farvel, Deres Høiærværdighed.»

De to Autoriteter rakte hinanden de hvide, myge Hænder og gik hver til sit.

Dagen efter indfandt Hauge sig efter Anmodning af Biskop Schønheyder paa dennes Kontor. Da Hauge var traadt ind, lagde Biskopen sig tilbage i sin Stol og saa paa ham længe. Saa paa ham fra Hoved til Fod, forskende.

«Saa Du er Hans Nielsen Hauge?!» sagde han endelig.

«Ja, det er jeg.»

Hauge svared stille og dæmpet.

Biskopen sad længe. Saa igjen paa ham.

«Jasaa?» sagde han.

Saa satte han sig tilrette i Stolen og tog Brillerne af.

«Jeg hører af Stiftamtmanden, at Du er kommen herop for at omvende Folk,» sagde han spørgende.

«For at tale med dem om det, som er godt, og faa dem til at aflægge det, som er ondt,» føied Hauge sagtmodig til.

Biskopen saa længe ret frem for sig.

«Ja, ja,» sagde han. «Det er i og for sig en god Gjerning. Men» — han fæsted nu Øinene stærkt paa Hauge — «har Du ogsaa Kald dertil?»

Hauge mødte Biskopens Blik.

«Ethvert kristent Menneske har Kald og Pligt til at lede sine Brødre til det gode,» svared han.

Biskopen nikked.

«Paa en Maade, paa en Maade,» udbrød han. «Men dette at vandre Landet rundt og opofre sig for at arbeide paa andres Omvendelse, det kræver dog et særskilt Kald!»

«Det gjør det,» svared Hauge.

Biskopen saa atter paa ham.

«Og dette særskilte Kald har Du?» spurgte han; Øinene veg ikke fra Lægmandens Ansigt.

«Ja, det har jeg,» svared Hauge; hans store, klare Øine hvilte sanddru i Bispens. «Det har jeg efter stor Kamp og Lidelse klart for mig.»

Biskopen slog sine Øine ned.

«Ja, ja,» sagde han. «Nuvel!» Han kremted og nikked gjentagne Gange.

Saa saa han atter paa Lægprædikanten.

«Da skulde Du blive Skolelærer,» sagde han. «Thi, hvo, som vil være Lærer i et kristent Land, maa have en vis, ham af Øvrigheden anvist Tjeneste. Ellers støder han an imod Forordningen af 13de Januar 1741.»

«Nei, Eders Høiærværdighed,» svared Hauge bestemt, «at blive Lærer kræver mange Aar; men det, som jeg arbeider for, taaler ingen Opsættelse; det er allerede paa høieste Tid. Det er, som om Jorden brænder under mine Fødder; overalt møder man Drukkenskab, Banden og alle Slags Laster. Saadant maa af al Magt bekjæmpes og udryddes, skal ikke snart hele Folket forgaa.»

Biskopen rynked Brynene.

«Ja, ja,» sagde han. «Forstaar Du og øver Du den Kunst at helbrede dem, som er forfaldne til stærk Drik, da er Du en hæderlig Mand, og saadant vil vist ingen forbyde dig; men dette, overalt at omvende Folk fra Laster, det lader sig ikke gjøre, min Ven, det vil Du ret snart erfare!»

Han reiste sig.

«Da har jeg dog anden Erfaring fra den korte Tid, jeg har reist,» svared Hauge. «Vel er det saa, at desværre ikke alle omvende sig; men jeg har dog ved Guds Hjælp vendt mange bort fra Laster og til et kristeligt Liv, og da maa man

dog blive ved, selv om mange forblive i Synden og ikke lader sig redde. I bliver vel ogsaa ved, Eders Høiærværdighed, fast faa, som I siger, vender sig fra deres Laster?»

Biskopen rødmed og strøg sig over Ansigtet.

«Vist bliver jeg ved,» svared han; «gjør ogsaa Du det samme, saasandt Du holder dig Lov og Orden efterrettelig. Men nu Farvel.»

Og de to Mænd rakte hinanden Haanden.

«En mærkværdig Mand — hm — en ganske mærkværdig Mand,» sagde Biskopen høit for sig selv, da Hauge gik ned ad Gaden. «Men en farlig Mand tillige,» føied han til; han fik Snusdaasen op for at tænke klarere.

Saa tog han fat paa sin Prædiken.

*

Hans Hauge vandred i det Trondhjemske. Fra Bygd til Bygd hele Høsten frem. Gjennem Breve havde han faaet Meddelelse om sin Broder Mikkels og sit Søskendebarn Paul Gundersens Arrestation. Han skrev trøstende Breve tilbage, men fortsatte ufortrøden sin Gjerning.

I Meldalen fandt han en formaaende Ven i den senere Storthingsmand Mikkel Grendahl, som siden trofast kjæmpede for hans Sag. Det var dog især i Leinstranden, Anneks til Melhus, at Hauges Arbeide skulde bære den bedste Frugt. Her tog han om Høsten i November Bolig hos Bonden Jon Jonson Skjeftestad sammen med den før nævnte Lars Olsen Hemstad og opholdt

sig der Vinteren udover. Hans verdslige Arbeide bestod i at indbinde de Bøger, som han havde faaet trykt hos Bogtrykker Stefanson i Trondhjem; samtidig reiste han omkring i Bygden og forkyndte Guds Ord.

Bønderne i Leinstranden var bekjendte for sit vilde Liv; men allerede faa Maaneder efter at Hauge havde slaaet sig ned der, foregik der en stor Forandring, saa stor, at Sambygdinger ytrede, at Bygden ikke var til at kjende igjen.

En Mængde af dem, som før var hengivne til Drik og deraf følgende Laster, sluttede sig til Hauge og blev gode Borgere i Samfundet. Besøget paa de vilde Drikkelag aftog mærkbart, og istedet steg der Søndagskveldene Sang fra de ensomme Bondegaarde, og de Følger, som drog hjem om Kveldene, vandred stilfærdig og under dæmpet Samtale, medens før Hui og Skrig og Slagsmaal hørtes Bygden over gjennem Vintermørket.

Det vared ikke længe, før Bygdens Præst Hans Eriksen Steenbuch i Melhus begyndte at mærke Sporene af Hauges Virksomhed, og udpræget rationalistisk som han var, beslutted han sig til straks at «kvæle Ondet i Opvæksten».

Gang paa Gang tordned den 77-aarige gamle Mand fra Prædikestolen mod Læseriet; Gang paa Gang trued han dem, som holdt Opbyggelser, med Fængsel og Tugthus; intet hjalp. Hauge fik stadig flere og flere Tilhængere og mellem dem selve Lensmanden paa Leinstranden, Iver Monsen, som afgjort og bestemt tog Hauges Parti lige-

overfor Sognepræsten og i en lang skriftlig Henvendelse søgte at oplyse Præsten om, at Hauges Virksomhed var i fuld Overensstemmelse med Guds Ord.

Saaledes gik November Maaned og de første Dage af December.

Men den 9de December hændte der noget, som med et Slag gjorde en brat Ende paa Hauges Ophold ved Leinstranden.

Den nævnte Dag var Biskop Schønheyder kommen til Melhus for at overvære en Bygdekommission.

Præsten Steenbuch beklagede sig da for ham stærkt over Hauges Virksomhed, som han forgjæves havde søgt at stanse. Biskopen loved at tage sig af Sagen og lod ved Kirken oplæse en Kundgjørelse om, at enhver, som havde holdt Opbyggelse der i Sognet, skulde afgive Møde i Melhus Præstegaard for at eksamineres af Biskopen.

Allerede samme Dag mødte Hans Nielsen Hauge op og blev indladt til hans Høiærværdighed, som sammen med den gamle, tunghørte Præsten Steenbuch vented ham paa Præstens Kontor.

Hauge traadte ind, stilfærdig og rolig, som han altid var, naar han vented Angreb.

Biskopen saa paa Præsten; de sad ret overfor hinanden i hver sin store Stol.

Hauge hilste og tog begge i Haand. Præsten Steenbuchs Ansigt blev høirødt i sin Glorie af hvide Haar.

Da talte Biskopen.

«Saa Du nu har forlagt din Virksomhed hid?» spurgte han.

Hauge saa fast paa Biskopen.

«Ja,» svared han. «Jeg har vel Eders Høiærværdigheds Bifald dertil?»

Præsten Steenbuch holdt Haand for Øre, lyttende.

«Bifald? Sagde han Bifald?» spurgte han høirøstet.

«Det har jeg aldrig givet!» udbrød Biskop Schønheyder stærkt og satte sig tilbage i Stolen.

Hauge blev staaende forundret.

«Da vi sidst mødtes,» sagde han rolig, «da var der dog intet i Veien!»

«I Veien?» Steenbuch lyttede anstrengt med Haand bag Øre.

«Hvad var i Veien!»

«Intet!» Hauge ropte det i hans Øre.

Præsten gjorde et Rykk, saa paa Biskopen og satte sig dybere i Stolen.

«Da har Du skammelig misforstaaet mig!» ropte nu Biskopen.

«Han har misforstaaet mig!» ropte han endda høiere over mod Præsten.

Steenbuch nikked ivrig.

«Naturligvis! Naturligvis!» sagde han. «Saadanne Mennesker misforstaar alting!»

Hauges Ansigt tog en Smule høiere Farve; men den sank straks.

«Eders Høiærværdighed sagde dog tydelig, at I intet havde mod min Virksomhed,» svared

han sagtmodig. «Det er vel ingen Misforstaaelse!»

Biskopen var rød i Ansigtet.

«Det har jeg aldrig sagt eller ment — saaledes,» ropte han, forat Steenbuch ogsaa kunde høre det. «Kun naar Du holdt dig Lov og Forordning efterrettelig, havde Du mit Bifald, ellers ikke — selvfølgelig!»

Han læned sig tilbage i Stolen og veksled Blik med Steenbuch, som atter nikked ivrig.

Da sagde Hauge:

«Jeg ved mig ikke skyldig i at have forstyrret Lov eller Orden; jeg tror heller, jeg har arbeidet for at opretholde den!»

Han stod der trygg.

Biskopen reiste sig.

«Min gode Mand,» sagde han. «Alt dette er meget muligt; jeg tviler ikke paa din gode Hensigt; men Du kjender vel Forordningen af 13de Januar 1741?»

«Ja,» svared Hauge. «Det er en aflægs Forordning, som helst burde afskaffes, da den strider mod Guds Bud!»

Biskopen steiled.

«Mod Guds Bud?!» Han saa paa Præsten Steenbuch, som spændt lytted.

«Han siger, at Forordningen af 13de Januar 1741 strider mod Guds Bud!» skrek han over til Præsten.

«Mod Guds Bud!» gjentog Steenbuch indigneret.

«Ja,» svared Hauge. «Guds Ord befaler alle

Kristne at gjøre alle Mennesker delagtige i Sandheden og at forkynde Ordet for alle; men Forordningen af 13de Januar 1741 sætter Straf og Fængsel for dem, som følger dette Bud. Saa strider da vel Forordningen lige mod Guds Ord!»

Biskopen snudde sig fra ham, rysted paa sit Hoved og satte sig.

«Du har nok ikke læst, hvad Paulus siger i 1ste Brev til Korinthierne 7, 20,» sagde han harm: «Hver og en blive i det Kald, hvortil han er kaldet!»

«Jo,» svared Hauge. «Men det heder videre i Vers 21: Dog, kan Du blive fri, saa brug det heller!»

Hans Øine tog sin klare Farve; hans Ansigt fik denne forunderlige Mildhed.

«Og jeg er bleven fri,» sagde han. «Gud har kaldet mig til noget høiere; jeg kan ikke længer se min Næste gaa i Synd og forblive taus dertil!»

Han stirred betagen hen for sig.

Biskopen kremted i stor Værdighed.

«Det er en anden Sag,» sagde han. «Havde Du holdt dig i dit Hjem og der talt til dine Nærmeste og Naboer — thi disse er i Ordets Forstand din Næste — da havde alt været vel; men dette at fare Land og Strand omkring uden Kald og Bemyndigelse dertil, det strider mod Forordningen af 13de Januar 1741 som det strider mod Lov og Orden i ethvert velordnet Samfund!»

Steenbuch, som anstrengt havde lyttet, nikked.

«Samfund!» gjentog han. Saa folded han Hænderne.

Hauges Ansigt tog et næsten umærkeligt Smil.

«Jeg har aldrig tænkt,» sagde han, «at min Næste bare skulde være mine Naboer og de, som boed i samme Sogn som jeg. Naar Gud befaler os at elske vor Næste som os selv, da troed jeg, han mente alle Mennesker, og dette vil jeg fremdeles tro. For mig er den, jeg sidst møder, den som staar mig nærmest; ikke kan jeg elske bare Folk i Tune Sogn og hade dem i Melhus og paa Leinstranden, og heller ikke tror jeg Eders Høiærværdighed istand til dette!»

Han saa uforfærdet paa den strenge Prælat.

Biskop Schønheyder snudde sig anden Gang og klødde sig heftig i Hovedet

«Du forstaar ikke dette,» udbrød han. «Men Du vil snart lære at forstaa. Jeg forlanger Lydighed under Kongens Lov; hvis ikke saa sker og det paa Øieblikket, da venter der dig strenge Straffe. Øvrigheden bærer ikke Sværdet forgjæves!»

Hauge stod som før, urokket, uryggelig i Bevidstheden om sin gode Sag.

«Dermed faar I gjøre, som I synes og som I kan forsvare det for Eders Hjerte og Eders Gud, hvis Tjener I er,» svared han freidig. «Guds Tjenere er vi alle!»

«Guds Tjenere!» udbrød nu Presten Steenbuch, da Biskopen taug.

«Jo, nu, da jeg har læst dine Skrifter, ser jeg, hvordan Du agter Guds Tjenere. Du angriber os paa det voldsomste; Du beskylder os for alle de Laster, som tænkes kan — Du — Du!» Den gamle Mand begyndte at stamme og kunde ikke finde Ord for Vrede.

Hans Nielsen Hauge gik ganske rolig lige hen til Præsten og saa ham ind i Øinene med sit klare Smil.

«Eders Velærværdighed tager Feil,» sagde han. «Jeg har aldrig nævnt Eders Navn og heller ikke kjendt Eder, da jeg skrev disse Skrifter, hverken Eder eller Hans Høiærværdighed, saa Hensigten har aldrig været at krænke nogen af Eder!»

Ordene faldt stille og troværdige.

Præsten gløtted paa Biskopen.

«Nei, nei — men —,» han kremted forlegen og satte sig.

«Ja, dette er nu godt nok,» sagde Biskopen og reiste sig; «men dette er ikke nærmest Sagen. Spørgsmaalet er, om Du vil ophøre med dine Opbyggelser eller ikke?»

Hauge taug lidt og tænkte. Saa vendte han sig halvt fra de to.

«Det tør jeg ikke love,» svared han. «Man maa adlyde Gud mere end Menneskene.»

«Godt,» svared Biskoppen. «Da faar Du ogsaa finde dig i, at vi med den verdslige Øvrigheds Hjælp sætter dig fast og transporterer dig ud af Bygden!»

Hans stærke Øine stod paa Hauges Ansigt.

Men dette var mildt og roligt, som om intet var sagt eller gjort.

«Dermed faar I handle, som I finder for ret og godt,» svared han. «Jeg skal ingen Modstand gjøre.»

— — —

Næste Morgen arresterede Lensmanden ifølge Ordre fra Præst og Biskop Hans Nielsen Hauge for at transportere ham til Leinstranden med Paalæg til Lensmanden der om at sende ham videre til Trondhjem.

*

Lensmand Iver Monsen i Leinstranden stod netop paa Tunet af sin Gaard, da en Slæde med tre Mand kom kjørende; det var Lensmanden i Melhus med de to Arrestanter Hans Nielsen Hauge og Lars Olsen Hemstad. Iver Monsen blev staaende forundret og stirre.

Slæden kjørte lige frem for Svalen, og de tre Mænd steg ud.

Lensmanden fra Melhus hilste og gik opover mod Iver Monsen. De to andre hilste ogsaa, men blev staaende.

Melhuslensmanden forklarte sit Ærende. «Jeg har Befaling fra Biskopen, at Du skal sætte dem fast og sende dem videre til Trondhjem,» sagde han.

Iver Monsen svared ikke. Gik bare frem til Hauge og hilste paa de to, som han tog hjertelig i Haand.

«Nu er vi Fanger,» sagde Hauge.

Da snudde Iver Monsen sig og sagde til Lensmanden fra Melhus:

«Hils og sig fra mig, at sligt Ærind paatager jeg mig ikke. Jeg arresterer ikke uskyldigt Folk!»

Dermed vendte han sig atter til Hauge og Hemstad.

«I faar gaa ind og kvile paa,» sagde han, «saa skal jeg om en Stund kjøre Eder begge hjem til Skjeftstad.»

Melhuslensmanden satte sig i Slæden og tog Tømmerne.

«Ja,» sagde han. «Nu har jeg leveret dem her, saa faar det blive din Sag, om Du vil sende dem videre eller slippe dem fri.»

Han kjørte.

Lensmand Iver Monsen smilte.

«Ja, det faar blive min Sag,» svared han. Saa gik han med de to ind i Stuen.

«Saa Steenbuchen har været ude alligevel!» udbrød han, da han atter havde taget Hauge og Hemstad i Haand.

«Ja, og Biskopen med, fast han havde lovet mig andet,» svared Hauge; han satte sig.

Iver Monsen mørkned i sit Ansigt.

«Ja, ikke sender jeg dig herfra — vær tryg paa det,» sagde han stærkt. «Før skal her blive ny Lensmand i Bygden!»

Hans Nielsen Hauge reiste sig og lagde Haanden paa Iver Monsens brede Skulder.

«Tak skal Du have for det,» sagde han varmt.

«Det er vakkert af dig; men ikke skal Du for vor Skyld sætte dig op mod Øvrigheden og miste din Bestilling!»

«Hvad bryr jeg mig om det!» svared Iver Monsen.

«Vi er Brødre — for dig ofrer jeg alt!»

Hauges Øine blev saa milde.

«Det ved jeg,» svared han. «Bare det er ret.»

Iver Monsen saa paa ham.

«Skulde ikke det være ret?» spurgte han forundret.

«Nei,» svared Hauge. «Al Øvrighed er af Gud. Den maa vi adlyde.»

Iver Monsen vendte sig.

«Da frasiger jeg mig min Lensmandsbestilling,» sagde han. «Jeg vil adlyde Gud mere end Menneskene.»

Hans Nielsen Hauge smilte.

«Du er en Kjærnekar, Iver Monsen,» sagde han, «og det var godt, om alle var som Du. Men vi faar gjøre det, som ret er. Nu gaar jeg og Hemstad til Trondhjem og melder os selv. Da slipper baade Du og vi at handle mod vor Samvittighed.»

Iver Monsen gjorde mange Indvendinger; men det nytted ikke. Hauge holdt urokkelig fast ved sin Beslutning, og allerede samme Eftermiddag tog de to Lægprædikanter Farvel med Lensmanden og begav sig paa sin Fod afsted paa Veien til Trondhjem.

Det var næste Dags Morgen.

Hauge og Hemstad var komne et godt Stykke

paa Vei og skulde netop sætte over en Elv, som ikke var tilfrossen.

Manden, som skulde sætte dem over, havde et Stræv med at øse Baaden, som trak Vand alt i ét. Harm slængte han Øsekarret mod Spanterne, saa det sang.

«Jeg mener Fanden er i Baaden, jeg!» ropte han.

Hauge tog rolig Øsekarret op.

«Nei,» sagde han; «men nu fôr han i dig, som ropte paa ham!»

Manden saa bort paa Hauge.

«Du er Læser Du kanske?» spurgte han.

Hauge smilte.

«Ja —,» svared han. «Jeg læser i Guds Ord.»

Manden blev spagere, men skuled igjen paa Hauge fra Siden, mens han lagde Bundtiljerne tilrette.

«En kan ikke læse støt,» mumled han.

Hauge gav sig til at øse.

«Nei,» sagde han. «Du kan vel ikke spise bestandig heller? Prøver Du paa det, vil Du snart fordærve Maven; spiser Du derimod saa meget, som Du har godt af, og arbeider flittig, da er Du bedre tjent. Saa er det med Læsningen ogsaa. Vil Du drive og læse bestandig, da vil Du bare matte dig ud til ingen Nytte; læser Du lidet og prøver at leve derefter, saa kan dette forbedre dig og blive til Nytte baade her og i Evigheden.»

Hauge øste hele Tiden. Men Manden taug.

«Ro nu, Du,» sagde Hauge, «saa skal jeg øse.

Saa deler vi broderlig, og saa skal Du se, vi nok skal faa Fanden ud af Baaden!»

Manden satte sig til Aarerne, og de kom lykkelig over. Men da han havde faaet sin gode Betaling og de to Mænd efter at have taget ham i Haand gik videre, blev han staaende længe og stirre efter dem.

*

Næste Dags Aften var Hauge atter i Trondhjem og meldte sig sammen med Hemstad den paafølgende Dag hos Stiftamtmanden.

Grev Moltke selv var bortreist; Byfogden, hvem man henviste ham til, bad dem komme igjen den næste Dag.

Da de efter Ordre atter indfandt sig hos Byfogden, traf de der den konstituerede Stiftamtmand Angell. Denne sendte straks Bud efter Vagtmesteren ved Raadhuset og lod dem begge sætte i Arrest.

«Saa farlige Forbrydere bør ikke gaa løse,» sagde han til Byfogden.

Kort Tid efter lod Angell Hauge og Hemstad sætte under Justitsens Tiltale for Løsgjængeri og Brud paa Forordningen af 13de Januar 1741.

De blev begge transporterede tilbage til Leinstranden, hvor de Mandag den 23de December blev fremstillet for Retten og forhørt.

Der var indkaldt 36 Vidner, ved hvis Hjælp man havde haabet at faa Hauge overført forskjellige Slags Forgaaelser; men Resultatet af

Forhøret blev en glimrende Opreisning for Hauge og Hemstad, om hvis Færd alle kun havde godt at vidne. Det eneste, som kunde bebreides dem, var, at de havde forkyndt Guds Ord.

De to Lægprædikanter blev da atter transporterede tilbage til Trondhjem, hvor de hensad i Arrest til Slutningen af Januar Maaned næste Aar, da Dom i Sagen faldt.

De blev dømt, Hauge til en Maaneds Tugthus og Hemstad som Militær til en Maaneds Fæstningsarbeide.

Hauge vedtog uden Indvendinger Dommen. Han valgte den korte Tids Fængsel fremfor at hensidde arresteret, til nye Forhør og ny Dom ved høiere Ret kunde falde.

«Ingen skal kalde mig trættekjær eller henfalden til Rethaveri,» skrev han til sine Venner, «ingen skal sige, at jeg ikke selv vil lide med Eder. Saa skal og mit Exempel som Eders befæste Sandheden. Desuden vide vi, at paa hin Dag bliver der en anden Dommer, og da faar enhver Løn efter sin Fortjeneste.»

Hauge indsattes i Tugthuset den 4de Februar 1800. Det var sjette Gang, han havde været i Fængsel for Guds Ords Skyld.

Han var under hele sin Fængselstid munter og glad. Arbeided ivrig paa nye Skrifter og skrev en Mængde Breve til sine Venner.

«Skammen over at have siddet i Tugthuset,» sagde han til en, som besøgte ham i Fængslet, «er som en hurtig flyvende Fugl over mit Hoved!»

Og til Biskop Schønheyder, som besøgte ham og forgjæves søgte at bringe ham paa andre Tanker, sagde han, da de skiltes:

«Eders Høiærværdighed! Jeg sidder heller i Fængsel og Lænker for Guds Riges Skyld end i Bispeskrud som den, der forfølger disse Kristi Smaa paa Jorden!»

Biskopen sagde ikke videre Farvel.

Efter endt Straffetid drog Hauge Landeveien over Dovre til Kristiania; overalt holdt han Opbyggelser, og overalt spired Guds Ord, der han hadde faret.

Lensmændene, som skulde transportere ham Bygd og Bygd imellem, lod ham gjerne gaa, da han erklærede, at han vilde reise hjem, og saaledes ankom han da i Begyndelsen af April til Kristiania.

Han tog ogsaa denne Gang Ophold hos sin Ven Grøndahl, hvis Søn Anders ogsaa nu var bleven religiøst greben og havde sluttet sig til Haugianerne.

Hos Grøndahl fik han vide, at hans Broder Mikkel fremdeles opholdt sig i Tugthuset, trofast mod Guds Kald.

Ligeledes fik han nu den sørgelige Meddelelse, at hans Søster Anne, som længe havde været sygelig og som i den senere Tid ogsaa havde lidt af svære aandelige Anfegtelser, ikke havde længe igjen at leve.

Denne Efterretning gjorde et dybt Indtryk paa Hauge. Han gjorde sig straks rede og forlod Kristiania for at reise hjem.

«Jeg ved forvist, at vi mødes i en lykkeligere Verden,» sagde han til Grøndahl; «men jeg vilde saa gjerne se og tale med hende endnu en Gang; hun var den første af mine, som omvendte sig til Gud, og hun har været mig til Lys og Støtte under min Kamp for Gud og hans Rige paa Jorden!»

Han havde Taarer i Øinene ved Afskeden.

To Dage senere kom han efter over et Aars Fravær tilbage til Tune og sine Forældres Gaard.

*

Det var om Eftermiddagen den 12te April 1800, at Hans Nielsen Hauge naaed sit Hjem.

Da han saa de kjendte Huse, fôr der en forunderlig vemodsfuld Følelse igjennem ham. Derinde, hvor han havde levet saa mange Aar i Lykke, hvor han havde kjæmpet sin Kamp og vundet Freden, derinde laa nu hans elskede Søster døende. For hende skulde snart det store Under blive aabenbaret; for hende skulde det snart være slut paa al Strid; hun skulde gaa bort til Glæden; men han, han fik ikke følge! Lidelse og Strid var ham endnu beskaaret, kanske i mange, mange Aar!

Han drog Pusten tungt, da han tog i den kjendte Klinke; saa aabned han sagte Døren og traadte ind i Stuen.

Der var tomt derinde.

Det brandt paa Aaren; der var lunt og fredeligt; en Postille laa opslaaet paa Bordet.

Døren til Koven stod paa Klem; derindefra hørtes en Stemme, som læste, og Hauge kjendte Stemmen; det var hans Mors Røst.

Nu taug det derinde; de havde nok hørt ham komme. Tunge, varsomme Fodtrin hørtes; Døren aabnedes helt; en Mand, graaskjægget og blek, viste sig.

Det var Faren, Niels Mikkelsen.

Han kjendte straks Sønnen, skjønt det var Skumring; han lukked varsomt Døren efter sig og kom hen.

«Nei, er det Du!» sagde han med dyb, træt Stemme.

«Ja, Far!»

De stod og holdt hinandens Hænder længe.

«Gudskelov!» hvisked Faren. «Hun har spurgt saa efter dig!»

Og han drog Aanden dybt som i Befrielse.

Hans Hauge stod lidt og stirred hen.

«Hvordan har hun det?» spurgte han dæmpet.

«Aa, jo,» svared Faren. «Nu er det over; men hun har havt svære Anfegtelser. En Tid tænkte vi, vi skulde miste hende!»

Hans Hauge var bleven ganske blek. Nu smilte han stille.

«Aa nei,» sagde han fortrøstningsfuldt. «Anne mister vi ikke.»

«Nei,» svared Faren. «Guds Kraft seired tilslut. Nu er hun over det værste!»

Der stod Taarer i Farens Øine.

Hans Nielsen Hauge taug lidt. Saa sagde han ganske stille:

«Jeg hører, hun skal vandre.»

Farens Øine fyldtes. Taarerne drypped stilt.

«Ja,» svared han.

«Der er ingen Raad?» Hauge saa paa sin Far.

Niels Mikkelsen rysted paa sit Hoved.

«Doktoren siger nei,» svared han.

Hans Hauge bøied sit Hoved. Saa folded han Hænderne.

«Som Gud vil,» sagde han.

Han blev staaende længe slig. Hans Læber bevæged sig, som talte han for sig selv eller med nogen anden. «Ja, ja,» mumled han; han nikked flere Gange hen for sig.

«Guds første Høst!» hvisked han.

Saa løfted han sit Hoved, og de graablaa Øine havde stor Magt.

«Jeg faar gaa ind?» sagde han.

«Ja,» svared Faren. Han saa mod Døren. Og Hans Nielsen gik stille ind. Men Faren satte sig ved Bordet og støtted Hodet tungt i begge sine Hænder.

*

Da Hauge traadte ind, reiste Moren sig og gled tilside. Hauge tog hendes Haand, idet han sagte kom frem til Sengen.

Der gled ligesom noget forklaret over den Syges Ansigt, da hun kjendte ham.

En hvid, mager Haand blev halvt løftet. Hun smilte.

«Nei, er det Du!» udbrød hun. Stemmen var vek og skjalv.

Hauge slapp Morens Haand og fandt den Syges. Saa satte han sig paa Sengekarmen og saa længe paa den Syge, hvis Haand han strøg alt i et.

«Gud ske Lov, at vi fik mødes, Anne!» sagde han dæmpet.

«Ja! Ja!» hvisked hun. «Men det holdt haardt det, Hans!»

Hun saa blaanende hen for sig.

Hauge saa længe paa hende.

«Jeg hører det,» svared han. «Men saa seired den mægtige Gud!»

Hun lukked Øinene og laa hen.

«Ja,» hvisked hun. «Gudskelov! Han seired!»

Hauge tog hendes Haand mellem begge sine.

«Elskede Søster min!» mumled han.

Hun slog Øinene op og smilte. Saa lukked hun dem atter.

Slig sad han nu længe.

«Og Du er ikke bange for at dø?» spurgte han om lidt.

Hun saa op stort og mildt.

«Nei, Hans,» svared hun. «Nu er jeg ikke bange!» Hendes Øine fulgte Moren, som graatende havde vendt sig og gik ud.

«Jeg er ikke alene nu,» fortsatte hun. Hun laa længe og stirred hen, som om hun tænkte paa noget særskilt.

«Du, Hans,» hvisked hun saa.

«Ja!» Han strøg hendes Haand.

«Du maa love mig ét!» Hun saa stort paa ham. «Du skal holde mig i Haanden, naar jeg dør!»

Han higsted til.

«Ja, det skal jeg,» svared han; hans Stemme var mild som en Mors.

Hun laa lidt.

«Du er saa stærk Du, Hans!» sagde hun.

Da graat Hans Nielsen Hauge.

«Gud er den eneste, som er stærk,» hvisked han.

Dødsdagen kom.

Slægten var samlet. Hun havde taget Farvel med hver og en.

Nu laa hun stille med Hauges Haand i sin. Pusten gik neppe hørbar. Dødens Blekhed var kommen.

Hun havde netop spurgt efter sin Bror Mikkel, hvis Ansigt hun savned mellem sine kjære.

«Han sidder i Fængsel for sin Troes Skyld,» havde Broren svaret.

«Gud velsigne ham for det,» havde hun mumlet tilbage.

Om lidt slog hun atter de slørede Øine op.

«Hans!» hvisked hun.

«Ja.» Han bøied sig over hende.

«Tak, at Du leded mig til Gud!»

Han kjendte hendes Haands svage Tryk.

Taarerne stod Hauge i Øinene.

«Nu leder Du mig, Du elskede Søster,» svared han.

Der blev igjen stille.

Saa hvisked hun med lukkede Øine:

«Du kommer snart efter, Hans!»

Han trykked hendes Haand.

«Ja, saasnart min Gjerning er gjort,» svared han høit og stærkt.

Hun taug. Det var, som om hun laa slumrende. Men om lidt slog hun Øinene op.

«Nu, Hans, nu blir her mørkt,» sagde hun.

«Guds Lys kommer,» svared Broren.

«Ja.»

Hun lukked igjen Øinene.

Saa smilte hun.

«Nu ringer det,» hvisked hun. «Bed for mig!»

Hans Nielsen Hauge bøied sit Hoved og bad Fadervor; hans rige Stemme var klar og stærk.

«Tak! Gud velsigne —,» hendes Hoved bøiedes over til Siden.

«Tror Du paa den levende Gud og Frelsen i Jesus Kristus?»

Hans Hauge ropte det høit.

Søsterens Læber bevæged sig. «Ja!» kom det neppe hørligt.

Hans Hauge blev siddende med Søsterens Haand i sin.

Hendes Hoved sank dybere. Dødens Skygge stod over hendes Ansigt.

Med ét løfted hun sin frie Haand og lod den atter tungt falde.

«Ja!» sagde hun igjen, klart og langt henaandende. Øinene lukked sig fast; saa bøied hun sit Hoved og døde.

Graad brast ud i det tause Kammer. Da reiste Hans Nielsen Hauge sig. Han folded den Dødes Hænder.

«Far hen i Fred, elskede Søster!» sagde han.

Saa folded han selv sine Hænder.

Lidt efter steg der Sang i Dødens Hus. Salmen «Jesu din søde Forening at smage» toned ud fra Dødsrummet, sungen af en eneste, stærk Røst.

Hans Nielsen Hauge stod og sang Livets Lovsang ved sin døde Søsters Leie.

*

Den 18de April blev Anne Hauge begravet. Der var stor Sorg i Bygden; thi hun var afholdt af alle for sin Godhed og sit milde Sind. Men mest af alle sørged Hans Nielsen Hauge.

«Det klareste Lys er borte her!» skrev han til Anders Grøndahl i det Brev, hvori han meldte Søsterens Død. Hun havde for ham været som en Blomst, vokset op i Guds Naades Lys; det var, som om Tilværelsen havde mistet sin Skjønhed for ham, da hun døde.

Overalt, hvor han led for sin Sag, i Fængsel, haanet, forfulgt, saa han altid hendes rene Billede for sig og hørte hendes milde

Røst, som bad ham holde ud for Guds og Kristi Skyld.

Nu var hun ikke mere. Nu kaldte hun paa ham fra det hinsides. I hine Dage havde Hauge mere end én Gang Kampen at bestaa med Modløsheden og Lysten til at opgive sit Kald; men den stærke Vilje seired.

Han foretog snart efter Søsterens Død atter sine Reiser i Omegnen af Tune og drog i Mai Maaned paa sin første Udenlandsreise til Kjøbenhavn, dels for at faa sine Bøger trykt, dels for at stifte Forbindelse med de Vakte i Danmark.

Først langt ud paa Høsten vendte han tilbage til Norge.

12TE KAPITEL.

Kristofer Hoen fra Eker kom netop kjørende fra en Tur til Drammen og svinged ind paa sin Gaard. Det var en kold Decemberkveld; Nysne var netop falden og Frost havde bagefter taget i. Føret var ypperligt; Hoen havde kjørt fra Drammen og hjem paa en halv Time. Men saa havde han jo ogsaa Hoengraaen, den skarpeste Traver i Bygden.

Netop som han svinger ind gjennem det aabne Led i den dybe Sne, kjører han forbi en Mand med Skræppe paa Rygg.

Manden træder tilside ud i Sneen og tager til Luen.

Det var halvmørkt; men Kristofer Hoen holdt

pludselig Hesten an og stirred. Han syntes, han kjendte dette Ansigt, og der fôr en varm Fornemmelse gjennem ham.

«Godkveld og Guds Fred,» sagde Manden, som havde hilst. Han stod støttet paa sin Stav.

Kristofer Hoen holdt Hesten, som vilde frem, med stramme Tøiler.

«Nei kjære, er det ikke Hauge!» udbrød han.

Hans Nielsen Hauge — thi ham var det — kom nu lige hen.

«Jo, det er saa!» svared han. «Jeg kommer for at bede om Hus inat!»

Kristofer Hoen smilte.

«Hele Huset, om Du vil,» svared han. «Sæt dig opi!»

Han havde sin Nød med at tøile Hesten.

«Nei, kjør Du,» sagde Hauge. «Jeg skal nok finde frem!»

Og Hoengraaen sprængte i Trav ind paa Gaarden.

*

Da Hans Nielsen Hauge vel var bænket i Stuen og Piberne tændt, sagde Kristofer Hoen:

«Ja, nu er det paa Tide, Du kommer tilbage og retleder os; her er mangt, som er anderledes, end det burde være.»

«Saa?» Hans Nielsen Hauge saa bekymret paa sin Ven.

«Ja, det er det, om jeg ellers har hørt ret,» svared Kristofer Hoen. Han saa betænksom hen for sig.

«Ja, Du ved vel, at Iver Roer har svigtet?» fortsatte han.

Hauge reiste sig.

«Hvad siger Du!» udbrød han og blekned. «Har Iver Roer svigtet vor Sag? Han sidder jo i Fængsel, han som min Bror og Paul Gundersen og Torkel Gabestad!»

Kristofer Hoen saa ned.

«Iver Roer er sluppen ud af Tugthuset,» sagde han lavt. «Han loved, at han aldrig mere skulde forkynde Guds Ord!»

Stemmen sank. Den stærke Mand sad og stirred ned som i Skam.

Hauge folded sine Hænder.

«Frafalden!» mumled han. Læberne skjalv. Saa brast han i Graad.

Der var længe stille i den tause Stue. Kristofer Hoen løfted ikke sine Øine; Hauge sad med Ansigtet skjult i begge Hænder.

Endelig saa han op.

«Den barmhjertige Gud faar dømme,» sagde han stille. «Hvad véd vi!»

Og han skjulte atter Ansigtet i sine Hænder.

«Men dette er ikke det eneste,» sagde nu Kristofer Hoen med grov, brudt Røst. «Der er kommen saa meget vrangt ind, mens Du har været borte.»

Hauge saa op, næsten i Angst.

«Mange af Vennerne rundt om i Landet skal have faaet den Tro, at Jorden skal forgaa,» sagde Kristofer Hoen; «og saa har de sluttet at arbeide!»

Han saa op paa Hauge.

Denne havde pludselig reist sig.

«Saa gaar det, naar Landet er uden gudfrygtige Præster!» udbrød han. Hans Øine brandt.

«Ja, visselig vil Guds Prøvelser komme over dette Folk,» sagde han stærkt; «saadan som det nu er over baade By og Bygd, kan der ikke ventes andet; thi Synden maa have sin Straf; men naar Dommens store Dag kommer, det véd ingen.»

Kristofer Hoen rysted paa sit Hoved.

«De havde faaet sikkert for sig, at Dommedag skulde komme den 4de Oktober; en Broder fra Bergen skulde have spaaet dette; men nu er det blevet til Nytaarskvelden!»

Hauge smilte, et sørgmodigt Smil.

«Ja, ja!» sagde han, vek i Røsten. «Saa gaar det. Gud pløier Jorden og Fanden saar sin onde Sæd deri.»

«Men dette skal jeg sætte Stop for!» De sidste Ord kom med saa stor Magt, at Kristofer Hoen studsed og stirred. Han havde aldrig hørt Hauge tale saa hedt og tage saa haardt i.

«Jeg reiser opover straks,» fortsatte Hauge, «om et Par Dage, straks jeg har gjort fra mig her i Eker.»

Kristofer Hoen tog hans Haand.

«Saa fort faar Du ikke reise,» sagde han.

Hauge smilte.

«Jeg kommer nok igjen,» svared han. «Jeg agter at sætte mig fast her paa Eker!»

«Bare ikke Lensmand Gram sætter dig fast!» sagde Kristofer Hoen. «Han har Viljen dertil.»

Hauge lo.

«Nei, for dette skal han ikke sætte mig fast,» svared han. Og da Kristofer Hoen intet forstod, fortsatte han: «Jeg vil lære Vennerne at arbeide. Jeg vil oprette en Papirmølle her paa Eker!»

Kristofer Hoen blev staaende og se paa Hauge.

«Her midt imellem dine værste Fiender!» udbrød han forundret.

«Ja, netop her,» svared Hauge. «En skal angribe Fienden i hans eget Land!»

Kristofer Hoen satte sig.

«Ja, Du Hauge,» sagde han.

Hauge gik lidt frem og tilbage i Stuen.

«Vi skal vise dem, at vi er nyttige Borgere, og ikke Løsgjængere og Sværmere,» sagde han. «Saa faar de vel engang Øinene op baade Lensmand Gram og Præsten Schmidt og de andre!»

Han satte sig og drog lange Drag paa sin Pibe.

Kristofer Hoen sad og tænkte.

«Ja, dette var i Grunden en Glæde,» sagde han, «at ha dig her. Men hvor faar Du Pengene fra?»

Hauge saa paa ham.

«Dem har jeg alt,» svared han lunt. «Vi er seks om Møllen. Bror Mikkel og Torkel Gabestad, det er to, Ole Foss og Nils Braaten her paa Eker, det er fire, Søren Stormoen fra Numedal og Kristen Solset fra Gausdal, det er seks.»

«Og Du og jeg, det blir otte,» skjød Kristofer Hoen ind.

«Nei, nei,» svared Hauge. «Jeg for min Del vil være fri Mand, gaa og komme, som jeg synes. Du ved, jeg er Løsgjænger, jeg.»

Han smilte sit gode Smil.

«Ja, Du er ikke god at binde,» sagde Kristofer Hoen og slog ham paa Skulderen.

«Nei, jeg har Vorherres velsignede Uro i Kroppen,» svared Hauge.

*

Hauge blev nogle Dage paa Eker, indtil han havde sat Arbeidet med Papirmøllen i Gang. Saa drog han over Nytaar opover til Hallingdal, blev arresteret i Nes, men atter frigiven, drog derfra til Gol og videre opover til Hemsedal, idet han hele Tiden retleded og opmuntred de Vakte.

Fra Hemsedal gik han paa Ski over Fjeldet til Hol, og derfra videre til Aal Hovedsogn, hvor han holdt Opbyggelse i Nærheden af Kirken.

Medens han talte, kom Lensmanden for at arrestere ham.

Men han havde denne Gang ikke regnet med Fjeldfolkenes hidsige Blod.

Det begyndte straks at murre i Mængden, og flere trængte sig kringom Hauge paa en Gang.

«Lat bli ham!» ropte de. «Gaa Lensmand,» steg det i Forsamlingen.

En gjæv Bonde, en Kjæmpe af Statur, gik lige hen og tog Lensmanden i Armen.

«Hold dig tur Vegom!» ropte han. «Alle Gudlause faar vara i Fred før dig; men hannem som varar mot Synd aa Last aa raar os teil aa gjøra godt, hannem vil Du kjøyre i Arrest! Du syner klaart det Du taal Synd aa Gudlaushed bærer heil Gudsfrygt!»

«Hold dig unda, Lensmand, hell saa tek os dig aa kjøyrer dig paa Hove ut!»

Det roptes som Storm.

Lensmanden og den Kar, som fulgte ham, slap Hauge og drog sig tilside; thi Mængden trængte paa.

Da steg Hauge op paa en Stol.

«Hør Venner,» ropte han med sin milde, stærke Røst.

«Vi maa ikke gribe til Sværdet og forsvare os, men i Taalmodighed og Hengivenhed til Gud afvente, hvad han tillader vore Fiender at gjøre ved os. Det er min Pligt at følge Lensmanden, saafremt han har Øvrighedens Ordre; thi der er ikke Øvrighed uden af Gud!»

Den store Larm sank til Stilhed; Hauge steg ned og fulgte Lensmanden til Lensmandsgaarden Sundre, uden at nogen løfted en Haand eller sagde et truende Ord.

Paa Sundre blev han indsat i Arresten.

Næste Dag kom; om Eftermiddagen var der paa Sundre en Mængde Mennesker forsamlet. Flere af Hauges Venner var komne for at tale med ham, men fik ikke Lov af Lensmanden at

komme ind i Arresten; en raa Hob af Nysgjerrige var ogsaa mødt op.

Der var Søndag; Løsfolket i Bygden var ude og slang, oplagt paa Morro. Der skulde være Dans paa en af Nabogaardene længer ud paa Kvelden; nu skulde man først trøte Tiden med at glo paa den underlige Fremmede.

Lensmanden kom nu ud og fik se de mange Mennesker. Han slang bort til med Hænderne i Lommen.

«Nu skal her snart bli Dans,» sagde han.

De omkring ham lo.

«Han Hauge faar væra Spellemand da,» sagde en.

Man lo atter.

«Aa nei,» svared Lensmanden. «Det duger han ikke til; men danse skal han, og det med kveikeste Jenta i Bygden!»

De storlo.

Lensmanden svared ikke, gik bare bort til en Unggut, som stod der, og talte sagte med ham. Gutten saa forundret ud og smilte. Lensmanden talte igjen.

«Faa med alle ihop,» sagde han høit.

Unggutten snudde og gik, smilende. Stansed og ropte efter Lensmanden.

«Han Kristen Spillemand au da væ'?» ropte han.

«Ja, baade han og Fela,» svared Lensmanden.

Gutten gik, saa smilende paa de nærmeste, knepsed efter en Jente, som stod der, og gik fort Gutuen ned.

«Nu skal her bli Opbyggelse,» sagde Lensmanden.

Gik saa hen til en berygtet Løsjente, som stod der mellem Mandfolkene, gantende.

«Du faar gaa ind til han Hauge Du, Kari,» sagde han. «Saa blir han snart kipen paa at danse!»

Jenten lo.

«Trur Du det, Lensmand?» svared hun.

Lensmanden tog i en Ed.

«Jagu faar Du ham kipen,» sagde han. Tog hende i Armen og svingte hende.

«Saa kom naa!» sagde han. «Han er Ungkar og Spillemand han Hauge!»

Jenten lo.

«Ja kanske!» sagde hun, saa smilende paa dem, som stod nærmest — og fulgte.

«En kan da freste,» sagde hun.

Saa gik Lensmanden og hun ind i Stuen, hvor Hauge havde Arrest.

«Her er en, som vil ha Omvendelse,» ropte Lensmanden, han slængte hende lige bort i Høgsetet til Hauge, som sad og skrev.

Jenten satte i en Latter; hun sad lige indpaa Hauge, men med Ansigtet halvt bortvendt.

Saa gik Lensmanden ud og slog Døren i efter sig.

Hauge flytted paa sig og saa paa hende.

«Vilde Du mig noget?» spurgte han med stille Stemme.

Jenten lo, men saa ikke paa ham.

«Du er jentelaus ikveld, sa Lensmanden,» kom det, og hun lo igjen.

Blodet jog Hauge til Hovedet; saa sank stor Blekhed.

Han saa længe paa hende, der hun sad og skotted ganske nær ham. Søljerne sank og steg i Barmen.

«Og saa byr Du dig til,» sagde han.

Hun lo igjen, men tvungent.

«Eg er karlaus aa Du jentelaus — det høver sig godt ihop,» sagde hun djærvt.

Hauge samled sine Papirer, men reiste sig ikke. Han saa paa hende hele Tiden.

«Ja, jeg er jenteløs og vil saa være; men er Du Jente, Du?» sagde han. Der var slig Sorg i Stemmen.

Hun slog Øinene ned.

«Ja, det er jeg vel!» kom det lavt og fort.

Hauge havde reist sig.

«Nei,» sagde han i stor Magt. «Du synes mig at have mistet det likeste, en Jente eier!»

Kari Sundrestuen kvakk. Hun blev blodrød.

«Ka sei du!» hvisked hun. Øinene flygted.

«Du, som skulde være Guds rene Barn!» Hauge stod og saa paa hende med milde, sørgmodige Øine. «Aa, sligt er Synd!»

Han stod med Hænderne foldede.

Kari Sundrestuen sad og saa ned. Fingrene arbeided med Forklædefrynserne. Hun kunde ikke faa et Ord frem; hun vaaged ikke løfte Hovedet.

Med ét reiser hun sig og staar bortvendt, støttet mod Høgsetskabet.

«Det var Lensmanden, sjer Du, som —,» det kom brudt og i Skam.

Hauge gik frem til hende og tog hendes Haand.

«Gaa Du hjem til Mor din,» sagde han, «og bed Vorherre om Forladelse. Saa blir Du kanske gladere, end Du har været paa længe!»

Han slap hendes Haand.

Hun stod endnu lidt. Saa gik hun hurtig uden at se sig tilbage ud af Stuen.

De stimled om hende derude.

«Naa?» spurgte Lensmanden.

«Tala om naa, Kari!» ropte de kring hende.

Hun arbeided sig Vei med Hænderne for Øinene.

«Tala itte aat mei! Nei, tala itte aat mei!» graat hun. Saa lagde hun paa Sprang nedover Gutuen og Veien bent hjem, graatende hele Tiden.

Men fra Nabogaarden kom der i samme Stund et muntert Tog fremover mod Lensmandsgaarden gjennem Vinterkvelden.

Spillemand med Fele foran, kipen Ungdom, Gutter og Jenter i lystigt Følge efter Latter, kaade Ord og Bandskab skar gjennem Larmen; den vilde Slaatt høljed som en æggende Bølge over det hele.

Det bar Sundregutuen op og ind paa Gaarden. Lensmanden slog Døren til Stuen, hvor Hauge sad, op paa viden Vægg.

«Her kommer Præst og Menighed!» lo han.

Og ind strømmed det vilde Tog. Lensmanden og hans muntre Kjærring i Spidsen, Spillemand og Ungdom bagefter.

«Nu faar det bli anden Dans,» sagde han til Hauge, som stod alvorlig fremved Bordet og saa paa alt dette.

«Du faar taale os, som vi har taalt dig!»

«Det skal jeg nok,» svared Hauge stille og satte sig.

Saa begyndte Dansen i Lensmandsarresten.

Slaatten hugg ind; Larmen og Ropene stod høit under Slindene.

Hauge sad rolig, som om ingenting var, saa hen for sig, men talte ikke.

Endelig, da Spillemand slog af for den tredie Halling og Jenterne stod blussende og dybt aandende langs Væggene eller sad leende paa Gutternes Knæ, kom Lensmandskonen ferm og frodig lige hen til Hauge.

«Nu skal Du danse med Husbondskonen!» sagde hun og tog hans Haand.

Rop og Latter steg som en Storm mellem al Ungdom.

«Dans nu, Hauge!» skrek de.

Hauge saa op paa hende, som havde taget hans Haand.

Saa reiste han sig.

«Det vil jeg gjerne,» sagde han, «naar bare Spillemanden vil spille den Slaatt, jeg liker!»

Han snudde sig mod Spillemanden.

«Ka for en?» spurgte denne.

«Jo,» svared Hauge — han holdt fremdeles Lensmandskonens Haand og stod nu midt paa Gulvet. «Spil nu Du efter, slig som jeg begynder!»

Og saa steg der i Stuen en ensom Sang, sungen med Hauges stærke, varme Stemme:

«Nu bør ei Synden mere
med Magt og Herredom
udi mit Kjød regjere,
men daglig kastes om!»

Salmen steg mægtig og gribende i den høie Stue.

Der var med et Slag blevet dødsstille. Lensmandskonen rykked sin Haand ræd ud af Hauges og blev staaende som lamslagen; Spillemandens Fele sank. Og Ungdommen rundt omkring stod i skamfuld Undren og stirred paa ham, som sang.

Da Verset var slut, sank alles Øine; Stilheden var knugende, som hvor et Lyn nys var slaaet ned.

Hauge saa sig om mellem de mange Mennesker.

«Løft Eders Øine,» sagde han. «Gud, Eders Fader har talt til Eder. Og du Spillemand!» — han vendte sig mod denne — «Guds Røst er stærkere end dine Slaatter, vær trygg paa det!

Det er idag Sønnens Dag, hans Dag, som døde for Eder; med Hilsen fra ham kommer jeg! Jeg staar her idag fængslet og bunden imellem Eder og haanet, fordi jeg vil tjene hans Sag; og

alligevel er jeg, takket være Gud, friere end I. Thi I er endnu af Synden bundne; men jeg er igjenløst ved Guds Magt og Naade i Jesu Kristo!

Det er idag Sønnens Dag; men denne Dag er ikke altid at finde, da Guds Naade staar os aaben og Kristus kalder i Kjærlighed paa Eder.

Thi der er og en anden Sønnens Dag, hin store Dag, da Guds Søn kommer for at holde Dom over Menneskene. Da er det forsent. Da er Kirkerne lukket for bestandig. Da nytter det ikke længer at danse sig bort fra den levende Guds Ansigt, skjønt kanske den store Spillemand med Hestehoven vil spille Eder den Dans til Døden, som I lidet lyster!

Eller tror I kanske, at Dans om Søndagen kan slette ud, hvad Synd I har gjort hele Ugen igjennem? At den Munterheden Søndagskvelden kan helbrede al Ugens Sorg og slukke al ond Samvittigheds Brand? Nei, nei! En slukker ikke en Glo ved at blaase paa den! En ler sig ikke ind i Guds Rige!

Jesu Kristi Død og Blod maatte til for at frelse os fra Synd og Fortabelse. Tænk paa det, saa tænker jeg, I ikke saa let gaar til Dans paa Sønnens Dag.

Gaa saa hjem og bed den almægtige Gud om Hjælp og Forbarmelse! Bed for mig, som jeg beder for Eder!»

Hauge havde talt ud, vendte sig nu og gik stille tilbage til Høgsetesbænken, hvor han blev staaende, støttet mod Skabet med sænket Blik.

Der var fremdeles dødsstille.

Lensmanden sad i Krog og saa ned paa sine Fingre; den muntre Lensmandskone stod fortabt borte ved Aaren og stirred.

En for en sneg sig ud; saa flere i Følge, og snart var Stuen tom.

Men de, som stod ude, blev slagne af Undren over det tause Tog, som kom.

«Er det Slut med Dansen?» spurgte en. Der blev ikke svaret. Og den underlige Stilhed bredte sig over hele Gaarden i Vinterkvelden.

Da sagde en gammel Gubbe:

«Her er Synd gjort, at slik en Mand er sat fast! Du lyt sleppe ham, Lensmand! For her er stor Synd gjort.»

«Ja, ja,» mumled somme. Men mellem de unge Jenter graat mange.

Den, som var mest ilde ved, var Lensmanden selv. Det var, som brændte han ham paa Sjælen den stille, stærke Mand, som sad og skrev derinde i Stuen.

Allerede samme Nat tog han Hauge af Arresten og kjørte ham med tre Mands Vagt uden Stans de fire Mil ned til Ringerike og lige til Fogden Hørby, som næste Dag tog ham i Forhør.

Vagtmændene havde med sig Klagebrev fra Sognepræsten i Aal og vidste ellers at fortælle baade et og andet om Hauge, blandt andet at en Kone havde hængt sig for hans Læres Skyld. Men Hauge beviste, at det alt sammen var Løgn, og Fogden Hørby, som var en baade retsindig og alvorlig Mand, løslod uden videre Hauge.

«Jeg vil ikke være med paa at sætte sædelige

og stræbsomme Mennesker fast,» sagde han. «Særlig ikke dem, som med Agt for Religionen forener Lydighed mod Lovene.»

Med Hørbys Paategning paa sit Pas drog da Hauge videre op gjennem Aadalen og søndre Aurdal, denne Gang fulgt af sin tro Ven Ole Rørsveen, som hjalp ham at bære hans Bøger. Derfra gik Færden videre over Nordre Aurdal til Leirdal, derfra til Gudvangen og saa Sjøveien til Voss. Efter nogen Tids Ophold her tog han Veien til Bergen, hvorhen han naaede i Midten af Marts Maaned 1801.

Der blev stor Glæde paa Hauges Venner i Bergen, da han kom. Gamle Jomfru Boes bestormed ham atter med sine Forslag om at tage fast Bopæl i Bergen, og denne Gang gav Hauge efter.

Trangen til en fast Sysselsættelse, som baade kunde styrke hans borgerlige Stilling og hjælpe ham i Kampen for at modarbeide «den falske Aandelighed», som holdt paa at snige sig ind hos mange af Vennerne, gjorde sig denne Gang stærkt gjældende og afgjorde Sagen.

Han modtog som Laan nogle Penge, som Maren Boes vilde testamentere ham, og grundlagde for disse sit Handelsborgerskab i Bergens By.

Præsterne paa Voss søgte rigtignok i Begyndelsen at skade ham ved at indsende Klage til Biskopen i Bergen Johan Nordahl Brun; men denne vældige Guds Tjener afviste Klagerne, som han ogsaa engang tidligere havde gjort, og Hauge fik drive sin Virksomhed i Fred.

13DE KAPITEL.

Det var en voldsom religiøs Gjæring over hele Norges Land. Hauges Virksomhed var falden som Regn og Sol over et tørstende Land. Snart sagt i hver Bygd tog den aandelige Vækkelse Vækst; «Vennerne» kunde snart tælles i Tusender, og hver og en arbeided efter Evne videre paa at udbrede den levende Kristentro.

Det siger sig selv, at mangt et Vildskud paa denne Maade maatte blomstre op mellem det sunde Korn. Angsten for Synden og dens Straf og Kampen for at frigjøre sig for Lastens Herredømme kunde i syge og bortstængte Sind tage de sælsomste Former.

Og for alt dette fik Hans Nielsen Hauge i Tidens Øine bære Skylden.

I en af de nordligste Fjeldbygder paa Grænsen mellem Østerdalen og det Trondhjemske boede der i Holtaalens Præstegjæld paa Gaarden Nordaune dybt inde under Bukkhammerfjeldet en Mand, som hed Ole Nordaune. Denne Ole, som var gift Mand med flere Børn, havde paa Gaarden hos sig efter gammel Skik sine to Brødre Esten og Anders.

De tre Brødre var af Kjæmpeslægt, godt udrustede baade til Legeme og Aand. Men under Fjelddalens ensomme, knugende Forhold var især Ole bleven en indadvendt Mand, mørk af Sind og sær i al sin Færd.

Saa kom da en Dag det sælsomme Aandens

Veir, som Hauge reiste, dragende sin Vei nordover Bygderne.

Omvendelse fra Synd og Tro paa den levende Gud var det Krav, som blev stillet til hver og en. Folket paa Nordaune følte sig draget til denne sære Kraft; Ole især begyndte for Alvor at vende sit Sind mod Gud og at granske sin Samvittighed og søge Veien til Salighed. Men — lidet havde han læst, og endnu mindre forstod han af de Bøger, som der fandtes.

Saaledes gik det Sommeren frem.

En mørk Høstkveld, som Brødrene sad sammen og talte om disse Ting uden at komme til nogen dybere Klarhed, reiste Broren Ole sig med ét, gik hen til Skabet, hvor hans gamle Fele hang, og tog den ned. Kom fremover mod Aaren med den, satte sig og gav sig til at klunke paa Strengene.

Ole havde været Bygdespillemand, og mangen en vild Nat med Slagsmaal og Drik havde den gamle Fele sunget sine æggende Slaatter.

Nu havde den hængt der i mange Aar, ubrugt; thi Oles Sind var mørknet til Tungsind, som det svarte Fjeld, hvorunder Gaarden laa.

Ole klunked nogle vilde, brudte Løb af en Halling.

«Sligt har Fanden fundet paa,» sagde han. Det lyste til i hans Øine, sælsomt.

Broren tog efter Felen.

«Nei, spil ikke,» sagde han. «Du har tjent den Onde længe nok.»

Ole saa paa sin Bror. Saa tog han nogle

Strøg. Det var som brandt der Ild gjennem Strengene.

«Nei, nei!» bad Broren.

Ole spilte. Det skar som Skrig under Slindene. Og han tramped Takten dertil.

«Sligt er Fandens Verk,» sagde han; han lagde Felen. Og Sveden stod ham paa Panden.

«Kast den paa Varmen!» sagde Esten.

Broren saa mørkt paa ham.

«Tro om den brænder?» svared han. «Fanden frir sit og sine!»

Esten hugg Buen og slængte den paa Aaren. Det fræste til. Harpiksen futted og flammed og sød.

«Der fôr Fanden,» sagde Ole.

Og de sad begge og saa paa, at Buen brandt.

«Kast Felen, Ole!» sagde saa Esten.

Ole strøg nedover Felen med de stive Fingre. Han saa paa Esten — et underlig sorgfuldt Blik. Saa reiste han sig, tog Felen og lagde den frempaa Varmen.

Luerne tog omkring; Felens Bryst brast med en Smeld; saa brandt det hele stille.

Da graat Ole Nordaune.

«Nu frelste Du din Sjæl,» sagde Broren.

Men udover Vinteren var Ole Nordaune mørkere end før.

Ret som det var gik han og mumled for sig selv, og naar nogen spurgte, svared han ikke.

Saa var det en Kveld før Jul.

Ole Nordaune havde lagt sig. Konen og Tjenestejenten gik endnu oppe. Som nu Konen

gik ud af Stuen for at se til Kreaturene til Natten, begyndte han, som laa der i Sengen, at skjælve.

«Kom hid!» ropte han til Tjenestejenten.

Hun blev ræd, da hun saa ham skjælve.

«Hvad vil Du?» spurgte hun.

«Kom hid og bed for mig!» ropte han.

Da kom hun borttil.

«Kjære i Jesu Namn!» sagde hun.

«Nei, læg dig paa Knæ!» ropte han og drog hende ned ved Sengen.

«Bed for mig!» han skrek det næsten.

Hun stred imod.

«Je kan itte!» sagde hun og vilde op.

Da reiste Ole Nordaune sig.

«Kan Du itte!» skrek han. «Da er Satan i din Krop!»

Dermed gav den kjæmpestærke Mand hende et Slag i Hodet, saa hun stupte bagover og laa som død.

I det samme kom Konen ind.

«I Jesu Kristi Namn, hvad har Du gjort!» roper hun.

Ole Nordaune sad blek paa Sengen.

«Fanden var i hende!» sagde han ganske hæst og stille.

Men Konen graat og jamred sig; for endnu var der ikke Liv at mærke hos hende, som laa.

Da reiste Ole sig.

«Bi,» sagde han. «Det skal nok bli Raad med sligt. Guds Ord har Magt!»

Saa gik han til Skabet, tog Bibel og Postille og lagde paa Jenten.

«Naa kjem a nok atti att,» sagde han.

Men Jenten laa der fremdeles uden Liv.

Da sagde Ole:

«Je har att Kakjisma!» Gik saa hen og tog den lille Kathekisme, som laa i Vinduesposten, og lagde paa Jenten.

Da slog hun endelig Øinene op og begyndte at aaje sig.

«Der ser en,» sagde Ole, — «Guds Ord har Magt!»

Slig gik det Vinteren udover.

En Dag i Februar, som de tre Brødre var sammen i Stuen, sagde Ole til Esten:

«Esten — no riv Satan i mig!»

«I mig au!» svared Esten. «Kom, saa driv os ut'n!»

Dermed tog han Oles Haand, og saa gav de sig begge til at hoppe op og ned til stor Undren og Skræk for Kvindfolkene, som var i Stuen. Af og til skrek de.

Vildere og vildere blev Hoppene; Sveden flød af dem.

«No skal han ut!» skrek Ole.

Da drog Konen og Tjenestejenten paa Dør.

«Aa jø, for Tilstand!» jamred de.

Men de to drev som før. Svedskummet valt af dem. Saa stupte Esten skrigende overende og Ole over ham.

«Retnaa farer han!» ropte Esten. «Han slit mei i Kroppen!»

Da bed Ole Næse og Overlæbe af sin Bror, saa Blodfossen randt.

«Eg skal faa han ut!» skrek han.

Broren sad, med Blodvælten ud over Fanget, blek og saa paa sin Bror.

«Ja, nu fôr han,» snøvled han frem. Saa tog han Næse og Overlæbe, som laa paa Gulvet, og kasted det ind i Varmen.

«No æ æ kvit den Onde!» sagde han.

Da reiste Broren Ole sig, hugg Tag i sin anden Bror Anders, som havde staaet og seet paa dette, drog ham frem mod Aaren og tvang hans høire Haand ind i Varmen.

Anders skrek og kjæmped; men Ole, som var bjørnestærk, holdt ham fast.

«No rensker vi Sjæla di!» ropte han.

Tjenestejenten, som kom ind igjen ved Skrigene, sprang frem for at redde Anders; men da hugg Broren Esten med det blodige Ansigt Tag i hende.

«No er det din Tur!» ropte han.

Hun sled sig løs og sprang paa Dør. Men Konen, som forstod, at Manden var bleven vanvittig, havde sprunget til Nabogaarden efter Hjælp, og nu kom mange Karer, bandt Ole og Broren Esten og stængte dem ind under Bevogtning.

Da Ole blev bunden, knepte han Hænderne ihop og faldt paa Knæ.

«No æ alle Sjæle frelst her!» sagde han. Saa begyndte han at synge en Salme.

*

Hele Vinteren udover hersked Mørkets Aand paa Nordaune. Ole især var mørk og indesluttet. Vanviddet havde forladt ham, og han gik der halvt i Skam over, hvad han havde bedrevet, og halvt i Fortvilelse over, at Veien til Gud var ham stængt.

Folk i Bygden sendte ham ret som det var en gudfrygtig Mand for at tale ham tilrette; men intet hjalp.

Sluttelig sendte de ham en Klokker fra Tolgen, bekjendt for sin Gudsfrygt og sin store Kundskab i Bibel og Spørgsmaalsbog.

Da denne Klokker traadte ind paa Nordaune, blev Ole Nordaune glad. Han reiste sig fra Bordet, hvor de netop sad og spiste, bad ham sidde indpaa og sagde, idet han tog ham i Haand:

«No er Vorherre sjøl kommen til Nordaune!»

Klokkeren blev der i to Dage og talte med Ole om mangt; men Ole fandt ikke deraf nogen Fred i sit Sind, skjønte heller ikke stort af, hvad Klokkeren forklared.

«Satan har Du kanske faaet drevet ud af mig,» sagde han, da Klokkeren tog Afsked; «men Vorherre har Du ikke faaet ind! Aa nei!» — og han drog en dyp Suk.

Det var bleven Vaar.

Snesmeltningen havde gjort fra sig med skummende Stup og Fossefald udover alle Fjeld. Bukkhammeren laa disig vaarblaa over Dalen, det sprat i Bjerkeskogen rundt omkring, og Solen

havde faaet Tag i de bare Jorder, hvor Vaardampen stod.

En Dag, som Ole arbeided inde med noget Sæletøi, han skulde have istand til Vaarpløiningen, og Konen drev og kogte Dugulsgrøden, tog det lindt i Døren. Det var to fremmede Jenter, som kom. De var unge og havde lyse, glade Ansigter.

«Guds Fred i Huset,» sagde hun, som først kom ind.

«Guds Fred,» sagde den anden sagtere.

Saa blev de staaende ved Døren.

Ole Nordaune saa op der han sad. Drog saa et tungt Suk.

«Ja, kunde dokk skaffe det,» sagde han, «saa var dokk vælkomne!»

Den lyse af de to smilte.

«Det fins fuill en Raad,» svared hun.

Ole Nordaune havde lagt Arbeidet. Konen bad dem sidde indpaa.

«Dokk æ langfarendes?» spurgte Ole; han stod og saa paa dem.

Ja, de var da det.

Han saa paa den lyse.

«Hvad heter Du?» spurgte han.

«Randi,» svared hun. De blaa Øine var saa gode.

«Saa?» Han stod og stirred.

«Hvad er Du fra?»

«Fraa Hevle i Rennebu,» svared den lyse.

«Saa?» Han satte sig, men saa forskende paa dem begge.

«Og Kameraten din?» spurgte han igjen.

«Je heter Sara Ust,» svared denne.

«Jasaa? Fraa Vingelen da, vel?» Han saa igjen forskende paa hende, som havde svaret.

Hun smilte.

«Ja,» svared hun. «Jeg er det!» Og hun saa paa den lyse.

Ole Nordaune sad lidt og saa paa dem.

«Dokk ska te Byen da væ?» spurgte han.

Den lyse Randi Hevle saa paa den anden Jente og smilte.

«Nei,» svared hun.

«Saa?» Ole Nordaune undred lidt.

«Dokk har kanskje Ærend hit da?» Han saa forskende fra den ene paa den anden.

Randi Hevle saa op.

«Ja — aat dei,» svared hun. Og han syntes hendes unge Ansigt lyste.

«Aat mei,» gjentog han. «Har dokk Bud aat mei?»

Nu saa de begge paa ham.

«Ja,» svared den lyse.

«Saa? Aakken har dokk Bud fraa?» Ole Nordaunes Blik søgte Randis Øine.

«Fraa Vorherre!» Svaret kom saa klart og fast, og hendes blaa Øine lyste saa godt og troværdigt, at det fôr varmt gjennem ham.

Han skotted bort paa Konen, som hele Tiden havde staaet fremved Aaren og hørt paa. Saa mørkned han i Ansigtet.

«Da har dokk strengt Bud,» sagde han. Han drog en Suk saa tung.

Randi Hevles Ansigt blev saa uendelig mildt.

«Nei,» svared hun. «Bare godt Bud!» Hun sad og holdt den anden Jente i Haanden. De sad som to gode Børn de to.

Ole Nordaune rysted sorgfuld paa Hodet.

«Aa nei,» udbrød han. «Jeg slipper nok aldrig af Satans Klør!»

Nu talte den mørke Jente.

«Gud kan fri dig!» sagde hun. «Det er bare at komme til ham!»

Ole Nordaune stirred frem for sig. De store, tungsindige Øine blev mørke.

«Den Veien finder nok je aldrig!» sagde han.

Og den kom igjen denne tunge, taareløse Suk.

«Jo — den skal vi nok lære dig,» svared Randi Hevle. «Om Du bare vil!»

Der jog en mørk Bølge af Blod op i Ole Nordaunes stærke Ansigt.

«Ja, kunde Du lære mig den,» sagde han, «saa skulde naa Guds Velsignels —,» han brød af, skjælv i Røsten.

Randi Hevle slog Øinene ned; sad og saa paa sine Hænder, som laa foldede i Fang.

«Det er bare at følge Kristus og den Veien, han gik, det —,» sagde hun ydmygt og stille.

«Ja, det er det,» sagde Sara Ust. Hun saa fortrøstningsfuldt frem for sig.

Det blev længe stilt. Konen fremved Aaren stod blek med foldede Hænder og stirred paa Manden, som sad og saa ned.

«Det er bare at angre det og saa tage imod

Gud af al sin Sjæl — saa kommer det alt sammen!»

Ordene faldt saa lavt og varmt og sikkert i Stilheden.

Da reiste Ole Nordaune sig. Hænderne var knyttede; der var Angst i Blikket.

«Er Du sikker paa detta Du da!» han ropte det ud.

Randi Hevle slog Øinene op — klare, trygge.

«Ja, det er je!» svared hun. «Je har selv gaat Veien!»

«Det har vi begge to!» Hun tog Sara Ust i Haand.

Ole Nordaunes knyttede Hænder sank — noget ubeskrivelig vekt kom op i hans Ansigt.

«Ja ja!» sagde han. «Dokk er Guds Barn, det sjer ei grannt. Men aakken hjalp dokk dit? Aakken Guds Mann hjalp dokk dit!»

«Han Hans Nielsen Hauge!» kom Svaret. Og de to unge Ansigter lyste.

Da brast Ole Nordaune i Graat. Heftig, higstende Graat, som lidt efter lidt stilned, der Konen stod og slog begge sine Arme om ham, hun ogsaa graatende.

«Jasaa!» sagde han, «saa dein Mainn sae dokk slikt!»

Han bekjæmpede Graaten. «Ja, da er det kanske Hjælp for os alle ihop!»

«Ja, no trur e, oss fekk ret Bud fraa Vorherre, Ole!» sagde Konen; hun stod og tørked ham med Haanden Taarerne af Ansigtet og flidde hans Haar, som var i en eneste Tavs.

Ole Nordaune gik lige frem til Randi Hevle og tog hendes Haand.

«Dokk ska bli her!» sagde han stærkt. «Dokk slipp itt gaa, føre dokk har lært oss den Veien has Hauge!»

«Ja, dokk lyt bli,» sagde Konen.

De to Jenter blev, og under deres enkle Kristendomsforkyndelse vandt omsider Folkene paa Nordaune frem til Sjælefred og Tro.

Men sidste Kveld de to var paa Nordaune og havde sagt Godnat og gaaet op paa Ramnen, laa Ole Nordaune og hans Hustru til langt udover Nat og taltes hviskende ved om alt det gode, som var kommen til Huset med dem, og hvordan det vilde gaa nu, naar de reiste.

«Det maa mest vær' to særdeles Guds Engle aa det der!» sagde Ole; «skulde ondre om det itt lyser taa dem om Natta, naar det er mørkt!»

Kari, Konen, stod op og gik i Hoselæsterne Ramnstrappen op og frem til de to som sov, ganske stille. Ole med foldede Hænder i Sengen, spændt ventende.

Nu kom Kari atter listende ned og frem til Manden.

«Nei,» sagde hun. «Dem hadde itt Glorie; men dem saav saa Guds inderlig godt!»

Ole nikked.

«Ja — dem har Fred i Sjæla. Dem kunne godt være Engler for det!»

Der hørtes en hviskende Bøn i Stuen paa Nordaune; saa blev alt stille.

Den næste Morgen gik de to Jenter videre. Ole og Konen Kari stod paa Svalstenen, da de tog Farvel.

«Hils han Hauge,» ropte Ole Nordaune efter dem, «at no er Guds Fred kommen paa Garden her, aa Takk aa Guds Velsignels ska dokk aa hain ha, som lærte oss Veien!»

«Det skal oss!» svared de to Jenter. De var alt ved Grinden.

«Aa vælkomne att!»

Det var Konen som ropte.

«Tak, om Gud saa vil!» svared Randi Hevles lyse Stemme.

Men Ole Nordaune stod længe paa Svalstenen og stirred efter dem.

«Det var naa lel et Par Gudsengler,» sagde han. Saa stirred han op over mod Bukkhammerfjeldet.

«Nei sjaa, kor ljos han er vorti Bukkhammeren!» udbrød han.

«Ja,» svared Konen. «Det lysner naae kvart no!»

Vaaren laa med sit Vidunder over alle Fjeld og Skoger. Og Fuglene sang, komne langveis fra hjem til de kjendte Reder.

Hauge havde nedsat sig i Bergen. Mange var de Grunde, som bevæged ham til dette Skridt. Bergen var ham paa en Maade et fredeligt Asyl,

hvor han kunde arbeide i Fred; Bergen gav hans virkelystne Sind et stort Arbeidsfelt ogsaa paa det verdslige Omraade; som Handelsmand i Bergen laa det netop i hans Bedrift at reise, særlig paa Nordland, som han endnu ikke havde besøgt, og hvor han antog, at der maatte være en frugtbar Jordbund for Guds Ord.

Men førend han begav sig paa Reisen nordover foretog han en Reise gjennem Sogn, Hallingdal, Numedal og ned til Eker, hvor han ved den endnu ikke færdige Papirmølle traf sammen med flere af de mest fremtrædende Haugianere, deriblandt Ole Olsen Bache og hans Broder Torleif Olsen Bache, som efter hans Raad nedsatte sig som Handelsmand i Drammen.

Tidligere paa Aaret 1802 havde han foretaget en Reise nordover til det nordenfjeldske, men var bleven afvist af Grev Moltke i Trondhjem, da denne gjorde ham ansvarlig for Begivenhederne paa Nordaune og ligeledes tilskrev hans Virksomhed de Excesser, som var foregaaet i Lexvik, hvor en Mand ved Navn Anders Hernes i Sindsforvirring dræbte et Barn.

Hauge havde lidt meget under disse Anklager; men Biskop Nordahl Brun, til hvem han henvendte sig, trøsted ham.

«Ikke kunde Du have mere Skyld deri,» sagde han, «end jeg i noget, som tildrog sig her i Bergen. En Dag efterat jeg havde prædiket og var kommen ud af Kirken, tog en Soldat, som ogsaa havde været i Kirken, sin Bajonet og gjen-

nemstak en af sine Kamerater, som gik foran ham paa Gaden.»

Da Hauge havde opholdt sig nogen Tid ved «Møllen», drog han videre til Kristiania og derfra hjem til sine Forældre i Tune.

Senere vandred han ned igjennem Smaalenene og besøgte sin Ven John Sørbrøden, hos hvem han holdt Opbyggelse. Derifra drog han over Fjorden til Vallø Saltverk, videre til Skien og op til Holden, hvor han holdt flere Samlinger paa Gaardene Tvedt, Kløvdal, Ytterbø, Tufte og Heisholdt.

I Holden var dengang Bræmer Præst; han var en ivrig Rationalist og Hauges hadske Modstander.

Haugianerne i Holden opfordred ham til at komme til Tvedt og høre paa Hauge; men dette afslog Sognepræsten.

Alligevel indfandt han sig midt under Andagten, og Hauge gjentog da for Præstens Skyld alt, hvad han havde sagt.

Da Hauge var færdig, reiste Præsten sig og gik lige hen til ham, rød i Ansigtet af Vrede.

«Tvi vorde en saadan Ordets Forkynder!» ropte han. Saa spytted han ham lige i Ansigtet.

Almuen reiste sig, murrende af Harme og Afsky. Men Hauge tørred rolig sit Ansigt, vendte sig mod de nærmeste og sagde:

«Jeg mener, vi faar synge Salmen: Far ud, urene Aand!»

Han bladed ganske rolig i Salmebogen og opgav Numeret.

Saa steg Sangen.

Præsten Bræmer stod en Stund med knyttede Hænder og rynkede Bryn og hørte paa. Saa vendte han sig pludselig — og gik.

Men han havde svoret Hauge sin Hævn.

Ved den næste Opbyggelse paa Heisholdt kom der, netop som Opbyggelsen var endt, Bud om, at man saa Præst og Lensmand komme dragende tilgaards.

Hauge vidste godt, hvad dette havde at betyde, og vendte sig mod Bonden paa Gaarden, Johannes Heisholdt.

«Nu gjælder det baade dig og mig,» sagde han smilende.

Johannes Heisholdt blev blek.

«Kom,» sagde han, «saa gjømer vi os!»

Hauge, som fandt det som sin Pligt at bevare sin Frihed saavidt det stod til ham, fulgte Bonden, som drog ham med sig ud paa Laaven, hvor de hopped ned i Høet og gjemte sig.

Fra sit Gjemmested kunde de gjennem Stoksprækkerne baade høre og se dem, som kom.

Præst og Lensmand steg ud og spurgte straks efter Hauge.

De, som stod ude paa Gaarden, svared, at Opbyggelsen var slut og at Hauge var gaaet.

Præst og Lensmand drog ind i Stuen. Om lidt kom de ud og stod i Svalen.

«Hvor er Johannes Heisholdt?» ropte Præsten.

De derude saa paa hverandre. Ingen vidste noget.

Men Johannes Heisholdt var saa blek, der

han laa ved Hauges Side i Høet, at det rent blev mærkbart. Og hans Hjerte slog saa høit, at Hauge hørte det.

«Stakkars dig,» sagde Hauge hviskende, «at Du er saa ræd! Tag hid Haanden din og kjend, hvor rolig mit Hjerte slaar!»

Johannes Heisholdt prøved at smile.

Nu spurgte de igjen efter ham derude. Der svaredes da af flere, at han vel havde fulgt Hauge.

«Ja, ja,» sagde Præsten Bræmer. «Men Straf skal I ha, alle I, som har laant ham Hus til Opbyggelse!»

Dermed reiste Præst og Lensmand.

Hauge slap denne Gang uantastet; men de fem Bønder maatte betale drøie Bøder.

Fra Holden drog Hauge nu gjennem Bø og Sillejord til Tinn, derfra Vestfjorddalen over Mjøsstrand og Rauland, herfra over Haukelid til Røldal, Suledal og Jelse.

Ved Juletid 1802 var han igjen i Bergen, hvor alle hans Venner der gav ham en hjertelig Modtagelse.

Efter en længere Reise til Nordland begav han sig for anden Gang til Danmark, hvor han fornyede og udvidede sit Bekjendtskab med Brødremenighedens forskjellige Kirkesamfund baade paa Sjælland og over i selve Jylland, hvor Bevægelsen havde sit Hovedsæde.

14de KAPITEL.

Det var en mild Oktoberdag 1804, med stille graa Luft og gulnende Løvfald i Skogerne.

Langs Veien til Ekers Papirmølle gik der helgeklædt Folk, to og tre i Følge, de fleste i dæmpet Samtale. Kvindfolkene havde gjerne Salmebog i Haand; flere af Karfolkene bar Skræppe paa Rygg, som om de var komne langveis fra. En og anden velklædt Mand i Karjol kunde kjøre forbi og hilse kjendt paa dem, som gik; alle havde de noget af Forventning og Fest over sine Ansigter, og alle bøied de af til Ekers Papirmølle, hvor Bestyreren Mikkel Nielsen Hauge gik søndagsklædt omkring og tog imod, mens Mor Inger, hans Hustru, havde det travelt i Kjøkken og Stuer, hvor alle Møllens Folk gik hende villig tilhaande.

Og de havde Grund til Fest paa Møllen idag; thi Brev var kommet fra Hans Nielsen Hauge, at idag vilde han komme og besøge dem, førend han vendte tilbage til Bergen.

Der havde allerede i flere Dage gaaet Rygter om, at han var kommen tilbage fra Danmark og nu var hjemme i Tune hos sine Forældre; men nu havde Broderen Mikkel faaet Vished gjennem hans sidste Brev, og Rygtet om hans Ankomst havde spredt sig med rivende Hurtighed over Bygderne rundt omkring.

Saa var de da ogsaa paa Færd, Vennerne fra fjern og nær, kjørende og gaaende i Høst-

bløden for at faa se og høre ham, hvis Ord og Gjerning havde ændret hele deres Liv og bragt Glæde, Tro og Haab ind i deres Tilværelse.

Det var bleven Eftermiddag; ude paa Møllens Tun stod en Klynge Folk og stirred.

Fremst var Mikkel Hauge selv og ved Siden af ham Kristofer Hoen, Torleif Bache, Ole Gabestad, Niels Braaten og flere af Hauges bedste Venner. Alle stod de og stirred forventningsfuldt ned over Veien.

Niels Braaten var netop kommen og havde Bud med om, at Hauge Dagen iforveien havde holdt Opbyggelse hos Lars Brække i Hougsund; han havde da sagt, at han vilde være paa Møllen Eftermiddagen næste Dag.

I over en Time havde man nu i spændt Forventning speidet efter ham, som skulde komme; Skumring holdt paa at synke; men ingen kom.

«Kanske et eller andet kan være hændt?» sagde Broderen, Mikkel — han saa halvt bekymret paa Niels Braaten.

Denne smilte.

«Aa, Gud lever endnu,» svared han.

«Ja, hans Villie ske!» svared Mikkel Hauge.

Og han stirred atter udover Veien, han som de andre.

Man lytted efter den krasende Lyd af Karjolhjul; man stirred efter Hest i Halvmørket.

Jo! Der kom det nogen! Men nei! Det var bare en ensom Vandrer, kanske en eller anden af Vennerne, som var bleven forsinket.

Og de saa paa den ensomme Vandringsmand, om kanske nogen kjendte ham mellem de mange.

Han gik i jevn Gang som i dybeste Fred, saa af og til op og hen mod Møllen, men gik saa atter med sænket Hoved.

Nu var han naaet frem til Gjærdet! Nu tog han i Grinden og saa op i det samme? Og, som han kom gaaende fremover mod Gaarden, vokste hans Skikkelse for dem, som stod og saa, og inden et Minut gik der en dyb, betagende Mumlen gjennem alle de tause Mennesker paa Tunet.

De havde kjendt Ansigtet! Det var ham!

Han kom hurtig frem og ind mellem de mange.

Han tog hver og en i Haand, talte nogle Ord og gik videre, speidende.

Saa mødte han sin Bror, tog ham stille og fast i Haand og blev staaende slig nogle Sekunder.

«Tak for dit Vidnesbyrd, Bror!» sagde han dæmpet med sin rige, varme Røst. «Gud lønne dig derfor, at Du holdt ud!»

Broderen havde Taarer i Øinene og svared ikke et Ord.

Men bag ham stod Mor Inger. Det gode Ansigt lyste; hun fik Tag i hans Haand med begge sine.

«Ja, velkommen skal Du nu være!» sagde hun. «Og Gud velsigne dig!»

Hun havde ondt for at slippe.

Hauge nikked lyst hen for sig, vendte sig og hilste paa Torleif Bache, Niels Braaten og de andre.

Her er alt godt, ser jeg,» sagde han. «Møllen, den gaar!»

Han smilte og gik ind, fulgt af Broderen.

Og snart fyldtes Stuerne paa Møllen af flere Hundrede Venner, hvis Ansigter lyste af Glæde over, at nu var han kommen.

En halv Time senere steg Salmesangen høi og fortrøstningsfuld under Bjælkerne paa Møllens Stuer, toned ud i den mørke Høstkveld og blev baaren langveis videre af Kveldstilheden.

Saa talte Hauge, en Tale, som Vennerne mindedes længe. En Tale om at forsage for Herrens Skyld, en Tale om at blive tro indtil Enden baade i det himmelske og i det jordiske Kald, om ikke at vige af fra det, som var ret og godt, hverken ved Forfølgelser eller Fristelser.

Han afslutted med en varm Bøn til Gud om, at det Frø, som nu var lagt, maatte faa spire og vokse og Guds Ords Sæd saaes udover det hele Land.

Der var stor Bevægelse.

Efter Talen strømmed alle sammen rundt omkring ham for at faa tale med ham og tage ham i Haand. Han havde et godt Ord til hver og en; han gav dem Raad baade om aandelige og timelige Ting.

Saaledes gik Aftenen; men da man senkveldes skiltes og kun nogle af de nærmeste Venner blev tilbage, tog Hans Nielsen Hauge sin Bror om Skuldrene og saa ham ind i Øinene, varmt, taknemmeligt.

«Nu, Bror Mikkel,» sagde han med et Smil. «Nu er Du vel glad?»

«Ja, det er jeg,» svared Mikkel Hauge, «helst, fordi Du er her!»

Hans Nielsen Hauge rysted paa Hovedet.

«Nei, nei,» sagde han. «Om jeg er her eller ikke, det har lidet at sige; men Gud er her; det er det, som gjør os saa glade.»

Broderen, som to Gange havde siddet i Tugthus for sin Forkyndelse af Guds Ord og som trods alt ikke havde veget fra Sandheden, tog sin Broders Haand.

«Havde ikke Du været,» sagde han bevæget, «saa er det et Spørgsmaal, om Gud havde været os saa nær!»

«Aa, Mikkel!» svared Hans Nielsen Hauge. «Gud havde nok naaet frem uden mig; nu er jeg bare saa usigelig taknemmelig for, at jeg har kunnet bruges til noget godt i denne Verden!»

Vennerne stod rundt omkring og hørte paa de to.

Da sagde Kristofer Hoen med ét:

«Hvor mange Gange har Du siddet fast nu, Hauge?»

Hauge smilte. Saa talte han paa sine Fingre.

«Ni Gange,» svared han, «og Mikkel to; — det er en bra Begyndelse!»

«Men saa har Du nu havt Friheden saa temmeligt indimellem!» sagde Niels Braaten.

«Ja,» svared Hauge. «Jeg har ikke netop siddet fast!»

«Du har Gud ske Lov været en noksaa god Løsgjænger!» sagde Mikkel Hauge. Saa lo de alle.

«Ja,» sagde Kristofer Hoen, «det blir mange Mil!»

Hans Hauge sad og tænkte.

«Jeg har morret mig med at regne over,» sagde han, «det er nær indpaa femten Hundrede Mil!»

Der blev haandfalden Taushed.

«Men — saa er det vel ogsaa snart slut,» sagde Hauge ganske stille.

De saa paa ham.

Han saa alvorlig hen for sig.

«Der kan nok blive Raad for at hvile sig ud,» sagde han. «Begynder først Guds Ord rigtig at gro her i Landet, saa finder de nok Raad for at sætte mig fast!»

Vennerne taug. De vidste og forstod, at han havde Ret.

«Far til Bergen, saasnart Du kan!» sagde Niels Braaten.

«Det er ogsaa min Agt,» svared Hans Nielsen Hauge. «Saasnart jeg er færdig her.»

Han sad en liden Stund og stirred halvt vemodig hen.

«Og det tør da blive længe, til vi atter mødes,» sagde han dæmpet.

Vennerne saa ned. Der var et Øieblik vemodig Stilhed.

Da saa Hauge fortrøstningsfuldt paa sin Bror.

«Det gaar an, jeg ved, at Møllen gaar!» sagde han og smilte.

Mikkel Hauge nikked.

«Ja, den gaar, og snart skal den gaa over alt Norges Land,» svared han.

Hans Nielsen Hauge nikked.

«At bede og arbeide — det faar blive Folkets Valgsprog,» sagde han. Og nu talte han længe om, hvilken Misforstaaelse det var, naar mange af de Vakte vilde lægge al jordisk Gjerning bort og bare sysle med aandelige Ting.

«Det er som at lægge Ild under en tør Gryde,» sagde han; «det blir bare Hede og ingen Mad, og tilslut ødelægges baade Gryden og det hele. Gud har skabt os med Legeme og Sjæl; Sjælen skal herske over Legemet som en Herre hersker over sin Tjener; men det er en daarlig Herre, som ikke steller godt med sin Tjener, saa han kan være ham nyttig og villig og brugbar til al god Gjerning.»

Hauge havde talt sig varm om dette, og han fortalte nu det ene Træk efter det andet fra sine Reiser, netop om denne vigtige Sag og om sine mange paabegyndte Planer til Landets aandelige som materielle Fremgang.

«Overalt, hvor jeg finder der er noget at gjøre til Folks Ophjælp enten i ny Bedrift eller Forbedring af gammel, der sætter jeg de bedste af

Brødrene ivei,» sagde han. «Slig vil jeg plante gode Træer ud over alt Landet; deraf skal spire Frø, som skal fylde alt Norge, saa det skal komme til at blomstre som en Herrens Have!»

Og Hauge fortalte videre om, hvorledes han i Fagerliddalen i Nordland, hvor Folket var kommen for at høre ham, havde forbauset dem ved at gaa op for at se paa en Fos, som laa i Nærheden, for at undersøge, om den kunde bruges til Fabrikdrift, hvorledes han istedetfor at holde Opbyggelse midt paa en blank Vaardag havde taget Plog og Hest og sammen med Bonden paa Gaarden drevet Vaaraannen lige til Kvelds. Da først havde han holdt Opbyggelse!

«De skulde dog se,» sagde han, «at jeg ikke er nogen Løsgjænger eller Sværmer, som ikke vil arbeide, men en ærlig Kristen, som takker Gud baade for Legemets og Aandens Gaver.»

Hauge havde været paa Møllen i tre Dage og hver Dag samtalt med alle de mange Venner, som kom til Møllen for at se ham og hilse paa ham.

Fjerde Dagen henimod Middagstid, netop som Hauge sad i Samtale med Mor Inger i den store Stue paa Møllen, kom Broderen Mikkel hurtig ind.

«Se til at komme dig undda, Hans,» sagde han. «Jeg ser Lensmanden komme kjørende her

nede i Svingen, og skjønner jeg ret, er det nok dig, han kommer efter!»

Mor Inger havde reist sig.

«Kom,» sagde hun. «Jeg skal følge dig Bagdøren; gaa saa fremved Møllefossen, saa har Du tykke Skogen tæt ved!»

Men Hans Nielsen Hauge blev siddende, hvor han sad.

«Nei, Mor Inger!» sagde han laagnt. «Jeg gaar ingen Bagdør herfra. Jeg har gjort sligt et Par Gange, fordi jeg tænkte, det var min Pligt at fri mig; men nu gjør jeg det ikke mer. Og allermindst for Jens Gram. Ikke skal han sige, at jeg gjemmer mig som den, der har ond Samvittighed.»

Nu reiste han sig, og der brandt en dyb Flamme i de milde, blaagraa Øine.

Mikkel Hauge stod og saa paa sin Bror.

«Du er og blir dig selv lig!» sagde han, «Gudskelov,» føied han til.

«Og vi to er Brødre,» svared Hauge med et Smil. «Du sad i to Aar heller end at fornegte din Gud og lade dig binde til at tie! Gaa nu ud og tag imod Lensmanden!»

Mikkel Hauge snudde uden et Ord og gik.

Men Taarerne stod Mor Inger i Øinene.

«Saa faar vi da aldrig se dig mere!» sagde hun, skjælv paa Maalet.

«Jo,» svared Hans Nielsen Hauge. «Intet i Verden kan skille Guds Børn i al Evighed!»

Mor Inger lagde Haanden paa hans Aksel.

«Gud velsigne dig, Hans, for alt,» sagde hun.

Nu dured Lensmandskarjolen ind paa Gaardspladsen, og man hørte det tale derude.

Hauge satte sig rolig ved Bordet. Mor Inger gav sig noget at bestille fremved Aaren.

Lidt efter kom Mikkel Hauge og Lensmand Gram ind i Stuen.

Lensmanden hilste, først paa Mor Inger, som han tog i Haand, saa paa Hauge.

«Du faar sidde indpaa,» sagde Mor Inger; hun satte en Stol frem.

«Tak, jeg skal ikke det,» svared Lensmand Gram. «Jeg har bare Ærind til dig,» sagde han og vendte sig mod Hans Nielsen Hauge.

Hauge nikked.

«Jeg skjønner det,» svared han stille.

Da stod Mor Inger foran Lensmanden. Hendes stærke, ærlige Ansigt havde høi Farve; de gode, blaa Øine brandt af Harme.

«Gjør ikke noget, som ondt er nu, Lensmand,» sagde hun. «Det kommer den Dag, Du vil angre!»

Da reiste Hans Nielsen Hauge sig.

«Nei, Mor Inger,» sagde han. «Guds Øvrighed gjør kun det, som godt er — det kan Du da skjønne. Jens Gram han farer i Guds Ærind, vær sikker paa det.»

Jens Gram blev blodrød i Ansigtet.

«Nei, sligt gir ikke jeg mig ud for,» svared han; «jeg bare gjør det Loven befaler!»

«Og det gjør Du med Glæde,» svared Hans Nielsen Hauge. «Kom Du bare frem med dit Ærinde!»

Jens Gram satte Hatten paa.

«Jeg har Bud fra Fogden Collett, at han vil tale med dig,» sagde han.

Hans Nielsen Hauge rakte sin Bror Haanden. «Tak for denne Gang, Bror, og Tak for alle Gange,» sagde han. Saa tog han Mor Inger i Haand.

«Hold Eder til Gud,» sagde han, «saa kan intet skade Eder. Og sørg godt for Møllen, at den gaar!»

Han gav sin Bror et betydningsfuldt Blik, tog sin Frak og Hue paa og fulgte Lensmanden, som alt stod i Døren.

«Guds Fred paa din Færd!» sagde Mor Inger; hun fulgte til Dørs. «Og Guds Fred med dig ogsaa, Jens Gram!»

Hun ropte det efter Lensmanden.

Denne svared ikke. Satte sig bare op i Karjolen, mens Hauge steg op bag paa Hundsvotten. Saa gav han Hesten et Rapp af Svepen, og snart var han og Hans Hauge forsvundne for dem, som stod paa Tunet og stirred efter ham med Taarer i Øinene.

Som Lensmand Gram vel var kommen Møllen af Side, vendte han sig i Sædet og saa efter Hans Nielsen Hauge.

«Kjør Du trygg,» svared denne. «Jeg sidder trygg her; for jeg har god Samvittighed.»

Lensmand Gram slog igjen paa Hesten. «Denne Gangen skal Du følge med mig,» sagde han.

Hauge svared ikke.

Men da de efter en halv Times Kjørsel svingte af paa Veien til Hougsund, sagde han:

«Det er nok ikke til Fogden Collett, Du kjører mig!»

Lensmand Gram lo.

«Nei,» svared han. «Det bærer nok i Hullet med én Gang nu, Hans Hauge!»

Hauge svared intet paa dette. Sad bare taus og saa frem for sig, mens de kjørte.

«Ja, ja, Jens Gram!» kom det omsider. «Det Regnskab faar Du engang gjøre op med din Gud. Jeg skal ikke klage.»

Og Karjolen krased videre bortover den høstbløde Vei.

Ud paa Eftermiddagen blev Hauge af Jens Gram indsat i Hougsunds Arresthus.

Da han af Lensmanden blev ført ind i Arresten, vendte han sig mod denne og rakte ham Haanden.

«Tak for god Skyds, Lensmand,» sagde han.

Lensmand Gram snudde sig fra ham.

«Nei, vent nu,» svared han. «Det kan hænde, Du faar tyngre for at takke.» Saa tog han frem af et Skab Haandjern og Fodlænker og kom frem til Hauge med dem.

Hauge saa paa ham, mens han spændte dem paa.

«Vel kan jeg bære disse Lænker,» sagde han stille; «men engang, Jens Gram, vil de kjendes tyngre for dig end for mig. Jeg kan da iallefald folde mine Hænder og bede for mine Fiender!»

Jens Gram vendte sig braadt fra ham — og gik.

*

I henved en Maaned sad Hauge i Hougsunds Arrest. Hans Venner tilbød stor Kaution for hans Frihed; men Myndighederne afviste alt. Man var kommen til den Overbevisning, at den stadig voksende religiøse Bevægelse kun kunde stanses ved at Hauge blev sat fast, og efter denne Overbevisning blev der da handlet. Stiftamtmanden i Kristiania, Grev Moltke, gav Ordre til at indsætte Hauge i Kristiania Raadstuarrest, og den 22de November 1804 kom atter Lensmand Gram til Hougsund, denne Gang for at transportere Hauge i Jern til Hovedstaden.

Ud paa Kveldsiden samme Dag kom to Slæder Drammensveien ind. Paa den første Slæde sad en Arrestant i Jern, vogtet af en Lensmandsvagt; paa den anden sad Lensmand Grams kjæmpemæssige Skikkelse.

Det var Hans Nielsen Hauge.

En halv Time senere sad han under Laas og Lukke i en af de mørkeste Celler i Kristiania Raadstues Arrest.

«Herfra bærer det til Munkholmen,» havde Lensmand Gram sagt ham til Farvel.

«Guds Villie ske,» havde Hauge svaret. «Saa længe der er Liv er der Haab til noget bedre. Men hvad Gud paalægger mig, det vil jeg bære.»

Fra Arresten havde han tilskrevet sine Venner

flere Breve, hvori han udtaler, at han vil lide indtil det yderste, og opfordrer dem til Lydighed mod Loven og uden Knurren at bære de Tilskikkelser, som maatte komme. «Mødes vi ikke mere her i Verden, saa har vi dog det Haab at mødes i et bedre Land, hvor der hverken er Fængsel eller Lænker for dem, som elsker sin Gud,» — saaledes afsluttede han sit Brev.

Med Hauges Fængsling i 1804 afsluttedes hans Virksomhed som Bodsprædikant for det norske Folk, og Begyndelsen blev taget til et Justitsmord, der altid vil hvile som en Skamplet paa hine Tiders Myndigheder.

15DE KAPITEL.

Det er Juleaften 1805.

Nedover Raadhusgaden gaar to Embedsmænd i alvorlig Samtale. Det er Politimesteren i Kristiania Jacob Wulfsberg og Stiftsassessor i Overretten Jonas Collett.

De stanser ofte, trods Kulden, taler sammen og gaar atter videre. Nu har de passeret Kirkegaden, hvor Julefærdselen er stærk med Silder af Bjælder og Knirk i Sneen af travle Menneskers Fodtrin.

Politimester Wulfsberg stanser igjen og lægger sagte sin Haand paa Assessor Colletts Arm.

«Det er en yderst vidtløftig Sag, kjære Hr. Assessor,» sagde han. «Forhørene vil tage Aar,

og desværre har mine Embedsforretninger hindret mig fra i det forløbne Aar at lægge den Kraft i Sagen, som absolut paakræves. Jeg er Regjeringen taknemmelig for, at man har udnævnt en Mand med Deres Energi og Dygtighed til at succedere mig i Kommissionen!»

Assessor Collett gjorde en afværgende Haandbevægelse. «Ingen kunde bedre end De fremme Sagen, Hr. Politimester,» sagde han. «Men siden der saa ønskes, skal jeg jo gjøre, hvad jeg formaar!»

«Da er Sagen i de bedste Hænder,» svared Politimester Wulfsberg og gjorde Mine til at gaa videre. Men Assessor Collett stansed ham.

«Hr. Politimester,» sagde han. «Sorenskriver Aars — af hvad Grund forlangte han sig entlediget fra sit Sæde i Kommissionen?»

Wulfsbergs Ansigt fik et besynderligt Udtryk.

«Antagelig af de samme Grunde som jeg,» svared han.

«Grunde!» — Assessor Collett saa paa Politimesteren. «Jeg troede, der kun var den før nævnte Grund.»

Politimester Wulfsbergs Øine flygted.

«Det er ogsaa Hovedgrunden,» svared han. «Jeg maa forøvrigt mellem os tilstaa, at jeg ikke har nogen Lyst paa den hele Sag.»

Collett stod foran Politimesteren.

«Hvordan mener De?» spurgte han.

Der kjæmped noget i Wulfsbergs kloge Ansigt. Han taug lidt, før han svared.

Endelig kom det dæmpet:

«Der er noget ved denne Mand, som gjør mig ilde ved. Han har en saa forunderlig tillidvækkende Maade at optræde paa; jeg har ikke truffet noget lignende; man bliver nolens volens paatvunget den Opfatning, at han lider uskyldig — og da er det jo ikke behageligt at skulle gaa ud fra det modsatte!»

Politimesteren smilte.

«Ja,» svared Assessor Collett. «Han skal være i Besiddelse af et særdeles vindende Væsen og en stor Overtalelseskunst. Ellers havde han vel heller ikke kunnet gjøre den Skade, han bevislig har gjort.»

Politimester Wulfsberg rysted smilende paa Hovedet.

«Nei, nei, Hr. Assessor,» sagde han. «Det er ikke bare dette. Jeg lader mig saamænd ikke saa let dupere. Nei. Det er noget andet — ja, De kan nu selv dømme; De faar jo nu den bedste Anledning.»

Han gik videre fulgt af Collett. De to Embedsmænd hilste til høire og venstre Gaden ned, og da de bøied ind gjennem Raadstuens Port, gjorde Vagten Honnør.

*

Der rasled af Nøgler ved Hans Nielsen Hauges mørke Celle. Fangen, som sad med foldede Hænder paa sin Bænk og stirred ud i det kveldsmørke Rum, hvor Gittervinduet paa Væggen kjendtes som en graahvid Lysning i Dunkelheden,

snudde Hodet og stirred. Det var Arrestforvareren, som kom ind.

Han stod i Cellens Dør.

«Du faar komme. Politimesteren vil tale med dig,» sagde han. Han havde Sabel i Læderskede ved Bæltet og Lygte i venstre Haand.

Hauge reiste sig med et tungt Suk. Hans Øine flimred rødrandede mod Lygtelyset; hans bleke Ansigt havde en jordgraa Let.

Saa fulgte han Arrestforvareren stille.

«Gaa foran,» sagde denne; han lukked. Og ved Lygtens Lys gik Hauge den lange Gang frem, fulgt af Arrestforvareren.

«Her,» sagde denne, da de stansed ved Forhørsværelset. Han slukked Lygten; thi nu faldt Dagslyset gjennem Vinduer og Gange; aabned saa Døren til Forhørsværelset og førte Hauge ind.

Ved Bordet sad Politimesteren og Assessor Collett. Arrestforvareren blev staaende ved Døren.

Politimesteren gav ham et Vink.

«Vent derude,» sagde han. «Jeg skal ringe.»

Arrestforvareren hilste og gik.

Politimesteren sad lidt, bladed i nogle Papirer og talte dæmpet, næsten hviskende med Assessor Collett, hvis Blik ikke veg fra Hauge, som stod nede ved Døren i Dunkelheden.

Endelig talte Politimesteren.

«Kom nærmere, Hauge,» sagde han stille.

Og Hans Nielsen Hauge kom langsomt frem af Mørket og stod lige ved det grønne Bord, hvor Julekveldens sparsomme Dagslys faldt ind

gjennem det brede Vindu. Hans Ansigt var blekt; hans lysbrune Haar hang i vildsomme Lokker; men hans tætte Skikkelse var endnu ikke bøiet, og der talte noget uendelig mildt ud af de store, trætte, graablaa Øine.

Assessor Collett saa længe og skarpt paa ham.

«Saa Du er Hauge?» spurgte han; hans tørre Stemme fik noget dæmpet, da han spurgte.

«Ja, det er jeg,» svared Hauge med sin varme, troværdige Røst.

Der blev atter Stilhed.

Da sagde Politimesteren:

«Jeg har noget nyt at melde dig. Assessor Collett her er traadt ind i den Kommission, som skal undersøge din Sag.»

Hauge saa forskende paa Collett, hvis Blik ikke veg.

«Da blir der vel gjort Fortgang,» svared han.

Politimesteren drog paa Smilen.

«Assessoren skal afløse mig,» sagde han. «Saa vil det nok gaa bedre!»

Hauge smilte ikke.

«Politimesteren kan have nok alligevel,» sagde han. «Der er saa mange af dem, som fortjener at sidde her.»

Wulfsberg saa paa Assessor Collett.

«Din Sag er en yderst vidtløftig Sag,» sagde han. «Den kommer til at antage store Dimensioner.»

«Ja,» svared Hauge, «det er en stor Sag. Og den har det ved sig, at den vokser.»

Collett saa skarpt paa Hauge.

«Ja, det er netop det, man befrygter,» sagde han.

Hans Nielsen Hauge gik uvilkaarlig et Skridt nærmere.

«At Guds Ord faar slaa Rod i Folket, det er intet at være rædd for,» svared han. «Havde det slaaet Rod over hele Norge, skulde I gjerne faa tage mit Liv her jeg staar.»

Han sagde det ganske fast og stille.

De to Embedsmænd veksled Blik. De begyndte at kjende en ganske sælsom Fornemmelse. En Fornemmelse af en Aand, som var stærkere end deres.

«Jeg hører, Du tror paa din Sag,» sagde Collett efter en liden Pause.

«Ja, det gjør jeg,» svared Hauge.

«Og Du er ikke bange for Udfaldet?»

«Nei.» Hauge smilte. «Dertil har jeg for god en Forsvarer.»

Collett saa spørgende paa Politimesteren.

«Hvilken Forsvarer?» spurgte han vendt til Hauge.

Hauges Øine var saa milde.

«Aa — det ved nok Assessoren,» svared han.

Collett rynked Brynene.

«Nei,» sagde han lidt skarpt. «Jeg kjender ikke din Forsvarer.»

Hauge saa paa ham.

«Det var slemt,» svared han, «G u d er min Forsvarer og Hjælper, Hr. Assessor!» Der var en henført Magt i Stemmen.

«Naa, saa!» kom det hvasst fra Collett. «Det kan jo enhver sige!»

«Nei,» svared Hauge. «Det kan ikke enhver sige; men Gud give, det var saa vel!»

Der blev atter en liden Taushed. Wulfsberg saa ned; Collett sad maalbunden.

«Du synes, der ikke gjøres Fortgang nok med din Sag?» spurgte han om lidt.

«Ja,» svared Hauge. «Tiden falder lang. Vi Mennesker har ikke let for at bære det, Gud lægger paa os, med Taalmodighed.» Han taug. Men saa talte han atter og denne Gang med stor Sorg i Røsten:

«Det er værst for alle dem derude, som venter paa mig,» sagde han. «Det er saa mange, som trænger en liden Hjælp.»

Collett laante ham et Par hvasse Øine.

«Du mener, Du er den eneste, som kan forkynde Guds Ord her i Landet?» sagde han.

Hauge rysted sørgmodig paa sit Hoved.

«Saa hovmodig er jeg ikke,» svared han; «men det tør hænde, jeg er en af de faa, som skjønner at tale med den enkle Mand. Jeg er selv en enkel Mand, bare en almindelig Bonde; jeg ved, hvordan Folket har det, og de forstaar mit Sprog.»

Collett rynked Brynene.

«Du gjorde kanske mere Nytte, om Du holdt dig til din Bedrift som Bonde og overlod Guds Ords Forkyndelse til Præsterne,» sagde han.

Hauge saa sørgmodig ud.

«Saa burde det være,» svared han stille.

«Men desværre, der er saa mange af Præsterne, som ikke forkynder andet end den døde Lærdom. Derfor staar da ogsaa Guds Hus tomt bortover Bygderne, mens Dansehusene og de uterlige Steder er overfyldte af letsindig Ungdom.»

Collett taug.

Da saa Politimesteren op og bort paa Hauge.

«Præsterne virker i sit lovlige Kald,» sagde han. «Det samme burde ogsaa Du gjøre.»

Hauge mødte Politimesterens Blik.

«Kristi Apostle var hverken Skriftkloge eller Farisæere,» svared han; «de var ganske simple Fiskere, og alligevel fik de af Kristus det Kald at forkynde hans Lære.»

Colletts Ansigt tog dybere Farve.

«Du anser dig da altsaa som en jevnbyrdig med Apostlerne?» spurgte han skarpt.

Hauge fæsted sit milde Blik paa Assessoren.

«Jeg vil saa gjerne være en Kristi Discipel og følge hans Bud,» svared han, dæmpet og i stor Ro.

Nu blev der ganske stille.

Collett vendte sig mod Politimesteren og samtalte ganske sagte med ham.

Saa vendte han sig atter til Hauge.

«Ja,» sagde han i embedsmæssig Tone. «Imorgen indtræder jeg efter kongelig Befaling i den Undersogelseskommission, som skal prøve din Sag; Du kan være forvisset om, at der skal blive gjort al Fortgang med at faa en Afgjørelse.»

Hauge traadte igjen et Skridt frem.

«Jeg maa takke Assessoren for det,» sagde han, og hans Stemme fik saa god en Klang. «Det falder saa tungt at sidde her ørkesløs og vente.»

Collett nikked.

«Du kunde vel tage dig noget fore,» sagde han.

«Det falder vanskeligt,» svared Hauge. «Blæk og Pen har jeg ikke, saa jeg kan intet skrive; Bøger har jeg ikke, saa jeg kan ikke læse. Der er da bare igjen at bede; men Bøn uden Arbeide er ikke efter Guds Mening, Hr. Assessor, og Ørkesløshed har altid været mig en Pest. Alle onde Tanker faar da Tag i en.»

Assessoren saa paa Politimesteren, spørgende.

«Forsigtighedshensyn,» sagde denne, ganske sagte.

Collett nikked.

«Ja, ja — saa var der ikke mere,» sagde han og reiste sig.

Politimesteren ringte; Vagten kom ind.

«Farvel.» Collett nikked let til Fangen.

«Guds Fred og glædelig Jul,» sagde Hauge; han vendte sig langsomt og fulgte Vagten, som straks førte ham til hans Celle.

Men som han passerte den ydre Gang, saa han i Trappen to Ansigter, som han kjendte. Det var Ole Rørsveen og Samson Traae fra Bergen.

Han stansed, men Vagten førte ham straks videre. «Ret frem,» kommanderte han.

Hauge drog et dybt Suk og gik.

«Gud velsigne dem for det,» mumled han hen for sig.

Et Minut senere faldt Cellens Dør igjen, og han var alene. Et ensomt Talglys brandt paa Bordet; enkel Fangekost stod ved Siden af.

— — —

Da Assessor Collett og Politimester Wulfsberg forlod Forhørsværelset og gik Trappen ned, sagde Collett:

«Fangen saa blek ud; sørger han ikke for sin Ernæring? Han skal jo være en rig Mand.»

Politimesteren rysted paa Hodet.

«Nei,» svared han. «Det er han neppe. Hans hele Beholdning var 2 Rigsdaler og nogle Skilling.»

Collett stansed og spærred Øinene op.

«Saa,» udbrød han. «Det var forbausende! Man taler jo om den store 'hellige Kasse', som han paa Sektens Vegne bestyrer. Den maatte dog kunne underholde ham.»

Wulfsberg rysted paa Hodet.

«Jeg er bange for, at dette blot er et løst Rygte som saa mangt med denne Mand,» svared han. «Men De kan jo nu anstille alle Undersøgelser selv, saa faar De Syn for Sagn.»

De var komne Trappen ned og saa nu de to fremmede Mænd staa ventende i Porten.

Politimesteren stansed, idet han passerte.

«Hvad søger I?» spurgte han.

Den ene af de to, en skutrygget Mand med store, blaa Øine i et magert Ansigt, tog Hatten af og hilste.

«Gik det an at faa tale med Hans Nielsen Hauge?» spurgte han i forsagt Tone.

Politimesteren fikserte ham.

«Nei,» svared han. «Det gaar ikke an.»

Der faldt en sørgmodig Skygge over den skutryggede Mands Ansigt.

«Bare et Par Ord,» bad han. Han stod med Hatten i Haanden og saa ind i Politimesterens Ansigt.

«Nei, nei,» svared denne.

«Hvor kommer I fra?» Han mønstred dem begge.

«Fra Bergen,» svared den skutryggede.

«Sjøveien?»

«Nei, tilfods,» blev der svaret.

«Og hvad Ærinde?» Politimesteren havde sin eksaminerende Røst.

«At træffe Hans Nielsen Hauge,» svared den skutryggede.

«Hm.»

Politimesterens Ansigt fik et besynderlig vekt Udtryk, som imidlertid straks forsvandt.

«Nei,» sagde han. «Det er ulovligt. Det kan jeg ikke tillade.»

Han snudde sig bort.

Den skutryggede stod lidt, satte Hatten langsomt paa og saa paa sin Kamerat — et haabløst Blik. Saa gik de to Mænd.

Men Politimester Wulfsberg trak i sin Halsflip, idet han gik ud af Porten.

«Dette er rørende,» sagde han til Assessor Collett.

Og de to Embedsmænd hilste til alle Sider,

idet de gik Raadhusgaden op og Kirkegaden frem i Julekveldstravlheden.

«Glædelig Jul, Hr. Politimester!»

«Glædelig Jul, Hr. Assessor!»

De skiltes paa Hjørnet ved Østregade.

*

Hans Nielsen Hauge sad bøiet med Hodet i begge Hænder paa sin haarde Træseng i Cellen.

Maden stod urørt. Lyset brændte med lang sortnende Tane.

Han sad bøiet og i Kamp.

I Kveld, Frelserens Kveld, Barmhjertighedens store Fest paa Jorden, kjendte han Forladthedens store Smerte og Ensomhedens Forfærdelse dybere end nogen anden Dag i hele det lange Aar.

Var det Guds Mening, at han skulde sidde her udestængt fra Lyset og Livet hele Resten af sin Tid.

«Jeg er Lyset og Livet,» gav det Svar dybt inde.

«Ja, ja,» hvisked han hen. «Din Vilje ske!»

Men atter dukked de fristende Tanker frem af det sorte.

Han saa sine to Venners Ansigter. De var gaaet den lange Vei over Fjeldene for at faa tale med ham; men Fængslets Dør stængte. Alle de Tusener, som trængte at tale med ham, var udestængte. Slig skulde han sidde uvirksom Resten af sit Liv, i Mørke, i Ensomhed, i ørkesløs Venten. Aldrig se Solen mere, aldrig se kjære Ansigter mere.

Han bøied sit Hoved dybere.

«Min Gud, min Gud, hvi haver Du forladt mig!» hvisked han i sin Sorg.

«Ikke faa fuldbringe sin Gjerning! Ikke faa bøie sit Hoved i Døden og sige: Herre, det er fuldbragt!»

Taarer pibled frem mellem hans Hænder, der han sad; Skuldrene under den graa Kufte bevæged sig i higstende Ryk.

Det var længe stille i den dunkle Celle.

Hans Nielsen Hauge bad. Bad til den Gud, for hvem han allerede som Barn havde bøiet sig. Bad om Lys i Mørket, om Frelse fra Synd og Fristelse, om Trøst i sin store Sjælenød.

Da — med ét skalv der ind til hans trætte Sanser et fjernt Dirr af Toner. En livsalig Klang, som steg, vokste og tilslut brast ud som en Jubel allevegne fra.

Det var Julen, som ringedes ind over den store Stad.

Hans Nielsen Hauge sank ned paa sine Knæ med foldede Hænder. Taarer styrted ud af hans Øine. Han kjendte en usigelig Lykke gjennembæve sig, som hørte han Himmeriges Klokker i det fjerne.

Gud havde givet ham Svar. Julekveldens frelsende Budskab var kommet til ham i Ensomheden.

«Gud, Du min Gud!» mumled han hen for sig. «Priset og takket være Du i al Evighed!»

Og derudefra hugg Klokkerne ind i festlig Triumf, et Væld af Toner udover den mørke By.

«Glædelig Jul!» blev der sagt i tusind festoplyste Hjem. «Glædelig Jul,» blev der hvisket dybt inde i den ensomme Mands Hjerte.

Hans Nielsen Hauge reiste sig og stod opret i den dunkle Celle, hvor det fattige Talglys brandt i dunkel rød Flamme.

Han folded sine Hænder.

Lidt efter klang Salmen «Jesu, din søde Forening at smage» rigt bævende fra den trange Celle i Raadstuarresten. Fanger i de andre Celler løfted sit Hoved og lytted undrende. Vagten stansed sine Skridt paa Gangene.

Men udenfor i Vinterkulden og Mørket stod to tause Mænd. De saa op mod Hans Nielsen Hauges Celle gjennem Mørket. Og de hørte denne Stemme, som de vilde have kjendt mellem Tusinde, den Stemme, som for dem havde aabnet Syn og Sans for det gode paa Jorden.

De stod og lytted til Sangen; de stod og holdt hinanden i Haand, som to Børn paa Vandring i det fremmede. Slig stod de uden et Ord, til den sidste Tone var sluknet.

Men da Hauge trøstet og styrket atter satte sig, reiste han sig pludselig, undrende.

Derude under hans Celle steg Salmesang. Det var to som sang. Salmen for de nødlidende, de forladtes Angstrop til Gud om Frelse.

Det klang spædt og saart ind fra Kveldsmørket og Vinterkulden.

Hans Nielsen Hauge blev betagen af saa stor en Vemod. Det var hans Venner, de to, hvis Ansigt han havde troet at kjende i Raadstu-

gangen. De to, som var vandret den lange Vei fra Bergen over alle Fjeld for at faa tale med ham. Han kjendte det, som om han vilde forbløde indvendig. Her sad han og kunde ikke hjælpe, kunde ikke naa dem, kunde ikke faa sendt et Trøstens Ord til de mange Tusinder, som vented paa ham!

Nu taug Sangen derude; de to Mænd stod sørgmodige og nedbøiede; de stirred op mod det halvmørke Gittervindu høit deroppe paa den graa Mur.

Med ét, som de stod, steg der en Lysning deroppe.

«Sjaa!» udbrød den ene af de to Mænd og greb den anden om Armen.

Den lille Lysning vokste; et ensomt Lys med sorgfuldt sortnende Tane blev løftet høit og kasted sit varme, blodrøde Lys ud i Mørket.

«Sjaa!» udbrød den anden af de to Mænd — og brast i Graad.

Det var Hans Nielsen Hauge, som forkyndte Lysets Seier fra Mørket og Fængselsensomheden.

«Gud være Lov!» mumled Samson Traae — han stod med foldede Hænder og stirred.

Lyset deroppe i Vinduet sank og forsvandt; Kveldsmørket sortned dybere; men de to Mænd stod fremdeles og stirred, lykkelige og taknemmelige. De havde faaet et Bud fra ham derinde, et Bud om urokkelig Tro paa Gud, et Bud om, at Lyset skulde seire. Og dette Bud vilde de bringe fra Gaard til Gaard alt Landet over, hvor der fandtes Brødre!

Som de stod tause, kom atter den lille Lysning deroppe fra Gittervinduet tilsyne. Og om lidt skinned Lyset som før deroppe. Saa kom en Arm med en Lysesaks op; Lyset blev pudset, og den lille Flamme steg pludselig klar og skinnende.

Det gav et Higst i de to Mænd. De havde forstaaet. Det gjaldt at rense Guds Kirke paa Jorden, at holde Guds Lys rent, saa det kunde skinne klart for Mennesker.

«Skjønte Du ham?» hvisked Samson Traae til den anden.

«Ja, ja,» svarede den skutryggede; han stod og kjæmped med Graaden.

Nu sang det derindefra.

«Vor Gud han er saa fast en Borg,» steg det. Og det lille Lys deroppe skinned og skinned under Sangen, holdt af en skjælvende Haand, lige til sidste Strofe var døet hen.

Saa sank det langsomt og blev borte.

De to Mænd stod og knuged hinandens Hænder længe.

Saa mumled den ene, den skutryggede:

«En glædelig Jul, Hans Hauge. Gud give dig en glædelig Jul, derinde!»

Og de gik langsomt bort de to Mænd, Samson Traae foran og Ole Rørsveen, den skutryggede Mand, bagefter. Det var den samme Mand, som var vandret fra Bergen til Trondhjem for at faa træffe Hans Nielsen Hauge, den samme Mand, som havde faaet sin skuttede Rygg ved at bære Hans Nielsen Hauges Bøger hundredevis af Mile

over Fjeldene og gjennem Afdalene hele Landet rundt.

Men Politimester Wulfsberg og Assessor Collett hørte Julesalmen hver i sit skinnende oplyste Hjem og gik Juledags Morgen i Kirke for at nyde Guds Ords Trøst og høre Frelsens Evangelium forkyndt, medens han, for hvem Guds Ord var alt paa Jorden, sad udelukket og indestængt, ventende og ventende paa Retfærdighed i Angst og Lidelse for, hvordan det skulde gaa dem, han kaldte for sine.

16DE KAPITEL.

To Aar var gaaet. Hans Nielsen Hauge sad fremdeles i sin Celle i Kristiania Raadstuarrest.

Assessor Collett havde gjort Alvor af at sætte Undersøgelserne i Verk; fra alt Landets Hundreder af Embedsmænd, geistlige som verdslige, var der indhentet Erklæringer; hundredevis af Forhør var afholdte.

Hans Nielsen Hauge selv var stedt til Hovedforhør, og endelig havde da Undersøgelseskommissionen faaet sin Indstilling istand. Den gik ud paa, at Hauge for sin Optræden skulde sættes under Justitsens Tiltale.

Hauge fik sin Forsvarer opnævnt i Prokurator Lumholtz, og den egentlige Sag tog nu altsaa sin Begyndelse.

Nye Forhør blev foretagne alt Landet over, hundreder af Vidner afhørte, denne Gang saa

mange flere, fordi Forsvareren selvfølgelig ogsaa lod indstevne en Mængde Vidner, hvis Vidnesbyrd gik i Hauges Favør. Dette var tidligere systematisk undladt, medens det foreløbige Vidnemateriale indsamledes. Undersøgelseskommissionen havde mere betragtet sig som Hauges Anklagere end som en upartisk Retsinstitution.

Under disse to tunge Venteaar var Hauge bleven en fysisk knækket Mand. Det ensomme Fængselsliv, uden Virksomhed, uden ordentlig Ernæring og uden frisk Luft, blev for ham, Friluftsmanden og det virksomme Menneske, dræbende.

Han blev angreben af forskjellige Sygdomme, Skjørbug paa Grund af den daarlige Forpleining, Gulsot o. s. v.; hans Holdning blev bøiet, hans Udseende magert og gustent. De idelige Sjælekampe i Forladtheden og Ensomheden nedslog hans Sind; han var flere Gange Fortvivlelsen nær.

For at frelse Broderen havde Mikkel Hauge gjentagne Gange henvendt sig til Myndighederne om at faa ham sat paa fri Fod mod Kaution; men Ansøgningen var bleven afslaaet.

*

En Formiddag om Vaaren 1807 kom Prokurator Lumholtz Raadstugaden ned for at besøge Hauge i Fængslet og tale med ham om et og andet hans Sag vedrørende; men idag var Prokuratoren selvanden.

Han gik i Følge med en høi, statelig, brun-

øiet Mand, storlemmet og stærk, med et retskaaret, sympatisk Ansigt.

Det var Justitsraad Bull.

Denne Mand havde fattet en stor Interesse for Hauges Sag, men havde til nu ikke nogensinde talt med ham selv.

Prokurator Lumholtz, som personlig var greben af Hauges stærke Aand og som havde meddelt Justitsraad Bull forskjellige interessante Oplysninger om hans Virksomhed, havde nu bevæget Bull til at besøge ham i Arresten.

«Det er min Mening, at der her er begaaet en stor Uretfærdighed,» havde han ytret, «og det er videre min Mening, at gjøres der ikke snart en Ende paa denne Mands Martyrium, da har vi i vore Retsannaler om kort Tid et Justitsmord mere. Min Klient har havt Kjæmpekræfter; men han er efter disse tre Aars utrættelige Spænding ifærd med at blive en nedbrudt Mand, og skal Sagen trækkes ud i Langdrag som hidindtil, da vil han være død, før han faar sin Dom.»

Paa disse stærke Ord var Justitsraad Bull gaaet med til det nævnte Besøg, og vi ser nu de to Jurister Side om Side spadsere nedover Raadstugaden og ind af Porten til den mørke Gaard, hvor Politimester Wulfsberg residerede.

*

Det rasled med Nøgler ved Hans Nielsen Hauges Celle.

Den bleke, bøiede Fange med det gulhvide

Ansigt og de store, drømmende Øine reiste sig fra Sengen, hvor han laa.

Kom de nu for at fortælle om nogen Fortgang med hans Sag? Skulde nu endelig den egentlige Rettergang begynde?

Hver Gang Fængselsdøren i disse lange Aar havde aabnet sig udenfor de reglementerede Timer, havde han kjendt denne halvt angstfulde, halvt forventningsrige Fornemmelse, og hver Gang var hans Haab blevet skuffet. — Indtil Sygdom og Nedtrykthed endelig havde sat sit uudslettelige Stempel paa den fordum saa stærke og livskraftige Mand.

Vagten rev Døren til Cellen op.

Politimesteren selv, fulgt af en høi Mand i Embedsmandsuniform, traadte ind.

Hauge, som sad paa sin Seng, reiste sig.

«Goddag, Hauge,» sagde Politimesteren. «Justitsraad Bull er kommen for at besøge dig.»

«Goddag!» Hauge svared langsomt og kasted et forskende Blik paa den høie Fremmede.

Justitsraad Bull blev staaende et lidet Øieblik og se paa den bøiede Skikkelse. Saa fra ham og paa Politimesteren og saa atter paa Hauge.

«Men denne Mand er jo syg,» sagde han.

Politimesteren svared ikke. Hauge stod med sænket Hoved.

Da gik Justitsraad Bull lige hen og rakte Hauge sin Haand.

«Det glæder mig at have truffet dig,» sagde han. «Kan jeg saa sandt gjøre noget for at for-

bedre din Stilling, saa skal jeg gjøre det. Dette er jo baade sørgeligt og uforsvarligt.»

Hans Blik streifed atter Politimester Wulfsberg, som følte sig ganske ilde ved.

Hauge saa op paa den høie Mand, næsten undrende, og han slap ikke hans Haand.

«Guds Velsignelse skal I have for de Ord,» svared han. «Saa kan jeg igjen begynde at tro paa Menneskene.»

Justitsraad Bull lagde sin Haand fast paa hans Skulder.

«Tro Du paa Gud,» sagde han — «det er bedre!»

Hauge saa op — et Barns Blik.

«Det gjør jeg,» svared han, og nu havde hans Stemme noget af sin gamle Klang; «det er for hans Ords Skyld, jeg sidder her; men det er saa tungt at lære sig at vente!»

Ansigtet med de store, blekgraa Øine stirred taareløst hen.

Justitsraad Bulls brune, stærke Øine hviled i hans.

«Tro indtil Døden — er det ikke saa?» spurgte han.

«Jo,» svared Hauge. «Naar blot Døden kunde komme. Det vilde være en god Guds Gave!»

Justitsraad Bull nikked hen for sig.

«Men alle dine Venner derude!» sagde han. «Det er dog for dem Du lever?»

Hauge drog et dybt Suk.

«Kunde jeg det!» udbrød han, og Stemmen skalv. «Men jeg er bleven som et Træ i Skyggen

— jeg bærer ingen Frugt længere. Jeg er et ufrugtbart Træ i Guds Have!»

Han brast i Graad.

Der blev lang Stilhed. Politimesteren stod halv vendt mod Døren; Justitsraad Bull saa ufravendt paa den bøiede Mand; hans høie Skikkelse var rank; men hans Ansigt havde taget stærkere Farve, og de brune Øine brandt funklende.

«Kommer Du aldrig ud?» spurgte han omsider. «Faar Du ikke trække frisk Luft?»

Politimesteren vilde svare, men brød af. Thi Hauge drog i det samme et dybt higstende Suk, der skalv længe i Rummet.

«Jeg har ikke seet Solen paa snart fire Aar,» svared han; han saa op paa den høie Mand, som nu stod bøiet over ham.

Politimester Wulfsberg vendte sig nu mod Justitsraad Bull.

«Det er strengeste Bevogtning efter Ordre,» sagde han.

Justitsraad Bull svared ikke. Gik bare lige hen til Hauge, som nu havde kjæmpet sig op til Ro, og sagde, idet han rakte ham sin Haand:

«Hør nu. Du skal ikke tabe Modet. Der skal blive gjort noget ved dette. Saasandt der er Retfærdighed i dette Land!» De sidste Ord mumled han hen for sig.

«Farvel for idag!» Han nikked til den Fangne. «Det skal ikke vare længe, før Du hører fra mig!»

Han vendte sig hurtig, før Hauge kunde svare

med en Tak, og gik ud af Cellens Dør, fulgt af Politimesteren.

«I snart fire Aar, en udømt Mand, kanske en uskyldig Mand — og saa dette!»

Bull talte halvt for sig selv og halvt vendt til Politimesteren.

«Jeg kan ikke forstaa, hvordan De for Deres Samvittighed kan forsvare —.» — Han var oprørt.

Politimesteren stansed.

«Jeg har mine Ordre, Hr. Justitsraad,» svared han forlegen. «Jeg kan ikke godt gribe ind!»

«Nei, men De kan rapportere,» svared Justitsraad Bull.

«Det paaligger vel nu nærmest andre,» svared Wulfsberg.

«De mener Forsvareren? Ja, jeg vil virkelig tage ham fat for dette.» Bull knapped sin Uniform. «Forresten vil jeg nu ogsaa selv! Dette er en Skam for norsk Retspleie!» Han vendte sig til Politimesteren og rakte ham sin Haand.

«Jeg takker Dem, Wulfsberg,» sagde han. «Farvel!»

Politimesteren fulgte ham til Trappen.

«De maa for Guds Skyld ikke tro, at jeg —,» han kom ikke videre, thi Bull afbrød:

«Paa ingen Maade; jeg ved, at De vil hjælpe mig at faa dette forandret,» svared han og gik Trappen videre ned til Forhallen, hvor han traf Prokurator Lumholtz, som vented paa ham. Politimesteren stod øverst ved Trappen hilsende.

«Nu, Hr. Justitsraad?» sagde Lumholtz, idet

de gik ud af Porten. «Hvad Indtryk har De faaet af min Klient?»

Bull stansed.

«Han er en ærlig og uskyldig Mand,» svared Bull, «og det er en Skam, at han skal forfølges og holdes indspærret i aarevis for sine Meningers Skyld!»

«Det glæder mig at høre,» svared Prokurator Lumholtz.

«Men det glæder mig mindre at høre, at der intet er gjort hverken fra Forsvarets eller Regjeringens Side for at berede ham udholdelige Fangevilkaar,» sagde Justitsraad Bull temmelig skarpt. «Det havde dog været Forsvarets første Pligt.»

Prokurator Lumholtz rødmed.

«Jeg er saa nylig udnævnt,» svared han; «jeg maa tilstaa, at den vidtløftige Sag har bragt mig til at glemme den Anklagedes Helbred.»

«Det er at sætte Sagen paa Hovedet, kjære Hr. Prokurator,» svared Bull.

«Hvad kan det nytte, at De vinder Sagen for en død Mand?»

Prokurator Lumholtz taug; de gik tause videre. Da de skiltes, rakte Bull Lumholtz Haanden.

«Ja, gjør nu De Deres, saa skal jeg gjøre mit,» sagde han. «Denne Mand skal ikke sidde længer paa denne Maade; det vilde være at forberede et Justitsmord!»

Han vendte sig og gik østre Gade op, høi og statelig i Solskinnet.

❦

Grev Moltke havde netop modtaget Justitsraad Bull i sit Modtagelsesværelse. Nu sad de to ligeoverfor hinanden i de magelige Stole.

«Hvad kan jeg idag tjene Dem med, kjære Hr. Justitsraad?» spurgte Grev Moltke.

«Jo, kjære Hr. Greve,» svared Justitsraad Bull. «Jeg kommer idag til Dem i en Sag, som efter min Formening vedrører vore fælles Embedsinteresser og som jeg beklager, at jeg ikke tidligere har faaet Anledning til at berøre.»

Grev Moltke spidsed Øren.

«De pirrer min Nysgjerrighed, kjære Hr. Justitsraad», sagde han. «Hvad Sag kan det være?»

Han rykked sin Stol nærmere.

«Jeg kommer for at tale med Dem om Hans Nielsen Hauge,» sagde nu Bull; hans stærke Ansigt blev dybt alvorligt.

Grev Moltke slog ud med Haanden.

«Aa, hin religiøse Sværmer,» sagde han med et Smil.

Justitsraad Bull nikked.

«Ja, gjerne det,» svared han. «Man kan gjerne kalde ham saa.»

«Jeg har hørt om Manden fra Trondhjem,» sagde Grev Moltke. «Han lader til at være en Mand af gode Intentioner; men hans Lære har, som De ved, skabt en Mængde Sekter og forvoldt en hel Del Røre i Landet.»

Justitsraad Bull nikked igjen.

«Det kan være,» svared han langsomt. «Jeg for min Del er nu, som De vistnok ved, Hr. Greve,

en Modstander af al Religionstvang og en Hader af al Forfølgelse af Folk for deres Meningers Skyld, saa stod det til mig, da slap jeg imorgen den Dag hint ulykkelige Menneske fri. Men enfin — lad gaa, at Regjeringen finder at burde sikre sig hans Person — da har den dog ingen Ret, hverken juridisk eller moralsk, til at berøve ham Liv eller Helbred ved et ensomt Fængsel under de ugunstigste Vilkaar.»

Grev Moltke saa lidt forbauset paa Justitsraaden, som havde talt i en stærkere Tone end han ellers brugte.

«De er bleven toucheret, Hr. Justitsraad,» sagde han smilende.

«Det er jeg, Hr. Greve,» svared Justitsraad Bull, «og det samme vilde De selv blive, hvis jeg kunde formaa Dem til at aflægge denne nedbrudte Mand et Besøg i hans Fængsel. Jeg vil nødig bruge Ordet Barbari, Hr. Greve; jeg vilde helst have det strøget af vor moderne Retspleies Leksikon.»

Grev Moltke spærred Øinene vidt op.

«Hr. Justitsraad,» udbrød han; «naar en Mand som De bruger saa stærke Ord, da maa noget være anderledes end det bør være. Jeg skal straks lade Sagen undersøge.»

Jeg takker Dem, Hr. Greve,» svared Bull. «Men skulde vi ikke være enige om, at hvis der havde været Tale om en af os, da havde vi forlængst under de samme Omstændigheder været løsladte mod Kaution, saa meget mere som vor Lovlydighed ikke kan overtræffe denne religiøse

Sværmers, som hele sit Liv har ofret sig for at indprente Folk det gode og paalægge dem Lydighed mod Gud og Øvrigheden.»

Grev Moltke nikked.

«Deri har De visselig Ret,» svared han. «Hvad jeg tidligere har erfaret personlig om denne Mand, stemmer med, hvad De her anfører.»

Justitsraad Bull reiste sig.

«Da foreslaar jeg, Hr. Greve,» sagde han, «at der straks ydes ham nogle Lettelser.»

«Hvilke,» spurgte Grev Moltke.

«Kan jeg — paa hans Ord om ikke at undvige — en og anden Gang tage ham ud til mig paa Tøien for at arbeide i min Have?» spurgte Justitsraad Bull smilende. «Saa slaar vi to Fluer med et Smæk. Han kunde da senere, naar han var kommen noget til Kræfter, ogsaa assistere Dem selv med et eller andet, Hr. Greve!»

Nu lo Grev Moltke.

«Indfaldet er originalt,» svared han, «og lige saa elskværdigt som nobelt. Godt — paa Deres Ord og Ansvar; jeg skal udvirke det. Men Forsigtighed, Hr. Justitsraad — ja, jeg behøver ikke —.»

De to Mænd veksled Haandslag.

Justitsraad Bull takked hjertelig Stiftamtmanden for hans Imødekommenhed og forlod Audiensværelset.

«Jeg haaber, De faar Glæde af Deres Menneskevenlighed,» ropte Grev Moltke Trappen ned efter ham.

«Jeg haaber at reparere noget paa en Uretfærdighed,» blev der svaret op.

Og de to fornemme Herrer forsvandt hver sin Vei.

Otte Dage senere rulled Justitsraad Bulls Vogn frem foran Raadstuen i Kristiania og efter en liden Venten atter bort Dronningens Gade, frem Storgaden ud paa Veien til Tøien. I Vognen sad Justitsraaden selv høi og bred i sin Kappe og ved hans Side en gulblek, bøiet Skikkelse som aanded undrende i den stærke, døvende Solskinsluft.

Det var Hans Nielsen Hauge.

17DE KAPITEL.

Hauges Sag havde sat hele Norge i Bevægelse. Næsten i hver eneste en af Landets Bygder tændte hans Fængsling og aarelange, uretfærdige Arrest Sindene i Brand. Men intetsteds begik hans Tusinder af Tilhængere nogen som helst ulovlig Handling; de viste sig tvertom under denne store Trængselstid som de mest vindskibelige og lovlydige Borgere.

Hvis Regjeringen altsaa gjennem Hauges Fængsling og den anlagte Proces havde haabet at tilføie hans Sag et Nederlag, da tør det siges, at Hensigten paa ingen Maade var opnaaet; tvertom: Fængslingen og hvad dermed fulgte bidrog mere end noget andet til at bevise, at Hauges Lære

var af det gode, og Haugianismens sunde Fremgang i denne lange Trængselsperiode blev en afgjørende Seier for Hans Nielsen Hauge selv og leverede det bedste Realbevis for, at Anklagen imod ham var ligesaa ubeføiet som uretfærdig. Hundreder og atter Hundreder af de indkaldte Vidner havde kun godt at fortælle om den Anklagede, og Resultatet af Undersøgelserne vilde visselig allerede i Aaret 1808 have resulteret i en Frifindelse i alle væsentlige Punkter, hvis ikke Krigen i 1808 og 1809 var kommen imellem og havde lagt saa stærkt Beslag paa alles Sind, at alt andet gik i Glemmebogen.

To lange, tunge Fængselsaar havde Hauge saaledes atter maattet udholde, rigtignok under mildere Former end de to første, men alligevel uden Haab om at se Dom i sin Sag.

Med hans Helbred gik det stadig nedover; han led af Blodspytninger og Skjørbug, og trods de Fristunder, han af og til fik under Ophold paa Tøien eller under Udførelsen af de Smaaarbeider, som Grev Moltke af og til morede sig med at paalægge ham, kunde man dog med temmelig stor Sikkerhed forudsige, at en længere fortsat Arrest inden kort Tid vilde lægge ham i Graven.

Hans Aandskraft blev under disse Forhold selvsagt sløvet; Vennerne kunde med Sorg mærke dette i de Breve, som han fik Lov til at sende; ja selv hans rene, evangeliske Tro stod i Færd med at opblandes og svækkes gjennem Paavirkning af de rationalistiske Verker, hvormed hans

Dommere og andre havde sørget for at forsyne ham i Fængslet.

Hans Broder Mikkel Hauge havde to Gange indsendt Ansøgning om hans Løsladelse mod Kaution, men uden Resultat; Grev Wedel-Jarlsberg havde givet Ansøgningen sin varmeste Støtte, og den var bilagt med de mest rosende Udtalelser fra Amtmændene i Buskerud og Kristianssand; men Ansøgningen blev afslaaet, idet man øiensynlig var bange for, at de udmærkede Resultater, som Hauges Fængsling havde bragt, vilde udslettes, hvis han atter blev given fri.

Da hændte der i Krigens andet Aar noget, der med et Slag forandrede Hauges Stilling, en Begivenhed saa eiendommelig og sælsom, at den her særskilt skal fortælles.

Det var en af de sidste Dage i Januar Maaned 1809.

Udenfor Raadstuen i Kristiania holdt en tospændt Slæde. En høi Mand i Ulveskindspels og store Reisestøvler steg netop ud, hilste flygtig paa Vagten, som gjorde Honnør, og gik Trappen op.

Kommen op i den store Gang spurgte han efter Politimesteren, som var tilstede.

To Minutter senere sad Justitsraad Bull, thi ham var det, i Politimesterens Værelse ligeoverfor denne, som med stor Interesse lytted til, hvad han havde at fortælle.

«Ja nu, min kjære Hr. Politimester,» sagde Justitsraad Bull, «nu tror jeg endelig at have fundet en Udvei til at redde Hauge.»

Wulfsberg saa undrende paa ham.

«Det skulde glæde mig meget,» svared han. «Jeg maa tilstaa, at jeg synes overordentlig Synd paa den ulykkelige Mand.»

«Det glæder mig, at ogsaa De nu er kommen saa langt,» svared Bull, «kun Skade, at Ingstad og Collett fremdeles staar ham imod.»

Politimesteren drog paa Skuldrene. «De er jo nu hans Dommere,» svared han.

Bull smilte.

«Hans retfærdige Dommere,» sagde han. «Ja dem om det; men hør nu, hvad jeg har udtænkt.»

Politimesteren nikked; Bull trak sin Stol nærmere.

«Som vi jo alle ved,» sagde han dæmpet og saa sig om, «har Krigen i forrige Aar sat alle vore Næringer tilbage i en Grad, som maa kaldes betænkelig, og som De maaske ogsaa ved er Kornnøden ved Siden af Saltnøden det aller værste. Nu er som bekjendt Hauge en overordentlig praktisk Mand, som har sat mangen Bedrift her i Landet i Virksomhed, og særlig ved jeg, at han har gjort Saltkogeriet til Studium baade paa Vallø og andet Sted. Vi har oftere talt sammen om dette. Det er i det hele taget mærkværdigt, hvor denne religiøse Mand ogsaa er begavet med Syn og Evne for alt, hvad der kan gavne Landets materielle Fremgang; jeg

finder noget næsten idealt i denne Forening af det aandelige og materielle. Det nærmer sig efter min Opfatning sand Kristendom.»

«Tilvisse!» Politimesteren nikked og leged med sin Snusdaase.

«Vel!» — Bull fortsatte. — «Hvad siger De saa om, at man stilled denne Mand til Regjeringens Disposition i den Hensigt nu at oprette Saltkogerier rundt omkring paa Kysten, derved redde os fra Nød og gjøre os selvhjulpne for kommende Tider? Tror De ikke Regjeringskommissionen vilde med Glæde gribe Leiligheden, naar den kan have en saa iøinefaldende Fordel deraf? Og tror De ikke Hans Majestæt med Glæde vil give sit Samtykke?»

Bull stirred med de store, straalende Øine bent paa Politimesteren.

Denne saa ned, som om han overveied.

«Planen er udmærket,» svared han endelig, «og jeg tror som De, at Regjeringskommissionen nok vil slaa til, saa meget mere som den vistnok nu har Sympathi for Manden; men det vilde vel alligevel volde endel Vanskeligheder.»

«Hvilke Vanskeligheder?» Bull spurgte næsten utaalmodig.

Politimesteren saa op.

«Der maatte vel stilles en betydelig Kaution?» sagde han langsomt. Han vipped med sin Snusdaase mellem Fingrene.

«Hvor betydelig?»

Spørgsmaalet kom kort og stærkt.

«Aa — mindst en Tusind Rigsdaler,» svared Politimesteren.

Bull flytted sig paa Stolen.

«Det var da ogsaa tilstrækkeligt,» sagde han. «Men det er det samme; jeg kautionerer for denne Sum, hvis Regjeringen gaar ind paa mit Forslag om Saltkogerierne.»

Politimester Wulfsberg spærred Øinene op.

«Det maa jeg sige!» udbrød han. «Ja, se det forandrer jo Sagen! Men —.»

Han stirred hen for sig.

«Der er alligevel noget, som jeg kunde tænke mig blev en Hindring!» Han saa ned.

«Hvad videre?»

Bull saa utaalmodig ud.

Wulfsberg løfted de tunge Øine under de skraa Øienlaag.

«Er De sikker paa, at Hauge selv vil gaa ind paa dette?» spurgte han.

Bull stirred forundret.

«Hauge selv,» gjentog han.

«Ja.» Politimesteren reiste sig i Sædet. «At en Mand, som efter Deres Mening har lidt en saa uhyre Retskrænkelse, nu i Nødens Øieblik pludselig vil staa sine Modstandere til Tjeneste! I hans Sted vilde jeg betænke mig; ja, jeg vilde afslaa, Hr. Justitsraad!»

Der blev en lang Taushed. Bulls klare, brune Øine sløredes, han saa ret hen for sig længe.

«De har Ret,» sagde han. «Dette har jeg mærkelig nok ikke tænkt paa.» Han taug igjen. «Vi er alle Mennesker,» fortsatte han. «Det vilde

næsten være umenneskeligt, om han indvilged!»

Han reiste sig.

«I hans nuværende Tilstand, efter disse mange Aars Lidelser, efter alle disse forgjæves Bønner om Retfærdighed — jeg maa tilstaa: i hans Sted vilde jeg selv afslaa! Han anser Krigen for en Guds Straffedom over Folket, den rene Straffedom, som endelig er kommen. Det skulde ikke undre mig, om han da afslog!»

Han stod en liden Stund taus og saa ned. Saa rakte han Politimesteren Haanden.

«Ja,» sagde han. «Men jeg vil nu alligevel forsøge. Jeg vil i alle Fald have gjort mit.»

Han tog Farvel, fulgtes til Døren og gik.

Hans Nielsen Hauge sad sammensunken og frøs i sin Celle. Blikket stirred sløret frem; det gulhvide Ansigt fortalte om usigelig Lidelse.

«Herre, hvorlænge? Herre, hvorlænge?» Dette Ord havde han nu i aarevis mumlet hen for sig hver eneste Dag; han hvisked det nu som en mekanisk Lyd uden Tanke. Han folded sine Hænder uden at vide det.

Slig sad Hans Nielsen Hauge ventende paa Guds Time.

Hans Kraft var brudt; men hans Blik var vendt didop mod den Mægtige, som før eller siden vil bønhøre.

Slig sad Hans Nielsen Hauge og vented i Troskab paa sin Gud.

— — — Der hørtes Skridt; det rasled som vanligt med Nøgler; nogen kom.

Det var Justitsraad Bull, som traadte ind, fulgt af Arrestforvareren.

«Du kan gaa,» sagde Bull, vendt til denne. «Jeg ønsker at tale med Hauge i Enrum.»

Arrestforvareren hilste og gik. Døren gled tungt i efter ham.

«Goddag, Hauge!» Bull rakte Hauge Haanden. «Hvordan har Du det saa idag?»

Hauge saa op, et tungt Blik.

«Som alle Dage,» svared han. «Naar jeg ikke er paa Tøien hos min Velgjører, har jeg det altid saa.»

Bull tog Plads paa Stolen; Hauge sad paa sin Seng.

«Jeg har idag noget særskilt at tale med dig om,» begyndte Bull. «Og jeg gaar straks lige paa Sagen. Norge er i Nød. I Nød paa Korn og Salt. Regjeringen trænger en Mand, som kan hjælpe. Der skal anlægges Saltkogerier Landet rundt; men Manden for Anlæggene — det er Du!»

Han stirred med stærke Øine paa Hauge.

En blekrød Blodfarve steg i Hauges gustne Ansigt. De slørede Øine blaaned.

Han saa paa Bull, men fik ikke et Ord frem.

«Jeg!» hvisked han om længe.

«Ja, Du,» svared Bull. «Du er den eneste, som kan dette!»

Hauge sad længe taus. Han flytted sig frem og tilbage, der han sad. Blodet steg og faldt i hans Ansigt, som med et blev hvidere. Saa sank

hans Hoved ned paa hans Hænder. Slig blev han siddende.

Bull reiste sig.

«Jeg forstaar,» sagde han. «Du kan ikke dette. Du mener, at nu maa det, som er skeet, faa Lov til at bære sin bitre Frugt. Du mener, at nu er det Guds Hævn, som kommer!»

Hauge taug fremdeles. Saa heller ikke op.

«Nei, nei,» fortsatte Bull. «Det er kanske umenneskeligt at forlange dette. Men det blev dog Frihed for Fængsel i lange Tider!»

Han stirred spændt paa Hauge, som nu langsomt reiste sig og stod der mere rak, end nogen havde seet ham paa lange Tider.

«Kjære, Hr. Justitsraad!» sagde han langsomt og næsten besværligt. «Hils og sig fra Hans Nielsen Hauge, at den Gud, som gjengjælder ondt med godt, ham vil jeg tjene. Er der Nød og jeg kan hjælpe, saa vil jeg komme. Den evige, kjærlige Gud være Tak, som atter giver mig Naade til at udrette noget godt her i Verden! Den evige Gud være Tak!»

Den bleke, magre Mand stod der opret med Øine, som sløredes af Hengivelsens Begeistring.

Justitsraad Bull drog Aanden dybt. Hans Ansigt fik et lykkeligt Skjær; de store, brune Øine brandt flammende.

«Sandfærdig, Hauge,» brød han ud. «Du er en Guds Mand paa Jorden.» Han greb hans Haand og knuged den mellem begge sine. Og han aanded atter dybt op i en befriende Fornem-

melse af, at der dog fandtes ægte Mennesker uden Svig.

Otte Dage senere løslodes Hans Nielsen Hauge af Arresten mod Justitsraad Bulls Kaution paa Tusinde Rigsdaler, og før Maaneden var omme reiste den farlige Forbryder i kongeligt Ærinde og med offentligt Statsbidrag Landet rundt for at undervise Folket i Selvhjælp, og bygge dets materielle Tro op, som han havde bygget dets aandelige.

18DE KAPITEL.

Det var i August Maaned 1809.

Domskommissionen i Kristiania under Forsæde af Assessor Collett skulde have sit første Møde i den Haugeske Sag.

Medlemmerne var allerede ankomne, da pludselig Stiftamtmanden i Kristiania lod sig melde.

Assessor Collett reiste sig fra sit Sæde og gik Greven imøde.

«Hvad skylder vi Æren af Hr. Grevens Besøg idag?» spurgte han, idet han rakte ham Haanden.

Greven hilste paa de øvrige Medlemmer med et fornemt Buk, traadte midt ind i Salen og sagde:

«Jeg har bragt i Erfaring, at Domskommissionen i Sag mod Hans Nielsen Hauge idag har sit første Møde i Anledning det kongelige Kommissorium af 5te Mai.»

«Det forholder sig saaledes, Hr. Greve,» oplyste Assessor Collett, som nu var gaaet tilbage til sin Plads.

Grev Moltke bukked.

«Jeg takker for Oplysningen, Hr. Assessor,» sagde han — et umærkeligt Smil kom og gik kring hans Mund. «Men da turde det vel være ønskeligt, at Tiltalte selv var ved Haanden?»

Assessor Collett reiste sig halvt i Stolen.

«Selvfølgelig, Hr. Greve,» svared han. «Han vil blive indkaldt til Eftermiddagsmødet til fortsat Forhør.»

Grev Moltke smilte nu helt.

«Det turde være desto mere paakrævet,» sagde han, «som der vistnok ikke paa flere Aar har været foretaget noget i denne mærkelige Sag!»

Rødmen fôr Collett til Ansigtet.

«Det har havt sine gode Grunde, Hr. Greve,» svared han kort, «Krigen —.»

Grev Moltke bukked atter.

«Selvfølgelig,» svared han. «Krigen har tvunget alle Autoriteter til at handle paa extraordinær Maade; den har lagt Beslag paa alle Landets Kræfter for at møde Fienden eller afhjælpe den stadig voksende Nød!»

Collett gav Greven et Par kvasse Øine fra Siden.

«Vi skal vide at gjøre vor Pligt,» sagde han. «Arrestanten vil blive stillet til øieblikkeligt Forhør allerede idag.»

Grev Moltke gik nærmere.

«Det turde have sine Vanskeligheder,» svared

han i stor Ro. «Og det er af den Grund jeg idag har den Ære at aflægge den kongelige Domskommission min Visit.» Han saa sig om som den Mand, der var sig sin Stilling og Magt bevidst.

«Som Medlem af den kongelige Regjeringskommission og paa Hans Høihed Prins Christian Augusts Vegne har jeg at meddele mine Herrer af Domskommissionen, at Hans Nielsen Hauge efter Regjeringskommissionens Ordre er løsladt af Arresten og nu befinder sig i Egersund.»

Assessor Collett var bleven blodrød og atter blek i sit Ansigt.

Han reiste sig fra sit Dommersæde.

«Hr. Stiftsamtmand!» sagde han — Røsten var tør af undertrykt Harme. «Imod dette Skridt fra Regjeringskommissionens Side nedlægger jeg som Formand i Domskommissionen min Protest.»

Grev Moltke bukked i største Ro.

«Det er Deres Ret, Hr. Assessor,» svared han. «Regjeringskommissionen vil vide at forsvare sine Handlinger!»

Assessor Collett bukked stivt.

«Jeg turde kanske udbede mig den allernødtørftigste Forklaring om Regjeringskommissionens Grunde til et saadant extraordinært Skridt,» sagde han; han veksled Blik med Ingstad og sine øvrige Kollegaer.

Grev Moltke nikked.

«Grundene er ingen Hemmelighed, Hr. Assessor,» svared han. «Extraordinære Forhold kræver extraordinære Foranstaltninger. Krigen har bragt Nøden paa Korn og Salt op til en uhørt Høide

— det gjaldt at finde en Mand, som kunde oprette Saltkogerier rundt Kysten, — Hans Nielsen Hauge var den eneste dertil skikkede!»

Colletts Ansigt fik et satirisk Smil.

«Landehjælp fra Fængslerne!» sagde han henfor sig.

«Fra Fængslerne som fra Dommersalene,» svared Grev Moltke; hans Øine tog mørk Glød. «Regjeringskommissionen har mellem sine Kommissærer ingen dygtigere, ingen ærligere, ingen mere trofast og selvopofrende end Hans Nielsen Hauge. Jeg beder Dem, mine Herrer, at bemærke dette. Og jeg vil føie noget til for egen Regning: Hans Nielsen Hauges Tilhængere har vist sig at høre med til Norges bedste Borgere; jeg tager neppe feil, naar jeg betegner dem som det Salt, der vil holde det norske Folk rent og friskt i den store Prøvelse, som de nuværende og kommende Tider vil bringe vort Land.»

Han taug.

Collett saa harm hen for sig.

«Hr. Greven taler som den bedste Forsvarer,» sagde han sarkastisk.

Grev Moltke saa hvasst paa Assessoren.

«Paa ingen Maade, Hr. Assessor,» svared han. «Hauges Virksomhed og de Frugter, den bærer, vil være hans bedste Forsvarer. Jeg tviler ikke paa, at han kan fældes efter en eller anden subtil Lovparagraf, ad usum justitiæ fortolket; men hvorvidt det norske Folk og Fremtiden vil godkjende denne Dom — se derom nærer jeg mine Tvil.»

Han bukked.

«Mine Herrer, jeg har den Ære!» sagde han.

Da reiste Collett sig.

«Hr. Greve,» sagde han, hvid af Harme. «For vor Funktion som Dommere overtager vi det fulde Ansvar. Men naar Arrestanten er løsladt og ikke tilstede, da kan vi intet videre gjøre. For den Hindring, som paa denne Maade lægges iveien for vor Dommervirksomhed, maa Regjeringskommissionen bære Ansvaret!»

Grev Moltke vendte sig.

«Selvfølgelig,» svared han, hilste endnu en Gang og gik.

Hans Nielsen Hauge havde oprettet Saltkogerier baade i Lillesand, paa Svanøen og andre Steder og laa nu i Egersund i samme Ærinde. Opholdet i den friske Luft, Friheden og den lykkelige Følelse af at kunne udrette noget til Menneskenes Gavn havde allerede begyndt at bedre hans Sundhed.

Da modtog han i Egersund et Brev fra Justitsraad Bull, som meddelte ham, at han øieblikkelig maatte reise tilbage til Kristiania, hvor hans Tilstedeværelse var aldeles nødvendig, da hans Sag nu for Alvor var gjenoptagen og skulde drives med al Kraft.

Hauge begav sig øieblikkelig afsted, kom til Kristiania den 2den Oktober og fremstilled sig for Domskommissionen den 11te Oktober 1809.

Kommissionens Præsident, Assessor Collett, lod ikke et Ord falde om Hauges Løsladelse; Forhøret

gik sin vanlige Gang med Iagttagelse af alle Formalia; men da Mødet var hævet og Hauge sammen med sin Defensor vilde begive sig bort, banked Assessoren med sin Klubbe i Bordet og gav den tilstedeværende Vagt et Vink.

«Der er endnu ét,» sagde han. «Jeg maa paa Domskommissionens Vegne nedlægge bestemt Paastand om, at Hans Nielsen Hauge fremdeles holdes i fængslig Forvaring, indtil Dom i hans Sag er falden.»

Der blev Taushed.

Hauge vendte sig mod Collett og gik frem.

«Jeg er, som nok Assessoren ved, løsladt mod Kaution og betroet kongeligt Ærinde i Landet,» sagde han paa sin stille Maade. «Saltkogerierne, som jeg har sat igang, kan ikke klare sig uden mit Tilsyn. Jeg maa da forlange at blive paa fri Fod!»

Collett kremted tørt.

«Saadant Forlangende strider mod Kongens Vilje og kan ikke blive indvilget,» svared han. «Ifølge det kongelige Kommissorium af 5te Mai dette Aar er det Kongens Vilje, at Du skal forblive i Arresten, til din Sag er paadømt.»

Hauge veksled Blik med sin Defensor; men før denne fik tale, havde han allerede truffet sin Bestemmelse. Der kom et vekt, blaanende Udtryk i hans Øine.

«Er dette Hans kongelige Majestæts allernaadigste Vilje og Ønske,» sagde han, «da maa jeg adlyde.»

Han vendte sig uden et Ord mere og gik mod

Døren fulgt af sin Defensor. Fulgt af Politi førtes han derpaa lige til Kristiania Raadstue, hvor han indsattes i sin gamle Celle.

Men da Assessor Collett den Dag forlod Dommersalen, mødte han i Forværelset Justitsraad Bull.

Den høie Mand med det stærke, storformede Ansigt og de brændende Øine var i Oprør.

«Jeg hører,» sagde han, «at De har fængslet Hauge paany — trods min tilstrækkelige Kaution og trods Regjeringskommissionens Bestemmelse!»

Øinene stod skinnende og harme paa Collett.

«Ja,» svared denne. «Efter Hans Majestæts Ordre af 5te Mai dette Aar.»

«Denne uskyldige Mand! Denne Mand, som trods aarevis Mishandling ofrer sig for sit Land, naar det er i Nød!» Bulls Stemme blev skarp; det gnistred af Øinene. «Da vil jeg sige Dem ét, Hr. Assessor: De mangler den eleverede Finfølelse, som udkræves af den høiere Dommer! Hvad jeg her har hørt, er brutalt, utaknemmeligt, en civiliseret Nation i vort oplyste nittende Aarhundrede uværdigt!»

Han vendte sig og gik uden et Ord til den forbløffede Assessor, som ikke havde ventet sig et saadant Udbrud af den ellers saa elskværdige og hensynsfulde Mand.

*

Hauges nye Fængsling bidrog hurtig til at nedbryde hans allerede stærkt svækkede Helbred, som end yderligere blev rystet ved Dødsfald i

hans nærmeste Familie. Saaledes døde i Begyndelsen af 1810 hans Svoger og trofaste Medarbeider Kjøbmand Loose og i Begyndelsen af 1811 modtog han af sin Far Underretning om, at hans Mor var afgaaet ved Døden efter et kort Sygeleie, som begyndte Juleaften og endte med Døden den 3die Januar 1811.

Hauge havde hele Aaret 1810 lidt af Blodspytning og Skjørbug; om Høsten faldt han i en alvorlig Sygdom, som varede i flere Maaneder og bragte ham Døden nær.

Alle disse stærke Begivenheder bidrog tilsammen saa hurtig til at knække den af Naturen livskraftige Mand, at man Høsten 1811 fandt sig beføiet til trods Domskommissionens Knurren at løslade ham af Arresten, idet man var paa det rene med, at Arrestens Fortsættelse vilde dræbe ham, før Domsafsigelsen kunde finde Sted.

Hans Bror Mikkel Hauge kjøbte da Gaarden Bakke paa Sagene, og did flyttede nu Hauge om Høsten 1811 og forblev der, indtil Domsafsigelsen faldt den 4de December 1813.

Dommen lød paa to Aars Fæstningsarbeide. Flere af Hauges Venner raaded ham til at søge om Benaadning, som han vistnok vilde faa; men Hauge havde besluttet sig til at indanke Sagen for Overkriminalretten.

«Jeg vil se den høieste Øvrigheds Dom for, at jeg er skyldig,» sagde han. «Finder den det, da faar jeg med Taalmodighed bære min Straf, selv om det bringer mig Døden.»

Krigen med Sverige og Begivenhederne i

1814 hindred Hauges Sag fra at blive optagen til Doms før i December 1814.

Det var blevet lille Juleaften.

Hauge havde Dagen i Forveien faaet Bud om at indfinde sig i Overkriminalretten for at modtage sin Dom.

Hauge begav sig altsaa tidlig om Morgenen den 23de December 1814 til Byen. Han var trøstig tilsinds og over hans Ansigt lyste Fred. Han havde gjort Sagen op med sin Gud og var villig til og beredt til at bære, hvad der vilde komme, med kristelig Taalmodighed. Med sin Mors og sin elskede Søster Annes Død i Tanke ønskede han intet mere, end at Døden snart vilde løse op for ham, saa han atter kunde forenes med disse sine Kjære. Han aanded som i en klarere Luft; Jordlængselen var som døet hen; han saa paa Menneskenes Liv hernede som fra et forklaret Fjerne. Og han følte i sin Sjæl den Kjølighed og den lykkelige Ro, som følger den, der har gjort op med det timelige.

Ved Ellevetiden stod Hauge i Rettens Lokale, hvor flere af hans Venner og mellem dem ogsaa Justitsraad Bull var tilstede.

Rettens Præces reiste sig, og under lydløs Stilhed forkyndtes Dommen.

Den lød paa:

a) at Hans Nielsen Hauge selv mod Forordningen af 13de Januar 1741 havde reist om i Landet og talt Guds Ord;

b) at han havde opmuntret andre til samme Gjerning;

c) at han i sine Skrifter havde fremført grove Invektioner mod Geistligheden, om hvilke man dog antage, at de hverken grundede sig i ond Villie eller at de, læste i Sammenhæng, vare i den Grad fornærmelige, som de ved første Øiekast og løsrevne fra deres Sammenhæng syntes.

Retten fandt, at disse Forbrydelser ifølge Lovgivningens blide Tænkemaade med Hensyn til Sværmere, burde afsones ikke med korporlig Straf, men med Pengebod.

Det lyste op i alle Ansigter, da Præces udtalte disse Ord.

«Thi dømmes Hans Nielsen Hauge til at betale til Kristiania Fattigkasse en Mulkt af 1000 Rigsdaler Sølvværdi samt til at bære alle Sagens Omkostninger. Iøvrigt bør han for Aktors videre Tiltale i denne Sag fri at være.»

Der gik en forløst Mumlen gjennem Salen, da Dommen var oplæst.

Hauges Venner strømmed sammen om ham og ønsked ham til Lykke.

Men Hauge svared ganske stille:

«For Gud den alvidende indappellerer jeg denne Dom; nu glæder jeg mig kun over, at alle de onde Beskyldninger mod mig er slaaede til Jorden!»

Justisraad Bull kom nu lige hen og slog Hauge paa Skulderen.

«Hauge,» sagde han. «Jeg og mange med mig anser dig for fuldt uskyldig og for en uretfærdig behandlet Mand. Vær Du ved godt Mod. Fremtiden vil stadfæste, hvad jeg her har sagt.

Og de lumpne Bøder lader sig vel tilveiebringe.» Han rakte Hauge sin Haand.

«Derom tviler jeg ikke,» svared Hauge med et Smil. «Rigtignok eier jeg ikke selv en Skilling, men Hjælpen vil nok komme!»

Og Hjælpen kom.

Da Budskabet om Hauges endelige Dom blev bekjendt Landet rundt, strømmed Pengene ind fra Vennerne, og inden kort Tid var den temmelig betydelige Sum betalt og Hauge efter 10 Aars Fængsel atter fri Mand.

Da skrev han til Vennerne:

«Hvad kom der nu ud af alle de onde Beskyldninger, som mange besværede sig med for i det mindste at faa mig i Livsfængsel?

Hvad er nu de mange Papirer til, som mange have arbeidet sig træt paa og plaget mig med omtrent seks Hundrede Spørgsmaal, overhørt ligesaa mange Vidner i Haab om at faa bevist strafværdige Laster paa mig?

Gud være evig lovet, der har bevaret mig fra Laster, og altsaa fandt de intet andet end de Guds Ords Øvelser og de Bøger, jeg havde skrevet, hvortil mit eget Vidne var nok, da jeg sagde, at jeg havde skrevet dem.

Jeg bad i min Angst, da Modstanderne bruste over mig og jeg var i deres Magt, at Herren vilde udfri min Sag; jeg loved at prise ham, naar jeg frelstes, og dette vil jeg gjøre; han give mig selv Naade dertil.

Jeg hilser Eder i Jesu Navn og beder, I maa

leve vel til Evighed, forblivende Eders Ven i Herren.»

Næste Dag var mange af Hauges Venner forsamlede hos ham paa Bakkehaugen. Det var Julekveld, og Julesalmen steg lys og lykkelig fra de glade Mennesker.

Da vendte pludselig Hauge sig til Ole Rørsveen, som ogsaa nu var tilstede.

«Mindes Du hin anden Julekveld, Ole?» spurgte han.

Ole Rørsveen med den skuttede Ryg smilte.

«Ja, Hauge,» svared han. «Det vesle Julelys, Du løfted op den Kveld, glemmer jeg aldrig.»

«Ja, nu har Lyset seiret,» sagde Hauge; «nu gjælder det at holde det rent, saa det kan skinne klart over alt Landet!»

Men om Kvelden, da Vennerne havde taget Farvel og Hauge var alene med sin Husbestyrerinde Andrea Nyhus, som havde pleiet ham trofast under alle hans Sygdomme, sagde han til hende:

«Nu, Du trofaste, nu da jeg er fri Mand, vil jeg bede dig om det, som jeg længe har tænkt — at Du vil blive min Hustru for Gud og Mennesker. Jeg ved, Du ikke vil forlade mig, og jeg har faaet dig saa kjær.»

Andrea Nyhus, den faderløse, saa op paa den Mand, som for hende var Aabenbaringen af Frelse og godt paa Jorden.

«Ja, det vil jeg,» svared hun stille.

Den 27de Januar 1815 blev Hauge viet til sin Hustru; men dette lykkelige Ægteskab blev

ikke af lang Varighed. Inden Aaret var omme døde Andrea Hauge, efterat hun den 12te December 1815 havde født en Søn.

Hun døde med Hauges Haand i sin, glad og lykkelig som et Barn, der gaar ind til Julens Glæde.

I 1817 indgik Hauge nyt Ægteskab med Ingeborg Marie Olsdatter, som han havde lært at kjende paa Ekers Papirmølle. Med hende havde han tre Børn, som alle døde i spæd Alder.

Samme Aar (1817) tilflytted Hauge Gaarden Bredtvedt i Aker, som han havde kjøbt ved sine Venners Hjælp. Her leved han Resten af sine Dage i fuldkommen Stilhed; hans Helbred var brudt for alle Tider, og han saa sig ikke istand til paany at gjenoptage sin Reisevirksomhed. Men fra Bredtvedt leded han gjennem sine Skrifter og Breve hele den af ham vakte religiøse Bevægelse, ligesom han ogsaa stadig samtalte med de mange Venner, som fra alle Norges Byer og Bygder kom for at se ham og besøge ham.

Blandt disse Venner regned han med Glæde sin fordums Velgjører, Justitsraad Bull, som fra Tøien ofte aflagde ham Besøg, og som tidt og ofte samtalte med ham om de Ting, som hører Guds Rige til.

Det var forresten ikke blot Haugianerne, som aflagde Bredtvedt Besøg; Hauge var efter sin Løsladelse bleven en over hele Landet bekjendt Personlighed, som baade Præster og andre Embedsmænd besøgte.

I 1815 i Storthingstiden kom saaledes Biskop

Bugge og Professorerne Hersleb og Stenersen samt 15 Præster paa en Gang til Besøg hos den mærkelige Lægmand.

Da Bugge saa den bøiede, medtagne Skikkelse, greb han hans Haand og sagde stærkt bevæget:

«Dette har Du lidt for Kristi Skyld, Hauge!»

«Og med Glæde,» svared denne.

19DE KAPITEL.

Det var Foraar over Akersdalen. Linerle og Stær var forlængst komne. Aarhanekutteret fra Kollerne og Nordmarken indover klang høit og vaarbetagent i den solsvangre Morgenluft. Græs stod i Spiring; Løvetand og Blaaveis stod i fuld, luende Blomst henover.

Alle Skogens smaa Sangere var komne; det fløited i vemodigt Dirr fra de knoptunge Grene, og Rugdens skarpe Vaarpist i Paatrækket hørtes eventyrligt i den mystiske Vaarkveldsskumring.

Henover de lange Jorder paa Bredtvedt gik der to i Vaarsolsglansen. En blekgul, gusten Mand med et uendelig mildt Drag af Fred og Vemod kring Munden og ved hans Haand en blaaøiet Gut paa en 5—6 Aar.

Det var Hans Nielsen Hauge og hans lille Søn Andreas.

«Du Far,» sagde Gutten, «nu er de vaagnet Blomsterne!»

Han bøied sig ned over en skinnende Løvetand, som han plukked.

«Ja,» svared Hauge med et Smil. «Nu er de vaagnet.»

Gutten saa op.

«Hvem har vækket dem da?» spurgte han.

«Det har Gud, Gutten min.» Han stod og saa paa ham med sit bleke, lykkelige Smil.

«Hm.» Gutten tænkte efter.

«Hvor har de havt Seng henne?» spurgte han igjen.

Hauge smilte.

«I Sneen. Gud har bredt Sneteppet over dem. Der har de sovet hele Vinteren.»

«Hm.» Gutten tænkte igjen.

«Kommer vi ogsaa til at sove hele Vinteren siden?» spurgte han. De blaa Øine stod store paa Faderen.

Der fôr et forunderligt Drag af Vemod henover Hauges magre Ansigt.

«Ja, Barn — det kommer vi til. Engang, naar vi dør. Gud breder Sneteppet over os ogsaa. Og saa sover vi.»

«Har vi Seng nede i Jorden da, da?» Det blev spurgt saa undrende.

«Ja.»

Hauge tog Guttens Haand. «Graven kalder vi det.»

«Det maa vel være koldt om Vinteren?»

Gutten saa op, betænksom.

«Nei, det er lunt og godt dernede.»

Der var lang Taushed.

«Men naar Solen kommer — kommer vi op igjen da, da?»

«Ja, Gutten min. Du ser jo Blomsterne ogsaa kommer op af Jorden!»

«Hvordan kan de det, da?» Det blev spurgt i stor Iver.

«Jo. De har Livsens Frø i sig.» Hauge saa ned i sin lille Guts klare Øine.

«Ja, da saa!» Gutten tog Haanden, og de gik videre.

Gutten gik længe taus.

«Skal Du snart i Jorden Du da, Far?» spurgte han om lidt.

Hauges Ansigt fik et sælsomt Udtryk af fredelig Træthed.

«Ja,» svared han. «Naar Blomsterne ikke magter mer, saa visner de, og saa kommer de under Sneen, til det blir Vaar igjen!»

«Og naar blir det Vaar igjen, da?» Gutten stod vendt mod sin Far og saa op paa ham

«Naar Guds Lys igjen begynder at skinne, Gutten min. Naar hans Tid kommer!»

«Ja, hans Tid den kommer vel? For han er jo god!» sagde Sønnen erfarent.

«Ja, den kommer. Det kan Du være tryg paa, Gutten min.»

Og de to gik videre, Hauge og hans eneste, levende Barn.

Og Hauge fortalte om alt Markens og Jordens Liv, og ud af det alt sammen talte den levende Guds almægtige Kjærlighed. Sønnen fik aldrig nok, og den syge, trætte Far blev aldrig træt

af at svare. Det var, som vilde han øse hele sin Sjæl og sin Tro over i denne unge Sjæl, at det alt sammen kunde vokse videre i Slægten, naar han selv ikke magted mere. Og han kjendte alt mere og mere, at Visningens Stund var nær.

Som han saaledes vandred taalmodig ved Barnets Side, hørtes der Duren af en Karjol, som kom kjørende. Hauge saa efter den, som kom, kjendte ham straks og mørkned i Ansigtet.

Det var Lensmand Thorleif Bache, nu Kjøbmand i Drammen.

Hauge slap sin lille Søns Haand og gik langsomt frem for at modtage den, som kom.

Bache havde allerede aabnet Grinden og kjørte nu ind paa Gaarden.

Da han steg ud, stod Hauge ved Siden og saa paa ham med halvt bedrøvede Øine i det blekgule Ansigt.

Han rakte Bache sin Haand, men sagde intet.

Bache tog imod.

«Jeg er kanske ikke velkommen her?» spurgte han med en underlig Dirring i Røsten.

Hauges Blik hvilte roligt i hans.

«Her er enhver velkommen, som kommer i Guds Navn,» svared han stille.

Bache svared ikke. Tjenestegutten tog Hesten; de to gik ind.

Men da de om en Stund sad alene i Hauges Kammer, saa Hauge paa Bache med dette halvt sørgmodige, halvt trætte Smil.

«Staar Du fremdeles fast paa dit ukristelige Forsæt?» spurgte han.

Bache blev rød.

«Der staar etsteds: Dømmer ikke, at I ikke skulle fordømmes,» sagde han stærkt.

Der kom en Slags Blussen af Liv over Hauges Ansigt.

«Jeg dømmer ikke,» svared han. «Men Gud dømmer gjennem sin Lov, og han siger: Hvo, som skiller sig fra sin Hustru uden for Hors Sag, han begaar Synd, og hvo, som tager en Fraskilt tilægte, han gjør, at hun begaar Synd! De Ord er ikke til at komme forbi, kjære Bache. Og mindst havde jeg ventet af dig, hvem Gud har skjænket alle gode Aandens Gaver, at Du skulde med fri Vilje og Forsæt overtræde hans Bud!»

Bache vilde svare, men taug med ét; thi Hauge havde skjult sit Ansigt i sine Hænder og graat.

Der var en lang Stilhed.

Da sagde Thorleif Bache endelig med lav Stemme:

«Om Du vidste, hvilket Helvede min Hustru bereder mig i mit Hjem, saa vilde Du ikke tale, som Du gjorde!»

Hauge saa op.

«Du har selv valgt hende,» svared han. «Du har selv for Guds Ansigt lovet, at intet uden Døden skal adskille Eder, at Du vil dele ondt og godt med hende gjennem alle Tider — Du faar bære dit Kors med Taalmodighed som sig sømmer en Kristen!»

Bache reiste sig.

«Jeg kan det ikke, Hauge,» svared han. «Hun gjør mig ond!»

Hauge havde ogsaa reist sig. Hans trætte Øine tog Flamme.

«Da er det daarlig bevendt med din Gudstro, kjære Broder,» sagde han med stærk Stemme. «Vi er ikke satte for at rende bort fra det Onde i Verden, men for at beseire det! Forlader Du hende, da gjør Du hende ond, da styrter Du, som skulde være hendes Støtte, hende ud i Fordærvelsen, da har Du et forfærdeligt Ansvar for hendes tabte Sjæl hos Gud, og Du sviger Guds Sag paa Jorden! Du forkynder, at det onde seirer over det gode og at det gode maa fly! Aa, Broder, gjør for Jesu Døds Skyld ikke dette!»

Han stod likbleg foran sin Ven.

Bache vilde atter svare, men Hauge fortsatte:

«Og hun, Du vil ægte paany — hende gjør Du delagtig i din Synd, hende gjør Du til en Horkvinde! Kan der komme noget godt ud af dette!»

Han blekned helt og maatte sætte sig. Hans Hoved sank hen over Bordet. Han var kommen i det vældigste Oprør.

«Hauge!» Bache lagde sin Haand paa hans Skulder.

Hauge saa ikke op.

«Jeg faar se til at komme tilsengs,» mumled han. «Bed min Hustru komme ind!»

Han var en Afmagt nær.

Nogle Minutter senere laa Hans Nielsen Hauge.

Hans Hustru sad og holdt hans Haand; Bache stod taus og mørk ved Siden.

«Der er intet videre,» sagde Hauge med et mat Smil. «Gud vil hjælpe; han ved, at Prøvelser og Skuffelser maa til for at bevare os i Ydmyghed.»

Han drog Aanden tungt.

Da sagde Bache:

«Der kan komme Ting, som selv ikke Du forstaar.»

Hauge saa op med de drømmende, bleke Øine.

«Ja, Bache,» svared han. «Og jeg vil bede Gud om, at han vil lade mig vandre, før disse Ting kommer! Før den store Forargelse og den store Strid kommer over Brødrene. Farvel!» Han saa paa Bache og rakte en træt Haand frem.

Da stod Taarerne den stærke Mand i Øinene. Han tog Hauges Haand.

«Gud være os alle naadig i vor Strid,» sagde han med brudt Stemme. «Og Gud velsigne dig for, hvad Du har gjort for os alle!»

Saa vendte han sig uden et Ord mere og gik.

*

SLUTNING.

Det var en Dag i Slutningen af Marts Maaned 1824. Vaaren var kommen tidlig med Snesmeltning om Dagene og Skare ved Nattetid. Det skimred og tindred under Solglitret henover Bredtvedts hvide Jorder; en og anden Aker laa alt bar; et og andet Tagdrypp hørtes ved Middagstider, naar Solen stod som strengest, straalende gylden i den hvide Vinter. Skogen omkring stod fugtig og mørk i Solglansen. Kraaker kom søndenfra flyvende, sad i de snebare Furukroner og speided; Skjærer skvatred omkring Husene; men alle Skogens smaa Sangere var endnu ikke komne, skjønt de hver Dag kunde være ventendes. Thi dybest derinde i Skogene havde det alt begyndt at tine kring de store Stammer; hist og her i de bare Knauser mod Syd laa Mose og vinterkolde Tuver snebare, og Furunaalerne havde store, smeltede Draaber, som funkled i Dagglansen. Men hver Kveld frøs det; Nattevinden fra Nord drog isnende over Skogene; Harer hutred vinterkoldt i det mystiske Maaneskjær. Endnu var her Vinter! Endnu laa Frostens store Gysning over Landet! Men om en Maaned vilde Norge vaagne; om en Maaned vilde det være kommet, Vaardrømmens store Æventyr med Fuglesang i spRættende Skog, med Blomster og Sommervarme over alle Fjeld tilslut!

Paa Bredtvedt Gaard var det stille. Tag-

dryppet faldt jævnt i Tausheden; Fluer havde vaaget sig ud i den solvarme Vægg mod Syd. Men Mennesker saaes ikke; det gik ikke i Døre; det hugg ikke i Vedskjulet; der hørtes ikke Stemmer ude eller inde. Thi Døden, den store Fremmede, havde meldt sig som Gjæst tilhuse.

Hele Vinteren fremover havde Hans Nielsen Hauge kjendt Varsling om det, som skulde ske, og han havde talt ofte om det med sine Kjære. For ham og hans havde Døden ingen Gru; den var jo kun en Indgang til nyt Liv; den var Guds store Barmhjertigheds Sendebud, Menneskets bedste Ven tilslut.

Hans Nielsen Hauge laa der saa stille og hvid paa sit Leie med sin Hustrus Haand i sin. Natten havde været streng med Brystkrampe og Aandenød; nu var det værste over; han kunde atter tale.

«Idag er det Søndag,» sagde han med vek Røst; «min Lidelse hviler idag.»

Hans Øine stirred blaanende hen.

«Ja,» svared hans Hustru — «idag har Du det bedre.»

Hans Nielsen Hauge nikked stille.

«Snart er det fuldbragt,» sagde han hviskende.

Det bævred til i hans Hustrus Ansigt; Taarer begyndte at falde.

Hans Nielsen Hauge saa det; han vendte sit trætte Hoved mod hende.

«Og se — det var altsammen saare godt,» sagde han saa underlig stærk i Røsten. «Min

Gjerning er fuldbragt her paa Jorden; jeg længes efter min Hviledag!»

«Ja, ja!» svared hans Hustru. «Alt er godt.» Hun tørred Taarerne og blev siddende taus længe.

Hans Nielsen Hauge laa stille hen. Endelig vendte han Hodet og saa paa sin Hustru, et bekymret Blik.

«Det er bare ét, som nager mig,» sagde han med tung Pust — «jeg er saa bange, der skal komme Strid mellem Brødrene, naar jeg er borte!»

«Det tør vel hænde,» svared hans Hustru; «men Gud er vel ikke borte — han vil nok hjælpe sine!»

Hans Nielsen Hauge smilte, og hans Hustru kjendte det sagte Tryk af hans Haand.

«Ja, ja! Du har Ret,» sagde han. «Gud lever; det maa ikke glemmes!» Ordene døde hen; hans Øienlaag sank sagte i; det dybe Aandedræt blev lettere og Blekheden end større.

Hans Nielsen Hauge sov.

Og hans Hustru sad en hel Time frem ubevægelig med hans Haand i sin.

Med ét slaar han Øinene op og ser forundret paa sin Hustru.

«Sidder Du endnu der?» spurgte han. «Jeg trodde, det var Nat og at vi skulde sove.»

«Nei, det er Dag,» svared hans Hustru. «Du har sovet en hel Time.»

Hans Nielsen Hauge svared ikke. Han laa og stirred hen.

«Det er kun i os, det er Nat,» hvisked han omsider, «Guds Dag den varer bestandig.»

Og han lukked atter de trætte Øine.

Ud paa Eftermiddagen kom Brystkrampen igjen og denne Gang med dræbende Voldsomhed. Men der hørtes ingen Klage fra den taalmodige, smertevante Mand, hvis Legem og Sjæl var prøvet og hærdet i Piner for Gudstroens Skyld. Time efter Time, hele Natten frem, laa han kjæmpende under Aandenød og Krampe. Alle i Huset var samlet om hans Leie; hans Hustru stod bøiet over ham, raadløs og lidende; her var ingen Hjælp at give mere. Af og til slog han sine Øine op og stirred paa hende, bedende; saa lukked han dem atter i Smerte.

Klokken var blevet over fire Nat. Aandedrættet gik hurtigt og tungt; han arbeided alt i ét som for at faa tale. Pludselig slog han Øinene op. Læberne bevæged sig; men der kom ingen Ord. Øinene stod aabne, store og alvorlige; det var, som om hele hans Sjæl laa i dem.

«Aa Gud, om jeg skjønte, hvad Du vil sige!» brast det ud af hans Hustru; hun stod og saa paa ham med taarefyldte Øine og Hænderne foldede.

Da var det med ét, som om hele den brændende Nidkjærheds Flamme, der i tidligere Tider havde tændt Lys i saa mangt et Hjerte, lyste op i hans bristende Øine.

«Følg Jesus!» sagde han høit og stærkt; Røsten havde hin betagende Klang fra hans begeistrede Ungdomsdage.

Og Ordene jog som et livgivende Stød gjennem alle dem, som stod omkring.

Hovedet sank tilbage; et lykkeligt Smil gled som et Dagskjær henover hans bleke Ansigt.

«O, Du evige, kjærlige Gud!» udbrød han — hans Øine fik Dødens forklarede Glans.

Da bøied hans Hustru sig hen over ham.

«Nu vil nok Gud tage dig til sig,» sagde hun.

«Ja —!» kom det som en henaandende Tone. «Bed med mig!»

Hans Hustru sank i Knæ ved hans Seng; alle omkring stod med foldede Hænder.

«Fader vor, Du, som er i Himmelen,» — det var Mand og Hustru, som bad. Men lidt efter lidt sank Hauges Stemme hen til en Hvisken, og før Bønnen var slut hørtes Hustruens Røst alene, klar og stærk i Dødsstilheden.

Slig døde Hans Nielsen Hauge.

Han var en af Norges bedste Sønner. Han var den ædleste, mest uegennyttige, mest storslagne og mest helstøbte Personlighed, som er runden af norsk Bondeblod. Han var en af de faa virkelig sande Mennesker, som sætter Livet ind for sin Tro. Hele hans Liv var et Offer for andre, et Offer for at føre det ædleste i det norske Folk frem til Seier.

*

Paa Akers Kirkegaard fortæller en enkel Mindesten, reist af en trofast Ven, hvor Hans Nielsen Hauge ligger begravet. Det norske Kristenfolk, hvem han viede hele sit Liv og al sin vældige Kraft, har glemt at reise en Bauta paa hans Grav.

Som Folkelæsning agter jeg at udgive en Række Skildringer af fremragende norske Mænd. Skildringerne stiller hverken videnskabelige eller skjønliterære Pretentioner; de er skrevne i Fortællingens frie Form, men i alt hovedsageligt lagt saa nær ind til de biografiske og historiske Kilder, som jeg har fundet det gjørligt; deres Opgave er den: i en for alle Samfundsklasser og alle Aldre let tilgjængelig Form at øge Kjendskabet til og Interessen for vore store Mænds Livsgjerning.

Først i Rækken af disse Skildringer udsender jeg den her foreliggende Bog om Hans Nielsen Hauge. Først i Rækken, fordi han er den første betydelige Indvarsler af vor Folkeaands Opvaagnen til ny Frihed og Selvstændighed, dernæst fordi der neppe i hele vor Historie findes en Mand, der i den Grad som han har levet i Overensstemmelse med sit Livs Grundprincip og sat Livet konsekvent og frygtløst ind paa sin Gjerning, — han staar i denne Henseende som et lysende Eksempel for alle Tiders Nordmænd.

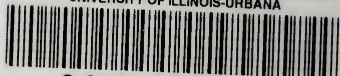
Naar dertil kommer, at hans i skjønneste og ædleste Forstand romantiske Livssaga paa hvert Blad bærer Bud fra ægte Normannaaand og Vidnesbyrd om de bedste nationale Særkjender i vor Folkekarakter,

anser jeg Tiden at være inde til atter at mindes hin mærkelige Bonde fra Tune, som satte hele vort Land i Bevægelse og vakte aandeligt Liv og materiel Foretagsomhed paany i et Folk, som var Fortvivlelsen og Selvopgivelsen nær. Saameget mere, som de Livsværdier, for hvilke han satte sit Liv ind, netop nu gaar en ny Prøvelses- og Lutringstid imøde.

Som biografisk Grundlag for min Bog om Hauge har jeg lagt Biskop Dr. A. Chr. Bangs udmærkede Monografi «Hans Nielsen Hauge og hans Samtid», hvis Fremstilling jeg i alt væsentligt har fulgt.

Kristiania i September 1908.

Jacob B. Bull.

Historisk folkelesning og historiske romaner.

Jacob B. Bull:

Henrik Wergeland. En bok for det norske folk. Kr. 5.00, indb. 6.20.
Ole Pedersen Høyland. Kr. 4.50, indb. 6.00.

Audun Hjermanns romaner
fra tiden omkring 1814:

Bjønn-Halvor. 2det oplag. Kr. 6.50, indb. 8.00.
Kongens kar. 2det oplag. Kr. 6.50, indb. 8.75.
Den sterkeste. 2det oplag. Kr. 7.00, indb. 9.50.
Landet kalder. Kr. 7.50, indb. 10.00.

O. A. Øverland:

Utvalgte historiske fortællinger. Kr. 4.25, indb. 6.50.

Marie Corelli:

Barabbas. Roman fra Kristi tid. Paa norsk ved Marie Jørstad. 3dje oplag. Kr. 2.50, indb. 4.25.

W. S. Davis:

Munken fra Wittenberg. Historisk roman. Paa norsk ved A. A. Oppegaard. Kr. 2.50, indb. 4.75.

Nordmænd.

Norgeshistoriske monografier. Redigert av professor dr. *Edv. Bull* og stortingsbibliotekar *Anders Krogvig.*

Utkommet er:

Marcus Thrane. Av *Jakob Friis.* Indb. kr. 2.50.
Vincens Lunge. Av *Edv. Bull.* Indb. kr. 2.50.
Ludvig Holberg. Av *Just Bing.* Indb. kr. 3.50.
Michael og Ossian Sars. Av *O. Nordgaard.* Indb. kr. 2.75.

Chr. Brinchmann:

P. A. Munch. Hans liv og virke. Med illustrationer. Indb. kr. 2.00.